

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ÇAĞATAY TÜRKÇESİNE AİT BİR YUSUF ve ZÜLEYHA
HİKÂYESİ (1a-47b) (GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

MUHAMMET FURKAN YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. İlhan Uçar

OCAK - 2022

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇAĞATAY TÜRKÇESİNE AİT BİR YUSUF VE ZÜLEYHA
HİKÂYESİ (1A-47B) (GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Furkan YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 21/01/2022 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER	Başarılı
Doç. Dr. İlhan UÇAR	Başarılı
Doç. Dr. Sibel MURAD	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Muhammet Furkan YILMAZ

21/01/2022

ÖN SÖZ

Karahanlı ve Harezm Türkçelerinin devamı olan ve günümüzde de Özbekçenin tarihî bir dönemi olan Çağatay Türkçesi, Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır. Dönemsel olarak ise 15. yüzyılda başladığı ve 20. yüzyılın sonlarına kadar devam ettiği kabul edilmektedir. Çağatay Türkçesi Timurlular devrinde, özellikle 15. yüzyılda klâsik formuna yükselmiş, zengin edebî ürünler veren Orta Asya döneminin yazın dilidir.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışmamız, Çağatay Türkçesi yazı dilinin özelliklerini içeren ve Çağatay döneminde kaleme alınmış, müellifi bilinmeyen fakat iki sayfada bulunan derkenarda adı geçtiği üzere derkenarların eklemesini yaptığını düşündüğümüz Ahmed Câm Jendebil (Ahmedî) olan Yusuf ve Züleyha mesnevisidir. Müellif, eserin tarihi için ise ebced hesabı ile belirttiği harfler üzerine hicrî 874 yani miladi takvime göre 1469 yılına işaret ettiğini görmekteyiz. Çalışmamız, Yusuf ve Züleyha mesnevisinin transkripsiyonu, dil özelliklerinin incelenmesi, dizin ve sözlük çalışmalarından oluşmaktadır. Bir giriş ve beş bölümden oluşan çalışmamız, Çağatay dili ve özelliklerini içeren ve o dönemin yazı diline ışık tutan bir dil yadigârıdır. Eseri anlamlı kılan bir diğer özellik ise müellifin eserin baş sayfalarında belirttiği üzere eserin orijinal hâlinin mensur bir Farsça eserden alıp manzum olarak Türkçeye aktardığını söylemesi esere ayrı bir önem katmaktadır. Ayrıca beyitlerin altında bulunan kırmızı renkli bazen tek kelime bazen de birkaç kelimeden oluşan Farsça kelime grupları da esere satır altı tercüme niteliği kazandırmıştır.

Hazırladığımız bu yüksek lisans tezinde eserin bulunmasından çalışılmasına kadar her evrede yanımda olan ve yardımını her zaman hissettiğim, tez danışmanım olan Sayın Hocam Doç. Dr. İlhan Uçar'a tüm kalbimle teşekkürlerimi sunmak isterim. Yine her zaman yardımından ve bilgisinden faydalandığım Sayın Hocam Prof. Dr. Paki Küçüker'e de teşekkürlerimi sunarım. Arapça kısımlarda fazlaca desteğini aldığım kardeşim Feyza Nur Yılmaz'a, arkadaşlarım olan İsmail Erken'e, İbrahim Şen'e, Recep Akoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak bugünlere gelmemdeki en büyük emek sahibi sevgili annem Nurhan Yılmaz ve Ferruh Yılmaz'a teşekkürlerimi takdim etmek isterim.

Muhammet Furkan YILMAZ

21/01/2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: YAZIM ÖZELLİKLERİ.....	14
1.1. Ünlülerin Yazılışı.....	14
1.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılışı.....	14
1.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılışı.....	15
1.1.3. Kapalı /ë/ Ünlüsünün Kullanımı.....	17
1.1.4. /ı/, /i/ Ünlülerinin Yazılışı.....	17
1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazılışı.....	18
1.1.6. /o/, /ö/ Ünlülerinin Yazılışı.....	20
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı.....	21
1.2.1. /b/ Ünsüzünün Yazımı.....	21
1.2.2. /ŋ/ Ünsüzünün Yazımı.....	22
1.2.3. Zamir /n/ sinin Yazımı.....	23
1.2.3. /ç/ Ünsüzünün Yazımı.....	23
1.2.4. z#>s# Değişimi.....	24
1.2.5. Ek-fil'in Yazımı.....	24
1.2.6. ki Bağlacının Yazımı.....	24
1.2.7. kim Bağlacının Yazımı.....	25
1.2.8. takı Bağlacının Yazımı.....	25
1.2.9. ile Edat ve Bağlacının Yazımı.....	25
BÖLÜM 2: DİL BİLGİSİ.....	26
2.1. Ses Bilgisi.....	26
2.1.1. Ünlüler.....	26
2.1.1.1. Ünlü Uyumları.....	26
2.1.1.2. Ünlü Değişimleri.....	27
2.1.1.3. Kelime İçerisinde Ünlü Düşmesi.....	27

2.1.1.4. İki Kelimenin Birleşmesinden Doğan Hece Düşmesi.....	27
2.1.2. Ünsüzler.....	28
2.1.2.1. Ünsüz Değişimi.....	28
2.1.2.2. Ünsüz İkizleşmesi.....	31
2.1.2.3. Ünsüz Türemesi.....	31
2.1.2.4. Ünsüz Uyumu.....	32
2.1.2.5. Hece Yitimi.....	32
2.2. Biçim Bilgisi.....	32
2.2.1. Yapım Ekleri.....	32
2.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	32
2.2.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	33
2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapım Eki:	34
2.2.1.4. İsimden Fiil Yapım Eki.....	36
2.2.2. İsimler (Adlar)	37
2.2.2.1. İsim Çekim Ekleri.....	37
2.2.3. Zamirler (Adıl)	39
2.2.3.1. Kişi Zamirleri.....	39
2.2.3.2. İşaret Zamirler.....	39
2.2.3.3. Dönüşlülük Zamiri.....	40
2.2.3.4. Soru Zamirleri.....	40
2.2.3.5. Belgisiz Zamirler.....	40
2.2.4. Sıfatlar (Ön Adlar)	40
2.2.4.1. Niteleme Sıfatları.....	40
2.2.4.2. Belirtme Sıfatları.....	41
2.2.5. Zarflar.....	42
2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları.....	42
2.2.5.2. Zaman Zarfları.....	42
2.2.5.3. Miktar Zarfları.....	42
2.2.5.4. Durum Zarfları.....	42
2.2.5.5. Soru Zarfları.....	42
2.2.6. Edatlar ve Bağlaçlar.....	43
2.2.7. Ünlemler.....	43

2.2.8. Fiiller.....	43
2.2.8.1. Şahıs Ekleri.....	43
2.2.8.2. Haber Kipleri.....	45
2.2.8.3. Dilek Tasarlama Kipleri.....	48
2.2.9. Fiilimsiler.....	49
2.2.9.1. İsim Fiil.....	49
2.2.9.2. Sıfat Fiil.....	50
2.2.9.3. Zarf Fiil.....	50
2.2.10. Birleşik Fiiller.....	52
2.2.10.1. Yardımcı Fillerle Oluşmuş Birleşik Fiiller.....	52
2.2.10.2. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Filler.....	53
2.2.10.3. Kurallı Birleşik Filler.....	53
BÖLÜM 3: METİN.....	54
BÖLÜM 4: DİZİN.....	137
SONUÇ.....	274
KAYNAKÇA.....	275
ÖZGEÇMİŞ.....	278

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

Bkz. : Bakınız

Far. : Farsça

İbr. : İbranice

Mec. : Mecazen

Sür. : Süryanice

Vb. : Ve Benzeri

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, ā, e	ظ	z
ب	b	ع	c
پ	p	غ	ğ
ت	t	ف	f
ث	s	ق	ķ
ج	c	ک	k, g, ŋ
چ	ç	نگ	ŋ
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ر	r	هـ ـه	h, e
ز	z	ی	y, ı, i, ī, ā
ژ	j	ع	ɔ
س	s		
ش	ş		
ص	ş		
ط	ṭ		

ÖZET	
Başlık: Çağatay Türkçesine Ait Bir Yusuf ve Züleyha Hikâyesi (1a-47b) (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)	
Yazar: Muhammet Furkan YILMAZ	
Danışman: Doç. Dr. İlhan UÇAR	
Kabul Tarihi: 21/01/2022	Sayfa Sayısı: vii(ön kısım) +278(tez)
Yusuf ve Züleyha hikâyesi, yüzyıllardır kadim edebiyatımızda anlatılagelmiştir. Kaynağını Kuran-ı Kerim'den alan bu mukaddes konu, Türkçenin farklı dönemlerinde, farklı dil özellikleriyle işlense de konu itibariyle çok ayırıcı farklılıklar bulunmamaktadır. Tezimizin konusu Çağatay Türkçesine ait, müellifi bilinmeyen fakat derkenar yazılarını ekleyen kişinin Ahmed Câm Jendebil (Ahmedî) olarak belirtilen bir Yusuf ve Züleyha mesnevisidir. Eserde müellifin belirttiği üzere Farsça mensur bir Yusuf ve Züleyha eserini, Türkçeye manzum olarak aktardığını dile getirmesi esere ayrı bir ehemmiyet katmaktadır. Eserde beyitlerin altına kırmızı renkle yazılmış bazen bir kelime bazen birkaç kelimeden oluşan Farsça kelimeler her mısranın altında bulunmaktadır. Müellifin eserin baş sayfalarında belirttiği kadarıyla eser, Ebu'l-Gazi Sultan Hüseyin Baykara adına takdim edilmiştir. Eser, V. Pertsch'in Berlin yazmaları kataloğunda 385 (Sprenger 1650) kaydı ile yer almakta ve Tübingen'de Staatsbibliothek'te bulunun bu yazma 160 mm.x 110mm. büyüklüğünde 184 varaklıdır. Her sayfasında nestalik ile yazılmış ortalama yedi satır bulunmaktadır. Yüksek lisans olarak hazırladığımız bu çalışmadaki amacımız Çağatay Türkçesine ait bir dil yadigârının günümüz Türkçesine kazandırılıp incelenmesini sağlayabilmektir. Konu ve kapsam itibariyle gerek Çağatay Türkçesiyle yazılmış gerek Türkçenin tarihî başka lehçe ve şiveleri ile yazılmış Yusuf ve Züleyha mesnevilerine kaynaklık etmesi amacıyla da önem arz etmektedir. Çalışmada izlemiş olduğumuz yöntem, öncelikle metnin transkripsiyonu eserin vezni çerçevesinde yapılmış, ardından dil incelemesi ortaya koyulmuştur. Cibakaya adlı program ile de gramatikal dizini çıkarılıp sözlüğü hazırlanmıştır. Çalışmamızda vardığımız sonuç itibariyle, eser kesinlikle Çağatay Türkçesi dönemine ait bir mesnevi olup dönemin dil özelliklerini yüksek oranda muhteva etmektedir. Ayrıca eserde, Türkçe kelimelerin geçtiği ilk yerlerde hareke kullanılması ve tekrarlarında kullanılmaması metinde dikkat çeken noktalardandır.	
Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Çağatay Dönemi, Yusuf ve Züleyha, Mesnevi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: A Story Of Yusuf and Züleyha Belonging to Chagatai Turkish (1a-47b) (Introduction-Research-Text-Index)	
Author of Thesis: Muhammet Furkan Yılmaz	
Supervisor: Assoc. Prof. İlhan UÇAR	
Accepted Date: 21/01/2022	Number of Pages: vii(front part)+278(thesis)
The story of Yusuf and Züleyha has been told in our ancient literature for centuries. Although this holy subject, which takes its source from the Qur'an, is handled with different language features in different periods of Turkish, there are not many distinctive differences in terms of subject. The subject of our thesis is a Yusuf and Züleyha masnavi of Chagatai Turkish, whose author is unknown, but the person who added the margins is named as Ahmed Câm Jendebil (Ahmedi). As the author stated in the work, the fact that he transferred a Persian prose work of Yusuf and Züleyha to Turkish in verse adds a special importance to the work. In the work, Persian words written in red under the couplets, sometimes consisting of one word or sometimes several words, are found under each verse. As the author states on the beginning pages of the work, the work was presented in the name of Ebu'l-Gazi Sultan Hüseyin Baykara. The work is included in V. Pertsch's catalog of Berlin manuscripts with the entry 385 (Sprenger 1650) and this manuscript found in Staatsbibliothek in Tübingen has 184 leaves of 160 mm.x 110mm. Each page has an average of seven lines written in nestalik. Our aim in this study, which we prepared as a master's degree, is to ensure that a language heirloom belonging to Chagatai Turkish is brought into today's Turkish and examined. In terms of subject and scope, it is also important in terms of being a source for Yusuf and Züleyha masnavis, both written in Chagatai Turkish and written in other historical dialects and accents of Turkish. The method we followed in the study, firstly, the transcription of the text was made within the framework of the meter of the work, and then the language analysis was revealed. With the program called Cibakaya, its grammatical index was prepared and its dictionary was prepared. As a result of our study, the work is definitely a masnavi belonging to the Chagatai Turkish period and contains the language features of the period at a high rate. In addition, the use of hareke in the first places where Turkish words are mentioned and not being used in repetitions are among the remarkable points in the text.	
Keywords: Chagatai Turkish, Chagatai Period, Yusuf and Züleyha, Masnavi	

GİRİŞ

Çağatay Türkçesi 15. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyıla kadar devam eden, Orta Asya grubuna mensup, Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır. Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzey ve doğusunda kalan ve Müslüman olan tüm Kuzey ve Doğu Türklüğü, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar aynı yazını kullanmışlardır. Bu durumun tek istisnası ise Kırım Hanlığı olmuştur. 1475 yılında Osmanlı idaresine girdikten sonra bu hanlıktaki Türklerin yazı dili Osmanlı Türkçesi olmuştur (Ercilasun, 2015: 400).

Çağatay muhitinde gelişen bu Türkçe ile çok sayıda yazar ve şair, devlet adamı, ilim adamı yetişmiştir. Yetişen bu sanatçılarla çok sayıda, zengin içerikli, tarihe ışık tutan edebî eserler de kaleme alınmıştır. Yazılan bu eserlerden birisi, bizim de çalışmamızı oluşturan Çağatay Türkçesi ile yazılmış bir Yusuf ve Züleyha hikâyesidir. Eserin müellifi bilinmemekle beraber, 7a ve 184a sayfalarında asıl metnin dışında derkenarlarda yazıldığı üzere Ahmed Câm Jendebil'in derkenar yazılarını ekleyen kişi olduğunu düşünmekteyiz. Yine istinsah tarihi olarak da 6b sayfasında ebced hesabı olarak harflerle belirtilmiş olan tarih, hicrî 874 tarihine yani miladi 1469 yılına karşılık gelmektedir. Bununla beraber eser, Farsça mensur bir eserden manzum olarak Türkçeye aktarılmış olduğu da müellifin belirttiği noktalardandır.

Yusuf ve Züleyha hikâyeleri, Türk edebiyatında çok sevilen ve değer verilen bir hikâye olmakla birlikte yüzyıllar boyunca birbirine çok da benzemeyen manzum ve mensur olarak çok sayıda kaleme alınmıştır. Bu değer en önemli sebebi olarak da kaynağını kutsal kitap olan Kuran-ı Kerim'den alması gösterilebilir. Kuran-ı Kerim'de “ahsenü'l-kasas” (kıssaların en güzeli) olarak adlandırılan bu hikâye Müslüman Türk yazarlar tarafından dinî bir şevk ile yüzyıllarca işlenmiştir. Bu hikâye, Batı edebiyatında, hikâyenin en eski kaynağı olan Tevrat esas alınmış; Türk, İran, Arap edebiyatlarında ise tefsir, hadis ve İslam tarihleri gibi kaynaklardan faydalanılarak işlenmiştir (Karahana, 1994: 9).

Arap edebiyatında, Yusuf ve Züleyha hikâyeleri çoğunlukla mensur olarak işlenmiş olup bu mensur eserlerin içerisine bazen küçük manzumeler yerleştirilmiştir. Hikâyenin Arap edebiyatındaki ilk örneğini, Gazâlî'nin “Bahrü'l Mahabba” adlı eseridir. İkinci

eser olarak ise, İbnü'l-Cevzî Abdurrahman b. Ali b. Muhammed Ebû'l-Ferec Cemâlüddin'in "Zehrû'l-Anik fî Kıssa-i Yûsuf-ı sıddîk başlıklı Yusuf sûresi tefsiri gösterilmektedir (Karahana, 1994: 9).

Fars edebiyatına gelince buradaki Yusuf ve Züleyha hikâyeleri çok sayıda manzum ve mensur yapıda oluşturulmuştur. Bu konuyu ilk işleyen mesneviler, Ebul Müeyyed Belhî ve Bahtiyâr Ahvâzî'ye ait olup, her iki mesnevinin de kayıp olduğu bilinmektedir. Firdevsî-i Tûsî'ye ait olduğu ileri sürülen mesnevi ise, Fars edebiyatında Câmi'nin eserinden önde yazılan Yusuf ve Züleyha hikâyelerinin en meşhuru kabul edilmektedir (Karahana, 1994: 9).

Türk edebiyatına bakıldığı zaman çok sayıda müellifi bilinen veya bilinmeyen Yusuf ve Züleyha hikâyeleri olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde Türk edebiyatında da bu konuyu işleyen ilk eser olarak Ali'nin "Kıssa-i Yûsuf" adlı eseri gösterilmektedir. Müellifi hakkında hiçbir bilgi bulunmayan bu eser, 1233'te yazıldığı bilinmekle beraber tercüme olmadığı, şekil özellikleri bakımından da tamamen millî bir özellik taşıdığı bilinmektedir. 14. yüzyıla ait olan "Dâsitân-ı Yûsuf Aleyhisselam ve Hâzâ Asenü'l-Kassasü'l-Mübârek" adlı eser Şeyyâd Hamza'ya ait olup önemli Yusuf ve Züleyha hikâyelerimizin başında gelmektedir. Ayrıca, Süle Fakih, Ahmed, Rabguzî, Hamzavî, Erzurumlu Darîr de yine önemli Yusuf ve Züleyha hikâyesi yazarlarımız olarak adı zikredilebilmektedir (Karahana, 1994: 11-12).

Timurlular devri hükümdarlarından olan Sultan Hüseyin Baykara'ya ithaf edilen Çağatayca Yusuf ve Züleyha hikâyesinin dört nüshası olduğu kaynaklarda geçmektedir. Bunlardan biri İstanbul'da Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesinde no: 832'de kayıtlı Dâstân-ı Hazret-i Yûsuf Aleyhisselam ve Zelihâ başlıklı eserdir. Bu nüsha 1516 yılında Herat'ta istinsah edilmiştir. İkincisi E. Blochet'nin Bibliotheque Nationale kataloğunda yer alan Paris nüshasıdır. Üçüncü nüsha Taşkent nüshası olmakta beraber dördüncü ve bizim de çalışmamızı oluşturan nüsha V.Pertsch'in Berlin yazmaları kataloğunda 385 (Sprenger 1650) kaydı ile bulunan yazma 160mm. 110mm. büyüklüğünde 184 yapraktan oluşmaktadır (Korkmaz, 1968: 7-8).

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu, V.Pertsch'in Berlin yazmaları kataloğunda 385 (Sprenger 1650) kaydı ile yer alan, Çağatay Türkçesine ait olan müellifinin Ahmed Câm Jendebil, istinsah tarihinin ise miladi 1469 yılına ait olan manzum bir Yusuf ve Züleyha hikâyesini çeviri yazı alfabesine aktarmak, imlâ, ses ve şekil yönünden incelemek, dizin ve sözlüğünün çıkarılması oluşturmaktadır. Çalışmada karşılaşılan zorlukların en önemlisi metindeki bazı kelimeler alışılmışın dışında Arapça harflerle gösterilmekte ve bu da bizi kelimenin başka anlamının olabileceği şüphesine götürmekteydi; fakat bağlam ve vezin baz alındığında bunun öyle olmadığı daha sonra kararlaştırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Yusuf ve Züleyha hikâyeleri edebiyatımızda gerek nazım gerek mensur olarak yüzyıllar boyunca işlenegelmiştir. Bu hikâyenin bu denli önemli görülmesi şüphesiz kaynağını Kuran-ı Kerim'den alması olarak sayılabilir. Edebiyatımızda 1233'te Ali'nin eseriyle başlayan bu hikâyenin mensur ve manzum örnekleri çok sayıda olmasına rağmen her yazarın adına müstesna olmuş Yusuf ve Züleyha hikâyeleri da mevcut olmaktadır. Türkçenin her tarihî şivesinde bir şekilde değinilen bu hikâyeye Çağatay Türkçesinde de yer ayrılmış olup, araştırmamızı önemli kılan en büyük sebep de Türkçenin Çağatay Türkçesi gibi kadim bir tarihî şivesinde bu konunun az olması ve çalışmamız da bu konuyu içermesi bakımından önem arz etmektedir. Çağatay Türkçesinin imla özellikleriyle bu konunun da son derece zengin, şairane içeriklerle işlenebilirliğini göstermek adına çalışmamız önemini ortaya çıkarmaktadır. Eseri önemli kılan bir diğer özellik ise, müellifin baş sayfalarda belirttiği üzere eseri, Farsça mensur bir eserden (hangi eser olduğu yine belirtilmemiştir) Türkçeye manzum olarak aktardığını belirtmesi esere âdeta telif nitelikte bir durum kazandıracak derecede önemini göstermektedir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, Türkçenin önemli tarihî şivelerinden biri olan Çağatay Türkçesine ait olan bir metnin Türkiye Türkçesine aktarılmasını sağlayıp, Türkçemizin söz varlığına kazandırılmasını sağlamaktır. Bununla beraber hazırlanan dizin ve sözlük ile o dönemde kullanılan kelimelerin, terimlerin, şahıs ve kişi adlarının yine bu sahada

çalışacak araştırmacılarına yardımcı olması amaçlarımız arasındadır. Dil ve imla özelliklerinin incelenmesiyle de o döneme ait imla hakkında bilgi sahibi olunup, dönemin dil ve yazım özelliklerine katkıda bulunmak amacıyla çalışmamız hazırlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamız bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde eserin bulunduğu yer, katalog kaydı, yazım özellikleri, kime ithaf edildiği ve bazı özet bilgilere yer verilmiş olup çalışmanın önemi, amacı, yöntemleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Ardından Çağatay dönemi, Çağatay Türkçesi hakkında kısa, özet mahiyetinde bilgiler verilmekte ve Yusuf ve Züleyha hikâyesinin üzerinde durulmuştur. Birinci ve ikinci bölümlerde yazım özellikleri, ses ve şekil özellikleri, imla üzerinde incelemeler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde, transkripsiyonlu metin ve metnin vezni verilmiştir. Dördüncü bölümde, Cibakaya programı yardımıyla oluşturulan dizin, sözlük kısımları yer almaktadır.

Çalışmanın dizin ve sözlük kısmında Cibakaya programı yardımıyla oluşturulan çalışmanın sözlük bölümünde kelimeler metindeki bağlamları çerçevesinde dönem sözlükleri, yapılmış çalışmaların sözlük kısımlarının yardımıyla sözlük oluşturulmuştur. Sözlükteki kelimelerin anlamları verilmeden önce onların hangi dile ait olduğu belirtilip metinde hangi bölümde geçtiği ve metinde kaç kez yer aldığı belirtilmiştir. Aynı manaya gelen fakat yazılış itibarıyla Arap alfabesinde farklı gösterim sebebiyle o kelime için “bkz” ibaresi ile kelime genel yazımda kabul görmüş kelimeye yönlendirilmiştir. Örnek olarak bir kelime aşağıda gösterildiği üzere sözlüğe eklenmiştir:

çarḥ:<Far. Çark, felek, talih.

ç. (32b/1-2), (4a/6-1)

ç.+ıfelek (20a/3-1), (41a/6-2)

ç.+ışehir (5b/1-1)

ç.+ikebūd (9b/1-2)

[=6]

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere “çarlı” kelimesi öncelikle Farsça kökenli olduğu belirtilmiştir. Daha sonra bu kelime eksiz olarak iki yerde geçtiği ve diğer üç kelimeyle Farsça bir tamlama oluşturduğu gösterilmektedir. Bu şekilde kelime metinde toplam altı defa geçtiği de en sonunda gösterilmiştir. Parantez içindeki gösterim ise kelimenin metindeki yerini göstermekte olup, söz gelimi “4a/6-1” yerine bakacak olursak, bahsedilen kelime metnin 4a yaprağının altıncı satırında bulunan beytin birinci mısraında yer almaktadır. Kelimelerin metinde transkripsiyonlu gösterimi için “uçar” adı verilen bir font kullanılarak metin transkripsiyon edilmiştir.

Çağatayca ve Çağatay Edebiyatı

Çağatayca, İslâmî Orta-Asya Türkçesi (Doğu Orta Türkçesi) edebiyat dilinin gelişiminin, üçüncü evresini oluşturmakla beraber, Timurlular imparatorluğunda (1405-1502) Harezm Türkçesinin devamı olarak doğmuştur. Çok çeşitli yerel ağızları da içine alan bu dil Türkistan’da ve Avrupa Rusya’sında 19. asrın sonuna dek Oğuzların dışındaki Müslüman Türklerin edebiyat dile hâline gelmiştir (aktaran: Sertkaya, 2011: 74).

Çağatay Türkçesi, Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır. 15. yüzyıl başlarında başlayıp 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden bir devirdir. Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Doğu Türklüğü, 15. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar aynı yazı dilini kullanmıştır; bu yazı dilinin Türkoloji literatüründeki adı ise Çağatay Türkçesidir. Belirtilen sınırların doğusunda kalan, fakat aslen Oğuz olan Türkmenler de buna dahildir. Bunun tek istisnası ise Kırım Hanlığıdır. Bu hanlıktaki Türklerin yazı dili, 1475’te Osmanlı idaresine girdikten bir süre sonra Osmanlı Türkçesi olmuştur (Ercilasun, 2015: 400).

Çağatay adı, Cengiz Han’ın ikinci oğlunun adından gelmektedir. Çağatay 1212’de ölmüş; fakat ismini kendisinden alan imparatorluğu ondan 20-30 yıl sonra torunu olan Kara Hülegü zamanında kurulmuştur. “Çağatay ulusu” veya “Çağatay” tabirleri 1306-07 yıllarında kullanılmaya başlanmıştır. Çağatay ulusu 16.yy’da Timur İmparatorluğu’nun yıkılışından sonra, Özbek göçebeleriyle karışmışlardır (aktaran: Sertkaya, 2011: 74-75).

Muhtemelen, “Çağatay tili (Çağatay dili)” veya “Çağatay Türkîsi (Çağatay Türkçesi)” ibareleri ilk olarak göçebe Çağatayların, ardından da Çağatay İmparatorluğu’nun bütün halkının dili ve son olarak Timurluların hakimiyeti altında doğan Orta Asya edebiyat dili için kullanılmıştır. Fakat “Çağatay” kelimesi son anlamıyla, 15. ve 16. yüzyıl şairleri tarafından hemen hemen hiç kullanılmamıştır. Bu devrin şairleri genellikle “türkî, türkçe, türk tili” gibi tabirleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Sadece Nevâî’nin “Mîzanu’l-Evzân” adlı eserinde “çağatay lafzı” tabiriyle karşılaşılmalıdır. Ebu’l-Gazi Bahadır Han’a göre ise Çağatay Türkçesi, Timurlular zamanının Arapça ve Farsça unsurlarla karışmış edebiyat dilidir (aktaran: Sertkaya, 2011: 74-75).

Çağatay edebî dilinin dönemlere ayrılması konusunda herhangi bir birlik olmamakla beraber bazı bilim adamlarının bu konu hakkındaki tasnifleri ön plana çıkmaktadır. Bu bilim adamlarından olan Samoyloviç şive farklılıklarını merkeze alarak “Çağatayca” terimini sadece 15.-20. yüzyıllar Orta Asya edebî Türk dili için kullanmaktadır. Samoyloviç’e göre, İslamî Orta Asya edebî Türk dilinin devirlere ayrılması aşağıdaki gibidir (aktaran: Karaağaç, 1988: XI):

1. Karahanlı Türkçesi veya Kaşgar Türkçesi (11.-12. yüzyıllar)
2. Kıpçak-Oğuz Türkçesi (13.-14. yüzyıllar)
3. Çağatayca (15.-19. yüzyıllar)
4. Özbekçe (20. yüzyıl)

Öte yandan, sadece edebî gelişmeyi göz önünde bulunduran Mehmet Fuad Köprülü, “Çağatayca” kelimesinin anlamını bir hayli genişletmiştir. Köprülü’ye göre, Çağatayca, 13.-14. yüzyıllarda Çağatay İmparatorluğu ve Altın Ordu’nun kültür merkezlerinde gelişmiş Orta Asya Edebi şivesi olup klâsik şeklini özellikle 15. yüzyılda, Timurlular zamanında almıştır. Bu şive etrafında zengin bir edebiyat yaratılmıştır. Köprülü, Çağataycayı şu devirlere ayırmaktadır (aktaran: Karaağaç, 1988: XI-XII):

1. Erken Devir Çağataycası (13.- 14. yüzyıllar)
2. Klâsik Öncesi Çağatayca (15. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klâsik Çağatayca (15. yüzyılın ikinci yarısı)
4. Klâsik Çağataycanın Devamı (16. yüzyıl)

5. Çöküş Devri (17.-19. yüzyıllar)

M. A. Şçerbak, Çağatayca için “eski Özbek dili” tabirini kullanmakta ve bu devri 10. yüzyıldan başlatmaktadır. Şçerbak’ın bu devir için ileri sürdüğü sınıflandırma şu şekildedir (aktaran: Karaağaç, 1988: XI-XII):

1. İlk Devir (10.-13. yüzyıllar): Batı Türkçesi (Kıpçakça) ve Güney Türkçesi unsurlarının alınması. Moğol saldırıları, bu gelişmeye son vermiştir.
2. İkinci Devir (14.-17. yüzyıllar): Yapay dil. “Çağatayca” terimini sadece bu bölüme atfetmek mümkündür.
3. Üçüncü Devir (17.- 18. yüzyıllar): Yerel dil unsurlarının edebî dile girmesi.

Çağataycanın en büyük uzmanlarından biri sayılan Janos Eckmann’ın kökü itibariyle Samoyloviç’e dayanan; fakat sınırları daha net belirleyen tasnifi bugün artık geniş çapta kabul edilen bir sınıflamadır. Janos Eckmann, Orta Asya edebî Türk dilini şu şekilde ayırmaktadır (Ercilasun, 2015: 404):

1. Karahanlıca ya da Hakaniye Türkçesi (11.-13. yüzyıllar)
2. Harezm Türkçesi (14. yüzyıllar)
3. Çağatayca (15.-20. yüzyıllar)

J. Eckmann Çağataycayı da kendi içerisinde üçe ayırmaktadır. Bunlar:

1. Klâsik Öncesi Devir
2. Klâsik Devre
3. Klâsik Sonrası Devir

Sahanın önemli bilim insanlarından biri olan J. Eckmann’ın dönemler hakkında bazı önemli cümleleri de bulunmaktadır. J. Eckmann klâsik öncesi dönemi, “bir dizi Eski Türkçe hususiyetinin muhafaza edildiği bir geçiş devri” olarak kabul eder. Klâsik sonrası devri de “bir taraftan Nevâyî dilinin dikkatli bir taklidi, diğer taraftan Özbek unsurlarının tesiri” olan bir dönem şeklinde değerlendirmektedir (Ercilasun, 2015: 404-405).

Çağatay Türkçesinin Başlıca İsimleri

Klâsik Öncesi Devir

Klâsik öncesi devrin (15. yüzyıl başları-1465) başlıca yazar ve şairleri şunlardır:

Sekkâkî: Kaside ve gazellerden meydana gelen bir divanı bulunmaktadır. Şiirlerini Semerkant'ta 14. yüzyıl sonları ile 15. yüzyılın ilk yarısında yazmıştır. Uluğ Bey'in saray şairi ve Semerkant'ta yaşamıştır. Çağatay edebî dilinin ilk temsilcisi kabul edilmektedir.

Haydar Harezmi: Mahzenü'l-Esrâr adında önemli bir mesnevîsi bulunmaktadır. 14. yüzyılın sonlarında ve 15. yüzyılın başlarında eser verdiği tahmin edilmektedir.

Lûtfî: 99 yıl yaşadığı tahmin edilen şairin, Nevayî'den sonraki en büyük şair olduğu kaynaklarda söylenmektedir. Divan ve Gül ü Nevruz adlı iki önemli eseri bulunmaktadır. Yine kaynaklara göre divanının yirmiden fazla nüshası olduğu bilgisi yer almaktadır.

Yusuf Emîrî: Temür'ün torunu Baysungur'un nedimlerindenidir. Kaynaklarda 1433 yılında Herat'ta öldüğü yazmaktadır. Divan, Dehnâme (mesnevi) ve Beng ü Çağır adlarında üç tane önemli eseri bulunmaktadır.

Seyyid Ahmed Mirza: Temür'ün torunudur. 1435'te amcası Şahruh'a sunduğu Taaşukname adlı bir mesnevisi bulunmaktadır.

Gedâî: 15. yüzyılda yaşamış ve 90 yıldan fazla ömür sürmüştür. Yüzyılın başında doğduğu tahmin edilmektedir. Kaynaklarda güçlü bir şair olduğu, aruzu iyi kullandığı, üslubunun yine kuvvetli olduğu ve dilinin basit, sade, anlaşılır olduğu belirtilmektedir.

Atâî: Yesevî dervişi İsmail Ata'nın torunlarından olduğu için Atâî mahlâsını almıştır. Leningrad Asya Müzesinde 260 tane gazeli içeren bir divanı bulunmaktadır. Kaynaklarda geçtiğine göre şiirlerinin şöhreti Türk halkı arasında yaygın olduğu görülmektedir.

Ahmedî: 14.yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı bilinmektedir. Telli sazlar münazarasıyla ilgili 130 beyitlik bir mesnevisi vardır. Temsilî bir eser olan bu mesnevi devrin musikî kültürü hakkında bilgi vermektedir.

Yakîni: Heratlı Türk emirlerindenidir. Tek nüshası British Museum'da bulunan, nazım-nesir karışık olarak yazılmış küçük bir münazarası bulunmaktadır.

Klâsik Devir

Klâsik devrin başlıca şair, yazar ve eserleri şunlardır:

Ali Şir Nevâyî: Çağatay Türkçesinin en büyük şair ve yazarıdır. Sadece Çağatay edebiyatının değil bütün Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. 1441’de Herat’ta doğan sanatçı, 3 Ocak 1501’de yine Herat’ta vefat etmiştir. Babası Uygur asıllı biri olup adı ise Gıyaseddin Kîçkine Bahadır’dır. Nevayî, klâsik nazım ve nesrin her türünde ve her şeklinde 29 eser meydana getirmiştir. Fanî mahlası ile yazdığı Farsça bir de divanı bulunmaktadır. Divanlarının ismi ise “Garâibü’s-Sıgar, Nevâdirü’ş-Şebâb, Bedâiyü’l-Vasat, Fevâidü’l-Kiber” olarak kayıtlarda bulunmaktadır.

Hâmidî: Hüseyin Baykara devri şairlerindendir. Farsçadan çevirdiği bir Yusuf ve Züleyha mesnevîsi bulunmaktadır.

Şahî: Temürlü hanedanından Ebu Sait Mirza’nın torunudur. Şahî mahlası olup gerçek adı ise Sultan Mesud Mirza’dır. Semerkant’ın doğusundaki Hisar bölgesinde sultanlık yapmış; fakat saltanat kavgaları yüzünden rahat edememiştir. 1506’da gözlerine mil çekilmiş, 1507’de Özbeklerce öldürülmüştür.

Şiban Han: Çengiz’in oğlu Çoçi’nin oğlu Şiban Han’ın soyundandır. 1507’de Temürlü hanedanını yıkan ve onun yerine Şibanoğulları sülâlesini kuran hükümdardır. Tek yazması Londra’da British Museum’da bulunan Bahru’l-Hudâ dinî ahlâkî bir mesnevisi ve divanı bulunmaktadır.

Klâsik Sonrası Devir

Çağatay edebî dilinin klâsik devri 1600’de sonra ermektedir. 17. yüzyılda Kâşgar’da ve Fergana şehirlerinde Çağatayca, resmi dil ve kültür dili olarak Farsçadan daha fazla kullanılmıştır. Nevbetî, Harabatî, Hüveydâ, Şeykâlî, Mevlânâ Yahya... gibi şairleri klâsik sonrası Çağatay edebî dilinin başlıca temsilcileri olarak gösterilmektedir.

Ebülgazi Bahadır Han: Klâsik sonrası devrin şüphesiz en önemli ismi Ebülgazi Bahadır Han’dır. Ebülgazi Bahadır, 17. yüzyılın Hîve hanlarından. Çengiz Han soyundandır. 1603-1663 yılları arasında yaşamıştır. Ebülgazi Bahadır Han’ın Şecere-i

Terâkime ve Şecere-i Türkî adlı iki önemli eseri bulunmaktadır (Ercilasun, 2015: 405-421).

Hüseyin Baykara: Eserimizin sunulduğu kişinin Timur İmparatorluğu hükümdarı ve şairi olan Ebu'l- Gazi Hüseyin bin Gıyaseddin Mansur bin Baykara olduğunu düşündüğümüz için Hüseyin Baykara adına da kısa bir bilgilendirme başlığı açmayı gerek gördük.

Hüseyin Baykara, 1438 yılında haziran ya da temmuz ayında Herat'ta doğduğu bilinmektedir. Hem annesi Fîrûze Begüm hem de babası Mirza Mansûr tarafından Timur'un soyundandır. Yedi yaşında iken kaybettiği babası, daha önce kardeşi Şâhruh tarafından mağlup edilip yetkisiz bırakıldığı için Hüseyin saltanattan mahrum, fakat asil aile ortamında dedesi Baykara'nın yanında yetişmiştir. Bundan dolayı Hüseyin-i Baykara diye meşhur olmuştur (Algar ve Alparslan, "HÜSEYİN BAYKARA", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara> (06.12.2021)).

Cesur bir savaşçı olan Hüseyin Baykara Horasan ve civarında otuz yedi yıl parlak bir saltanat sürmüş, bu süre zarfında sanata ve sanatçılara büyük değer vermiştir. Şairler, ressam ve tarihçilerin de aralarında bulunduğu pek çok ilim adamını himaye etmiş, Herat'ı bir kültür ve sanat merkezi haline getirmiştir. Onun himaye ettiği âlimlerin başında çocukluk arkadaşı, daha sonra divan beyi nişancısı ve nedimi olan Ali Şîr Nevâyî ile ünlü mutasavvıf şair Molla Abdurrahman-ı Câmî ve Hüseyin Vâiz-i Kâşîfi gelmektedir. Bunlar bazı eserlerini Hüseyin Baykara'ya ithaf ettikleri gibi devlet siyasetinde de önemli rol oynamışlardır. Meselâ Ali Şîr Nevâyî, Hüseyin Baykara'nın tahta çıktığı sırada on iki imam adına hutbe okutmasına engel olmuştur. Câmî'nin yazdığı mektuplardan âdil olması ve çiftçilerden fazla vergi almaması konusunda ona nasihat ettiği anlaşılmaktadır (Algar ve Alparslan, "HÜSEYİN BAYKARA", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara> (06.11.2021)).

Hüseyin Baykara'nın Hüseyinî mahlûslı lirik şiirlerinden oluşan bir divanı ve otobiyografi mahiyetinde küçük bir risalesi vardır. Divanının çok sayıda nüshaları olduğu bilinmektedir. Hem divanını hem de otobiyografik olan risalesini İsmail Hikmet Ertaylan 1945-1946 yıllarında yayımlamıştır (Ercilasun, 2015: 417).

Ahmed Câm Jendebil, Ahmedî

Kaynaklarda hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Ahmed Câm Jendebil, Hüseyin Baykara döneminin şairlerinden olduğu bilinmektedir. Şairin tam adı bilinmediği gibi kullandığı mahlası için de farklı görüşler bulunmaktadır. Korkmaz (1968), onun Yûsuf ve Züleyha adlı eserinin Berlin nüshasına dayanarak mahlasının Ahmedî olduğunu, Ahmedî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis*'in dördüncü meclisinde Nevâyî'nin kaydettiği, 906/1501-1502 yılında ölen Kutbüddîn Ahmed Câm Jendepil ile aynı kişi olduğunu, Ahmedî mahlası ile telli sazlar hakkında bir münazara yazan şahsın da Kutbüddîn Ahmed Câm olabileceğini kaydetmiştir (Akçay, “Hâmidî, Ahmedî, Kutbüddîn Ahmed Câm Jendepil”, TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hamidi-ahmedi-kutbuddin-ahmed-cam> (14.01.2022)).

Yusuf ve Züleyha Mesnevisi

Klâsik Türk edebiyatı aşk, âşık, maşuk üçgeninde şekillenen kadim bir edebiyattır. Bu üçgen, günümüzün romanı, hikâyesi karşılığında sayılabilen mesnevi nazım şekliyle yüzyıllarca işlenegelmiştir. Konularını, kahramanlarını gerek Arap, Fars veya Türk milletlerinden alması gerek Kuran-ı Kerim gibi ilâhî kitaptan alması yönüyle çok çeşitli aşk konulu eserler oraya çıkmıştır. Bunlardan bazılarını sıralamak gerekirse: *Yusuf u Züleyha*, *Leyla vü Mecnûn*, *Kerem ile Aslı*, *Ferhat ile Şirin...* gibi çok sayıda kahramanlarla bu konu işlenmiştir. Bunların içerisinde dinî bir kaynak olan Kuran-ı Kerim'e dayanan *Yusuf u Züleyha* hikâyesi hakkında, Klâsik Türk edebiyatında çok sayıda manzum ve mensur yapıda eser meydana getirilmiştir. Bunların içerisinde bulunan Çağatay Türkçesi ile yazılmış, Hüseyin Baykara'ya sunulmuş olan bir Yusuf ve Züleyha hikâyesi çalışmamızı oluşturmaktadır.

Bu hikâye, eski İbrânî edebiyatı için çok önemli bir kaynak eser niteliğinde olan Tevrat'ta da çok güzel bir şekilde işlenmiş olup bugünlere kadar kendi önemini taşımış ve korumuştur. Tamamı İncil'de işlenmemiş olsa da bazı epizotları alınmıştır. Birbirine komşu olan İbraniler ve Müslümanlar arasındaki düşmanlığın etkisinden dolayı olmalıdır ki Kuran-ı Kerim'deki hikâye, Tevrat ve İncil'deki versiyonlarından daha güzel olarak meydana gelmiştir (Dolu, 1952: 419).

V.Pertsch'in Berlin yazmaları kataloğunda 385 (Sprenger 1650) kaydı ile yer almış bulunan ve bugün için Tübingen'de Staatsbibliothek'te bulunan bu yazma, 160 mm x 110 mm. büyüklüğünde 184 yapraklıdır. Eser, eski orijinal bir cilt içinde bulunmaktadır.

Yapraklarında ufak tefek siliklikler, yıpranmalar bulunmaktadır. Her sayfada nestâlikle yazılmış ortalama yedi satır vardır. Satırlar arasına kırmızı mürekkeple Türkçe metindeki kelimelerin karşılıkları Farsça olarak yazılmıştır. Bununla birlikte Farsça karşılıkları verilmeden bırakılmış kelimeler de bulunmaktadır. Eserin bazı sayfalarında, tüm sayfayı kaplayan derkenarlar mevcuttur. Müellif, bu eser için 6a sayfasının 3. beytin ilk mısraında, Farsçada nesir hâlinde bulunan bu eseri nazım şeklinde Türkçeye aktardığını belirtmektedir.

Eserde münâcaat, naat-ı nebî, çehâr yâr-ı güzînin medhlerini ve Sultan Hüseyin Baykara'ya ithafı içine alan 29 beyitlik bir girişin ardından, 3b sayfasında bulunan “hikâyet-i pâdişâhlar sözi” ve 5b sayfasında bulunan “sebeb-i nazm-ı kitâb aytur” bölümleri gelmektedir. Asıl hikâye 7a sayfasında, “kıssa-i hazret-i yûsufnıñ ibtidâsı” başlığı ile başlamaktadır. Eserin aruz vezni olarak ise “müfte’ilün/müfte’ilün/fâ’ilün” olarak belirlenmiştir.

Nüshalar Hakkında

Çalışmış olduğumuz eserin kaynaklarda geçtiği üzere dört nüshası bulunduğu zikredilmektedir.

a) Topkapı Nüshası: İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesinde 832 numaralı bölümde bulunmaktadır. Nüsha “Dâstân-ı Hazret-i Yusuf Aleyhisselam ve Zeliha” başlığını taşımaktadır. Miladi 1516 yılında Herat şehrinde kopya edildiği bilinmektedir.

b) Paris Nüshası: E. Blochet’in Bibliotheque Nationale kataloğunda bulunan nüshadır. Bu nüsha da miladi 1563 yılında kopya edilmiştir.

c) Taşkent Nüshası: Fıtrat’ın Özbek Edebiyatı Nûmuneleri adlı eserinde adı geçen ve “Dur Beg” adlı bir şaire ithaf edilmiş bir nüshadır.

d) Berlin Nüshası: Son nüsha ise bizim de çalışmamızın konusunu oluşturan V. Pertsch’in Berlin yazmaları kataloğunda 385 (Sprenger 1650) kaydı ile yer almış bulunan ve bugün için geçici olarak Tübingen’de Staatsbibliothek’te muhafaza edilen yazmadır.

Yusuf ve Züleyha Hikâyesinin Özeti

Kenan ilinde yaşayan Hz. Yakup'un on iki oğlu vardır. Bunlardan küçük kardeşleri Yusuf bir gece rüyasında on bir yıldız ile ayın ve güneşin kendisine secde ettiğini görür. Babasına rüyasını anlatınca babası da kardeşlerine bu durumdan bahsetmemesini ister; çünkü kardeşleri Yusuf'u kıskanmaktadırlar.

Babası Yusuf'u ne kadar sakınsa da kardeşleri onu bir gün kırlara çıkarıp eğlendirme bahanesiyle babalarından alarak bir kuyuya atarlar ve gömleğini kana bulayarak dönüştürüp babalarına Yusuf'un kurt tarafından saldırıya uğradığını söylerler. Korktuğu şeyin başına geldiğini gören Yakup oğlunun üzüntüsüyle o kadar acı çeker ki yaşadığı yer "beytü'l-ahzân, külbe-i ahzân" (hüzünler evi) diye anılmaya başlar. Bir zaman sonra da ağlamaktan gözlerine perde iner. Daha sonrasında Mısır'a gitmekte olan bir kervan kuyunun yakınında konaklar, su almak üzere gönderilen kişi kuyunun başına gelip kovağını suya daldırdığında Yusuf kovaya tutunarak kuyudan çıkar. Kervandakiler onu yanlarına alarak Mısır'a vardıklarında köle diye satılığa çıkarırlar. Güzelliği bütün şehre yayılan Yusuf'u Mısır azizinin karısı Züleyha satın alır, ergenlik yaşına gelince de ona âşık olur. Yusuf ise Allah korkusuyla ona karşılık vermez. Züleyha'nın kölesine âşık olduğunu duyan Mısır'ın asil kadınları onu küçümseyince Züleyha kadınları evine davet eder. Önlerine meyve tabakları yanında keskin birer bıçak koydurur ve Yusuf'u içeriye çağırır. Yusuf'un güzelliği karşısında şaşkına dönen kadınlar meyve yerine parmaklarını keserler. Fakat Yusuf'tan vazgeçmeyen Züleyha bir gün ondan kaçan Yusuf'un peşine düşer ve tam yakalayacağı sırada gömleğini arkadan yırtar. Olayı öğrenen kocası gerçek suçlunun Züleyha olduğu anlaşıldığı halde dedikodulardan çekinerek Yusuf'u zindana attırır. Yusuf zindanda iken peygamberliğe erer ve kendisine rüya tabiri bilgisi verilir. Mısır sultanının gördüğü bir rüyayı tabir edince zindandan çıkarılır ve ülkenin malî işleriyle görevlendirilir. Sultanın rüyasından hareketle aldığı tedbirler sayesinde yedi yıl süren bolluk zamanında erzak biriktirip ardından gelen yedi yıllık kıtlık döneminde ülkeyi sıkıntıdan kurtarır. Bu sırada kardeşleri erzak almak için Mısır'a geldiğinde onunla karşılaşır. Yusuf anne bir kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoyup diğer kardeşleriyle gömleğini babasına gönderir. Yakub peygamber gömlekten Yusuf'un kokusunu alınca onun yaşadığını anlar ve gömleğin gözlerine sürülmesiyle tekrar görmeye başlar. Daha sonra Yusuf bütün ailesini Mısır'a davet eder, Yakub da ailesiyle birlikte Mısır'a gider. Yusuf'u selâmlamak üzere hepsi önünde eğilir, böylece onun rüyası da gerçekleşmiş olur.

Türk edebiyatında Orta Asya'dan Anadolu sahasına kadar birçok edip ve şair Yûsuf ve Züleyhâ kıssasını ele almış veya eserlerinde telmih yolu ile bir şekilde göndermelerde bulunmuştur. Bu eserler yazıldıkları coğrafyanın ve zaman diliminin sosyal anlayışı, kardeşlik, baba-oğul ilişkileri, aşk, hasret vb. konulara dair gelenekleri yansıtmaktadır (Koncu, "YÛSUF ve ZÛLEYHÂ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf-ve-zuleyha#1> (07.11.2021)).

BÖLÜM 1: YAZIM ÖZELLİKLERİ

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılışı

Söz başında #a ünlüsü (ا) ile gösterilmiştir.

اچ یغلا	açıgla-	36a/2-1
اغا	ağa	15a/1-1
اغز	ağız	14a/4-1
اق یرت یپ	akırtıp	4b/4-2
انداغ	andağ	14b/1-2
اځ تار ی بان	ahtarıban	19b/2-2
اندق	andaq	3b/3-2
اناسی	anası	26a/1-1

Bazı Türkçe ve uzunluk belirten Arapça, Farsça kelimelerin başında ise (آ) ile gösterilmiştir.

آچ	aç	39b/7-1
آل	al	3a/2-1
آواز	āvāz	35b/2-1
آراسی	ārāsı	25b/1-2
آن	ān	43a/5-1
آزاد	āzād	47b/6-2
آخر	āher	16a/2-2
آواز هسی	āvāzesi	4a/7-1

Kelime ortasında **a/** ünlüsü genellikle (l) ile gösterilmiştir.

ساچ	saç	45a/3-2
سال	sal-	22a/4-1
تاپ	tap-	31a/2-2
چارلادی	çarladi	39a/3-1
داغی	dağı	46b/5-2
باسپان	baspan	22a/3-1
باشلادی	başladı	41b/3-2

Kelime sonunda **a#** ünlüsü (a) ile gösterilmiştir.

آنا	ana	42a/2-1
بارچه	barça	41b/3-1
مونچه	munça	16a/4-1
اغا	ağa	15a/1-1
مانجا	maña	20a/3-1
اورتاده	ortada	42b/3-1
سانجا	saña	21a/4-2
بارقه	barqa	16b/7-2

1.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılışı

Kelime başında **#e** ünlüsü (e) ile gösterilmiştir.

الەم	elem	13a/5-1
اتەم	etim	26a/2-1

ای لا	eyle-	35b/2-1
ای د	ebed	4a/2-1
ای ر	ebr	25b/4-2
اک ر	eger	27a/5-2
اثر	eşer	18a/7-2

Kelime ortasında **e/** ünlüsü genellikle (l) ile gösterilmiş ya da gösterilmemiştir.

تک یب	tegib	34a/5-2
ت یلاتی	tileti	22a/6-1
ی تی	yetti (sayı)	43a/3-1
ای لادی	eyledi	25a/6-2
ک ورمادی	körmedi	3b/3-2
ک ی تالی	kiteliñ	11b/7-2
ک و تاردی	köterdi	23b/5-2

Kelime sonunda **e#** ünlüsü genellikle (e) ile gösterilmiştir. Kısmen de olsa bazı kelime sonlarında (l) ile gösterilmiştir.

ای لا	ile	21b/6-1
ای چره	içre	24a/2-2
ک یچه	kiçe	20b/2-1
نه	ne	4a/5-1

ن یچه	niçe	27b/6-2
اوزک اسی	özgesi	7b/6-2
ت یوه	tive	25b/6
اوزرا	üzre	8b/3-2
ی نا	yine	27a/1-1

1.1.3. Kapalı /è/ Ünlüsünün Kullanımı

Çağatay Türkçesinde, ilk hecede bulunan “e” sesinde yaygın bir “i” sesine değişim vardır (e/>i/) (Ercilasun, 2015:426). Biz de bu fonetik hâdiseyi baz alarak ve eserin orijinal hâline bağlı kalarak “kapalı e (è)” kullanımı yerine “i” sesini göstermeyi tercih ettik.

1.1.4. /ı/, /i/ Ünlülerinin Yazılışı

Kelime başında #ı #i ünlüsü genellikle (ل,ی) ile birlikte gösterilmiştir.

ای چ یده	içide	14b/5-1
ای در	ider	37a/4-2
ای دیر	idir-	33a/6-1
ای چره	içre	24a/2-2
ای کری	igri	24a/5-1
ای کنمه	ikinme	26a/4-1
ای لدین	ildin	24b/2-2

Kelime ortasında ı/ i/ ünlüsü genellikle (ی) ile gösterilmiştir.

ک یچه	kiçe	20b/2-1
ک یچی	kiçig	29b/6-1

سین	sin	31b/1-1
اینیم	inim	19b/2-1
ایشیتیب	işitib	45b/6-1
کیشی	kişi	30b/4-2
کوکسیدا	kögüside	15a/1-2

Kelime sonunda **i# i#** ünlüsü genellikle (ی) ile gösterilmiştir.

تیئری	tiñri	11a/6-2
بوری	böri	19a/5-1
ایلیگی	iligi	24a/5-1
پوزی کوک	kökyüzi	29a/4-1
نیدین	nidin	17b/2-2
ساری	sarı	43a/6-2
سوک ی	sevgi	5a/2-2
تاقی	tağı	33b/7-1
یازیده	yazıda	18b/2-1
باری	barı	18a/3-1

1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazılışı

Kelime başında **#u #ü** ünlüsü (ا و) ile birlikte gösterilmiştir.

اوشال	uşal	8a/1-1
اولوسدین	ulusdın	45b/3-2
اولوغ	uluğ	42b/2-1

اوج يدين	ucıdın	21a/3-2
اونو توم	unuttum	15a/6-1
اوردى	urdı	40b/5-1
اوشبو	uşbu	47a/5-1
اوتار	utar-	4b/3-2
اوغاندى	uygandı	37a/7-2

Kelime ortasında **u/ ü/** ünlüsü (و) ile gösterilmiştir.

كوروب	körüb	31a/6-1
كوچلاندى	küçlendi	10a/4-2
كون	kün	17a/2-1
يىتكورگاي	yitkürgey	19b/5-2
الور	alur	21a/3-1
التون	altun	39b/7-2
بولوتدين	bulutdın	33a/4-2
بوتكاريب	bütkerib	38b/5-1
بوزدilar	büzdiler	17b/1-2
اويوپ	uyup	20b/2-1

Kelime sonunda **u# ü#** ünlüsü (و) ile gösterilmiştir.

بو	bu	11b/5-1
قامو	ķamu	12a/4-2
مو	mu	18a/4-2
سو	su	15b/6-2
اوشبو	uşbu	11b/7-1
اويوقو	uyķu	30a/4-2

ب ڀلڱو	bilgü	19a/1-2
ن ڀڱو	nigü	38b/6-1
اوڻ رو	ötrü	33b/7-2

1.1.6. /o/, /ö/ Ünlülerinin Yazılışı

Kelime başında #o #ö ünlüsü (و) ile birlikte gösterilmiştir.

اوز	öz	22a/4-2
اوزکا	özge	26b/5-2
اولد تور	oltur-	42b/7-1
اوغلوم	oğlum	14a/7-2
اوغری	oğrı	26a/4-1
اوقی	okı-	4b/5-1
اول	ol	1b/4-1
اوته ی	otı	41a/5-2
اولدی لر	öldiler	44a/1-2
اورته لر	örter	47a/4-1
اولوک لار	ölügler	45a/1-2

Kelime ortasında o/ ö/ ünlüsü (و) ile gösterilmiştir.

یول	yol	27a/5-1
کونجکل	könül	35b/1-1
یورور	yorur	32b/2-1
سوکنج	sökünc	27a/7-2
سوزیده	sözide	3a/5-2
کوک و سیدا	kögüside	15a/1-2
کوک کا	kökke	5a/7-1

ک وپ	köp	44a/1-2
پ وری	böri	19a/5-1

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.2.1. /b/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde zarf fiil eklerinden olan “-p, -Ip, -Up, -UbAn” gibi ekler, çoğunlukla “be (ب)” sesi ile yazılmıştır. Bundan dolayı, transkripsiyona metnin orijinal hâline bağlı kalınmış, görüldüğü gibi aktarılmıştır. Metinde “b” ünsüzünün gösteriminde bir tutarlılık bulunmamaktadır. Bazı ekler açık bir şekilde “be (ب)” sesi ile gösterilirken bazıları ise “pe (پ)” sesiyle gösterilmektedir. Transkripsiyon yapılırken metinde hangi harf ile yazılmışsa çeviri yazıya da o hâliyle aktarılmıştır.

اوپ وپ	öpüp	9a/5-1
ک یل یب	kilib	19a/4
اوروب	urub	27b/4-1
ق یل یب	qılıb	25b/5-1
ت پر	teper	28b/6-1
سرپ تی	serpti	41b/4-2
ک وروب	körüb	39b/-6-1

/b/ Ünsüzünün Kelime Başında Yazımı

Çağatay Türkçesinde, kelime başında #b ünsüzü genellikle korunmuştur.

ب ار	bar	20a/6-1
ب ار	bar-	34b/3-2
ب یردی	bir-	21b/6-2
ب ولدی	boldı	10b/3-1

/b/ Ünsüzünün Kelime Ortasında Yazımı

Kelime ortasında b/ ünsüzü genellikle korunmuştur.

يالبار	yalbar-	16a/4-1
ياريب	yiber-	43b/5
قوبتى	kobtı	15a/1-1

Kelime ortasında b/ sesinin sızıcılaşarak v/ sesine döndüğü örnekler:

سوكى	sevgi	5a/2-2
سوينوب	sivinüb	40a/7-2
سيووب	sivüb	2a/7-2

Türkçe kelimelerin sonunda /b/ sesi bulunmamaktadır, sadece yabancı dillerden alıntı kelimelerde yer almaktadır.

ادب	edeb	11b/3-1
سبب	sebeb	42a/6-1
آب	āb	21a/7-1
اصحاب	aşhab	36b/4-2
جواب	cevāb	24b/6-2
غرب	ğarb	3a/7-2
حاجب	hācib	5a/4-2

1.2.2. /ŋ/ Ünsüzünün Yazımı

Çağatay Türkçesi şivesine özel imla özelliği gereği, metinde nazal /ŋ/ (ڭ) harfleri ile gösterilmiştir. Sayısı az olmakla beraber sadece (ڭ) harfi ile gösterilen örnekler de mevcuttur.

السانڭى	alsañ	24a/6-1
سانڭا	saŋa	24a/6-1
باقىڭى	baqıŋ	27a/3-2
اينكراتىب	iŋretib	10a/5-2

قەدەمىنىڭ	kademiñ	32b/6-2
كەركەسەڭ	kerekseñ	12b/4-2

1.2.3. Zamir /n/ sinin Yazımı

Çağatay Türkçesinde iyelik ekleri ve hâl ekleri arasında bulunan zamir /n/ si çoğunlukla kullanılmamaktadır (Ercilasun, 2015: 427). Zamir /n/ sinin kullanıldığı az sayıdaki örnekler metinde mevcuttur.

كۆزىدە	közide	18a/1-2
اۆزىدىن	özidin	29b/7-2
يولدا	yolıda	23a/5-2
اغزىدا	ağzıda	14a/4-1
قويندا	koynıda	9a/5-1
قوينىڭغا	koynığa	36b/6-2
بوينىدە	boynıda	25a/2-1

Zamir n'sinin Kullanıldığı Örnekler:

يىرىندىن	yirindin	19b/3-2
اراسىندىن	arasındin	43b/7-2
رىكەبىدە	rikābında	44a/1-1
سۆزىنى	sözini	36a/7-2
شەھرىدە	şehrinde	8a/6-1
ايماغىدە	ayağında	16a/1-2
باشىدا	başında	21b/4-1

1.2.3. /ç/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde sözcük başında, ortasında ve sonunda c ve ç seslerinde genel olarak bir düzen bulunmakta; fakat tek örnekte ikili yazım mevcut olmaktadır.

ک ا ا ی ل ج ی	ilcike	38b/5-1, 38b/5-2, 39b/2-1
ا ی ل ج ی	ilçi	38b/6-1, 39b/3-1

1.2.4. z#>s# Değişimi

Çağatay Türkçesine özel bir durum olan geniş zaman olumsuz üçüncü şahıs çekiminde bir ötümsüzleşme görülmektedir (aktaran: Sertkaya, 2011: 139-144). Metinde sadece tek bir şekil üzerinde görülen z#>s# ötümsüzleşmesi gözlenmiştir.

ا ی ر ی ل م ا س	ayrılmas	8b/1-1
ب و ل م ا س	bolmas	18b/2-2, 36a/7-2
ق و غ م ا س	koğmas	13a/4-2
س ا پ م ا س	sapmas	30b/4-2
ک ی ل م ا س	kilmes	41a/4-2
ک ی ت م ا س	kitmes	22a/3-2

1.2.5. Ek-fiilin Yazımı

Ek-fiillerin yazımında farklı kullanımlar görülmektedir. Ek-fiiller eklendiği sözcüğü hepsinde ayrı yazılmıştır.

ا ی ک ا ن ر ا ه ک ر د	gerd rāh iken	32b/5-2
ا ی د ی ی ل ا ر ن ص ر ت	nuşret idiler	32b/7-2
ا ی ر و ر ا ن ک ا	aña irür	38a/6-2
ا ی ر ی ر ب غ ر ی م	bağrım irür	42a/3-2
ا ی د ی ا ی ت و ر	aytur idi	14a/4-2
ا ی د ی ب و ل م ا س	bolmas idi	18b/2-2

1.2.6. ki Bağlacının Yazımı

“ک ه” biçiminde yazılmakta olup, kendisinden önceki sözcükten de ayrı yazılmaktadır.

ک ه دپ دی	didi ki	19b/7-1
ک ه پ یل	bil ki	21a/2-1
ک ه ک یم	kim ki	21b/6-1
ک ه ال سا	alsa ki	24a/4-2
ک ه سین	sin ki	25a/1-1

1.2.7. kim Bağlacının Yazımı

Bu bağlaç “ک یم” şeklinde ve kelimelerden ayrı yazılmıştır.

ک یم شه وارس	vāriş-i şeh kim	5b/5-1
ک یم الار	alar kim	6a/6-1
ک یم پ ندهنی	bendeni kim	25a/7-1
ک یم سیدی	sini kim	26b/6-2

1.2.8. taqı Bağlacının Yazımı

Bu bağlaç metinde tek bir yerde geçmekte olup, kelimedenden ayrı ve eski Türkçedeki şekliyle kullanılmıştır.

ت قی	taqı	33b/7-1

“taqı” Bağlacının “dağı” Şeklinde Geçtiği Örnekler:

داغی	dağı	6a/3-1, 6b/2-1, 10b/2-2, 11b/1-2, 18a/5-2, 19b/5- 1...

1.2.9. ile Edat ve Bağlacının Yazımı

Metinde “ile” edat ve bağlacı tümüyle kelimelerden ayrı bir şekilde kullanılmış ve farklı şekilde metinde yer almıştır.

ای لالا	ile	10a/3-1, 21b/5-2, 21b/6-1,

ب يلا

bile

26a/1-1, 43a/1-1

17b/4-1, 22a/7, 27b/1-2,

38b/6-2, 40b/7-2, 44a/3-2,

45b/5-1, 46b/3-1

BÖLÜM 2: DİL BİLGİSİ

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Ünlüler

Metinde kullanılan ünlüler şunlardır: “/a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/”. Ünlüler ile ilgili metinde incelenen ses olayları aşağıdaki gibidir:

2.1.1.1. Ünlü Uyumları

a) Önlük-Arthk (İncelik-Kalınlık) Uyumu

Çağatay Türkçesinde incelik-kalınlık uyumu, Türkçe kelimelerde çoğunlukla korunmaktadır. Kalın ünlülü kelimelere kalın, ince ünlülü kelimelere ise ince ünlüler eklenmektedir. Bu duruma aykırı örneklerin eski yazmalarda daha az, yeni yazmalarda ise daha sık rastlanmaktadır (aktaran: Sertkaya,2011: 113). Eserde, kalınlık-incelik uyumunun yüksek olduğu gözlenmiştir. Birkaç aykırı örnekleri olmakla birlikte genel olarak incelik kalınlık uyumu sağlamdır.

İncelik-Kalınlık Uyumuna Uymayan Örnekler:

غه ب نده	bendeğa	1b/2-2
قە ولایەت	vilāyetқа	19b/3-1
کە اتە	atake	40a/5-1
انە کە	anake	40a/5-1
مونە چەکا	munçake	36a/4-1

b) Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Çağatay Türkçesinde, bazı eklerin sadece düz ya da yuvarlak biçimleri bulunduğundan düzlük-yuvarlaklık uyumu sağlam olmamaktadır (aktaran: Sertkaya, 2011: 113-115).

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Uymayan Örnekler:

ک یلور	kılür	21a/6-2
ک یل تورور	kiltürür	7b/1-1
ن یدور	nidür	22a/5-1
یا شور	yaşur	18a/3-2
ق یلدوق	kılduq	18a/4-1
ی وزیدین	yüzidin	4a/3-1
ک وزیدین	közidin	34b/5-1
اوست یدین	üstidin	25b/7-1
ب تی	büti	30b/2-2

2.1.1.2. Ünlü Değişimleri

a) /e/>/ö/ Değişimi

Çağatay Türkçesinde görülen e>ö değişiminin örneği metinde sadece ev>öy kelimesinde görülmektedir.

اوی لار	öyler	42b/2-2

2.1.1.3. Kelime İçerisinde Ünlü Düşmesi

Türkçede bulunan bazı kelimelerdeki ünlü sesler ekleşme sebebiyle düşebilmektedir.

ایر یی لماس	ayrılmas	i/>ø	8b/1-1
ب غریم	bağrım	i/> ø	42a/3-2
بوی نیده	boynıda	i/> ø	25a/2-1
امری نه	emrine	i/> ø	4a/5-1
دوری نه	devrine	i/> ø	4a/6-1

2.1.1.4. İki Kelimenin Birleşmesinden Doğan Hece Düşmesi

Türkçede sesli ile bir kelimenin sonuna sesli ile başlayan bir kelime getirildiğinde ortada bulunan seslerin düştüğü ses olayıdır. Metinde örnekleri bulunmaktadır.

انداك اسى	inekesi (ana+eke)	42a/3-1
نې تالېك	niteliş (ne+etmek)	11b/7-1
نېچوك	niçük (neçe+ök)	14b/1-1

2.1.2. Ünsüzler

Metinde kullanılan ünsüzler şunlardır: /ʼ/, /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /h/, /h/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ŋ/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /ş/, /t/, /t/, /v/, /y/, /z/, /ž/, /z/, /z/. Metinde, ünsüzlerde görülen ses olayları aşağıdaki gibidir:

2.1.2.1. Ünsüz Değişimi

a) /t/ Ünsüzü

Kelime başında #t ünsüzü genelde korunmuştur.

تاقى	tağı	33b/7-1
تاشقارى	taşqarı	6b/5-2
تك	teg-	34a/5-2
تېر	teper	28b/6-1
تېنكلامادىلار	tıñlamadılar	12a/3-2
تېگوردى	tigürdi	22b/1-2
تېب	tib	32a/1-1
تېكتى	tikti	42b/2-2
تېل	til	18a/3-2
تېلاتى	tileti	22a/6-1

ت یوه	tive	27a/1-2

Sayıca az olmakla birlikte, kelime başındaki bazı t'lerde ötümlüleşme gerçekleşip d harfine değişim de mevcuttur.

داغی	dağı	18a/5-2
دی	di-	12a/3-1
دیک	dik	23b/7-2
دیکین	digin	3a/3-2
درور	durur	13a/5-2

b) /k/ Ünsüzü

Kelime başında #k ünsüzü korunmaktadır.

ک یدلی	kildi	15a/1-2
ک یچ	kiç	17a/6-1
ک یردی	kirdi	20b/3-1
ک اته کوردی	ketgürdi	16b/3-2
ک رک	kerek	28a/4-1
ک بی	kibi	14a/3-1
ک چ یکی	kiçiki	29b/6-1
ک یب	kiyib	33b/3

Kelime içerisinde bulunan bazı k/ seslerinde ħ/ sesine sızıcılaşma görülmektedir.

ی خشی	yaħşı	40b/4-2
ا خ تار	aħtar-	19b/2-2
ق و د تی	qoħtı	26a/1-1

c) /b/ Ünsüzü

Kelime başında #b ünsüzü genellikle korunmaktadır. Bazı kelimelerde sızıcılaşarak #v sesine dönmüştür.

بەلدى	boldı	10b/3-1
بەردور	bardur	12b/5-2
بەيردى	birdi	21b/6-2

#b sesinin sızıcılaşarak #v sesine döndüğü kelime örneği:

وار	var	29a/7-1

#b sesinin geniz sesinden önce bazı kelimelerde #m sesine dönüştüğü görülmektedir.

مین	min	14b/6-2
مندى	mindı	31a/1-1
مونچه	munça	37a/5-2
منكا	maña	11a/5-1
میز	miz	24a/1-2
مونى	munı	23a/5-1

Çağatay Türkçesinde sondaki b# sesi sızıcılaşmıştır.

سوردى	severdi	44b/1-1
اوينى	öyni	42a/2-1

d) /d/ Ünsüzü

Çağatay Türkçesinde bulunan Türkçe kelimelerdeki d/ sesi y/ sesine dönmüştür.

ايى	iyi	9b/7-2
اياق	ayak	14b/4-2
ايرل	ayrıl-	8b/1-1

e) /p/ Ünsüzü

Metin içerisinde Çağatay Türkçesinde görülen /p sesinin f/ sesine sızıcılaşması olayına bir tane örnek mevcuttur.

تو فراغ	tofrag	11b/4-2

f) /l/ Ünsüzü

Metinde, bazı kelimelerde /t/ ünsüzünden önce gelen /l/ sesinin korunduğu gözlemlenmiştir.

اول تورور	olturur	42b/7-1

ک یل توردی	kiltürdi	39b/5-2

g) /G/ Ünsüzü

Ek başında /G/ sesi genellikle korunmuştur. Az sayıdaki yönelme durum ekli kelimede sadece “a-e” ile gösterilmektedir.

یولغا	yolğa	29b/2-1

یوسه فکا	yūsufke	16b/5-1

ق یلغال	qılğalı	44b/5-2

بولغان	bolğan	37b/6-2

بارغای	barğay	12b/4-1

غه عال	‘ālemğa	2b/5-1

غه پنده	bendeğa	6a/6-1

دلکا	dilke	47b/5-1

تاپ شورغانی	tapşurganı	47a/2

2.1.2.2. Ünsüz İkizleşmesi

Metinde “yedi” sayısının yazımında ünsüz ikizleşmesi görülmektedir.

ییتی	yitti	43a/3-1

2.1.2.3. Ünsüz Türemesi

Metin içerisinde, bir kelime başında #y ünsüzünün türediği görülmektedir.

ی یغلادی	yıǵladı	16a/4-1

2.1.2.4. Ünsüz Uyumu

Ötümsüz bir ünsüzle biten kök ve gövdeye gelen bazı ekler, ünsüz uyumunu bozmaktadır. Metinde birkaç ek sebebiyle ünsüz uyumu yaşanan durumlar bulunmaktadır.

ک وک داک ی	kökdeki	13a/3-2
دور ملایک	melâikdür	34a/2-2
دور ملک	melekdür	44a/4-2
در حق	ḥaḳdur	42a/6-2
ب ولوت دین	bulutdın	33a/4-2
دین جراحت	cerāḥatdın	18a/7-2
دین ف لک	felekdin	31a/2-2
ای راق دین	ırāḳdın	35b/5-2

2.1.2.5. Hece Yitimi

Bu ses olayı için metindeki tek örnek olarak ek fiil eki olan turur/durur biçiminin dur/tur olarak ekleşmesiyle meydana gelmektedir.

دور بار	bardur	25a/3-2
جزادور	cezādur	26b/3-2
دور اول	oldur	38a/6-1
دور یار	yārdur	4b/5-1
دور ملک	melekdür	(44a/4-2)
ک وندور	kündür	(21b/2-1)

2.2. Biçim Bilgisi

2.2.1. Yapım Ekleri

2.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+dAş Eki:

قري نداش	karındaş	7b/5-2
يولداش	yoldaş	32b/2-2
قولداش	qoldaş	32b/2-2

+IIk Eki:

يومانلىق	yamanlık	10a/5-1
راستلىق	rāstlıq	46b/5-2
تيريگلىكدين	tiriglikdin	18a/2-2

+IUG Eki:

تورلوك	türlüg	10b/3-1
لوققۇل	qulluq	39a/6-2
لوق اوغۇل	oğulluqqa	38a/5-1
شادلوغۇم	şādluğum	25b/2-1

+siz Eki:

فرزند سىز	ferzendsiz	11a/7-1

2.2.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-ge Eki:

ب ڀلڪه	bilge	2b/4-2

-gi Eki:

سود ڀي	sevgi	5a/2-2

برڪ ڀي	birgi	6a/4-2

-gIn Eki:

ب ڀلڪين	bilgin	21a/4-1

ب ڀرڪين	birgin	10b/7-1

اڀر شڪ ڀين	işgin	39b/7-1

ڪورڪ ڀين	körgin	26a/5-2

سورڪ ڀين	sürgin	27a/5-1

-un Eki:

اڙون	uz(a)un	5b/2-2

-XG Eki:

اولوڪ	ölüg	45a/1-2

اوڻوڪ	ötüg	12a/4-1

تريڪ	tirig	23b/2-2

ڀاروڪ	yaruğ	23b/2-1

-Xm Eki:

اولوم	ölüm	45b/4-1

توغم	toğum	24a/7-2

2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapım Eki:

-Dür: Ettirgen Çatı Eki:

ک یلتور	kiltür	7b/1-1
ی یباردر	yiberdür	40a/7-1
مندر	mindür	43b/6-2
ک یدوروب	kiydürüb	43b/6-1

-I: Edilgen Çatı Eki:

اچیل	açıl-	29a/3-2
ایریل	ayrıl	8b/1-1
ی یغیل	yıgıl-	22b/7-1

-Xr: Ettirgen Çatı Eki:

چ یقار	çıkar	40a/1-2
ک یتور	kitür	24b/2-1
ت یکیر	tigür	22b/1-2

-iş Eki:

ی یتیش	yitiş	39b/4-2

-gür Eki:

ک مات کوردی	ketgürdi	16b/3-2

ای ت کوردی	eytgürdi	18a/3-2

-n Eki:

ات لان	atlan	32a/5-1

س یون	sivin	40a/7-2

-t: Ettirgen Çatı Eki

ارات	arat	19b/7-2

سورت	sürt	37b/2-2

ت ی ترت	titret	10a/5-1

-tar Eki:

اڭ تار ی بان	ahtarıban	19b/2-2

2.2.1.4. İsimden Fiil Yapım Eki

+A Eki:

اوی نا	oyna	14a/6-2

ت یلا	tile	22a/6-1

+IA Eki:

ب ڭلا	bağla	43b/4-2

ب شلا	başla	14a/2-1

پ ڭلا	yığla	16a/4-1

اچ ی ڭلا	açığla	36a/2-1

چارلادی	çarladı	39a/3-1
ساقلا	saqla	9b/4-2
تاشلادی	taşladı	25b/7-1
تېنكلامادیلار	tınlamadılar	12a/3-2
یوقلاب	yoklab	26b/7

+leş Eki

سوزلاشكانی	sözleşgeni	11a/3

2.2.2. İsimler (Adlar)

2.2.2.1. İsim Çekim Ekleri

İsim çekim ekleri, isim soylu sözcüklere gelerek onlara cümlede görev ve anlam kazandıran ekler olarak bilinmektedir.

2.2.2.1.1. İyelik Ekleri

Kişiler	İyelik Ekleri	Örnekler
Teklik I. Kişi	+(X)m	atım (37a/3-1) bağrım (42a/3-2) ulusum (31b/6-1) vücüdüm (41b/2-2) yūsufum (18a/5-1)
Teklik II. Kişi	+(I)ñ	halkıñ (31b/4-2) kādemiñ (32b/6-2) atıñ (37a/1-2) zātıñ (5b/3-1)

Teklik III. Kişi	+(y)I/, /-sI	kanı (17a/4-2)
		zārı (14b/2-2)
		yağası (37b/2-1)
		ağası (15a/1-1)
Çokluk I. Kişi	+(I)mIz	atamız (10b/2-2)
		cigermiz (37a/4-2)
		barımız (8b/3-1)
		barçamız (8b/3-2)
Çokluk I. Kişi	+(I)ñIz	atañız (11b/6-2)
		barıñız (11a/5-1)
Çokluk III. Kişi	+lArI	başları (17a/7-2)
		ağaları (21b/3-1)
		kızları (41b/3-1)
		oğlanları (18b/3)

2.2.2.1.2. Çokluk Eki (+lAr):

alar (10a/4-1)	oğlanlar (12b/1-1)
atalar (10b/1-1)	pādişāhlar (3b/5)
ağalar (13b/5-1)	bigler (38b/3-1)
başlar (17a/7-2)	bütler (31b/2)

2.2.2.1.3. Durum (Hâl) Ekleri

Durum Ekleri

Yalın Durum Eki (ø)

İlgi Eki (+nIn)

Örnekler

cism (2b/3-2), şubh (21b/5-2),
yüz (12b/2-1), hikmet (35a/7-2)
anıñ (12a/7-1), züleyhānıñ (40b/1)

Yönelme Eki (+GA, +A)

cihānnıñ (29a/4-2), te‘ālānıñ (9a/6-2)

dīnke (31b/6-1), kılğa (44b/5-2)

tarafa (44b/3-1), şehrga (29b/5-1)

bāzārğa (35a/6-1), ilcike (38b/5-1)

dünyāğa (3a/4-2), ulusa (5b/3-1)

Belirtme Eki (+nI, +n)

ābnı (21a/7-1), köznı (13a/7-1)

cevābnı (39b/6-1), nāmūsın (42a/5-1)

Bulunma Eki (+dA)

köñülde (10a/7-2), yolda (27a/3-2)

ortada (42b/3-1), yazıda (18b/5-2)

Ayrılma Eki (+dIn)

anadın (7b/4-1), ulusdın (45b/3-2)

ezeldin (9b/6-2), sultāndın (3a/7-1)

fıkrdın (9a/4-2), mekrdın (9a/4-1)

Eşitlik Eki (+çA)

munça (16a/4-1)

Vasıta Eki (+In)

birin (13b/1-2), kılıçın (10a/5-1)

+rA, +KArl, +GARl: Yön Gösterme Ekleri

içre (13a/2-1)

taşkarı (6b/5-2)

özre (44b/3-2)

ilgeri (44a/5-1)

2.2.3. Zamirler (Adıl)**2.2.3.1. Kişi Zamirleri**

Teklik I. Şahıs	min	(14a/5-1), (14b/6-2), (19a/5-2)
Teklik II. Şahıs	sin	(12a/5-1), (12a/5-2), (13a/5-1)
Teklik III. Şahıs	ol	(11a/1-2), (11b/2-2), (12a/2-2)
Çokluk I.Şahıs	miz	(17b/3-2), (18b/4-2), (24a/1-2)

Çokluk II.Şahıs	siz	(23a/7-2), (27a/5-2), (28b/6-2)
Çokluk III. Şahıs	alar	(10a/4-1), (17a/5-1), (23a/1-1)

2.2.3.2. İşaret Zamirler

bu	(12b/5-2), (13a/7-2), (13b/1-1)
bular	(12a/4-2), (12b/2-1), (29b/5-1)
ol	(11a/1-2), (11b/2-2), (12a/2-2)
uşbu	(11a/6-2), (11b/7-1), (13a/6-1)
uşal	(27a/5-2), (27b/3-1), (27b/6-1)

2.2.3.3. Dönüşlülük Zamiri

özüm (kendim)	(15a/5-2), (42a/1-2)
özün (kendin)	(45b/1-2), (45b/2-1)
özi (kendi)	(24b/5-2), (42b/7-1), (7b/3-1)

2.2.3.4. Soru Zamirleri

niçük	(14b/1-1), (45b/7-1)
nidin	(44b/1-2), (17b/2-2)
niçe	(27b/6-2), (27b/7-1), (28a/1-1)
ni	(22b/7-2), (23a/7-2), (24a/4-2)
ķayda	(27a/3-2), (27a/6-1), (33b/2-2)

2.2.3.5. Belgisiz Zamirler

başķa	(20a/8-2), (30b/2-2)

neme (36a/2-1)

2.2.4. Sıfatlar (Ön Adlar)

2.2.4.1. Niteleme Sıfatları

yaḥṣı yār (40b/4-2)

yaman iḥtiyār (38a/6-2)

‘azīz il (38a/7-2)

türlüg qumāş (40a/1-1)

‘azīz dünyā (39b/2-2)

2.2.4.2. Belirtme Sıfatları

2.2.4.2.1. İşaret Sıfatları

ol dem (41a/3-1)

ol yüz (41b/5-2)

uşal laḥza (4b/2-2)

2.2.4.2.2. Sayı Sıfatları

bir (14a/3-1), (15a/1-1), (15b/4-1)

iki (15b/7-2), (22b/6-1), (26a/4-1)

üç (21a/2-1), (24a/2-1)

yitmiş (33a/6-1)

tokuz (29a/7-1)

2.2.4.2.3. Belgisiz Sıfatlar

her zamān (9b/7-2)

niçe kün (21a/5-1)

bir zamān	(22a/3-2)
her taraf	(12b/3-1)

2.2.4.2.4. Soru Sıfatları

ni ittifāk	(22b/7-1)
ni müşterīni	(24b/4-1)

2.2.5. Zarflar

2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları

ilgeri koy	(44a/5-1)
taşkarı koyub	(6b/5-2)

2.2.5.2. Zaman Zarfları

imdi	(5b/5-2)
tün	(33b/1-2)
şubh	(20a/7-1)
şām	(33b/6-2)

2.2.5.3. Miktar Zarfları

köp	(14a/6-1), (14a/6-2), (37a/4-1), (44a/1-2)
barça	(10a/3-1), (10a/5-1), (10a/5-2)

2.2.5.4. Durum Zarfları

āşikār kıldı	2a/7-2
ebed bolsun	4a/2-1
tinmey utar	4b/6-1
uzun tutsun	5b/2-2

dāīm bar idi 6a/4-1

mūdām kıılır 17a/1-2

2.2.5.5. Soru Zarfları

ķayda ķıķııbtur 27a/3-2

ķayde tileyüm 37a/2-1

ni digey 14a/7-1

ni başladı 41a/6-2

kim diler 21b/6-1

nike kıılır 17b/2-2

nike yidiñ 19a/3-1

2.2.6. Edatlar ve Bağlaçlar

bile (40b/7-2), (43b/2-1), (44a/3-2)

kibi (33b/1-1), (3b/3-2), (45a/1-2)

bilen (11a/1-1), (11a/1-2), (16b/7-1)

birle (11a/1-1), (11a/1-2), (16b/7-1)

üķün (14a/6-1), (42b/7-2), (43a/3-2)

ile (10a/3-1), (21b/5-2), (21b/6-1)

dik (23b/7-2), (36b/7-1)

taķı (33b/7-1)

dağı (10b/2-2), (11b/1-2), (18a/5-2), (19b/5-1),
(38a/4-2), (39b/7-2)

2.2.7. Ünlemler

ey (10b/2-1), (10b/7-1), (11b/4-1)

eyā	(10b/4-1), (13a/7-1), (25b/2-1)
yā	(23a/5-1), (27b/6-1)

2.2.8. Fiiller

2.2.8.1. Şahıs Ekleri

a) Emir ve İstek Kiplerinde Kullanılan Şahıs Ekleri:

Teklik I. Şahıs	-(A)y(ın)	kılayın (42a/4-1) çikeyin (27b/6-2)
Teklik II. Şahıs	-ø	kıl (47a/6-1) koy (36a/1-1) tanı (27b/4-2) tut (25a/3-1)
Teklik III. Şahıs	-sUn	çiksün (32b/6-2) körsün (10b/7-2) açılsun (11a/1-1) yorusun (38a/5-2)
Çokluk I. Şahıs	-(A)II(ı)	kılalıı (14a/1-2) kireliı (33b/2-1) kiteliı (11b/7-2) niteliı (11b/7-1)
Çokluk II. Şahıs	-ı(lar), -ıñız	barıñız (12b/3-1) kılıñız (35b/5-2) kılıñlar(16a/3-2) bakıñ (27a/3-2) çıkıñ (33b/7-2)

Çokluk III. Şahıs	ø (Metinde bulunmamaktadır.)	ø (Metinde bulunmamaktadır.)

b) Geçmiş Zaman ve Şart Çekimlerinde Kullanılan İyelik Eklerinden Türemiş Şahıs Ekleri:

Teklik I. Şahıs	-m	didim (46b/5-1) kıldım (14a/5-1) alsam (4b/7-1) tiyürsem (37a/2-1)
Teklik II. Şahıs	-ñ	bardñ (40b/4-2) yidiñ (19a/3-1) tiyürseñ (37a/2-1) körseñ (22b/3-2)
Teklik III. Şahıs	-ø	açıldı (29a/3-2) alsa (35b/3-2)
Çokluk I. Şahıs	-k	kildik (45a/1-1) salsak (9a/1-2)
Çokluk II. Şahıs	-ñİz	çıksañız (22b/3-1)
Çokluk III. Şahıs	-lar	bitidiler (38b/4-1) didiler (18a/4-1)

c) Diğer Fiil Şekillerinde Kullanılan Fiil Çekimleri:

Teklik I. Şahıs	min
Teklik II. Şahıs	sin
Teklik III. Şahıs	-dur, -turur, -ø

Çokluk I. Şahıs	biz
Çokluk II. Şahıs	siz
Çokluk III. Şahıs	-lar/-durlar

2.2.8.2. Haber Kipleri

2.2.8.2.1. Geniş Zaman

Fiil tabanı + -Ar, -Ir, -Ur + şahıs zamiri kalıbıyla yapılır.

Teklik I. Şahıs	ölür min (14b/6-2)
Teklik II. Şahıs	bolur sin (15a/6-2)
Teklik III. Şahıs	alur (21a/3-1)
Çokluk I. Şahıs	kılır biz (9a/2)
Çokluk II. Şahıs	kılır siz (17/2-2)
Çokluk III. Şahıs	yorurlar (8b/2-2)

2.2.8.2.1.1. Geniş Zamanın Olumsuzu: Fiil tabanı + -mAs kalıbıyla yapılmaktadır.

tapmasun	(45b/3-1)
koymas	(8a/4-2)
kitmes	(22a/3-1)
aratmaz	(19b/7-2)
koğmas	(13a/4-2)
sapmas	(30b/4-2)

2.2.8.2.2. Gelecek Zaman

Fiil tabanı+ -GAy +şahıs zamiri kalıbıyla yapılır.

Teklik I. Şahıs	ø (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik II. Şahıs	körgey sin (42a/6-1)

Teklik III. Şahıs	yigey (12b/4-2)
Çokluk I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk II. Şahıs	barğay siz (12/4-1)
Çokluk III. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)

2.2.8.2.3. Yakın Gelecek Zaman: Fiil tabanı + -gü + iyelik eki + -dür kalıbıyla yapılır.

Teklik I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik II. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik III. Şahıs	körgüsidür (13a/5-1)
Çokluk I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk II. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk III. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)

2.2.8.2.4. Geçmiş Zaman

2.2.8.2.4.1. Anlatılan Geçmiş Zaman: Fiil tabanı + -mış olarak kullanılmıştır.

Teklik I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik II. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik III. Şahıs	itmiş (27a/3-1)
Çokluk I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk II. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk III. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)

2.2.8.2.4.2. Belirsiz Geçmiş Zaman: Fiil tabanı+ -p dur kalıbıyla yapılmıştır.

Teklik I. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik II. Şahıs	⊖ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik III. Şahıs	bolubdur (8b/2-1)

Çokluk I. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk II. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk III. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)

2.2.8.2.4.3. Belirli Geçmiş Zaman: Fiil tabanı+ -DX+ şahıs eki

Teklik I. Şahıs	didim (15a/5-2)
Teklik II. Şahıs	bardın (40b/4-2)
Teklik III. Şahıs	aldı (24b/5-1)
Çokluk I. Şahıs	kıldık (18a/4-1)
Çokluk II. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk III. Şahıs	aldılar (16a/5-1)

2.2.8.2.4.4. Belirli Geçmiş Zamanın Olumsuzu: Fiil tabanı + -mA+ -DI +şahıs eki

kalmadı	(26b/4-2)
kılmadılar	(16a/4-2)
tapmadı	(12a/2-1)
bilmedim	(14a/5-1)
körmedi	(27a/1-2)

2.2.8.2.5. Şimdiki Zaman: Fiil tabanı+/-a dur /+ şahıs zamiri

Teklik I. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik II. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik III. Şahıs	kıladur (33a/3-2)
Çokluk I. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk II. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Çokluk III. Şahıs	satadurlar (44b/3-1)

2.2.8.3. Dilek Tasarlama Kipleri

2.2.8.3.1. Emir-İstek Kipi

Teklik I. Şahıs	kılayın (19a/5-2)
Teklik II. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)
Teklik III. Şahıs	tutsun (33a/3-1)
Çokluk I. Şahıs	iteli (8b/6-2)
Çokluk II. Şahıs	bitiñiz (39a/4-1)
Çokluk III. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)

2.2.8.3.2. Şart Kipi

Fiil tabanı + -sA + şahıs eki

Teklik I. Şahıs	alsam	(4b/7-1)
Teklik II. Şahıs	alsañ	(24a/6-1)
Teklik III. Şahıs	alsa	(25b/1-2)
Çokluk I. Şahıs	alsak	(9a/1-2)
Çokluk II. Şahıs	çıksañız	(22b/3-1)
Çokluk III. Şahıs	∅ (Metinde örneği bulunmamaktadır.)	

2.2.8.3.2.1 Şart Kipinin Olumsuzu: Fiil tabanı+ -mA+ -sX +şahıs eki

tigmesün	(40b/4-1)
saklamasañ	(45b/2-1)
tapmasun	(45b/3-1)

2.2.9. FİİLİMSİLER

2.2.9.1. İsim Fiil

-mek

klmek (15a/4-1)

lmek (15a/4-2)

-ř

tşş (41a/7)

2.2.9.2. Sıfat Fiil

-ġu

aġu (29a/3-2)

bolġu (37a/6-2)

-ġan, -KAn

kıl-ġan (24a/2-2)

sal-ġan (15a/7)

sat-ġan (23a/6)

bar-ġan (13b/4)

yat-kan (16b/4-2)

kil-ken (39b/2-1)

-r, -Ar, -Ur

krer kzm (12a/3-1)

-mAs

sapmas kişileri (30b/4-2)

2.2.9.3. Zarf Fiil

-A

kıla (22b/6-1)

saça (41b/3-2)

tuta (20b/5-2)

ite (45b/7-1)

-(A)y

itey (47a/7-2)

birey (42a/4-2)

kirey (31b/6-1)

aytay (24b/6-2)

kılay (19a/3-2)

-GAç

itgeç (28b/6-1)

körgeç (29a/5-1)

yitgeç (27b/3-1)

kılgaç (16b/1-1)

salgaç (44a/4-1)

-GAlı

kılğalı (44b/5-2)

digeli (36a/4-2)

-günçe

kilgünçe (13b/3-2)

-mAy

aytmay (10a/1-1)

körmey (14b/6-2)

tinmey (39b/3-2)

-b, -Ub , -Ib, -p, -Up, Ip

eyleb (23a/5-2)

isteb (20a/4-2)

okub (13a/2-1)

tib (20a/6-1)

tip (5a/6-1)

bolub (12b/2-2)

aytib (13b/7-1)

bilib (4b/1-1)

titretip (10a/5-1)

-UbAn

telmürüben (14a/4-2)

boluban

(30a/5-1)

2.2.10. Birleşik Fiiller

2.2.10.1. Yardımcı Fillerle Oluşmuş Birleşik Filler

Çağatay Türkçesinde, eylemlerin büyük bir kısmının anlatımında iki unsur yan yana getirilerek ifade edilir. Bu iki unsurlardan birisi genellikle Arapça, Farsça bir kelime olmakla beraber çok az sayıda Türkçe soylu bir isimdir. Bu isimlerin yanına gelen “*it-*, *bol-*, *eyle-*, *kıl-*” gibi yardımcı eylemlerle bu yapı oluşturulmaktadır (aktaran: Sertkaya, 2011: 155).

ķabūl ķılsan (19b/7-1)

du‘ā ķıldı (20a/1-1)

şabr ķılıb (20a/3-1)

cevāb ittiler (12b/5-1)

rāst itmiş (27a/3-1)

revān boldı (5a/2-2)

tāğayyūr bolub (9b/2-2)

şıdķ eyle (2b/7-1)

ta‘zīm eyle (39a/1-2)

2.2.10.2. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller

Genelde isim soylu kelimelerin bir fiille kaynaşmasından oluşur. Mecaz anlam yüklenirler; bundan dolayı da deyimleşmiş sayılmaktadırlar.

özünü saldım (42a/1-2)

nażar sal- (44a/4-1)

nīş ur- (14a/3-1)

‘azāb çık- (27b/6-2)

rāh tut-

(42b/3-2)

2.2.10.3. Kurallı Birleşik Filler

Metinde kurallı birleşik fiil kurulumuna az sayıda örnek bulunmuş olup bu örnekler “-ebil-” anlamındaki “-(y)alman” ekiyle karşılanmıştır.

di-yalman

(19a/6-1)

tuta-alman

(20b/5-2)

BÖLÜM 3: METİN

Eserin Aruz Kalıbı: Müfte’ilün/ Müfte’ilün/ Fā’ilün (_.._ / _.._ / _.._)

[1b]

rabbi yessīr bismillāhirrahmanirrahīm ve temmim bi’l-ḥayr

ḥamd u sipās melīk-i lem-yezel

bilgin irür bendeḡa ḥayrū’l-‘amel

rāhim u raḥmān u semī^c u başīr

yoḡtur anıḡ zātıḡa ṣibh ü naẓīr

ḡalk-ı cihān ḡalkına ḡallāḡ ol

cümle cihān ehline rezzāḡ ol

evveline yoḡtur anıḡ ibtidā

āhirine yoxtur anıñ intihā

evvel aḥir irür ol bī-niyāz

kılma ḥaḳīḳatğa bu ḥaml-i mecāz

[2a]

sātir ü settār ‘uyüb-ı cihān

ġāfir ü ġaffār bar ins ü cān

birdi benīādeme ol genc-i ‘aşḳ

genc tapar kim ki çiker renc-i ‘aşḳ

‘aşḳ irür sāye-i luṭf-ı ilāh

‘aşḳ irür şāh-ı cihānga penāh

‘aşḳ irür ḥāşıl-ı kevn-i mekân

‘aşḳ irür kevn ü mekân cism ü cān

‘aşḳ irür vāsıta-i tār-ı būd

kıldılar ādamğa melāik sūcūd

pertev-i ‘aşk irür eyā bī-ḥaber

her kim mevcūd bolur serbeser

‘aşk muḥabbet yolıdın kirdigār

kıldı ḥabībini sivüb āşikār

[2b]

na’t-ı resūl ṣallī ālā ‘aleyh-i vesellem

aḥmed ü maḥmūd ḥabīb-i ilāh

sāye-i ḥaḳ barçağa püşt ü penāh

‘ālem ü ādem idiler bī-niṣān

tiḡri cism ü didārını ‘ayān

rūm u ḥākīğa alar nesl irür

bilge ḥaḳīḳat yolıda aṣl irür

küntü nebī didi bu ma‘nīdin

anda ki ādem idi du‘ā ve ʔanīn

ādem-i ‘ālemğa birür pişvā

barçağa ol rāhber u rehnümā

şıdk eyle şıddīk aṇa yār idi

bilge ‘amel ʔatl-i küffār idi

[3a]

cāmi‘-i ʔur‘ān idi ‘oṣmān yaṇīn

irdi ‘alī şīr-i ḥaṇ u şāh-ı dīn

al eyle şaḥāb anıṇ serbeser

didi ‘arab içre irür rāhber

ḥamd u ḥaṇḥ u na‘t-ı nebīdin kiyin

bülbül ü cān şāh du‘ā sin digin

şāh-ı zamān sāye-i luṭf-ı ilāh

ḥāmi-i ‘dīn dünyāğa püşt ü penāh

yūsuf irür mısr-ı cihānda müdām

sözide ʿisā di irür müdām

dehrgā oldur çü süleymān-ı ʿaşr

medh u şenāsın kılasın nazm u naşr

vāriş irür mülkiñe sulṭāndın

mülk-i ġarb cümle dost zemīn

[3b]

halk-ı nebīdin şeh-i düldül süvār

kim ki şehīdiñ kimedür tā cidār

tāʿat irür barçağa bu fırsat-ı hüsn

şāh ebūlʾl-ġāzī sulṭān hüseyñ

tā ki cihān boldı bu arz-ı felek

körmedi devrān kibi andağ melek

‘ādil ü deryā-dil ü şāh-ı rahīm

baḥşış birür zemīn hem bu kim

hikāyet-i pādīşāhlar sözi

barça selāṭīn-i müşerref nā-medār

niyet hūş sāye birür digār

zāt-ı benī irür ender rızā

hüsrev irür tābābed barçağa

[4a]

şems ü kamer encüm ü leyl ü nehār

tā ki bolarıñ yāriniñ s̄anī bar

ağzıda bolsun tā ebed şād-kām

barı du‘āşıyız aña şubḥ u şām

fer-i ferīdūn yüzidin ‘ayān

hādım irür kayşar ü nūşīrevān

bolsa idi hüsrev ü isfendiyār

eyler idiler barısı ihtiyār

tābi‘ irür emrine bu ne felek

ḥāfız-ı dergāh irürler melek

pest irür çarḥ anıḡ devrine

‘adl yiter yaḡşı yaman ğavrine

‘adliḡ āvāzesini seyl-i ‘ayān

tutḡusıdur ḡanı taḡaḡ cihān

[4b]

bilib ‘adlin işitib uşbu dem

kerek bilemiş yorur berhem

iligine çünki ol alsa san

titrer uşal laḡza zemīn ü zamān

tīġinedür ḡarşīnī zū’l-fıḡār

yalġuz utar bolsa ‘adū şad hezār

titre utar bolsa bolup ser u ḡiredni

haşım anını aırtıp incüni

oıyana yārdur yana vehm ‘aceb

sīne-i dūřmenni ılur bir araf

yitkeç uşal laza çü tinmey utar

rāst kilür oturuban bir çiker

iliginde alsam ni cevrin ğumur

berze tutar aber körse çü kirer

[5a]

başışdin tapsa aber çü seāb

köyke heves otıda bola kebāb

körgeç ilig yüzini ol bar kān

yoldı barı sevgi boldı revān

řāh-ı civān bat sezā-vār tat

irdi bu devrān ilinde nīk-bat

tîğ-i siyâset bile ҡalsun şehr

hâcib dergâhıñ irür mâh u mihr

‘adliñ irür fitne-i devrân ҡarâr

taptı bu kün dünyâda ey şehr-i yâr

‘adliñ irür barçağa tip şâh

cümle halâyıķķa hükmi ilâh

tâ ki irür kökke bu işe medâr

tâ ki irür yirke sebât u ҡarâr

[5b]

tâ ki irür gerdiş çarķı şehr

tâ ki irür taş bu mâh u mihr

bolsun uşal devlet ‘ömrü yek füzûn

sultannıñ dünyâda tutsun uzun

zâtıñ irür çünki ulusa penâh

öz yana hendesini tutsun ilāh

tiğri felek siz ki irür yābān

hısım irür sizke amuk-ı cihān

vāriş-i şeh kim irür tā in şām

imdi tiğri sizke bu kün ve's-selām

sebeb-i nazm-ı kitāb aytur

belğ irür dehrğa ümmü'l-bilād

mazhar-ı islām irür 'adl ü dād

cümle alāyıkniğ irür menzili

sākin irür anda nebiyy ü velī

[6a]

pes ki felek gerdişidin dār-ı zulm

alkı anığ boldı giriftār-ı zulm

bende bī-āreğa şām ü seher

ışsa-i yūsuf idi ender nazār

neṣr idi bu kıṣṣa dağı fārisī

irdi aṇa cān közi nezzāresi

bar idi köñlümde çü dāīm bu ‘azm

birgi tile birle kılıb ‘azm-i cezm

uṣbu maḥalde maṇa bā‘is meger

boldı meger bir niçe şāhib-i naṣar

bendeḡa didiler alar kim bu dem

bolḡın uṣal ḡavlüṇe ṣābit ḡadīm

ḡoyma ṭaleb üstide ṭab‘ıṇnı süst

eyle bu ‘azmıṇnı temām u dürüst

[6b]

kıṣṣa-i yūsufnı sin eyle çü nazm

türkī tile birle munı eyle nazm

żād idi tāriḡ dağı ‘ayn u dāl

müddet-i hicretin ötüb mäh u sāl

kal'a-i belh boldı çü dervāze bend

pāye-i zulm boldı be-gāyet bülend

eyledi qahhār çü izhār-ı qahr

boldı giriftār ḥalāyık-ı şehir

hüküm bilen kirdi ulus içkeri

hāşıl-ı ömrini koyub taşkarı

şehir çü düzāh kibi zindān idi

taşkarı çün ravza-i rızvān idi

taşkarı irdi barı fāiz ü bāğ

şehir içide ḥasret idi derd ü dāğ

[7a]

kim ki okusa ve bitise muni

fātiha birle sağingay muni

ķışsa-i ĥazret-i yūsufnıñ ibtidāsı

bir ĥüsrev kim irür üstād-ı kār

didi köñül kār-ı ŗehke zerre i'tibār

cümle ķışaŗ-ı vākı'asın serbeser

tiñri kelāmında biribtür ĥaber

didi ķışaŗ içre ilāh-i ġanī

ķışsa-i yūsufnı ķışaŗ aĥsenī

bar idi ken'ān ulusunda müdām

ĥazret-i ya'ķüb 'aleyhi's-selām

ĥalk öze peygamber-i ĥaķ idi

dīn yolıda ĥākim-i muṭlaķ idi

[7b]

kiltürür irdi aña vaĥy-i delīl

tiñri te'ālā ĥatıdın cebre'īl

tiñrini emrin tutar irdi müdām

cümle-i ümmetleriğa şubḥ u sām

özi risālete bolub irdi pīr

bar idi oğlanları bes dil-peẓīr

bir anadın bar idiler on püser

tiḡri yolında bāre sa‘y rāhber

bir anadın yūsuf u bünyemīn

iki ḡarındaṣ idiler pāk-i dīn

yūsuf idi ortada çü şem‘-i cem‘

özgesi pervāne ol irdi çü şem‘

özgeleri kevkeb ol māh idi

özgeleri ḡādım ol şāh idi

[8a]

özgeleri cism uṣāl cān idi

ins ü melek yüzide ḡayrān idi

özgeleri zerre ü ol āfitāb

barça şadef ol idi dūr-i hūşāb

ol idi ya'qūb nebīniñ közin

ol idi ağızdaki sözler tiyürsin

ol idi ya'qūbğa çeşm ü çerāğ

koymas idi zerre katından ırağ

ol idi çün bāğ-ı nübüvvet güli

rūh-ı kudūs irdi anıñ bülbüli

hüsn şehrinde idi māh-ı bedr

hāl siyāhında idi şām-ı kadr

baştın ayak saye-i luṭf-ı ilāh

irdi uşal hüsrev kitti penāh

[8b]

bir nefes ayrılmas idi ol müdām

öz atası hıẓmetidin şubḥ u şām

barça ağaları bolubdur ḥased

aytīb yorurlar idi birle veled

biz barımız ḥār irür biz ḥaḳḳ̄ir

yūsuf irür barçamız üzre emīr

yūsuf irür hem-nefes-i ʿizz ü nāz

biz barımız şemʿ-şıfat dergüdāz

yūsuf irür hemdem nāz u naʿīm

bir niçe tartalı ʿazāb-ı elīm

niçe firāk üstide köyge bu cān

fıkr iteli barça bu ḥurd u kelān

eyleli tedbīr aḡa mekr ü ḥayel

barçağa tigdi bu anıdın ḥalel

[9a]

ğuşşa ilidin bolur ol laḫza-i pāk

sa‘y bile salsak anıdur helāk

ḫāzret-i yūsufke aḡaları yamanlık kıılır biz digenin tüş körgeñi

yūsuf-ı şıddık ‘aleyhi’s-selām

şāh-ı memālik idi māk-ı temām

ḡāfil idi rāst bular mekrdin

keçmes idi zerre bu iş fikrdin

öpüp idi öz atası koynıda

toḡ idi ya‘kūb iligi boynıda

kördi tüşinde ki felek bāmdın

tiḡri te‘ālānıñ ol in‘āmdın

şems ü ḡamer birle bu on bir nücūm

yir yüzide tüşti vü kıldı ḫücūm

[9b]

barça kilib iline kıldı sücūd

kaṭ^c kılıb mesned-i çarḥ-i kebūd

sirkenib uygandı bu tüş sehmidin

rengi bolub tāğayyür az vehmidin

kıldı atasığa bu tüşdin haber

didi atası hele cān-ı peder

tiḡri birür saḡa temām izz ü nāz

didi bu tüşüm kişige sakla rāz

dime ağalarıḡa birle ḡased

bardur alarnıḡ ḡasedi bī-^caded

devlet ü nuşret tüşidür uşbu tüş

tiḡri ezeldin saḡa birgen bu ülüş

līk bu tüşdin maḡa cān-ı cihān

miḡnet ü ḡam iyisi kilür her zamān

[10a]

yūsuf-ı şıddīk çü aytmay meger

kıldı ağalarıña bu tüşdin haber

hazret-i yūsuf tüşin ağalarıña eytkeni

barça ‘adāvet ot ile köydiler

cān-ı cihān lezzetidin toydılar

kıldı alar fi‘iline şeytān meded

bir yolu küçlendi alarğa hased

barça yamanlık kılıçın titretip

barça huşūmetlerin iñretip

barça yamanlıқа kılıb ittifāk

bağladılar barçası buğz u nifāk

barça turub hıdmetige bendevār

tilleride mekr ü köñülde ğubār

[10b]

kilib atalarığa kıldı selām

her birisi kıldı tümen ihtirām

didiler ey pāk-i resūl-i ḥudā

hem atamız siz dağı hem pişvā

boldı cihān bağıda türlüg bahār

yiryüzide size irür lālezār

ḥācetimiz bardur eyā pāk-i dīn

ḥazretiḡe ‘arz kılalıḡ yaḡīn

şafḡa-i şahrā barı gülzār irür

bāğ-ı irem naḡş nümūdār irür

yūsuf irür yüzke çü köz merdümü

maḡrem irür cān u köḡül hemdemi

birgin icāzet hele ey pāk-i dīn

körsün uşal yiryüzide gül yüzün

[11a]

könli açılsun bu temāşā bilen

oynasun ol lāle vü reyḥān bilen

niçe kılrur siz anı maḥbūs-ı şehr

yaḥşı irür kılsa temāşā-yı dehr

ḥazret-i ya'kūb oğlanları birle sözleşgeni

ḥazret-i ya'kūb 'aleyhi's-selām

başladı oğlanları birle kelām

didi barıñız maña siz nūr-ı 'ayn

ṭā'atım irür barıña farz u 'ayn

barı irür siz maña püşt ü penāh

tiñri irür uşbu sözümke güvāh

barça maña mūnis ü ferzendsiz

barça maña cān kibi dil-bendsiz

[11b]

yūsuf irür maña çü şām u seher

mūnis-i hemdem dađı nūr-ı bařar

bir nefes bolsa atımdın ırak

āh bolur āatım ol laza ak

āřřa imestur bu arī-i edeb

yūsuf eger ılsa bu lehv ü lab

didiler oğlanları ey rāhber

bizke yirniğ tofrağıdur tāc-ı ser

bizke bu kün cümle bu alk-ı cihān

bil ki bolurlar barısı bed gümān

dirler irür siz barı na-itemīd

sizni ataız ki ılur nā-ümīd

uşbu acālet bile biz niteliğ

bara bu kenān ilidin kiteliğ

[12a]

ḥazret-i ya'kūb hīç çāre tapmadı yūsufnı ağalarına birgeni

tapmadı ya'kūb nebī çāreni

kil turub ol yūsufke pāreni

didi ki ey dünyāda körer közüm

tınlamadılar bu cemā'at sözüm

kilin ötüg cūbbe vü settārını

ķamusı bular köñlide az azını

bargın bularnıñ bile hem ah sin

kiz ne yorınmaya velī bir ah sin

yūsuf edeb şartı bile ol zamān

kiydi ser u bānī boldı revān

baķtı çü ya'kūb anıñ yüziñe

toldı revān yaş körer közüñe

[12b]

didiler oğlanlar at atgın peder

nike bolur yaş közüñdin peder

didî bular cānî yüz havfınım

barça bolub cān köñül ü derdünim

siz barıñız her taraf baş urub

yūsuf bî-çāreni yalguz ve koyub

barğay siz vü qalgay uşal h̄ār u zār

yigey anı kerekseñ nā-bekār

özge cevāb ittiler ol laḫza bat

itme bu sözlerni ki bardur uyat

barça anıñ ḫāfız u bir rāhber

qılma zamīrniñ perīşān peder

şīr-i zamānız ki çü rūbāh irür

kerek yitür ol saña gümrah irür

[13a]

hazret-i ya'kubnı ol zamān

koctı yūsufnı didi cān cān

muşhaf içre okub irdim kelām

ya'nī ki ishāq 'aleyhi's-selām

neslide zāhir bolunur 'ākıbet

kökdeki 'isā velī ādem-i şıfat

hüsn tutar yiryüzini serbeser

koğmas anıñ atasıdın püser

körgüsidür sin ki firāk-ı elem

bolğusı toğanlarıña durur ğam

uşbu şıfatlar bile ma'rūf sin

hüsn-i melāhat bile mevşuf sin

bolma uşal göker eyā cān közni

yalğan imes rāst bu tiḡri sözni

[13b]

didi bu sözlerini ve oḡlanların

çarladı teklīf kılıb her birin

didi ki yūsufnı maḡa vaḡt-i şām

bat kitürüniz maḡa cem^c-i kirām

sin kılasın uşbu yol üzre vaṡan

kilgünçe ol cān-ı ‘azīzim ten

ḡazret-i yūsufnı şādmānlık bile alıb barganlarını

yūsuf aḡaları bolub barça şād

teprediler yūsufnı alıb ḡatl-ı bād

çıḡtılar anıḡ közidin çün ırak

barça yamanlıkḡa kılıb ittifāk

tīḡ ‘adāvetni barı tīz aytıb

barça h̡uṣūmetlerin eng̡iz aytıb

[14a]

aldılar ortağa uṣal m̡āhnı

māt kılalıñ deyyān ol ṣāhnı

her birni başladı muṣt u leked

ya'ni ki ya'qūb sini dir veled

her bir zenbūr kibi urdı nīṣ

boldı anıñ gül bedeni cümle rīṣ

ağzıda ol dem bu idi sözlerin

aytur idi közleri telmürüben

min ne yaman kıldım ikin bilmedim

barı becelluq tileban kilmedim

başınız üçün mini köp kınamañ

başını köp kör aytsan oynamañ

ni digey siz barı atamğa mini

sever miniñ barı oğlum mini

[14b]

niçük aytıb körgey siz anıñ yüzün

dembedem aytur idi andağ sözün

boldı anıñ gül tenidin hūn-ı revān

nāle-i zārı kıılur irdi fiğān

yok idi feryādına feryād-ı res

köydi anıñ nālesidin hār u has

‘ākıbet ol yūsuf şāhib-i cemāl

baştın ayak süst bolub ni muhāl

tüşti bu firāk içide mürde-vār

yığlar idi közleri katre zār

didi işitmedim atamnıñ sözün

körmey ölür min bu mübârek yüzün

didi ağaları ki cān fikrini

ķılma ķılğın bu atam zıkrını

[15a]

bir ağası ğobtı soğurdı bıçak

kildi anıı köğüside koydı ayak

kim bu yaşnı ķılsa tındin cıdā

yūsuf idi hemdem yār-i ħudā

yūsuf miḥnet-i zerre-i na-tüvān

küldi ağasıġa baķıb ol zamān

didi ağaları ne külmek turur

maņa bu miḥnet bile ölmek turur

didi körünür maņa şun^c-ı ilāh

sizni didim özüm püşt ü penāh

tiñrini unuttum uşal lahza pāk

uşbu günāh bolur sin helāk

yūsufnı aǵaları çāhğa salǵanı

[15b]

yūsuf aǵaları qoyub ol zamān

barça didi tökmeli bī-hūde qan

uşbu irür bizke bu dem resm-i rāh

baǵlalı yūsufnı sülāleni çāh

çāh içide ol bolur özi helāk

bolur atı yiryüzidin cümle pāk

yār idi bir çāh ki şeddād-ı ‘ād

qazıb idi ve barıb irdi beyād

kız bile tört yüz kıızı irdi ‘amīķ

şöhre-i ʿālim idi alıķ kırık

bes ki eyle kılıb irdi vaţan

suyı idi pāk bī-meşl leben

kiltürüb ol çāh öze yūsufnı mest

bağladılar iki iligini rāst

[16a]

yūsuf uşal dem közidin tökti yaş

ķoydı ağaları ayağında baş

didi kılıñ raħm ġarīb cānıma

ķirmeñiz āher bu meniñ ķanıma

ķılğuga bu çāh içide nā-pedīd

tīğ bile mini kılıñlar şehīd

munça ki yığladı yalbar dīzār

ķılmadılar zerre aña iʿtibār

bir mehin hem soğurub aldılar

köterip ol çāh içide saldılar

hazret-i yūsuf ilāh-i te‘ālāğa münācāt kılğanı

yūsuf uşal lahza didi ilāh

sizin öz ayak maña püşt ü penāh

[16b]

uşbu münācatını kılğaç revān

tüşti melāik ārā söz ü figān

yitti uşal lahza peyām-i celīl

bargın yūsufnı kör ey cebra’ıl

hazret-i cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām

kildi yūsuf ketgürdi peyām

çile içide bar idi saña ‘azīm

yatқан uşal çāhda ‘ömr-i qadīm

kıldı uşal taştı yūsufke baht

didi ki oltur hele iy nīk-baḥt

iline kiltürdi ṭa‘ām u ṣarāb

didi ki iç yūsuf ‘ālī-cenāb

tāc bilen kiltürüb ol ḥamleler

yūsuf za‘īfka koyub barḳa kıldılar

[17a]

didi ki tıñrı saña atı selām

sini kılor ḥalk-ı cihānga müdām

bir niçe kün çikseñ eger renc-i çāh

sini kılor mısr iline bādişāh

yūsufnıñ ağaları köylekeni ıanga boyaganı

yūsuf ağaları barı şādmān

yandılar ve kıldılar köylekni ıan

yūsuf-ı miskīnni alar serbeser

pirehenin kıldılar ol ıanga ter

barçası kiç vaqt yıǵı köterib

barçası yalǵan otı bile örtenib

barça yaqasını kılıb çāk çāk

barça saçıb başları üstide hāk

[17b]

kildiler vü barça fīgān kıldılar

halk-ı cihānın yürekin büzdiler

hazret-i ya'qūb didi bu yıǵı

nidin irür nike kıılır siz yıǵı

barça didiler ki resūl-i ilāh

hazretiñe barça kılıb miz günāh

zēvķ u temāşā bile tabtuķ ğurūr

yūsuf aramızda qalıb erdi dūr

ġāfil idük barça be-zēvķ u țarab

yyıbtür anı kerekseñ bî-edeb

hâzret-i ya'kûb yûsuf haberin işitib bî-hûş bolğanı

uşbu hikâyetni işitkeç revân

çıktı bu ya'kûb nebîdin fiğân

[18a]

tüşti uşal yiryüzide mürde-vâr

közide cānım sînede ğam-ı cān-fikār

bî-hūd idi rāst bolar mekridin

zerre tiriglikdin aña yok eser

kaldılar oğlanları barı habı

birbirige yaşur eytgürdi til

barça didiler ki ne kılduğ kanı

bizni koyar mu bu yûsufnıñ kanı

didı kanı āh minıñ yûsufum

hemdem-i cānım dağı körer közüm

barça didiler ki deringa dir̄g

ay idi yūsuf ki çü kizdi tapıg

kanlıg uşal pireheni serbeser

zerre cerāhatdın aña yok eşer

[18b]

kıldı tebessüm didi hūş mihribān

böri yimestur didi tüzdi figān

yise idi yazıda yūsufnı pāk

bolmas idi pireheni zerre çāk

hazret-i ya'kūbgā ođlanları bōrini tutub kiltürgenlerni

didiler oğlanları ey rehnümā

bōrini tutub kileli miz saña

teprediler barça kılıb ittifāk

yazıda bir bōrini zaḥm-ı tayak

börini tutub yana ağızını kan

kılgaç uşal barçası hürd u kelān

didiler uşbu seg gürg pelīd

kiç kavzını kıldı anı nā-pedīd

[19a]

yidi bu yūsufnı ve kaçtı revān

zāhir irür ağızda bilgüsi kan

hazret-i ya'kūb didi ey nā-bekār

nike bu bağırmnı kılar sin fikār

nike yidiñ yūsufum ey tiğın pelīd

sini ve nesliñ kılay nā-pedīd

böri tilge kilib hazret-i ya'kūbğa cevāb birgeni

böri didi pāk-i resūl-i hūdā

min kılayın köz yaşıña cān fedā

min yimedim yūsuf-ı şiddīknı

saña diyalman kibi taḥkīknı

mini bu oğlanların uşbu zamān

tuttılar ve kıldılar ağızını kan

[19b]

uşbu cemā'at barı 'āşī irür

yūsufıña barçası cāfī irür

mini inim munda itübtür esīr

aḥtarıban anı tiler min faķīr

min bu vilāyetķa tüşüb min ġarīb

mışr yirindin mini tartıp naşīb

eyle du'ā ey nebī-yi ilāh sin

ķılğın inimni maña hemrāh-ı min

min dağı mazlūm kılayın du'ā

tiñri bu yūsufnı yitkürgey saña

hazret-i ya'kūb didi ey kirk-i ner

yūsufum ahvālidin aytgın haber

didi ki kılsan bu sözüñni kabūl

kerek aratmaz bolur min resūl

[20a]

yıǵladı ya'kūb aña kıldı du'ā

didi iniñni saña birgey ħudā

barǵın ve kılgın taleb ey rāh-rev

bolma firāk otıda mindik girev

çarĥ-ı felek niçe maña kılıb şabr

min kılayın uşbu belā içre şabr

şabr bilen tabkay min āĥir murād

şām u seher tiñridin isteb bu kār

mālik tācir mıŝrda yūsufnı tüş körğeni

bar idi köñlü mışr ilide bir tib dürüst

yorur idi mıŝrda yūsuf mest

uşbu idi işi anıñ ŝubḥ u ŝām

başqa tāb söz idi ol nā-temām

[20b]

atı anıñ mālik tācir idi

dünyā metā'î aḡa vāfir idi

uyup idi bir kiçe kördi be-ḥāb

tüşti felek kenzidin āfitāb

kildi anıñ ḳoynıḡa kirdi revān

ḳıldı anıñ üstide gevher niŝān

yıḡar idi itek itek zerre pāk

ḳāŝ iter irdi anı birdi ḡāk

saḡa tib uyḡandı bolub ŝādmān

didi bu tüşni tutaalman nihān

bardı mışr atıda bī-üsr

didi bu tüş vāıa sin serbeser

muabbir mālīk tācirni tüşke tabīr itkeni

[21a]

didi muabbir hele ey pāk-i rāy

saa birür devlet nuret-i udā

bil ki kenān ilidin bir ulām

saa tüşer pāk nesl-i kirām

nūrı alur alatdın mihr u māh

köz ucıdın ılsa maa nigāh

eyler ise bilgin anı muyī

saa tiker ikin cihān devleti

bir nie kün renc bu tüccār ni ayk

kirgey iligine saña uşbu genc kilgek

mālik tācir bu hūşdın her il

kilür idi huṭbe ken‘ānga bil

itey uşal gevher siz ābnı

tabkalı hūrşid-i cihān tābnı

[21b]

kilib idi uşbu yıl andın taleb

kıldı hasb bu laṭif sebeb

bolub idi üç kiçe kündür temām

ḥazret-i yūsuf ‘aleyhi’s-selām

ağaları kim salıb irdi naçāh

yitti uşal mālik tācir pegāh

kıldı uşal çāh başında nüzūl

uşbu sebebdin idi ḥāndın melūl

müddet idi uşbu talebda müdām

yorur idi şıdķ ile şubḥ u şām

kim ki tiler şıdķ ile renc-i rāh

mālik tācir tilekin birdi şāh

kördi uşal çāh öze mālik zürür

tavaf kıtur cecekni cem^c-i tuyūr

[22a]

çāh sarı boldı çü mālik revān

bardı közidin barı kuşların

kuş imes irdi barı irdi melek

barça tüşüb irdi zamān felek

barçası yūsufke idi baspan

kitmes idiler kıtıldın bir zamān

mālik uşal çāhğa saldı nezr

şu^cle urar çāh öz enver başar

didî ki çāh içre nidür uşbu nūr

tüşti anıñ köñlide zevk-i server

dil-ver sinni tileti ol zamān

çāh içide ölüni saldı revān

tiñri te‘ālā fermānı bile cebre’īl kilib yūsufke haber kılğanı

[22b]

hazret-i cebrīl ‘aleyhi’s-selām

kildi yūsufke tigürdi peyām

didî ki kōp delvğa kılğın neşt

yitti felek himmet ilinde pest

yitti uşal va‘de ki çıksanız çāh

körseñ uşal kudret-i şun‘-i ilāh

yūsuf uşal delvğa kıldı neşt

mālik tācir kılıban zevr u set

delvni tartıb ve çıkar almadın

bardı özidin özide kalmadın

bar idi iki kıla sin lā-nazīr

biri büşrā irdi birisi neyyir

barça yığılıb kılman ni ittifāk

delvni tart tiler uşal ni nifāk

[23a]

kördi alar delv öze çıktı çāh

ādemī hūsn eyle efzūn ez māh

bardı alarnıñ tindin cümle hūş

çıktı bu mālīk tindin yüz hūş

kildi çü mālīk öziñe bu zamān

didi meniñ boldı bu yūsuf ‘ayān

uşbu tüşüm kışşasıdur serbeser

maña mu‘abbir birib irdi haber

munı tileb yorur idim niçe yıl

cān u cihān yolıda eyleb bil

yūsufnıñ aǵaları kilib mālīk tācirğa satǵanı

bar idi mālīk bile hem kārīvān

boldılar ol laḥza barı şādmān

[23b]

çıqtı bu çāh üstide ğavǵalarını

yūsuf aǵaları işitti barnı

yaruǵ idi barça yıǵıb kildiler

barçası yūsufnı tirig kördiler

bende kılur cümle ve tedbīrini

tiñri kılur ḥikmet taqdīrini

yūsuf uşal yüzine kılǵaç nigāh

boldı anıñ māh yüzi berek-ǵāh

barçası yūsufke yā bu tüşti revān

yūsuf uşal laḫza köterdi fiḡān

mālīk tācir didi ey cem^c-i şitāb

ḫaber kılın laḫza kılman şitāb

uşbuñız dir ki anı eyle siz

kuş tili dik munı ki yalbar ni siz

[24a]

didiler incü aça nīk i^ctiḡād

bende miz irür özidür ḫānezād

üç kiçe kündüz kaçıb irdi temām

kılğan ike nūr bu çeh içre ta^cām

imdi ki tabtuḡ anı eyleli bend

tarfe girīzende ḡul irür levend

bizke kerek nā-söz anıñ ḫīç işi

barça satar biz eger alsa ki ni

iligi igri özi kaçkak irür

barça yamanlık içide tāk irür

saṇa satar biz eger alsan bu dem

her ne bahā birsen ki nīş ü gem

barça munuñ hızm̄etidin bir melūl

oğudı hem toğum irür bu el-fuzūl

[24b]

mālik tācir didi hāzır bu dem

maṇa irür naḳdi-ger ni direm

barça didiler ki satarız kitür

uşbu yaman ḳolnı bu ildin yitür

mālik tācirğa yūsufnıñ ağaları söz birle bende ḳılğanı

mālik tācir kim idi ni müşter̄ini

birdi yigirmi direm nebī barını

aldı çü yūsufnı ḳılıb sa^c pāk

boldı taḥayyür özi hevlnāk

didı maḥa ḥaṭ birin icma^c-ı şāb

kim ki sūāl eylese aytay cevāb

yūsuf ağaları aḡa birdi ḥaṭṭ

didiler el-ḥ^ẓāce ki kılmaḡ ḡalaṭ

[25a]

sin ki yaman fitnedür uşbu ḡulām

yalḡan ise bizke bahāsı ḥarām

sāl keyşān ayaḡına boynıda ḡul

fitne-i kaçkak irür uşbu ḡul

tut anı pūste yalıḡaç ve aç

bardur anıḡdur dike uşbu ‘ilāc

bizdin işitgin hele incü açā bend

mısrḡa tigünce anı eyle bend

mālik tācir yūsufnı bend ğul kılganı

kıldı alar sözni mālİK pend

eyledi ħumūl laħza bend yūsufnı

bendeni kim tıñrı kıılır muħterem

birür aña miħnet ü derd ü elem

[25b]

kil tilekin ħāricġa sin çıkar

kim ki ‘asel alsa ārāsı çıkar

bilgin eyā dost ki şādluġum

hemdem irürler ki kündüzüm

‘āķıbet alam ğü mālİK revān

boldı bu yūsufnı alıb şādmān

yūsuf uşal bend içide ħ̣ār u zār

töker idi yaş ğü ebr-i bahār

ħaber kıılıb irdi felek cebrine

rāst yitti atası abrine

yūsuf anası abrine tīb özini tive üstidin taqlađanı

taqladı özini tive üstidin

cānga yitib irdi felek desdin

[26a]

cān ile ohtı anası abrini

yıqlab irür irdi felek cebrini

didi eyā müşfik zībā etim

köydi bu bend içide miskīn tenim

đul eyle zencīr irür hemdemim

yigey idiğ dünyāda bolsa đamım

oğrı kibi ikinme dur iki řāl

bu ne elemdür ne cefādur ne řāl

bende ve yebān yattılar āhremini

baş köterib körgin anam bendeni

derd ü elemdür maña bes bî-aded

vaqt irür eylese rûhuñ meded

hazret-i yûsufke anası kabrdin ün kilgeni

[26b]

çıktı uşal dem anası kabrdin

nâle-i dil-sûz felek cebrdin

didi eyâ iki közüm rûşeni

baştın ayak örtediñ oğlum mini

bu ne elem bu ne cefâdur saña

bu ne sitem bu ne cezâdur saña

eyledi nâleñ yürekimni fikâr

kalmadı rûhumğa şebât u kârar

saña çü mîrâş irür bu elem

tiŋrige salgın yimekin özge ğam

tiŋri birür cümle murādın temām

şāh sin oğlum sini kim dir ğulām

mālik tācir yūsufnı yoqlab şīrni tileb yiyerkeni

[27a]

mālik tācir yine saldı közin

körmedi tive öze yūsuf yüzün

didi körün kaçtı bu kenʿān kılını

ayağıda kīşān bu nide ğul

rāst itmiş ħʿācelerin sözini

yolda baqın kayda çıkıbtur izni

bir ħubsī kıl idi bes nā-medār

didi ki canbāzğa bolgın süvār

sürgin uşal yol bilesin tünd ü tiz

tutkın uşal olını zerre eger siz

ayda ki tapsıı anı ılğın ĩzā

maa alıb kil bir iş min cezā

sürdi çü cebbār minib ol abeş

ağzıda sökünc idi könlide aş

[27b]

yitti körer yūsuf dil-asteni

bend u bile içide vāsıtanı

yüzini sürter idi bir abrğa

özge mecāli yok idi şabrğa

yitgeç çıglanıb uşal nā-bekār

sūrda diy yūsufnı tutub ħār u zār

kāc urub tiveke saldı anı

didi ki açak yolunı tanı

h azret-i y suf t nri te       h c t k lg n 

y suf u  al la   a didi y  ra   m

ni e    eyin bu   z b-  el m

ni e kireyin bu elemni il h

sind n    e yok ma  a tib pen h

[28a]

ni e ey   m      h   r u zel l

cebberim ir  r p  k zeynel

u  bu m  n c t eyle bold  rev  n

yitti k  rer kim bardur k  rv  n

tab  t  hev  y  zini ki d  g b r

eyledi ol zerreni    n    m u t r

  p     la ba  ladı tuttu kerek

titrer idi c  mle h  l y        berg

bar  as  serbeser bolub ol k  rv  n

her biri bir yirde kılurlar figān

barça didiler ki kıyāmet zuhūr

boldı meger dünyāda çalındı şūr

barçaları cānıdın özdin ümīd

barçası lerzān idi çü berg bī-‘add

[28b]

kılğın eyā zālīm nā- mu‘teber

nāle-i mazlūmdın āher güzer

da‘vet-i mazlūm irür müstecāb

tiḡri te‘ālāka şeydā iş hicāb

yūsuf uşal ḥālde mazlūm idi

sırrı anıḡ tiḡrige ma‘lūm idi

mālik tācirḡa kilib ol ḡabeş

didi eyā ḡalk içide taleb-keş

min ki bu ken'ânı kuluḡnı ĩzā

kıldım ve didim anı sin nā-sezā

köke bakıb ağzını teper itgeç ol

uṣbu bile siz ki kilib tuttı ol

mālik tācir işitib bu zamān

kildi bu yūsuf katıda hevl-i cān

[29a]

ḡodı yüzün ayaḡına didi ṣāh

raḡm irür sindin ve mindin günāh

ḡazret-i yūsuf du'ā kılḡanı

yūsuf uṣal ḡālīde kıldı du'ā

köz yumub açḡu niçe açıldı hevā

ḡalmadı kökyüzige zerre seḡāb

tuttı cihānnıḡ barısı efḡān

mālik uṣal ḡālīni körgeç 'ayān

boldı anıñ közleridin yaş dān

aldı bu yūsufdın uşal bend u ğul

didı ki sin şāh min bend u kıl

baş ayağın tokuz şāh var

kıldı revān bir bedū öze süvār

[29b]

hazret-i yūsufdın bend ğulını alıb süvār kılğanı

tepredi yolğa kirib ol kārīvān

barçası hūrrem bolub ol şādmān

yūsuf uşal nev^c çü boldı süvār

çıqtı meger ay zıkr dü ğubār

kilür idi mālīk tācir beduķ

artar idi köñlide her laħza şevķ

yitti bular şehrgā bir dest-i bedest

kim ulusı irdi barı bütperest

barça uluğ kiçigi gümrāh idi

barçağa iblīs çü hemrāh idi

kördiler ol yūsuf ziyā yüzün

barça unuttılar özidin özin

[30a]

kördi alar pertev-i nūr-ı ilāh

yūsuf-ı şıddıķķa kılğaç yigey

taşladılar barçası zünnārını

urtadılar ol büt ‘ayyārını

mālik uşal şehrdin otı revān

hem-reh idi aña uluğ kār vān

yorır idi kiçe kündüz temām

közke kılıb uyķularını ħarām

barça süleymān boluban serbeser

küfr yolıdın barı boldı bedr

barçası yūsufke kılib cān-ı nişār

ilide yorur idiler bende-vār

kal'a-i nisānğa yitişti barı

kāfir idi barça anıñ illeri

[30b]

kıldı alar hālğa yūsuf neẓr

boldı uluğdın kiçki neçer

barçası öz hālğa çün kildiler

her birisi başqa bütı yundılar

yasadılar bütlerini bī-melāl

barçası yūsufke kılib ittişāl

yūsuf uşal hālde kıldı neşt

didi ki sapmas kişileri heft

öttiler ol hālını körgeç revān

teprediler yolğa kirib kārṽān

ḥazret-i yūsuf yana bir şehrgā yitkenlerni

kıldılar ol laḥza çü anıḡ rāh

barçası ḥādım idi yūsuf çü şāh

[31a]

mindı uşal laḥza yana bir bedv

ḥalḡ rikābında idi der-celv

barça kilürler idiler şādmān

cevr-i felekdiñ tapıp irdi amān

barçası nefrīn kılbān dehrğa

yittiler aḡirine bir şehrgā

ḥalḡı anıḡ barçası kāfir idi

ḥākimi hem kāfir cābir idi

barçası yūsufnı körüb boldı lāl

barçaları bardılar ol dem ricāl

kildi anıñ hākimi çün öziñe

sürtti bu yūsuf ayağın köziñe

didi ki hüsñüñ qulıdur mihr ü mäh

bir mini bī-hārga qılğın nigāh

[31b]

sin ne şehrdin maña aytğın bu dem

qıldı vücūd vü mini cemāliñ ‘adem

hākim eyitti eger bütlerin ilin de baş qoysa müselmān bolalı

hāzret-i yūsuf didi ey merd-i rāh

min irürüm bende-i hāş-ı ilāh

ketm yolındın yanut örtekin

cümle-i hālkıñ ki naşīhat digin

didi kılayın bu sözüñ yaş

ki siniñ ilinçe kilib qoysa baş

min ulusum birle kirey dīnke

rahm kıl eyd u ast bu miskīnke

koydı çü tib hāneğa yūsuf qadem

sāye haqq-ı maʿden luṭf u kerem

[32a]

yüzini körgeç tib āzer tırāş

koydı revān ayağın ilide yaş

cümle-i küffār şağir u kebīr

kördi eyā çıktı alardın nefīr

barçası islām yolın tuttılar

bittiler nārını unuttılar

ḥazret-i yūsuf didi tıñri ilah-i ḥudā

boldı bu il tıñrike aşınā

yūsuf uşal şehrdin atlandı şād

boldı uşal şehr-i barı ʿadl u dād

teprediler barça ʿayş sürūr

ķāfile ħalkı barını ħuzūr

yūsuf idi tüş devlet-i süvār

mālik idi zevķ bile bī-ķarar

[32b]

baĥt-ı saʿādet idi devlet-i refīķ

çarĥ sitemger bolub irdi şefīķ

yorur idiler barı şām u seĥer

nuşret idi yoldaş koldaş zafer

yorurdılar mışrga tişiler

nīl kırağında kilib tüştiler

mālik tācir deryā kırağında tüşüb yūsufke ğusl ķılkanı

mālik tācir didi yūsufke şāh

boldı iken gül bedeni gerd rāh

nīl kırağında barıb gül kıl

köziñe çiksün kademiñ baħr-i nīl

nīl sarı boldı çü yūsufdan

devlet ü nuşret idiler hem-‘inān

[33a]

koydı çü deryā kırağında kadem

ğusl kıladıb bu şeh-i muħterem

yitti uşal baħrda ol dem nidā

her ne ki barınız iki ħalk-ı ħudā

közlerini yumsun tutsun penāh

ğusl kıladır bu resūl-ı ilāh

ğusl kılıb çıktı uşal rehnümā

boldı meger ay bulutdın cüdā

mālik uşal laḫza sivinür be-cān

ḫil‘at-ı şāhāne kitürdi revān

ya‘nī ki yitmiş tün idiriñ be-renk

barça kumāş irdi zerdüm firenk

cümleni yūsufke kilib kıldı ‘arz

didi maña kulluğun irür çü farz

[33b]

ḫil‘at-ı şāhāneni kibi gül‘izār

tün devletğa bu kün bol süvār

mısrın içide kireliñ uşbu dem

başım irür kayda ki kıysañ qadem

yūsuf ‘aleyhi’s-selām ḫil‘at-ı şāhāneni kıyib mısrğa kirgenleri

yūsuf-ı şiddīk ‘aleyhi’s-selām

ḫil‘at-ı şāhāneni kıydi temām

raḫş-ı sa‘ādetқа çü boldı süvār

kim ki yüzün körse kılur cān-ı nişār

mısrın ilini tapıb idi bu haber

muntazır irdi aña şām u seher

tañ başıda taķı kıldı nidā

ötrü çıķıñ kildi resūl-ı hudā

[34a]

kildi uşal sāye-i luţf-ı ilāh

bolğusıdur mısrğa püşt ü penāh

kildi uşal bağ-ı nübüvvet gülü

barça melāikdür anıñ bülbülü

mısr ulusı barça vażī^c şerīf

çünki işitti bu nidā-yı laţīf

tañ başıda cümle-i halk-ı cihān

teprediler ötrü çıķıb hevl-i cān

tuttı ulus barça yiryüzini

barçaları yolğa tegib közini

kördi alar çıktı uluğ kārṽān

mālik idi ḥūrrem u bes şādmān

çıhtı alar ilide cem^ʿ-i süvār

barçaları mah u veşy-i gül'izār

[34b]

barçaları irdi alar siz pūş

barçalarının içide zevk u şevk

barça ferişte idiler cem^ʿ-i şāb

yūsuf idi ortadadır ḥūşāb

baḳtı tebessüm kılban il sarını

bardı uşal ḥalk özidin barını

ba^ʿzīsı bī-hūş bolub pīr u cān

ba'zîsi bî-ḥūd kıılıb irdi fiḡān

ba'zî taḥayyür közidin tökti yaş

kildiler ve kıoydılar ilide baş

çıktı uşal mışır ulusıdın nefîr

ve ilāh idi barça şaḡîr ve kebîr

mışrın ili ḥalk ez-baḡdād u şām

didiler anıḡ ve bed u ḥāş du'ām

[35a]

bu ni melāḥat bu ni ḥüsn ü cemāl

irdi eyā bād-ı şehr-i lâ-yezāl

ḥüsn ü melāḥat yārini ḥudā

yūsuf-ı şiddīkka kııldı 'atā

yārini ḥalk-ı cihānga temām

birib idi bilgin eyānıḡ nām

yūsuf ‘aleyhi’s-selāmnı mālīk tācir satar min digeni

yūsuf eger şāh-ı memālīk idi

mālīk tācir aḡa mālīk idi

aldı anı kirdi çü bāzārga

‘arż kılur irdi ḡarīdārga

çārsū-yı mışrga yūsuf neşet

kıldı bu devr-i ḡikmet derdi āst

[35b]

cān u köñül irdi aḡa maşrını

boldı zen u merd ḡalāyık barını

dir idi āvāz eyle delāl-ı şehr

kim ki bu yūsufnı alur bolsa beher

boy bilen taḡ çü aher birür

çü hert kim alsa cevāhir irür

çikmeñiz āl-i ḡalk bu bī-hūde ve renc

şāh kerek ilāh şehridin genc

aytmañız vaşlını her bir gedā

barça ırakdın kılınız cān fedā

kördi meger bir kıızı nīm cān

niçe kilābe ilide rīsmān

didi ki delāl-i bahāsı niçe

itti devr la‘l-i bŷy tınçe

[36a]

koy bu hikāyetni bar bir taraf

ittiler ey zāl çü āderçe bu harf

didi açığla neme maña bu zamān

al bu bahāsığa niçe rīsmān

iliñni iligme bir bey‘ kıl

uşbu kanā‘atıñnı maña kıl

kerçi ki sin munçake satmañ anı

barı ħarīdār digeli mini

mağrib bādişāhnıñ kızı züleyhā yūsufnı tüş körüb ‘āşık bolğanı

bar idi mağribde şeh nā-merd

hirre idiler aña feth u zafer

kāfir idi ve velī ‘ādil özini

bolmas idi iki anıñ bir sözini

[36b]

ir kişiniñ sözi kerek bolsa beher

ħ’āh ġanī bolsun ħ’āh faķīr

irdi anıñ atı çü ħaymūs şāh

bī-ħad idi aña bu ħayl u sipāh

bir kızı bar irdi meh-i ħāverini

‘arızğa şems ü kamer müşterini

yüzi kıyaş irdi velī biz dāl

barça cünün bā-beyd aşhab hamāl

hāşıl ʿömri ol idi şāhnıñ

atı züleyhā idi ol māhnıñ

bir kiçe yūsufnı meger körer bī-hʿāb

kirdi anıñ qoynığa çün āfitāb

şems ü kamer dik tābān ittişāl

birbiridin aldı çü yūsuf zāl

[37a]

didi züleyhā kim eyā gül beden

maña diy atıñ nidür vaqtide sin

qayde tileyüm çü tiyürsem sini

munda tilerseñ çü tiyürseñ mini

didi ki yūsufdur atım gülʿizār

min irürüm mısr ilide şehr-i yār

biz ki felek kılğusıdur köp cefā

cigermiz ider āst bu san belā

miḥnet ü renc ü elem ü derd ü ğam

yitküsidür munça bile dembedem

‘āķıbet ol tiḡri ğāyet kılıb

sin maḡa ve min saḡa bolğum naṣīb

uṣbu söz üstide züleyhā revān

seskenib uygandı meger ol zamān

[37b]

irdi anıḡ ağızıda yūsuf atı

urtadı baştın ayam ‘aşķ otı

baştın ayak yaķası kıldı çāk

sürter idi yüziġa hemdem çāk

kıldı anasıġa bu tüşdin ḡaber

didi anası atasığa meger

fıkr içide kaldı uşal ḥār u zār

boldı barı ‘ayş bular ki kārār

līk züleyhā idi bī-ḥord u ḥāb

bağrı idi ‘aşk otıdın kebāb

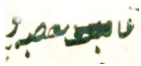
yūsuf idi zıkrı anıḡ hem-nefes

bülbül idi bolğan esīr-i ғаfes

‘aşk otınıḡ şu‘lesi artar cihān

kim tutar ider ast bu otnı nihān

[38a]

bu ṭaymūs şāh

didi irür mışrgā şeş māh rāh

yıǵdı alar biglerini ol zamān

didi kılıḡ mışrgā ilini revān

nāmeni taḥsīn bilesiñiz bu dem

mısr ‘azīzidür uşal muḥterem

nāmeni ta‘zīm eyle inşā kılın

vaşlını merḥin dağı gūyā kılın

ya‘nī oğulluḡқа kılıb biz ḡul

biziñ aramızda yorusun resūl

mısrda oldur bu şehke nigār

aña irür yaḡşı yaman ihtiyār

gerçi ulus ḡākim ziyān idi

uşbu ‘azīz ilide ḡayrān idi

[38b]

genc ü ḡazāindür aña bī-‘aded

barı bu reyyāñğa kılurlar meded

şāḡ ṭaymūs bigleri bile ittifāḡ kılıb mısrğa ilini yergenlerni

cümle bigler yığılıb serbeser

nāme bitidiler bā āb-ı zer

bitidiler cümle kılib şerh-i vaşl

cümle hikāyetni ez fer^ç u ez aşl

bütkerib ilcike birib ol zamān

mısr sarı boldılar ilci revān

tepredi ol ilçî nigü haber

mısr sarı had bile şām ü seher

kaṭ^ç menāzilini kılib kaṭ^ç u şal

mısrğa tişi kılib sa^çy u cedel

[39a]

kildi ‘azīz ilide yüzim eyle

koydı uşal nāmeni ta‘zīm eyle

nāmeni işitti okudı ‘azīz

didî irür şerh be-gāyet lezīz

biglerini arladı ol asb-i āl

didi kilür nāmede boy u şāl

nāmeni cevābını bitiniz bu dem

ya‘nī eyā bād-ı şeh muhterem

alk-ı cihānga tapuğundur ü marāz

bende ılur ulluğunu saņa ‘arz

nāme-i pākiği kitürdi resül

ulluk irürüm bendeni ılsağ abül

ıldım uşal nāmede tiğri ilāh

bolsa maņa siz ki püşt ü penāh

[39b]

‘azīz bādişāhnı nāme cevābını yibereni

kilken uşal ilci bes şādmān

kildi ‘azīz dünyā ıldı revān

yandı uşal ilçî nigû peyâm

yorur idi tinmey uşal şubḥ u şâm

çıktı bini miḥnet u renc sefer

kal'a-i mağribke yitişti meger

nâme cevâbını çü ṭaymūs şāh

ilide kiltürdi kılıb kaṭ' rāh

şāh körüb nâme cevâbın revân

boldı sini hūrrem ü bes şādmān

açtı ḥazāin-i işgin serbeser

kıldı cevāhir dağı altun bedr

[40a]

her ne kerek tār idi türlüg ḫumāş

kıldı çıkarıb barsın çaş çaş

ḥayme ü ḥargāh u serā yirdeler

tik turub kıldı bir uluğ haķır

maņa tiveke yükledi türlüg esās

yok idi alarğa baħrī kıyās

bigleridin bir niçe serdārını

özini ol hāşşa-i candārını

cem' atake ve anake ni hem

kim idiler barçası hāş-ı harem

baħt-ı sa'adet kılıb irdi meded

tüzdi esās hışm bī-'aded

mışrğa yiberdür züleyhānı şāh

kıldı züleyhā sivinüb 'azm rāh

[40b]

züleyhānıñ ata anası bī-ħuzūr bolğanı

mışr sarı boldı züleyhā revān

çıkıtı atası anasıdın fiğān

didiler ey cān-ı cihān dembedem

āh firāķında ölür biz behem

tigmesün ol ay yüziñe ğubār

bardıñ ise cān tileli yaḥşı yār

tepredi ol urdı bini serbeser

rāst kılıb barçası zār sefer

cümle işledi serāncām idini

baḥt meded ger felek rām idini

yorur idiler kiçe kündüz temām

zevk u ıtarab bile barı cem^c-i şām

[41a]

devlet-i nuşret idiler serbeser

rāst kılıb barçası zār sefer

‘aķıbetü’l-kışsa uşal hūr-i ‘ayn

averdesi çün mısrğa yitti yakīn

mısr ‘azīzi tapıb ol dem haber

mısrını ayīn kılban serbeser

ötrü çıkıb kildi kılib nūr-ı esās

kilmes anıñ şerh bahrī kıyās

iki çıkarında şeh tüşti behem

kildi feraħ nevbeti otı bu ğam

bigleri çün kildi alıb peşkeş

çarh-ı felek kör ki ni başladı ğış

züleyhā ‘azīz mısrını körüb imes dib tüşüş bolğanı

[41b]

uşbu maħal içre züleyhā meger

mısr ‘azīzi sarı kıldı kaldılar

boldı serā perdede bī-hūd bu dem

baştın ayak boldı vücūdum

barça inekeleri öy kızları

kan saça başladı uşal dem barı

vāḥīr kiltürdiler vü hem gülāb

serpti züleyḥā yüzine ol gülāb

kıldı gülāb idi eşer yüziḡe

kıldı revān seskeyib ol yüziḡe

uşbu maḡal içre züleyḥā meger

mıṣrī ‘azīzi sarı kıldı neḡr meger

tüzdi uşal nevḡasını zār zār

didi ümīdim gül idi toḡdı ḡār

[42a]

mıṣr ‘azīzi imes ol yūsufum

ot içiḡe saldıḡm özüni özüm

bozdum ata ana evini barı

imdi niteyin barayın kıysarı

didi inekesi eyā gül'izār

bağrım irür pāre yürekim fikār

köz yaşığa min kılayın cān fedā

yığlama iy māh birey hūdā

atañ anañ nāmūsın endiše kıl

şabr u taħammül yekūn nite kıl

yūsufıñnı körgey sin uşbu sebeb

bolğın eyā māh ez haқdur taleb

kıldı züleyhā bu naşihat kabul

'aşk yolında idi cāndın melul

[42b]

mışr 'azizi barı tartığların

tarttı bu bigler ki serāser barın

kıldı mülūkāne uluĝ toylar

tikti serā yirde laṭīf öyler

kıldılar ortada çü ‘aḳd u nikāḥ

tüzdi nefīs ğazel ve tuttu rāḥ

bes ki saçuḳ resm bilen bī-şümār

kıldılar ol laḥza cevāhir nişār

çün ki tüşürdiler uşal māḥnı

körgin uşal ḳudret-i ilāḥnı

her birini rāst züleyḥā kibin

kildi ‘azīz ve aḡa boldı yaḳīn

olturur irdi çü züleyḥā özi

yūsuf üçün muntazır iki közi

[43a]

hikmet ile uşbu züleyhā müdām

tiñri penāhında iy şubḥ u şām

mısr ‘azīzi velī der-ḥāb ḥiffet

bolur idi dağı perī birle çüft

yitti yıl ötüb bu kıbel rūzigār

yūsuf üçün tartar idi rūzigār

yūsuf ‘aleyhi’s-selām meşhūr bolub mālīk tācir satgām

tiñri ‘ināyet kılıb ān nā-gihān

mısr içide boldı bu yūsuf ‘ayān

ister idi mālīk aña müşteri

çıktı bu gülbank anıñ bir sarı

mısr ‘azīziğa ez-ḥāş u ez- ‘āmm

didi ki mālīk satardur bir gulām

[43b]

hüsn irür şems ü kamerdin füzün

yüzini körgeç kişi bolur cünün

büy bile tiñ cevāhir behā

ister uşal şehrğa saldı nigāh

mısr ‘azīzi didi anıñ peyām

mālik tācirğa kitürseñ peyām

mālik tācir işitib bu haber

bağladı yūsuf ki muraşsa‘ kemer

mālik tācirğa kişi yiberib yūsufnı kiltürkeni

hil‘at-ı şāhāne aña kiydürüb

rahş-ı sa‘ādetқа anı mindürüb

mısr ‘azīzi sarı boldı revān

çıktı halāyık arasındın fiğān

[44a]

halk rikābında revān boldılar

ba'zı ayak üstide köp öldiler

mısr 'azîzi çıkıb ol lahza mest

taht-ı muraşsa' öze kıldı neşt

sürdi yasavullar ulusu temām

kıldı tevāzu' bile yūsuf selām

mısr 'azîzi aña salgaç nazār

didı melekdür bu imestür beşer

didı yoru ilgeri koygın kadem

kürsî-yi zerrîn öze oltur bu dem

yūsufnı mālîk tâcir satarın dîb züleyhâ işitkeni

irdi züleyhâ harem içre nihân

kördi ki şehr ili kılurlar fiğân

[44b]

öy kızdın severdi ki hâş harem

nidin irür halk söz ü elem

didi bu öy kıızı eyā gūl'izār

cümle mışır ili irür bī-ķarār

tarafa ķulıdur ve satadurlar bu dem

kör bu revāk özre ve ķoban ķadem

halk irür barçası ğavġa bilen

könlüm açılsun bolmasa bilen

çıktı revāk onda züleyhā meger

ķılġalı ol ķulġa nihānı nezer

züleyhā yūsufnı körüb bī-hūş bolġamı

kördi uşal hālde yūsuf yüzin

bī-hūd olub bilmedi özge özin

[45a]

tarttı ve kildik yaķasın ķıldı çāk

tüşti ölüġler kibi bir rū-yı hāk

kildi inekesi bolub bī-ķarār

yıǵladı ol anı körüb zār zār

cümle öy kıızı uşal laḫza pāk

saçlarını yaydı yüzün kıldı ḫāk

inekesiniḡ idi baǵrı kebāb

serbti züleyḫā yüzine ol gülāb

tabtı züleyḫā çü özidin ḫaber

didi inekege ki ey bī-neḫer

ol ki tüşümke kirib irdi nihān

kördüm anıḡ ay yüzini ‘ayān

uşbu ḫulı kim satadurlar bu dem

uşbu irür cānıma ḫoyǵan elem

[45b]

inekesi didi eyā eyle şabr

ḫılmaǵın özüḡe eyā māḫ cebr

saklamasañ özüñe nāmūsñı

şād kıılur düşmen maḥbūsñı

tapmasun ol mışr ‘azīzi ḥaber

bizni kıılur uşbu ulusdın beder

barçanı ölümke birür sin bu dem

eyle belā içre taḥammül belām

şabrı bile tıñrı murādın birür

cümle ‘ināyet başı çün şabr irür

didi züleyḥā hele bī-raḥm anam

örtenedür cān u köyedür tenim

ot içide şabr niçük ite sin

kim ki diyin ni kılayın niteyin

[46a]

didi inekesi köreli barnı

ķaysı bu yūsufke bolur müşter̄ini

ķaysı maḥalāğa tüşer uşbu māh

aḡa yaraşa ķılalı ‘azm ü rāh

uşbu söz üstide idi mācerā

çıķtı ḥalāyık arasıdın nidā

yūsuf egerçi dürr-i şehvār irür

mışr ‘azīzğa sezā-vār irür

mışr ‘azīz yūsufnı bey‘ ķılıb alğamı

mışr ‘azīzi işitib ol zamān

didi ki ḥāzingā revān bol revān

aç bu ḥazāin anıḡ çün serbeser

cümle cevāhirni revān ķıl beder

[46b]

ḥāzin uşal laḡza cevāhirni çāş

kıldı ‘azîz ilide ve koydı baş

barçası ya‘kûb idi la‘l ü güher

çıktı bu yūsuf būydın hem beder

aldı bu kıymet bile yūsufnı şāh

sattı bu mālîk dağı bî-iştāh

kıldı bu yūsufnı ez-hāş harem

didı ki sin bol ser-i hayl u haşem

min sini ferzend didim uşbu dem

sin dağı koy rāstlık özde qadem

kıldı züleyhāğa sıfāriş anı

didı ki sin bil dağı esrār munı

baqladı hıdmetke çü yūsuf güher

yorur idi gāmze şām u seher

[47a]

‘aşk otıdın idi ki züleyhā kebāb

yok idi bir lahza aña hord u ḥāb

yūsufnı ‘azīz ferzend dib züleyhāğa tapşurganı

didi inekege ki ey hemdemim

boldı füzün miñnet ü derd ü elem

‘aşk otı örter mini her dembedem

cān içide şu‘lesi tartar ‘ilm

bargın ve yūsufnı kör uşbu zamān

kıl bu tüşüm kışsa sin aña beyān

cümle ħalimdın aña kıl ħaber

köz ucıdın kılsa maña bir nazār

bardı çü yūsufke eyā kör revān

didi ki yūsuf saña itey ‘ayān

[47b]

yiti yıl irür ki züleyhā elem

lîk firâkıñda çiker dembedem

sini tüşinde körüb ol nâ-tüvân

eyledi birdür barı hân mân

sini tiler mışrda tüşti esîr

kıldı firâkıñ anı zâr u zehîr

tüşti tüşide körüb ol sîmber

kıldı ata anasıdın hemgüzer

salgın uşal sūhte dilke nezer

kişi irür şalt şems ü kamer

didi ki yūsuf hele nigü peyām

min idim āzād bolub min gulām

yūsuf ‘aleyhi’s-selām ineke ahvālın eytkeni

BÖLÜM 4: DİZİN

-‘ (Ayn)-

‘**ādīl**: <Ar. Haktan ve hukuktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren.

‘. (36a/7-1), (3b/4-1)

[=2]

‘**ākībet**: <Ar. Son, sonuç.

‘. (13a/3-1), (14b/4-1), (25b/3-1), (37a/6-1)

[=4]

‘**ālem**: <Ar. Yeryüzü ve uzayda var olan şeylerin tümü.

‘. (2b/3-1)

‘.+ğa (2b/5-1)

[=2]

‘**ālī-cenāb**: <Ar.+Far. İyilik sahibi, yüksek ahlâklı. Cömerd. Büyük zat.

‘. (16b/6-2)

[=1]

‘**ālim**: <Ar. Bilgin.

‘. (15b/5-2)

[=1]

‘**ārīz**: <Ar. Bir şeyi arz ve takdim edici olan. Sonradan olan şey. Takılan. Yapışan.

‘.+ğa (36b/3-2)

[=1]

‘**āṣī**: <Ar. Yasa ve kurallara, buyruklara karşı gelen, başkaldıran; dikbaşlı.

‘. (19b/1-1), (28a/1-1)

[=2]

‘**āṣīk**: <Ar. Bir kimseye ya da bir nesneye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan kimse.

‘. (36a/5)

[=1]

‘**aceb**: <Ar. Acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.

‘. (4b/5-1)

[=1]

‘**adāvet**: <Ar. Düşmanca davranış, düşmanlık.

‘. (10a/3-1)

‘.+ni (13b/7-1)

[=2]

‘**adem**: <Ar. Yok oluş, hiçlik, yokluk.

‘. (31b/1-2)

[=1]

‘**adl**: <Ar. Doğruluk.

‘. (32a/5-2), (4a/6-2), (5b/7-2)

‘.in (4b/1-1)
‘.in (4a/7-1), (5a/5-1), (5a/6-1)
[=7]
‘adū: < Ar. Düşman.
‘. (4b/3-2)
[=1]
‘akd: < Ar. Sözleşme, kararlaştırma.
Kurma, düzme. Nikâh
‘. (42b/3-1)
[=1]
‘akıbetül-kıssa: < Ar. Kendisinden bir
ders çıkarılması gereken olay, konu,
kısa öykünün sonucu.
‘. (41a/2-1)
[=1]
‘aleyhi’s-selām: < Ar. İslamiyet’te
peygamberler için kullanılan bir saygı
ifadesidir.
‘. (11a/4-1), (13a/2-2), (16b/3-
1), (21a/2-2), (22b/1-1), (33b/3), (33b/4-
1), (43a/4), (47b/7), (7a/6-2), (9a/3-1)
‘.nı (35a/4)
[=12]
‘alī: < Ar. Hz.Muhammed’e ilk inanan,
ona ilk iman edenlerden biri ve onun

damadıdır. Dört halifeden
sonuncusudur.
‘. (3a/1-2)
[=1]
‘amel: < Ar. Amaçlı olarak yapılan iş.
Bir kimsenin dinin emirleri
doğrultusunda yerine getirdiği işler.
‘. (2b/6-2)
[=1]
‘amīk: < Ar. Derin.
‘. (15b/5-1)
[=1]
‘arab: < Ar. Araplar, tarihî Arap
Yarımadası’nda ortaya çıkmış ve
zamanla Antik Mısırlılar, Berberiler ve
Persler gibi toplumlar ile kaynaşmış,
günümüzde ise çoğunluğuna Arap
dünyasının ev sahipliği yaptığı halk.
‘. (3a/2-2)
[=1]
‘arz: < Ar. Yüksek bir kimseye, makama
saygı ile bildirmek, saygı ile anlatmak.
‘. (10b/4-2), (33a/7-1), (39a/5-2)
‘.kılur (35a/6-2)
[=4]
‘aşr: < Ar. Yüzyıl. Çağ.

‘. (3a/6-1)	‘ayş: < Ar. Yaşama, keyif alma, günün
[=1]	gün etme.
‘asel: < Ar. Bal.	‘. (32a/6-1), (37b/4-2)
‘. (25b/1-2)	[=2]
[=1]	‘ayyār: < Ar. Kurnaz, düzenbaz.
‘aşk: < Ar. Bir kimseye ya da bir şeye	‘.+ını (30a/2-2)
karşı duyulan aşırı sevgi ve bağlılık	[=1]
duygusu.	‘azīm: < Ar. Bir kimsenin bir işteki
‘. (2a/2-1), (2a/2-2), (2a/3-1),	engelleri yenme istenci, istek ve kararı.
(2a/3-2), (2a/4-1), (2a/4-2), (2a/5-1),	‘. (16b/4-1)
(2a/6-1), (37b/1-2), (37b/5-2), (37b/7-	[=1]
1), (42a/7-2), (47a/1-1), (47a/4-1)	‘azāb: < Ar. Büyük sıkıntı, eziyet, ezinç.
‘.+ımuḥabbet (2a/7-1)	İslam inanışına göre dünyada günah
[=15]	işlemiş olanlara ahirette verilecek ceza.
‘aṭā: < Ar. Bağış, ihsan, bahşiş.	‘. (27b/6-2)
‘. (35a/2-2)	‘.+ielīm (8b/5-2)
[=1]	[=2]
‘ayān: < Ar. Açık, belli, aşikâr.	‘aziz: < Ar. Sayılan, kutsal, değerli.
‘. (23a/3-2), (29a/5-1), (2b/3-2),	Sevgide çok üstün tutulan, çok sevilen.
(43a/5-2), (45a/6-2), (47a/7-2), (4a/3-1),	‘. (38a/7-2), (39a/1-1), (39a/2-1),
(4a/7-1)	(39b/1), (39b/2-2), (41a/7), (42b/6-2),
[=8]	(45b/5), (46b/1-2), (47a/2)
‘ayn: < Ar. Göz. Tıpkı.	‘.+iğa (43a/7-1)
‘. (11a/5-2), (6b/2-1)	‘.+ğa (45b/4-2)
[=2]	‘.+i (41a/3-1), (41b/1-2), (41b/6-
	2), (42a/1-1), (42b/1-1), (43a/2-1),

(43b/3-1), (43b/7-1), (44a/2-1), (44a/4-1), (45b/3-1), (45b/6-1)

‘.+idür (38a/3-2)

‘.+im (13b/3-2)

[=26]

‘**azm**: < Ar. Azim. Bir kimsenin bir işteki engelleri yenme istenci, istek ve kararı.

‘. (40a/7-2), (45b/2-2), (6a/4-1)

‘.+icezm (6a/4-2)

‘.+iḡni (6a/7-2)

[=5]

‘**ilāc**: < Ar. İlaç. Tedavi, çare.

‘. (25a/3-2)

[=1]

‘**ilm**: < Ar. İlim. Bilim. Okumakla veya görmek ve dinlemekle veya ihsan-ı Hak’la elde edilen malumat. Bilmek. İdrak etmek.

‘. (47a/4-2)

[=1]

‘**ināyet**: < Ar. İyilik.

‘. (45b/5-2)

‘.+kılıb (43a/5-1)

[=2]

‘**isā**: < Ar. İslam kaynaklarına göre Allah’ın takdiri ile babasız olarak doğan beş büyük peygamberden biridir. İncil adlı kutsal kitap ona indirilmiştir.

‘. (13a/3-2), (3a/5-2)

[=2]

‘**izz**: < Ar. Değer, yücelik.

‘. (8b/4-1), (9b/4-1)

[=2]

‘**oṣmān**: < Ar. Dört Büyük Halife’den üçüncüsü, İslam peygamberi Muhammed’in cennetle müjdelenmiş sahabelerinden birisi.

‘. (3a/1-1)

[=1]

‘**ömr**: < Ar. Bir canlının doğumuyla başlayan ve ölene kadarki geçtiği varsayılan süre.

‘.+i (36b/5-1)

‘.+ikadīm (16b/4-2)

‘.+ini (6b/5-2)

‘.+ü (5b/2-1)

[=4]

‘**uyüb**: < Ar. Kusurlar.

‘.+ıcihān (2a/1-1)

[=1]

-A-

a: < Adıl (zamir) tekil üçüncü kişiyi gösterir.

a.+lar (10a/4-1), (17a/5-1), (23a/1-1), (25a/6-1), (2b/4-1), (30a/1-1), (30b/1-1), (34a/6-1), (34a/7-1), (34b/1-1), (38a/2-1), (3b/5), (6a/6-1)

a.+lardın (32a/2-2)

a.+largâ (10a/4-2), (40a/3-2)

a.+ların (23a/2-1), (9b/5-2)

a.+ğa (16a/4-2), (18a/2-2), (18a/7-2), (20a/1-1), (20b/1-2), (24b/7-1), (25a/7-2), (30a/3-2), (33b/6-2), (35a/5-2), (35b/1-1), (36a/6-2), (36b/2-2), (38a/6-2), (38b/1-1), (42b/6-2), (43a/6-1), (43b/6-1), (44a/4-1), (45b/2-2), (47a/1-2), (47a/5-2), (47a/6-1), (4a/2-2), (6a/3-2), (7b/1-1), (8b/7-1)

a.+nda (2b/4-2), (5b/8-2)

a.+ndın (21b/1-1)

a.+nga (2b/6-1)

a.+nı (11a/2-1), (12b/4-2), (17b/5-2), (18b/7-2), (19b/2-2), (20b/4-2), (23a/7-1), (24a/3-1), (25a/3-1), (25a/4-2), (27a/6-1), (27b/4-1), (28b/5-2), (35a/6-1), (36a/4-1), (43b/6-2), (45a/2-2), (46b/6-1), (47b/3-2)

a.+nıdın (8b/7-2)

a.+nıdur (9a/1-2)

a.+nın (12a/7-1), (12b/6-1), (13a/4-2), (13b/6-1), (14a/3-2), (14b/1-1), (14b/2-1), (14b/3-2), (15a/1-2), (1b/3-2), (1b/5-1), (1b/5-2), (20a/8-1), (20b/1-1), (20b/3-1), (20b/3-2), (21a/4-1), (22a/5-2), (23a/4-2), (24a/4-1), (28b/3-2), (29a/5-2), (30a/7-2), (30b/7-1), (31a/4-1), (31a/7-1), (34a/2-2), (34b/7-2), (36a/7-2), (36b/2-1), (36b/6-2), (37b/1-1), (37b/6-1), (3a/2-1), (41a/4-2), (43a/6-2), (43b/3-1), (45a/6-2), (45b/7-1), (4a/6-1), (6a/1-2), (8a/5-2)

a.+nındur (25a/3-2)

[=113]

âb: < Far. Su.

a.+ızer (38b/3-2)

a.+nı (21a/7-1)

[=2]

âdem: < İbr. Dinî düşüncelere göre yaratılan ilk insan ve peygamber olarak bilinmektedir. İnsan. Adam.

a. (2b/3-1), (2b/4-2)

a.+i'âlemğa (2b/5-1)

a.+ğa (2a/5-2)

a.+ışfat (13a/3-2)

[=5]

ādemī: < İbr. İnsanoğlu. İnsanlık

a. (23a/1-2)

[=1]

āfitāb: < Far. Güneş. Mec: Çok güzel yüz.

a. (20b/2-2), (36b/6-2), (8a/2-1)

[=3]

āh: < Far. İnleme. Feryat etme.

a. (11b/2-2), (18a/5-1), (40b/3-2)

[=3]

āher: < Ar. Başka, diğer, gayrı.

a. (28b/1-2)

[=1]

āhir: < Ar. Son, en son.

a. (20a/4-1)

a.+ine (1b/5-2)

[=2]

āḥrem: < Ar. Omuz ucu.

a.+ini (26a/5-1)

[=1]

āher: < Ar. Başka, diğer, gayrı.

a. (16a/2-2)

[=1]

āl: < Ar. Aile. Evlat. Sülale.

a.+iḥalk (35b/4-1)

[=1]

ān: < Far. güzellik cazibesi, alım.

a. (43a/5-1)

[=1]

ārā: < Far. Süsleyen, bezeyen.

a. (16b/1-2)

a.+sı (25b/1-2)

[=2]

āvāz: < Far. Ses, seda. Şöhret.

a. (35b/2-1)

[=1]

āvāze: < Far. Yüksek ses. Nam, şöhret.

a.+sini (4a/7-1)

[=1]

āder: < Far. Ateş. Bkz.: āzer.

a.+çe (36a/1-2)

[=1]

āzer: < Far. Ateş.

a. (32a/1-1)

[=1]

āzād: < Far. Özgür, serbest.

a.+bolub (47b/6-2)

[=1]

aç: < Yemek yemeye ihtiyacı olma durumu.

a. (25a/3-1), (45a/7-1)

[=2]

aç: < Herhangi bir şeyi kapalı durumundan kurtarıp açık duruma getirmek.

a.-a (24a/1-1), (25a/4-1)

a.-ğu (29a/3-2)

a.-tı (39b/7-1)

[=4]

açığla: < Bilinmeyen bir durum ya da konu hakkında bilgi verilmesi.

a. (36a/2-1)

[=1]

açıl: < Açmak işine konu olmak, başkasınca açmak eylemine uğratılmak.

a.-dı (29a/3-2)

a.-sun (11a/1-1), (44b/4-2)

[=3]

ağa: < Büyük erkek kardeş, ağabey.

a.+ları (9a/2), (13b/5-1), (14b/7-1), (15a/4-1), (15a/7), (15b/1-1), (16a/1-

2), (17a/3), (17a/4-1), (21b/3-1), (23a/1-2), (23a/6), (24b/3), (24b/7-1), (8b/2-1)

a.+larıña (10a/1-2), (10a/2), (12a/1), (9b/5-1)

a.+sı (15a/1-1)

a.+sığa (15a/3-2)

[=21]

ağz: < Alt ve üst dudağın oluşturduğu bir bölüm.

a.+ıda (14a/4-1), (19a/1-2), (27a/7-2), (37b/1-1), (4a/2-1)

a.+ıdaki (8a/3-2)

a.+ımnı (19a/7-2)

a.+ını (18b/6-1), (28b/6-1)

[=9]

ah: < Far. Feryat. Kullanıldığı yere ve kullanılırken sesin aldığı tona göre sevgi, beğenme, hoşlanma, özlem, şaşma, pişmanlık, acı gibi duyguları dile getirir.

a. (12a/5-1), (12a/5-2)

[=2]

aḥmed: < Ar. Çok hamdeden, övülmeye en lâyık olan.

a. (2b/2-1)

[=1]

aḥsenī: < Ar. En güzel.

a. (7a/5-2)

[=1]

aḥvāl: < Ar. Haller, durumlar.

a.+idin (19b/6-2)

a.+in (47b/7)

[=2]

aḥir: < Ar. Son, en son.

a. (1b/6-1)

a.+ine (31a/3-2)

[=2]

aḥtar-: < Herhangi bir şeyi yer yerden ya da bir kaptan alıp başka bir yere taşınması, dökülmesi.

a.-iban (19b/2-2)

[=1]

aḥer: < Ar. Başka, diğer.

a. (35b/3-1)

[=1]

aḥ-: < Sıvı ya da çok ince taneli şeyler için bir yerden başka bir yere geçmesi.

a.-ırtıp (4b/4-2)

[=1]

al: < Parlak kırmızı, yalın rengi, kızıl.

a. (36a/2-2), (3a/2-1)

[=2]

al-: < Bir şeyi ya da birini bulunduğu yerden ayırmak.

a.-am (25b/3-1)

a.-dı (24b/5-1), (29a/6-1), (35a/6-1), (36b/7-2), (46b/3-1)

a.-dılar (14a/1-1), (16a/5-1)

a.-ğanı (45b/5)

a.-ıb (13b/4), (13b/5-2), (25b/3-2), (27a/6-2), (29b/1), (41a/6-1)

a.-madın (22b/5-1)

a.-sa (4b/2-1), (24a/4-2), (25b/1-2), (35b/3-2)

a.-sam (4b/7-1)

a.-saḥ (24a/6-1)

a.-ur (21a/3-1), (35b/2-2)

[=24]

alıḳ: < Akılsız, aptal, bön

a. (15b/5-2)

[=1]

altun: < Altın, akçe, para.

a. (39b/7-2)

[=1]

amān: < Ar. İmdat, yardım isteği.

a. (31a/2-2)	arat-: < Arama işini başkasına yaptırmak.
[=1]	
ana: < Çocuğu olan kadın, anne.	a.-maz (19b/7-2)
a. (42a/2-1)	[=1]
a.+dın (7b/4-1), (7b/5-1)	art-: < Herhangi bir şeyin, durumun eski hâlimden daha fazla olması.
a.+ke (40a/5-1)	a.-ar (29b/4-2), (37b/7-1)
a.+m (45b/6-1), (26a/5-1)	[=2]
a.+η (42a/5-1)	arž: < Ar. Yer. Dünya. Yeryüzü.
a.+sı (25b/6), (26a/1-1), (26a/7), (26b/1-1), (37b/3-2), (40b/1)	a.+ıfelek (3b/3-1)
a.+sıdın (40b/2-2), (47b/4-2)	[=1]
a.+sığa (37b/3-1)	aşhab: < Ar. Dostlar, arkadaşlar.
[=15]	a. (36b/4-2)
andağ: < Böyle, öyle, o kadar.	[=1]
a. (14b/1-2)	aşl: < Ar. Asıl. Kök.
[=1]	a. (2b/4-2), (38b/4-2)
andak: < Böyle, öyle, o kadar.	[=2]
a. (3b/3-2)	ast: < Alt.
[=1]	a. (31b/6-2), (35a/7-2), (37a/4-2), (37b/7-2)
ara: < İki nesneyi birbirinden ayıran boşluk, ikisinin ortası.	[=4]
a.+mızda (17b/4-2), (38a/5-2)	aşinā: < Far. Bildik, tanıdık.
a.+sıdın (45b/3-2)	a. (32a/4-2)
a.+sındın (43b/7-2)	[=1]
[=4]	

at: < İsim, nam, şöhret, şan, itibar,
haysiyet.

a. (12b/1-1)

a.+a (47b/4-2)

a.+ı (15b/3-2), (17a/1-1), (20b/1-1), (36b/2-1), (36b/5-2), (37b/1-1)

a.+ım (37a/3-1)

a.+ıñ (37a/1-2)

[=10]

at-: < Bir nesneyi belli bir yerinden
hareket ettirilip fırlatılması.

a.-ğın (12b/1-1)

[=1]

ata: < Bir kimsenin geçmişte yaşamış
olan soyca büyükleri.

a. (40b/1), (42a/2-1)

a.+ke (40a/5-1)

a.+larığa (10b/1-1)

a.+m (14b/6-1), (14b/7-2)

a.+mğa (14a/7-1)

a.+mız (10b/2-2)

a.+ñ (42a/5-1)

a.+ñız (11b/6-2)

a.+sı (25b/5-2), (40b/2-2), (8b/1-2), (9a/5-1), (9b/3-2)

a.+sıdın (13a/4-2)

a.+sığa (37b/3-2), (9b/3-1)

[=18]

atlan-: < Ata binmek. Bir şeyin üzerine
çıkmaq.

a.-dı (32a/5-1)

[=1]

averde: < Far. Getirilmiş nakl olunmuş.

a.+si (41a/2-2)

[=1]

ay: < Dünya'nın uydusu olan gökcismi.

a. (18a/6-2), (29b/3-1), (33a/4-2), (40b/4-1), (45a/6-2)

[=5]

ayağ: < Bkz.: Ayak.

a.+ıda (27a/2-2)

a.+ın (29a/7-1), (31a/7-2), (32a/1-2), (37b/1-2)

a.+ına (25a/2-1), (29a/1-1)

a.+ında (16a/1-2)

[=8]

ayak: < Bacağın bilekten aşağıda
bulunan ve yere basmaya yarayan
bölümü.

a. (14b/4-2), (15a/1-2), (16a/7-2), (26b/2-2), (37b/2-1), (41b/2-2), (44a/1-2), (8a/7-1)

[=8]

ayīn: < Far. Dinî bazı gösteriler. Tören.

a. (41a/3-2)

[=1]

ayrıl-: < Ayırmak eylemi kendisine yapılmak.

a.-mas (8b/1-1)

[=1]

ayt-: < Söylemek, demek.

a.-ay (24b/6-2)

a.-ğın (19b/6-2), (31b/1-1)

a.-ib (13b/7-1), (13b/7-2), (14b/1-1), (8b/2-2)

a.-mañız (35b/5-1)

a.-may (10a/1-1)

a.-san (14a/6-2)

a.-ur (14a/4-2), (14b/1-2), (5b/6-1)

[=13]

az: < Her zamankinden daha az olma durumu, yeterli olmama hâli.

a. (12a/4-2), (9b/2-2)

a.+ını (12a/4-2)

[=3]

-B-

bā: < Far. Farsçada önüne kelen kelimeye “ile” anlamı katar.

b. (38b/3-2)

[=1]

bā-beyd: < Far. Ev ile.

b. (36b/4-2)

[=1]

bā'is: < Ar. Yol açan, sebep olan.

b. (6a/5-1)

[=1]

bād: < Far. Yel. Rüzgâr. Soluk. Nefes.

b. (13b/5-2)

b.+ışeh (39a/4-2)

b.+ışehr-i lâ-yezāl (35a/1-2)

[=3]

bādişāh: < Far. Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan.

b. (17a/2-2)

b.+nı (39b/1)

b.+nıñ (36a/5)

[=3]

bāġ: < Far. Bahçe, bağ.

b. (6b/7-1)

b.+ıda (10b/3-1)

b.+iirem (10b/5-2)

b.+inübüvvet (8a/5-1), (34a/2-1)

[=5]

bām: < Far. Dam, çatı. Kubbe. Sabah vakti.

b.+dın (9a/6-1)

[=1]

bānī: < Ar. Kurucu. Yapan. Yapıcı. Yaptırıcı. Binâ eden.

b. (12a/6-2)

[=1]

bāre: < Far. Defa, kerre. Sur. At. Zülf.

b. (7b/4-2)

[=1]

bāzār: < Far. Alışveriş yeri. Pazar. Üstü açık yer ki, hergün veya belirli günlerde herkes satacağını oraya çıkarıp pazarlıkla veya açık artırmayla satar.

b.+ğa (35a/6-1)

[=1]

ba‘zī: < Ar. Kimi.

b. (34b/5-1), (44a/1-2)

b.+sı (34b/4-1)

b.+si (34b/4-2)

[=4]

baġla-: < Bağ ya da benzeri başka bir şeyle tutturmak.

b.-dı (43b/4-2), (46b/7-1)

b.-dılar (10a/6-2), (15b/7-2)

b.-lı (15b/2-2)

[=5]

baġr: < Göğüs.

b.+ı (37b/5-2), (45a/4-1)

b.+ım (42a/3-2)

b.+ımını (19a/2-2)

[=4]

baġr: < Ar. Deniz.

b. (5a/2-1)

b.+da (33a/2-1)

b.+inīl (32b/6-2)

[=3]

baġrī: < Ar. Denize âit, denize mensup, denizle alâkalı.

b. (40a/3-2), (41a/4-2)

[=2]

baḥṣiṣ: < Far. Lūtfedip verilen para.
Fazladan, iyilik olsun diye verilen.
İhsan. Hediye, mükâfat.

b. (3b/4-2)

b.+din (5a/1-1)

[=2]

baḥt: < Far. Kader. Tâli. Uğur. Alın
yazısı. Kısmet. İkbal.

b. (16b/5-1), (40b/6-2), (5a/3-1)

b.+ısa9âdet (32b/1-1), (40a/6-1)

[=5]

bahâ: < Far. Kıymet. Değer. Bedel.
Pahâ.

b. (24a/6-2)

b.+sı (25a/1-2), (35b/7-1)

b.+sığa (36a/2-2)

[=4]

bahār: < Far. İlkbahar.

b. (10b/3-1), (25b/4-2)

[=2]

baḳ-: < Bakışın olan bir durum ya da
nesneden başka bir nesneye çevrilmesi
durumu.

b.-ıb (15a/3-2), (28b/6-1)

b.-ıḡ (27a/3-2)

b.-tı (12a/7-1), (34b/3-1)

[=5]

bar: < Var. Evrende ya da düşüncede
yer alan, bulunan.

b. (16b/4-1), (20a/6-1), (22b/6-1),
(23a/7-1), (2a/1-2), (36a/1-1),
(36a/6-1), (36b/3-1), (4a/1-2), (6a/4-1),
(7a/6-1), (7b/3-2), (7b/4-1)

b.+dur (10b/4-1), (25a/3-2),
(28a/2-2), (9b/5-2), (12b/5-2)

b.+ı (47b/2-2)

b.+nı (23b/1-2), (46a/1-1)

[=21]

bar-: < Varmak. Ulaşılmak, erişilmek
istenilen yere ayak basmak.

b.-yın (42a/2-2)

b.-dı (20b/6-1), (22a/1-2),
(22b/5-2), (23a/2-1), (34b/3-2), (47a/7-1)

b.-dılar (31a/6-2)

b.-dın (40b/4-2)

b.-ğanlarını (13b/4)

b.-ğay (12b/4-1)

b.-ğın (12a/5-1), (20a/2-1),
(47a/5-1), b. (16b/2-2)

b.-ıb (15b/4-2), (32b/6-1)

b.+ıḡız (12b/3-1)

b.-sin (40a/1-2)

[=19]

barça: < Tamam, hep, bütün.

b. (10a/3-1), (10a/5-1), (10a/5-2), (10a/6-1), (10a/7-1), (11a/7-1), (11a/7-2), (11b/7-2), (12b/2-2), (12b/6-1), (13b/5-1), (13b/6-2), (13b/7-2), (15b/1-2), (17a/7-1), (17a/7-2), (17b/1-1), (17b/3-1), (17b/3-2), (17b/5-1), (18a/4-1), (18a/6-1), (18b/5-1), (22a/2-2), (22b/7-1), (23a/2-1), (24a/4-2), (24a/5-2), (24a/7-1), (24b/2-1), (28a/6-1), (29b/6-1), (29b/7-2), (30a/5-1), (30a/7-2), (31a/2-1), (32a/6-1), (33a/6-2), (34a/2-2), (34a/3-1), (34a/5-1), (34b/2-1), (34b/6-2), (35b/5-2), (36b/4-2), (3b/6-1), (41b/3-1), (8a/2-2), (8b/2-1), (8b/6-2), (9b/1-1)

b.+ğa (29b/6-2), (2b/2-2), (2b/5-2), (3b/2-1), (3b/7-2), (5a/6-1), (8b/7-2)

b.+ları (28a/7-1), (31a/6-2), (34a/5-2), (34a/7-2), (34b/1-1)

b.+larının (34b/1-2)

b.+mız (8b/3-2)

b.+nı (45b/4-1)

b.+sı (10a/6-2), (17a/6-1), (17a/6-2), (18b/6-2), (19b/1-2), (22a/3-1), (23a/2-2), (23a/5-1), (28a/5-1), (28a/7-2), (29b/2-1), (30a/2-1), (30a/6-

1), (30b/2-1), (30b/3-2), (30b/7-2), (31a/3-1), (31a/4-1), (31a/6-1), (32a/3-1), (40a/5-2), (40b/5-2), (41a/1-2), (44b/4-1), (46b/2-1)

[=91]

barı: < Tanrı.

b. (10b/5-1), (11a/6-1), (11b/6-1), (13b/7-1), (14a/5-2), (14a/7-1), (14a/7-2), (17a/4-1), (18a/3-1), (19b/1-1), (22a/1-2), (22a/2-1), (23a/7-2), (29b/5-2), (30a/5-2), (30a/7-1), (32a/5-2), (32b/2-1), (36a/4-2), (37b/4-2), (38b/1-2), (40b/7-2), (41b/3-2), (42a/2-1), (42b/1-1), (4a/2-2), (5a/2-2), (6b/7-1)

b.+mız (8b/3-1), (8b/4-2)

b.+n (42b/1-2)

b.+ğa (11a/5-2)

b.+ğız (11a/5-1)

b.+nı (24b/4-2), (32a/6-2), (34b/3-2), (35b/1-2)

b.+nız (33a/2-2)

b.+sı (11b/5-2), (29a/4-2), (4a/4-2)

[=41]

barkā: < Falaka. Kamçı.

b.+kıldılar (16b/7-2)

[= 1]

başar: < Ar. Görme.

b. (11b/1-2), (22a/4-2)

[=2]

başır: < Ar. Gören. Allahü teâlânın Esmâ-i Hüsnâ'sından (güzel isimlerinden). Gizli ve açık her şeyi hakkıyla görücü.

b. (1b/3-1)

[=1]

bas-: < Ayak tabanını, gövdenin ya da bacağın ağırlığını verecek biçimde, bir şeyin üstüne koymak.

b.-pan (22a/3-1)

[=1]

baş: < İnsan ve hayvanlarda beyin, gözler, kulaklar, burun, ağız gibi organların bulunduğu, vücudun üst ya da önünde yer alan bölümü.

b. (12b/3-1), (16a/1-2), (26a/5-1), (29a/7-1), (31b/5-2), (34b/5-2), (46b/1-2)

b.+ı (45b/5-2)

b.+ıda (33b/7-1), (34a/4-1)

b.+ım (33b/2-2)

b.+ınız (14a/6-1)

b.+ında (21b/4-1)

b.+ını (14a/6-2)

b.+koysa (31b/2)

b.+ları (17a/7-2)

b.+tın (14b/4-2), (26b/2-2), (37b/1-2), (37b/2-1), (41b/2-2), (8a/7-1)

[=22]

başka: < Alışılmışın dışında olan, aynı olmayan, öteki, ayrı, özge.

b. (20a/8-2), (30b/2-2)

[=2]

başla-: < Bir işe, bir eyleme, bir devinime girişmek, ilk adımları atmak.

b.-dı (11a/4-2), (14a/2-1), (28a/4-1), (41a/6-2), (41b/3-2)

[=5]

bat: < Kuvvet. Derhal.

b. (12b/5-1), (13b/2-2)

[=2]

be-gāyet: < Far.+Ar. Son derece, pek çok, fazlasıyla.

b. (39a/2-2), (6b/3-2)

[=2]

be-ẖāb: < Far.+Ar. Uykulu. Suçlu.

b. (20b/2-1)

[=1]

be-renk: < Far.+Ar. Renkli.

b. (33a/6-1)

[=1]

be-zevk: < Far.+Ar. Zevkli.

b. (17b/5-1)

[=1]

be-cân: < Far. Canlı.

b. (33a/5-1)

[=1]

becelluk: < Ar. İftirallık, suçluk.

b. (14a/5-2)

[=1]

bed: < Far. Kötü.

b. (11b/5-2), (34b/7-2)

[=2]

beden: < Ar. Gövde, vücut, ten.

b. (37a/1-1)

b.+i (14a/3-2), (32b/5-2)

[=3]

beder: < Far. Hariç. Dışarı. Taşra.

b. (45b/3-2), (45b/7-2), (46b/2-2)

[=3]

bedest: < Far. Değerli malların satılması için inşa edilmiş, kubbelerle örtülü ve genellikle dikdörtgen planlı büyük yapılara verilen addır.

b. (29b/5-1)

[=1]

bedr: < Ar. Dolunay. Ayın en parlak olduğu zamaki durumu.

b. (30a/5-2), (39b/7-2)

[=2]

bedū: < Far. “Ona” demektir.

b. (29a/7-2)

[=1]

beduk: < Çam ağacı sakızı.

b. (29b/4-1)

[=1]

bedv: < Ar. Zihinde bir şeyin peyda olması. Bir şey zâhir olma. Başlama. Sahraya çıkma.

b. (31a/1-1)

[=1]

behā: < Far. Gökçek olmak, şirin ve lâtif olmak.

b. (43b/2-1)

[=1]

behem: < Far. Birlikte. Beraber.

b. (40b/3-2), (41a/5-1)

[=2]

beher: < Far. Her, her bir, herbirisine.

b. (35b/2-2), (36b/1-1)

[=2]

belā: < Ar. Musibet, Felaket.

b. (20a/3-2), (37a/4-2), (45b/4-2)

b.+m (45b/4-2)

[=4]

belḥ: < Ar. Afganistan'ın kuzeyinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

b. (5b/7-1), (6b/3-1)

[=2]

bend: < Far. Bağ. Bağlanan. Bağlanmış.

b. (24a/3-1), (25a/4-1), (25a/4-2), (25a/5), (25a/6-2), (25b/4-1), (26a/2-2), (27b/1-2), (29a/6-1), (29a/6-2), (29b/1), (6b/3-1)

[=12]

bende: < Far. Kul, köle.

b. (23a/3-1), (24a/1-2), (24b/3), (26a/5-1), (39a/5-2), (6a/2-1)

b.+ḡa (1b/2-2), (6a/6-1)

b.+iḥāşılāh (31b/3-2)

b.+ni (25a/7-1), (26a/5-1), (39a/6-2)

[=12]

bende-vār: < Far. Kul gibi, köle gibi.

b. (10a/7-1), (30a/6-2)

[=2]

benī: < Ar. Oğullar.

b. (3b/7-1)

[=1]

beniādem: < Ar. Ademoğulları, insanlar.

b.+e (2a/2-1)

[=1]

berek-gāh: < Far. Süs, ziynet. Aba, kaba kumaş.

b. (23b/4-2)

[=1]

berg: < Far. Yaprak.

b. (28a/4-2), (28a/7-2)

[=2]

berhem: < Far. Toplu, birlikte, berâber.

b. (4b/1-2)

[=1]

berze: < Far. Letâfet, zerâfet. Yakışıklı, nâzik. İpekli kumaş.

b. (4b/7-2)

[=1]

bes: < Far. Çok fazla, yeterli, çok.

b. (15b/6-1), (26a/6-1), (27a/4-1), (34a/6-2), (39b/2-1), (39b/6-2), (42b/4-1), (7b/3-2)

[=8]

beşer: < Ar. İnsan.

b. (44a/4-2)

[=1]

bey^ç: < Ar. Satış.

b.+kıl (36a/3-1)

b.+kılıb (45b/5)

[=2]

beyād: < Ar. Mahvolma, yok olma, hiç olma.

b. (15b/4-2)

[=1]

beyān: < Ar. Bir şeyi açıklamak, açıklığa kavuşturmak, isteğini ifade etmek.

b. (47a/5-2)

[=1]

bıçak: < Bir sap ve çelik bölümden oluşan çeşitli amaçlarla kullanılan kesici bir araç.

b. (15a/1-1)

[=1]

bī-‘add: < Far.+Ar. Sayısız.

b. (26a/6-1), (28a/7-2), (38b/1-1), (40a/6-2), (9b/5-2)

[=5]

bī-çāre: < Far. Çaresiz. Çıkar yol, kurtuluş yolu.

b.+ğa (6a/2-1)

b.+ni (12b/3-2)

[=2]

bī-edeb: < Far.+Ar. Terbiyesiz, edepsiz.

b. (17b/5-2)

[=1]

bī-ḥār: < Far. Dikensiz.

b.+ğa (31a/8-2)

[=1]

bī-ḥad: < Far. Sınırsız.

b. (36b/2-2)

[=1]

bī-ḥuzūr: < Far.+Ar. Rahatlık.

b. (40b/1)

[=1]

bī-ḥāb: < Far. Uykusuz.

b. (36b/6-1)	[=1]
[=1]	bī-ḳarār: < Far.+Ar. Kararsız.
bī-ḥaber: < Far.+Ar. Habersiz.	b. (32a/7-2), (44b/2-2), (45a/2-1)
b. (2a/6-1)	[=3]
[=1]	bī-melāl: < Far.+Ar. Sıkıntısız.
bī-ḥord: < Far. Yiyeceksiz.	b. (30b/3-1)
b. (37b/5-1)	[=1]
[=1]	bī-meṣl: < Far.+Ar. Örneksiz, benzersiz.
bī-ḥūd: < Far. Hürmetsiz.	b. (15b/6-2)
b. (18a/2-1), (34b/4-2), (41b/2-1)	[=1]
b.+olub (44b/7-2)	bī-neḥer: < Far. Geniş olmayan, bol olmayan.
[=4]	b. (45a/5-2)
bī-ḥüsr: < Far.+Ar. Zararsız.	[=1]
b. (20b/6-1)	
[=1]	bī-niṣān: < Far. İşaretsiz, alametsiz, izi olmayan.
bī-ḥüde: < Far. Boşu boşuna.	b. (2b/3-1)
b. (15b/1-2), (35b/4-1)	[=1]
[=2]	bī-niyāz: < Far. Duasız, yalvarmayan yakarmayan.
bī-ḥūṣ: < Far. Akılsız.	b. (1b/6-1)
b. (17b/6), (34b/4-1), (44b/6)	[=1]
[=3]	
bī-iṣṭāh: < Far.+Ar. Yemek yeme isteği olmayan.	bī-raḥm: < Far.+Ar. Acımayan, merhametsiz.
b. (46b/3-2)	

b. (45b/6-1)

[=16]

[=1]

bile: < Birlikte, beraber, ile.

bī-şümār: < Far. Hesapsız, sayısız.

b. (42b/4-1)

[=1]

b. (11b/7-1), (12a/5-1), (12a/6-1), (13a/6-1), (13a/6-2), (13b/4), (15a/4-2), (15b/5-1), (16a/3-2), (17a/6-2), (17b/4-1), (22a/7), (23a/7-1), (27b/1-2), (28b/6-2), (32a/7-2), (37a/5-2), (38b/2), (38b/6-2), (40b/7-2), (43b/2-1), (44a/3-2), (45b/5-1), (46b/3-1), (5a/4-1), (9a/1-2)

[=26]

big: < Erkek adlarının sonuna getirilen bir saygı sanı.

b.+ler (38b/3-1), (42b/1-2)

b.+leri (38b/2), (41a/6-1)

b.+leridin (40a/4-1)

b.+lerini (38a/2-1), (39a/3-1)

[=7]

bilen: < İle, birlikte.

b. (11a/1-1), (11a/1-2), (16b/7-1), (20a/4-1), (35b/3-1), (42b/4-1), (44b/4-1), (44b/4-2)

[=8]

bil-: < Bir şeyi öğrenmiş, anlamış olmak, bir şeyle ilgili bilgisi bulunmak.

b.-(11b/5-2), (21a/2-1), (21a/6-2), (23a/5-2), (46b/6-2)

b.-emiş (4b/1-2)

b.-en (6b/5-1)

b.-esin (27a/5-1)

b.-esiniz (38a/3-1)

b.-gin (1b/2-2), (21a/4-1), (25b/2-1), (35a/3-2)

b.-ib (4b/1-1)

b.-medi (44b/7-2)

b.-medim (14a/5-1)

bilge: < Her şeyi bildiği gibi, bildiği şeyleri de iyi ve sağlam bilen, bilgisini kendisi ve başkaları için en yararlı bir biçimde kullanabilen, iyi ahlaklı, olgun kimse.

b. (2b/4-2), (2b/6-2)

[=2]

bilgü: < İnsan aklının alabileceği gerçek, olgu ve ilkelerin tümüne verilen ad.

b.+si (19a/1-2)

[=1]

bi'l-hayr: < Ar. Uğurlu olarak, hayırla.

b. (1b/1)

[=1]

bin: < Ben.

b.+i (39b/4-1), (40b/5-1)

[=2]

bir: < Sayıların ilki.

b. (10a/4-2), (11b/2-1), (12a/5-2), (12b/6-1), (14a/3-1), (15a/1-1), (15b/4-1), (16a/5-1), (18b/5-2), (20a/6-1), (20b/2-1), (21a/2-1), (21a/5-1), (22a/3-2), (24a/7-1), (27a/4-1), (27a/6-2), (27b/2-1), (28a/5-2), (29a/7-2), (29b/5-1), (30b/6), (31a/1-1), (31a/3-2), (31a/8-2), (35b/5-1), (35b/6-1), (36a/1-1), (36a/3-1), (36a/7-2), (36b/3-1), (36b/6-1), (40a/2-2), (40a/4-1), (43a/6-2), (43a/7-2), (45a/1-2), (47a/1-2), (47a/6-2), (4b/5-2), (4b/6-2), (6a/5-2), (7a/3-1), (7b/4-1), (7b/5-1), (8b/1-1), (8b/5-2), (9a/7-1)

b.+dür (47b/2-2)

b.+i (22b/6-2), (28a/5-2)

b.+in (13b/1-2)

b.+ini (42b/6-1)

b.+ni (14a/2-1), (17a/2-1)

[=55]

bir-: < Vermek. Üzerinde ya da civarında bulunan bir nesneyi başka birine iletme eylemi.

b.-di (20b/4-2), (21b/6-2), (24b/4-2), (24b/7-1), (2a/2-1)

b.-ey (42a/4-2)

b.-gen (9b/6-2)

b.-geni (12a/1), (19a/4)

b.-gey (20a/1-2)

b.-gi (6a/4-2)

b.-gin (10b/7-1)

b.-ib (23a/4-2), (35a/3-2), (38b/5-1)

b.-ibtür (7a/4-2)

b.-iñ (24b/6-1)

b.-señ (24a/6-2)

b.-ür (21a/1-2), (25a/7-2), (26b/6-1), (2b/5-1), (35b/3-1), (3b/4-2), (3b/6-2), (45b/4-1), (45b/5-1), (9b/4-1)

[=28]

birbiri: < Biri ötekiyle ilişkili olarak, biri ötekini izleyerek ya da ötekinin yanı sıra.

b.+din (36b/7-2)

b.+ge (18a/3-2)

[=2]

biri: < Kim olduğu bilinmeyen bir kimse.

b.+si (10b/1-2), (22b/6-2),
(30b/2-2)

[=3]

birle: < İle, vasıtasıyla.

b. (11a/3), (11a/4-2), (24b/3),
(31b/6-1), (43a/2-2), (6a/4-2), (6b/1-2),
(7a/1-2), (8b/2-2), (9a/7-1), (9b/5-1)

[=11]

bismillahirrahmanirrahim: < Ar.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

b. (1b/1)

[=1]

bit-: < Hiç kalmamak, tükenmek.

b.-tiler (32a/3-2)

[=1]

biti-: < Yazmak.

b.-diler (38b/3-2), (38b/4-1)

b.-ñiz (39a/4-1)

b.-se (7a/1-1)

[=4]

biz: < Çoğul birinci kişi adılı.

b. (11b/7-1), (24a/4-2), (24a/6-1),
(36b/4-1), (37a/4-1), (38a/5-1),
(40b/3-2), (8b/3-1), (8b/3-1), (8b/4-2),
(9a/2)

b.+din (25a/4-1)

b.+iñ (38a/5-2)

b.+ke (11b/4-2), (11b/5-1),
(15b/2-1), (24a/4-1), (25a/1-2)

b.+ni (18a/4-2), (45b/3-2)

[=20]

bol: < Varlık kazanmak, meydana gelmek, vuku bulmak.

b. (33b/1-2), (46b/4-2)

b.-alı (31b/2)

b.-ar (18a/2-1)

b.-arın (4a/1-2)

b.-dı (5a/2-2), (10b/3-1), (12a/6-2),
(14a/3-2), (14b/2-1), (23a/3-2),
(23a/4-2), (24b/5-2), (25b/3-2), (28a/2-1),
(28a/6-2), (29a/5-2), (29b/3-1),
(30a/5-2), (30b/1-2), (31a/6-1), (32a/4-2),
(32a/5-2), (32b/5-2), (33a/4-2),
(33b/5-1), (35b/1-2), (37b/4-2), (39b/6-2),
(3b/3-1), (41b/2-1), (41b/2-2),
(42b/6-2), (43a/5-2), (47a/3-2), (6a/1-2),
(6a/5-2), (6b/3-1), (6b/3-2), (6b/4-2)

b.-dılar (23a/7-2)

b.-ğa (5a/1-2)

b.-ğan (37b/6-2)

b.-ğanı (17b/6), (36a/5), (40b/1), (41a/7), (44b/6)

b.-ğın (27a/4-2), (42a/6-2), (6a/6-2)

b.-ğum (37a/6-2)

b.-ma (13a/7-1), (20a/2-2)

b.-mas (18b/2-2), (36a/7-2)

b.-masa (44b/4-2)

b.-sa (11b/2-1), (26a/3-2), (35b/2-2), (36b/1-1), (39a/7-2), (4a/4-1), (4b/3-2), (4b/4-1)

b.-sun (36b/1-2), (4a/2-1), (5b/2-1)

b.-ub (12b/2-2), (13b/5-1), (14b/4-2), (20b/5-1), (21a/2-1), (28a/5-1), (29b/2-1), (32b/1-2), (34b/4-1), (45a/2-1), (7b/3-1), (9b/2-2)

b.-uban (30a/5-1)

b.-ubdu (8b/2-1)

b.-unur (13a/3-1)

b.-up (4b/4-1)

b.-ur (11b/2-2), (12b/1-2), (15a/6-2), (15b/3-1), (15b/3-2), (19b/7-2), (2a/6-2), (2a/6-2), (43a/2-2), (45b/1-2), (9a/1-1)

b.-urlar (11b/5-2)

[=96]

bolğu: < Orijinal, özgün.

b.+sı (13a/5-2)

b.+sıdur (34a/1-2)

[=2]

boy: < Ortak bir atadan türediklerine inanan, birbirleriyle kan akrabalığı bulunduğu inanarak evlenmeyen ataerkil, geleneksel topluluk.

b. (35b/3-1), (39a/3-2)

[=2]

boya-: < Herhangi bir cismin olduğu renkten başka bir renge fırça vb. gibi nesnelerle renginin değiştirilmesi eylemi.

b.-ğanı (17a/3)

[=1]

boyn: < Boyun. Gövdenin omuz ile baş arasındaki bölümü.

b.+ıda (25a/2-1), (9a/5-2)

[=2]

boz-: < Olması gerektiği gibi çalışan bir şeyi işlemez ya da kötü işler duruma getirmek, var olanı kötü hâle getirmek.

b.-dum (42a/2-1)

[=1]

böri: < Kurt.

b. (18b/1-2), (19a/4), (19a/5-1)

b.+ni (18b/3), (18b/4-2), (18b/5-2), (18b/6-1)

[=7]

bu: < Yerde, zamanda ya da söz zincirinde konuşana en yakın olanı gösterir.

b. (10a/1-2), (11a/1-1), (11b/3-1), (11b/3-2), (11b/5-1), (11b/5-1), (11b/7-2), (12a/3-2), (12b/5-2), (13a/7-2), (13b/1-1), (14a/4-1), (14b/5-1), (14b/6-2), (14b/7-2), (15a/2-1), (15a/4-2), (15b/2-1), (16a/2-2), (16a/3-1), (17b/2-1), (17b/7-2), (18a/4-2), (19a/1-1), (19a/2-2), (19a/7-1), (19b/3-1), (19b/5-2), (19b/7-1), (1b/6-2), (20a/4-2), (20b/5-2), (20b/6-2), (21a/1-2), (21a/5-1), (21a/6-1), (23a/2-2), (23a/3-1), (23a/3-2), (23a/5-1), (23b/1-1), (24a/2-2), (24a/6-1), (24a/7-2), (24b/1-1), (24b/2-2), (25b/3-2), (26a/2-2), (26a/4-2), (26b/3-1), (26b/3-1), (26b/3-2), (26b/3-2), (26b/5-1), (27a/2-1), (27a/2-2), (27b/6-2), (27b/7-1), (28b/5-1), (28b/7-1), (28b/7-2), (29a/6-1), (2b/4-1), (31a/7-2), (31b/1-1), (31b/5-1), (31b/6-2), (32a/4-2), (33a/1-2), (33a/3-2), (33b/1-2), (33b/6-1), (34a/3-2), (35a/1-1), (35a/1-1), (35a/7-2), (35b/2-2), (35b/4-1), (36a/1-1), (36a/1-2), (36a/2-1), (36a/2-2), (36b/2-2),

(37a/4-2), (37b/3-1), (37b/7-2), (38a/1-1), (38a/3-1), (38a/6-1), (38b/1-2), (39a/4-1), (3b/2-1), (3b/3-1), (3b/4-2), (41a/5-2), (41b/2-1), (42a/7-1), (42b/1-2), (43a/3-1), (43a/5-2), (43a/6-2), (43b/4-1), (44a/4-2), (44a/5-2), (44b/2-1), (44b/3-1), (44b/3-2), (45a/7-1), (45b/1-2), (45b/4-1), (45b/7-1), (46b/2-2), (46b/3-1), (46b/3-2), (46b/4-1), (47a/5-2), (4a/5-1), (5a/3-2), (5a/5-2), (5a/7-1), (5b/1-2), (5b/5-2), (6a/3-1), (6a/4-1), (6a/6-1), (6a/7-2), (8b/2-2), (8b/6-1), (8b/6-2), (8b/7-2), (9a/4-2), (9a/7-1), (9b/2-1), (9b/3-1), (9b/4-2), (9b/6-2), (9b/7-1)

b.+lar (12a/4-2), (12b/2-1), (29b/5-1), (37b/4-2), (9a/4-1)

b.+ların (12a/5-1)

[=142]

būd: < Far. Varlık. Uzaklık.

b. (2a/5-1)

[=1]

būy: < Far. Koku.

b. (35b/7-2), (43b/2-1)

b.+dın (46b/2-2)

[=3]

buğz: < Ar. Düşmanlık duyma, nefret, kin.

b. (10a/6-2)

[=1]

bulut: < Serbest bir hava kütesinde toplanmış, gözle görülebilir su damlacıkları, buz kristalleri veya her ikisinin karışımından oluşan yapı.

b.+dın (33a/4-2)

[=1]

bülbül: < Far. Sesinin güzelliğiyle tanınan, Akdeniz ülkelerinde, orman ve bahçelerde yaşayan ötücü kuş. Eski Türk edebiyatında andelib ve hezar da denirdi.

b. (37b/6-2)

b.+i (34a/2-2), (8a/5-2)

b.+icânişâh (3a/3-2)

[=4]

bülend: < Far. Yüksek, büyük.

b. (6b/3-2)

[=1]

bünyemîn: < İbr. Yakup Aleyhisselâm'ın en küçük oğlu.

b. (7b/5-1)

[=1]

büşrâ: < Ar. Müjde. Sevinçli, hayırlı haber.

b. (22b/6-2)

[=1]

büt: < Far. Heykel. Sanem. Kendisinden medet beklenen veya lâıyk olmadığı hürmet kendine yapılan maddi mânevi resim, heykel ve her çeşit cisim.

b. (30a/2-2)

b.+i (30b/2-2)

b.+lerin (31b/2)

b.+lerini (30b/3-1)

[=4]

bütker-: < İkmak etmek. Eksik bir şeyi tamamlamak.

b.-ib (38b/5-1)

[=1]

bütperest: < Far. Putlara tapan kimse.

b. (29b/5-2)

[=1]

büz-: < Bir şeyi toplayıp sıkarak daraltmak, küçültmek, kısaltmak.

b.-diler (17b/1-2)

[=1]

-C-

câbir: < Ar. Cebredici, zorla yaptıran.

c. (31a/4-2)

[=1]

cāfi: < Ar. Cefa eden, eziyet veren.

c. (19b/1-2)

[=1]

cāmi: < Ar. İslam inancına göre ibadet edilen mabet. Toplayan, derleyen.

c.+dīn (3a/4-2)

c.+iḡur'ān (3a/1-1)

[=2]

cān: < Far. Hayat, ruh, gönül.

c. (10b/6-2), (11a/7-2), (12b/2-2), (13a/1-2), (13a/1-2), (13a/7-1), (14b/7-1), (19a/5-2), (23a/5-2), (26a/1-1), (28b/7-2), (2a/1-2), (2a/4-2), (34a/4-2), (34b/4-1), (35b/1-1), (35b/5-2), (35b/6-1), (3a/3-2), (40b/4-2), (42a/4-1), (45b/6-2), (47a/4-2), (6a/3-2), (8a/1-1), (8b/6-1)

c.+dīn (42a/7-2)

c.+ḡa (25b/7-2)

c. + i'azīzim (13b/3-2)

c.+icīhān (10a/3-2), (40b/3-1), (9b/7-1)

c.+idīn (28a/7-1)

c.+im (18a/1-2), (18a/5-2)

c.+ima (16a/2-1), (45a/7-2)

c. + inīṣār (30a/6-1), (33b/5-2)

c.+īpeder (9b/3-2)

c.+iṣāh (3a/3-2)

[=41]

cān-fikār: < Far. Canı yarah.

c. (18a/1-2)

[=1]

cānī: < Far. Kâtil, cinayet işleyen.

c. (12b/2-1)

[=1]

canbāz: < Far. Canını hiçe sayan.

c.+ḡa (27a/4-2)

[=1]

candār: < Far. Koruyucu, silahlı kimse.

c.+inī (40a/4-2)

[=1]

cebbār: < Ar. İsteddiğini mutlak yapan, dilediğine muktedir olan. Büyüklük, azamet ve kudret sahibi.

c. (27a/7-1)

[=1]

cebbēr: < Ar. Bkz.: cebbār.

c.+im (28a/1-2)

[=1]

cebr: < Ar. Zorlama.

[=1]

c. (45b/1-2)

c.+din (26b/1-2)

c.+ine (25b/5-1)

c.+ini (26a/1-2)

[=4]

cebre'îl: < Ar. Allah tarafından
peygamberlere vahiy getirmekle görevli
melek.

c. (7b/1-2), (16b/2-2), (22a/7)

[=3]

cecek: < Çiçek.

c.+ni (21a/7-2)

[=1]

cedel: < Ar. Tartışma, mücadele.

c. (38b/7-2)

[=1]

cefâ: < Ar. Eziyet. Sıkıntı. Zulüm.

c. (37a/4-1)

c.+dur (26a/4-2), (26b/3-1)

[=3]

celîl: < Ar. Celâlet ve celâdet sâhibi.

Azîm, mertebesi yüksek.

c. (16b/2-1)

cem': < Ar. Toplama.

c. (40a/5-1), (7b/6-1)

c.+ikirâm (13b/2-2)

c.+isüvâr (34a/7-1)

c.+işâb (34b/2-1)

c.+işâm (40b/7-2)

c.+işitâb (23a/6-1)

c.+ituyûr (21a/7-2)

[=8]

cemâ'at: < Ar. Topluluk, grup.

c. (12a/3-2), (19b/1-1)

[=2]

cemâl: < Ar. Yüz güzelliği. Fertteki
güzellik.

c. (14b/4-1), (35a/1-1)

c.+iñ (31b/1-2)

[=3]

cerâhat: < Ar. Yara.

c.+dın (18a/7-2)

[=1]

cevâb: < Ar. Yanıt, karşılık.

c. (12b/5-1), (19a/4), (24b/6-2)

c.+ın (39b/6-1)

c.+ını (39a/4-1), (39b/5-1)

c.+ını (39b/1)

[=7]

cevāhir: < Ar. Cevherler, çok değerli olan şeyler.

c. (35b/3-2), (39b/7-2), (42b/4-2), (43b/2-1)

c.+ni (45b/7-2), (46b/1-1)

[=6]

cevr: < Ar. Haksızlık, üzme, üzülme, zulüm.

c.+ifelekdi (31a/2-2)

c.+in (4b/7-1)

[=2]

cezā: < Ar. Karşılık.

c. (27a/6-2)

c.+dur (26b/3-2)

[=2]

cezm: < Ar. Kesin karar. Kesmek. Her nesnenin aslı. Ağacın kökü.

c. (6a/4-2)

[=1]

cıdā: < Ar. Mızrak.

c. (15a/2-1)

[=1]

cidār: < Ar. Duvar.

c. (3b/1-2)

[=1]

ciger: < Far. Ciğer. Bağır.

c.+miz (37a/4-2)

[=1]

cihān: < Far. Dünya, kâinat, âlem.

c. (10a/3-2), (10b/3-1), (11b/5-1), (1b/4-1), (1b/4-2), (21a/4-2), (21a/7-2), (23a/5-2), (2a/1-1), (34a/4-1), (37b/7-1), (3b/3-1), (40b/3-1), (4a/7-2), (5b/4-2), (9b/7-1)

c.+da (3a/5-1)

c.+ğa (17a/1-2), (2a/3-2), (35a/3-1), (39a/5-1)

c.+ın (17b/1-2)

c.+nı (29a/4-2)

[=23]

cism: < Ar. Herhangi bir şekli, boyutu olan evren yer kaplayan belli ölçülerdeki nesneler.

c. (2a/4-2), (2b/3-2), (8a/1-1)

[=3]

civān: < Far. Yakışıklı genç, taze.

c. (5a/3-1)

[=1]

cübbe: < Ar. Namazda giyilen bol elbise.

c. (12a/4-1)

[=1]

cüdā: < Far. Ayrılık. Ayrılmış.

c. (33a/4-2)

[=1]

cümle: < Ar. Hep, bütün, tam.

c. (11b/5-1), (14a/3-2), (15b/3-2), (1b/4-2), (23a/2-1), (23a/3-1), (26b/6-1), (28a/4-2), (38b/3-1), (38b/4-1), (38b/4-2), (3a/7-2), (40b/6-1), (44b/2-2), (45a/3-1), (45b/5-2), (45b/7-2), (47a/6-1), (5a/6-2), (5b/8-1), (7a/4-1)

c.+iḥalkıcihān (34a/4-1)

c.+iḥalkıñ (31b/4-2)

c.+iküffār (32a/2-1)

c.+iümmetleriġa (7b/2-2)

c.+ni (33a/7-1)

[=26]

cünün: < Ar. Delilik, cinnet. Delirmek.

c. (36b/4-2)

c.+bolur (43b/1-2)

[=2]

-Ç-

çāh: < Far. Kuyu, çukur.

ç. (15b/2-2), (15b/3-1), (15b/4-1), (15b/7-1), (16a/3-1), (16a/5-2), (17a/2-1), (21a/4-1), (21a/7-1), (22a/1-1), (22a/4-2), (22a/5-1), (22a/6-2), (22b/3-1), (23a/1-1), (23b/1-1)

ç. + da (16b/4-2)

ç. + ġa (15a/7), (22a/4-1)

[= 19]

çāk: < Far. Yırtmak.

ç. (17a/7-1), (17a/7-1), (18b/2-2), (37b/2-1), (37b/2-2), (45a/1-1)

[= 6]

çāre: < Far. Çıkar yol, kurtuluş yolu. Derman.

ç. (12a/1)

ç.+ni (12a/2-1)

[=2]

çārsū: < Far. Çarşı, pazar. Dört yön, dört taraf.

ç.+yımışrġa (35a/7-1)

[=1]

çāṣ: < Far. Tahıl yığını, hububat.

ç. (20b/4-2), (40a/1-2), (46b/1-1)

[=3]

çakıl: < Su kıyılarında bulunan ve zamanla birtakım fiziksel evrelerden geçmiş yuvarlak biçimindeki çok sayıda taş topluluğu.

ç.+a (28a/4-1)

[=1]

çal-: < Bir kimsenin kendisine ait olmayan bir nesneyi, ürünü onun haberi olmaksızın gizlice kendisine mâl etmesi.

ç.-ındı (28a/6-2)

[=1]

çarḥ: < Far. Çark, felek, talih.

ç. (32b/1-2), (4a/6-1)

ç.+ıfelek (20a/3-1), (41a/6-2)

ç.+ışehir (5b/1-1)

ç.+ikebūd (9b/1-2)

[=6]

çarla-: < Ağlamak, bağırmak.

ç.-dı (13b/1-2), (39a/3-1)

[=2]

çeh: < Far. Kuyu, çukur.

ç. (24a/2-2)

[=1]

çerāg: < Far. Mum, kandil.

ç. (8a/4-1)

[=1]

çeşm: < Far. Göz.

ç. (8a/4-1)

[=1]

çıgılan-: < Uzunluk ölçmek.

ç.-ıb (27b/3-1)

[=1]

çık-: < İçeriden dışarıya varmak, gitmek.

ç.-ıb (34a/4-2), (41a/4-1), (44a/2-1)

ç.-ıbtur (27a/3-2)

ç.-ıı (33b/7-2)

ç.-sañız (22b/3-1)

ç.-tı (17b/7-2), (23a/1-1), (23a/2-2), (23b/1-1), (26b/1-1), (29b/3-1), (32a/2-2), (33a/4-1), (34a/6-1), (34a/7-1), (34b/6-1), (40b/2-2), (43a/6-2), (43b/7-2), (44b/5-1), (45b/3-2), (46b/2-2)

ç.-tılar (13b/6-1)

[=24]

çıkār: < Gizliden gizliye gözetilen ya da dolaylı olarak elde edilen yarar, kazanç.

ç. (22b/5-1)

ç.+ında (41a/5-1)

[=2]

çıkār-: < Çıkmasına yol açmak, çıkmasını sağlamak.

ç.-ib (40a/1-2)

[=1]

çıkār-: < Bkz.: çıkār-

ç. (25b/1-1), (25b/1-2)

[=2]

çīn: < Far. Buruşukluk.

ç. (5b/5-1)

[=1]

çik-: < Çekmek. Bir cismi, nesneyi herhangi bir kısmından tutup kendisine doğru öteleme fiili.

ç.-er (2a/2-2), (4b/6-2), (47b/1-2)

ç.-eyin (27b/6-2)

ç.-meniz (35b/4-1)

ç.-señ (17a/2-1)

ç.-sün (32b/6-2)

ç.-ti (39b/4-1)

[=8]

çile: < Far. Eziyet, sıkıntı.

ç. (16b/4-1)

[=1]

çü: < Far. Gibi.

ç. (10a/1-1), (10b/6-1), (11b/1-1), (12a/7-1), (12b/7-1), (18a/6-2), (22a/1-1), (23a/3-1), (24b/5-1), (25b/3-1), (25b/4-2), (26b/5-1), (27a/7-1), (28a/4-2), (28a/7-2), (29b/3-1), (29b/6-2), (30b/7-1), (30b/7-2), (31b/7-1), (32b/7-1), (33a/1-1), (33a/7-2), (33b/5-1), (35a/6-1), (35b/3-1), (35b/3-2), (36a/1-2), (36b/2-1), (36b/7-2), (37a/2-1), (37a/2-2), (39a/5-1), (39b/5-1), (3a/6-1), (42b/3-1), (42b/7-1), (45a/5-1), (46b/7-1), (47a/7-1), (4b/6-1), (4b/7-2), (5a/1-1), (6a/4-1), (6b/1-1), (6b/3-1), (6b/4-1), (6b/6-1), (7b/6-1), (7b/6-2)

[=50]

çüft: < Far. Çift.

ç. (43a/2-2)

[=1]

çün: < Far. Zira, çünkü, madem ki.

ç. (13b/6-1), (28a/3-2), (30b/2-1), (31a/7-1), (36b/6-2), (41a/2-2), (41a/6-1), (42b/5-1), (45b/5-2), (45b/7-1), (6b/6-2), (8a/5-1)

[=12]

çünkü: < Far. Çünkü.

ç. (34a/3-2), (4b/2-1), (5b/3-1)

[=3]

-D-

dād: < Far. Adâlet. Hak, doğruluk.

d. (32a/5-2), (5b/7-2)

[=2]

dāğ: < Far. Yanık yarası. Yara.

d. (6b/7-2)

[=1]

dāīm: < Ar. Sürekli, devamlı.

d. (6a/4-1)

[=1]

dāl: < Far. Şaşkın.

d. (36b/4-1), (6b/2-1)

[=2]

dān: < Far. Tane.

d. (29a/5-2)

[=1]

dār: < Ar. Ev, yer, yurt, dünya.

d.+ızulm (6a/1-1)

[=1]

da‘vet: < Ar. Çağrı.

d.+imazlüm (28b/2-1)

[=1]

dağı: < Ve, dahi.

d. (10b/2-2), (11b/1-2), (18a/5-2), (19b/5-1), (38a/4-2), (39b/7-2), (43a/2-2), (46b/3-2), (46b/5-2), (46b/6-2), (6a/3-1), (6b/2-1)

[=12]

dehr: < Ar. Dünya.

d. (11a/2-2)

d.+ğa (31a/3-1), (3a/6-1), (5b/7-1)

[=4]

delāl: < Ar. İnsana güzel ve sevimli görünecek hâl, durum.

d.+ışehr (35b/2-1)

d.+ibahāsı (35b/7-1)

[=2]

delīl: < Ar. Kanıt. Şahit.

d. (7b/1-1)

[=1]

delv: < Ar. Kova.

d. (23a/1-1)

d.+ğa (22b/2-1), (22b/4-1)

d.+ni (22b/5-1), (22b/7-2)

[=5]

dem: < Far. Nefes, soluk. Kan. Zaman.

An.

d. (14a/4-1), (15b/2-1), (16a/1-1), (24a/6-1), (24b/1-1), (26b/1-1), (31a/6-2), (31b/1-1), (33a/2-1), (33b/2-1), (38a/3-1), (39a/4-1), (41a/3-1), (41b/2-1), (41b/3-2), (44a/5-2), (44b/3-1), (45a/7-1), (45b/4-1), (46b/5-1), (4b/1-1), (6a/6-1)

[=21]

dembedem: < Far. Bazen. Vakit vakit.

Arasıra.

d. (14b/1-2), (37a/5-2), (40b/3-1), (47a/4-1), (47b/1-2)

[=5]

der-celv: < Far. Yerini yurdunu terk etme.

d. (31a/1-2)

[=1]

der-ḥāb: < Far. Uykuda. Rüyada

d. (43a/2-1)

[=1]

derd: < Far. Tasa, keder, kaygı.

d. (12b/5-2), (25a/7-2), (26a/6-1), (37a/5-1), (47a/3-2), (6b/7-2)

d.+i (35a/2-2)

d.+ünim (12b/2-2)

[=8]

dergāh: < Far. Makam, kapı girişi, eşik. Tasavvuf mektebi. Tasavvufta yetişmiş ve yetiştirebilen kimseler tarafından, talebelere, tasavvuf, İslâm ahlâkı ve diğer dinî ilimlerin ve günün şartlarında olan fen ilimlerinin okutulduğu yer.

d. (4a/5-2)

d.+ıñ (5a/4-2)

[=2]

dergüdāz: < Far. Yakan, eriten.

d. (8b/4-2)

[=1]

derin: < Dibi ağzından, yüzeyinden ya da cephesinden uzak olan.

d.+ğa (18a/6-1)

[=1]

dervāze: < Far. Kapı. Şehir. Şehir kapısı, kale kapısı.

d. (6b/3-1)	d.+i (21a/4-2)
[=1]	d.+inuşret (41a/1-1)
deryâ: < Far. Deniz.	d.+irefîk (32b/1-1)
d. (32b/4), (33a/1-1)	[=10]
[=2]	devr: < Ar. Devir.
deryâ-dil: < Far. Her şeyi hoş gören, çok sabırlı, gönlü geniş kimse.	d. (35b/7-2)
d.(3b/4-1)	d.+ihikmet (35a/7-2)
[=1]	d.+ine (4a/6-1)
des: < Far. Eş, eşit, müsâvi, benzer, denk.	[=3]
d.+din (25b/7-2)	devrân: < Ar. Devir, felek, zaman, devirler, dünya.
[=1]	d. (3b/3-2), (5a/3-2), (5a/5-1)
dest: < Far. El. Âlî makam. Meclisin şerefli yeri.	[=3]
d.+ibedest (29b/5-1)	deyyân: < Ar. Herkesin hakkını ve hesabını en iyi bilen Allah.
[=1]	d. (14a/1-2)
devlet: < Ar. Sınırları önceden belirlenmiş olan bir toprak bütünlüğünün sahibi olan insanların kurduğu siyasî, hukukî, idarî mahiyetteki merkezî teşkilât. Mec.: Şans, talih.	[=1]
d. (21a/1-2), (32a/7-1), (32a/7-1), (32b/7-2), (5b/2-1), (9b/6-1)	dike: < Sarp, yalçın.
d.+ğa (33b/1-2)	d.(25a/3-2)
	[=1]
	dîn: < Ar. Allahü teâlânın insanları dünyâ ve âhirette rahat, huzur ve mutluluğa kavuşturmak için peygamberleri vâsıtasıyla

bildirdiği yol, emirler ve yasaklar.

d. (10b/4-1), (10b/7-1), (3a/1-2), (7a/7-2), (7b/5-2)

d.+ke (31b/6-1)

[=6]

dīzār: < Far. Renk.

d. (16a/4-1)

[=1]

di-: < Demek. Bir şey, söz söylemek.

d. (3a/5-2)

d.-b (41a/7), (44a/6), (47a/2)

d.-di (11a/5-1), (12a/3-1), (12b/2-1), (13a/1-2), (13b/1-1), (13b/2-1), (14b/6-1), (14b/7-1), (15a/4-1), (15a/5-1), (15b/1-2), (16a/2-1), (16a/7-1), (16b/5-2), (16b/6-2), (17a/1-1), (17b/2-1), (18a/5-1), (18b/1-1), (18b/1-2), (19a/2-1), (19a/5-1), (19b/6-1), (19b/7-1), (20a/1-2), (20b/5-2), (20b/6-2), (21a/1-1), (22a/5-1), (22b/2-1), (23a/3-2), (23a/6-1), (24b/1-1), (24b/6-1), (26a/2-1), (26b/2-1), (27a/2-1), (27a/4-2), (27b/4-2), (27b/6-1), (28b/4-2), (29a/1-1), (29a/6-2), (2b/4-1), (30b/4-2), (31a/8-1), (31b/3-1), (31b/5-1), (32a/4-1), (32b/5-1), (33a/7-2), (35b/7-1), (36a/2-1), (37a/1-1), (37a/3-1), (37b/3-2), (38a/1-2), (38a/2-2),

(39a/2-2), (39a/3-2), (3a/2-2), (41b/7-2), (42a/3-1), (43a/7-2), (43b/3-1), (44a/4-2), (44a/5-1), (44b/2-1), (45a/5-2), (45b/1-1), (45b/6-1), (45b/6-2), (46a/1-1), (46b/4-2), (46b/6-2), (47a/3-1), (47a/7-2), (47b/6-1), (7a/3-2), (7a/5-1), (9b/3-2), (9b/4-2)

d.-diler (10b/2-1), (11b/4-1), (12b/1-1), (17b/3-1), (18a/4-1), (18a/6-1), (18b/4-1), (18b/7-1), (24a/1-1), (24b/2-1), (24b/7-2), (28a/6-1), (34b/7-2), (40b/3-1), (6a/6-1)

d.-dim (15a/5-2), (28b/5-2), (46b/5-1)

d.-geli (36a/4-2)

d.-geni (35a/4)

d.-genin (9a/2)

d.-gey (14a/7-1)

d.-gin (31b/4-2)

d.-me (9b/5-1)

d.-r (14a/2-2), (23a/7-1), (26b/6-2), (35b/2-1)

d.-rler (11b/6-1)

d.-y (27b/3-2), (37a/1-2)

d.-yalman (19a/6-2)

d.-yin (45b/7-2)

[=119]

didār: < Far. Yüz.

d.+ını (2b/3-2)	dil-sūz: < Far. Gönül yakan.
[=1]	d. (26b/1-2)
digin: < -e kadar.	[=1]
d. (3a/3-2)	dil-ver: < Far. Gönüllü.
[=1]	d. (22a/6-1)
digār: < Far. Merdivan.	[=1]
d. (3b/6-2)	
[=1]	direm: < Far. Dirhem, akçe, gümüş para.
dik: < Gibi.	d. (24b/1-2), (24b/4-2)
d. (23b/7-2), (36b/7-1)	[=2]
[=2]	diriġ: < Far. Men etmek, korumak, esirgemek. Eyvâh, yazık.
dil: < Far. Gönül.	d. (18a/6-1)
d.+ke (47b/5-1)	[=1]
[=1]	
dil-bendsiz: < Far. Gönül bağlamayan.	dost: < Far. Sevilen insan, muhib, yâr.
d. (11a/7-2)	d. (25b/2-1), (3a/7-2)
[=1]	[=2]
dil-ḥaste: < Far. Gönlü hasta.	dūr: < Far. Uzak.
d.+ni (27b/1-1)	d. (17b/4-2)
[=1]	[=1]
dil-peziṛ: < Far. Gönül kabul eden.	du‘ā: < Ar. İslam inancında Allah'a karşı yalvarış yakarış, ondan istekte bulunmak için onunla konuşma.
d. (7b/3-2)	
[=1]	

d. (19b/4-1), (19b/5-1), (20a/1-1), (29a/3-1), (2b/4-2), (3a/3-2)

d.+kılğanı (29a/2)

d.+şıyız (4a/2-2)

d.+m (34b/7-2)

[=9]

dur-: < Devinimsiz kalmak, yürümez olmak, kımıldamadan beklemek.

d. (26a/4-1)

d.-ur (13a/5-2)

[=2]

dü: < Far. İki.

d. (28a/3-1), (29b/3-1)

[=2]

düldül: < Ar. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in

Hz. Ali'ye verdiği beyaz at.

d. (3b/1-1)

[=1]

dünyā: < Ar. İçinde yaşadığımız âlem.

d. (20b/1-2), (39b/2-2)

d.+da (12a/3-1), (26a/3-2), (28a/6-2), (5a/5-2), (5b/2-2)

d.+ğa (3a/4-2)

[=8]

dür: < Far. İnci, inci tanesi.

d.+ihūşāb (8a/2-2)

d.+işeh-vār (45b/4-1)

[=2]

dürüst: < Far. Doğru, hatasız.

d. (20a/6-1), (6a/7-2)

[=2]

düşmen: < Far. Düşman.

d. (45b/2-2)

d.+ni (4b/5-2)

[=2]

düzāh: < Far. Cehennem.

d. (6b/6-1)

[=1]

-E-

ebed: < Ar. Sonsuz gelecek zaman.

e. (4a/2-1)

[=1]

ebr: < Far. Bulut.

e.+ibahār (25b/4-2)

[=1]

ebū'l-gāzī: < Ar. Hüseyin Baykara'nın lakabıdır. Tam adı Hüseyin bin Gıyaseddin Mansur bin Baykara, Timur İmparatorluğu'nun hükümdarı ve şairi.

e. (3b/2-2)

[=1]

edeb: < Ar. Terbiye, utanma duygusu.

e. (11b/3-1), (12a/6-1)

[=2]

efgān: < Ar. Figanlar, inlemeler.

e. (29a/4-2)

[=1]

efzūn: < Ar. Fazla, çok ziyade.

e. (23a/1-2)

[=1]

eger: < Far. Eğer. Şart anlamını kuvvetlendirmek sebebiyle koşullu cümlelerin başına getirilir.

e. (11b/3-2), (17a/2-1), (24a/4-2), (24a/6-1), (27a/5-2), (31b/2), (35a/5-1)

[=7]

egerçi: < Far. Her ne kadar, olsa da, ise de.

e. (45b/4-1)

[=1]

ehl: < Ar. Maharet sahibi.

e.+ine (1b/4-2)

[=1]

el-fuzūl: < Ar. Fazla, çok.

e. (24a/7-2)

[=1]

el-ḥāce: < Ar.+Far. Hoca. Efendi.

e. (24b/7-2)

[=1]

elem: < Ar. Acı, keder, dert.

e. (13a/5-1), (25a/7-2), (26b/3-1), (26b/5-1), (37a/5-1), (44b/1-2), (45a/7-2), (47a/3-2), (47b/1-1)

e.+dür (26a/4-2), (26a/6-1)

e.+ni (27b/7-1)

[=12]

elīm: < Ar. Çok şiddetli acı duyma duygusu, harap olma hâli.

e. (27b/6-2), (27b/6-2), (8b/5-2)

[=3]

emīr: < Ar. Emredici olan. Büyük ve meşhur bir soydan gelen.

e. (8b/3-2)

[=1]

emr: < Ar. Bkz.: emīr.

e.+in (7b/2-1)

e.+ine (4a/5-1)

[=2]

encüm: < Ar. Yıldızlar.

e. (4a/1-1)

[=1]

ender: < Ar. Çok az bulunan.

e. (3b/7-1), (6a/2-2)

[=2]

endişe: < Far. Kaygı.

e.+kıl (42a/5-1)

[=1]

engiz: < Far. Koparan, karıştıran, tahrib eden.

e. (13b/7-2)

[=1]

enver: < Ar. Çok parlak.

e. (22a/4-2)

[=1]

eşer: < Ar. Yapı, birinin meydana getirdiği şey. İz.

e. (18a/2-2), (18a/7-2), (41b/5-1)

[=3]

esās: < Ar. Bir durumun ya da nesnenin temeli, gerçekte olan.

e. (40a/3-1), (40a/6-2), (41a/4-1)

[=3]

esir: < Ar. Tutsak.

e. (19b/2-1), (47b/3-1)

e.+iğafes (37b/6-2)

[=3]

esrār: < Ar. Sırlar, gizler.

e. (46b/6-2)

[=1]

et: < İnsanlarda ve hayvanlarda, deriyle kemik arasında bulunan ve kas ile yağdan oluşan organ topluluğu.

e.+im (26a/2-1)

[=1]

evvel: < Ar. İlk, başlangıç, önce.

e. (1b/6-1)

e.+ine (1b/5-1)

[=2]

ey: < Ar. Hitap sözü.

e. (10b/2-1), (10b/7-1), (11b/4-1), (12a/3-1), (16b/2-2), (18b/4-1), (19a/2-1), (19a/3-1), (19b/4-1), (19b/6-1), (20a/2-1), (21a/1-1), (23a/6-1), (31b/3-1), (36a/1-2), (40b/3-1), (45a/5-2), (47a/3-1), (5a/5-2)

[=19]

eyā: < Far. Acaba mânasına nidâdır.

"Hey, ey" gibi çağırma, nidâ, seslenme edatı olarak da kullanılır.

e. (10b/4-1), (13a/7-1), (25b/2-1), (26a/2-1), (26b/2-1), (28b/1-1), (28b/4-2), (2a/6-1), (32a/2-2), (35a/1-2), (37a/1-1), (39a/4-2), (42a/3-1), (42a/6-2), (44b/2-1), (45b/1-1), (45b/1-2), (47a/7-1)

e.+nın (35a/3-2)

[=19]

eyd: < Ar. Kuvvet. Rücu etmek.

a. (31b/6-2)

[=1]

eyle-: < Etmek, yapmak.

e. (15b/6-1), (19b/4-1), (23a/1-2), (23a/7-1), (25a/4-2), (26a/3-1), (28a/2-1), (2b/6-1), (35b/2-1), (38a/4-1), (39a/1-1), (39a/1-2), (3a/2-1), (45b/1-1), (45b/4-2), (6a/7-2), (6b/1-1), (6b/1-2)

e.-b (23a/5-2)

e.-di (25a/6-2), (26b/4-1), (28a/3-2), (47b/2-2), (6b/4-1)

e.-li (24a/3-1), (8b/7-1)

e.-r (21a/4-1), (4a/4-2)

e.-se (24b/6-2), (26a/6-2)

[=30]

eyşām: < Ar. Açık, belli.

e. (28a/1-1)

[=1]

eyt-: < Demek, söylemek.

e.-keni (10a/2), (47b/7)

e.-ti (31b/2)

[=3]

eytgür-: < Söylettirmek.

e.-di (18a/3-2)

[=1]

ez: < Far. Farsçada ön ek olarak gelir ve "de, da" anlamı katar.

e. (23a/1-2), (38b/4-2), (38b/4-2), (42a/6-2)

[=4]

ez-‘āmm: < Far.+Ar. Herkese âit. Umuma âit. Hususi ve bazılara mahsus olmayan. Umumi.

e. (43a/7-1)

[=1]

ez-bağdād: < Far.+Ar. Bağdat'ta.

e. (34b/7-1)

[=1]

ez-ḥāṣ: < Far.+Ar. Husisi, seçkin olanda.

e. (43a/7-1), (46b/4-1)

[=2]

ezel: < Ar. Öncesizlik, geçmişe doğru sonsuzluk.

e.+din (9b/6-2)

[=1]

-F-

fāiz: < Ar. Taşan.

f. (6b/7-1)

[=1]

fārisī: < Far. İran dili, iranla ilgili.

f. (6a/3-1)

[=1]

fātiha: < Ar. Bir şeyin başlangıcı, ibtidası.

f. (7a/1-2)

[=1]

faķir: < Ar. Yoksul, muhtaç.

f. (19b/2-2), (36b/1-2)

[=2]

farz: < Ar. İslam inancına göre Allah'ın emrettiği ve her müslümanın yapması zorunlu olan hâller.

f. (11a/5-2), (33a/7-2)

[=2]

fedā: < Ar. Yoluna can koyma.

f. (19a/5-2), (35b/5-2), (42a/4-1)

[=3]

felek: < Ar. Gökyüzü. Talih, keder.

f. (20a/3-1), (20b/2-2), (22a/2-2), (22b/2-2), (25b/5-1), (25b/7-2), (26a/1-2), (26b/1-2), (37a/4-1), (3b/3-1), (40b/6-2), (41a/6-2), (4a/5-1), (5b/4-1), (6a/1-1), (9a/6-1)

f.+din (31a/2-2)

[=17]

fer: < Far. İktidar; şevket, kuvvet.

f.+iferidün (4a/3-1)

[=1]

fer': < Ar. Yan. Dal.

f. (38b/4-2)

[=1]

ferah: < Ar. Sevinç. Geniş.

f. (41a/5-2)

[=1]

feridün: < Far. Fars edebiyatında zafer, adalet ve cömertliğin sembolü olarak bilinir.

f. (4a/3-1)

[=1]

ferište: < Far. Melek.

f. (34b/2-1)

[=1]

fermān: < Far. Kesin emir, hüküm, bildiri.

f.+ı (22a/7)

[=1]

feryād: < Far. Bağırma, çığlık.

f.+ına (14b/3-1)

f.+ıres (14b/3-1)

[=2]

ferzend: < Far. Yavru. Çocuk. Veled.

f. (46b/5-1), (47a/2)

f.+siz (11a/7-1)

[=3]

feth: < Ar. Açma, fetih. Başlama.

f. (36a/6-2)

[=1]

fırşat: < Ar. Uygun an,

f.+ıhüsñ (3b/2-1)

[=1]

fi‘il: < Ar. İş, eylem, yüklem.

f.+ine (10a/4-1)

[=1]

fiğān: < Ar. Bağırmak, feryat etmek, inlemek.

f. (14b/2-2), (16b/1-2), (17b/1-1), (17b/7-2), (18b/1-2), (23a/5-2), (28a/5-2), (34b/4-2), (40b/2-2), (43b/7-2), (44a/7-2)

[=11]

fikār: < Far. Yaralı, mecruh.

f. (19a/2-2), (26b/4-1), (42a/3-2)

[=3]

fikr: < Ar. Düşünce.

f. (37b/4-1)

f.+din (9a/4-2)

f.+ini (14b/7-1)

f.+iteli (8b/6-2)

[=4]

firāk: < Ar. Ayrılık.

f. (14b/5-1), (20a/2-2), (8b/6-1)

f.+ielem (13a/5-1)

f.+ıñ (47b/3-2)

f.+ıñda (40b/3-2), (47b/1-2)

[=7]

firenk: < Far. Batılı.

f. (33a/6-2)

[=1]

fitne:<Ar. İnsanın aklını ve düşünceleri gerçeklerden saptıracak zararlı fikirler.

f.+dür (25a/1-1)

f.+idevrân (5a/5-1)

f.+iķaķķak (25a/2-2)

[=3]

füzün:<Far. Fazla.

f. (43b/1-1), (47a/3-2), (5b/2-1)

[=3]

-G-

ġafil:<Ar. Bir kimsenin hazırlıksız ve habersiz yakalandığı durumlar. Dikkatsiz ve iyi düşünmeyen, uyanık olmayan. Başına geleceğini önceden öngörememe durumu.

g. (17b/5-1), (9a/4-1)

[=2]

ġafir:<Ar. Kusurları örten, bağışlayan, affedici olan (Allah).

g. (2a/1-2)

[=1]

ġāyet:<Ar. Son, son derece, çok.

g. (37a/6-1)

[=1]

ġaffār:<Ar. Allahu teâlânın Esmâ-i hüsnâsından (güzel isimlerinden).

Kişinin yaptığı hataları, günahları affeden bağışlayan (Allah).

g. (2a/1-2)

[=1]

ġalaṭ:<Ar. Hata, yanlış.

g. (24b/7-2)

[=1]

ġam:<Ar. Sıkıntı, üzüntü.

g. (13a/5-2), (26b/5-2), (37a/5-1), (41a/5-2), (9b/7-2)

g.+icân-fikâr (18a/1-2)

g.+ım (26a/3-2)

[=7]

ġamze:<Far. Süzgün bakış.

g. (46b/7-2)

[=1]

ġanî:<Ar. Zengin varlıklı olma hâli, elindekileri bolca olan.

g. (36b/1-2), (7a/5-1)

[=2]

ġarb:<Ar. Batı.

g. (3a/7-2)

[=1]

ġarīb:<Ar. Yalnız, kimsesiz, zavallı.

g. (16a/2-1), (19b/3-1)

[=2]

ğaş: < Kaş. Göz çukuru üzerindeki çıkıntıda kemerli bir çizgi oluşturan kısa kıllar.

g. (27a/7-2)

[=1]

ğavğa: < Far. Kavga. Düşmanca davranışlarla, eylemlerle, sözlerle kendini gösteren çekişme, tartışma ya da dövüş.

g. (44b/4-1)

g.+larını (23b/1-1)

[=2]

ğavr: < Ar. Bir şeyin dibi. Çukur.

g.+ine (4a/6-2)

[=1]

ğazel: < Ar. Klâsik Doğu şiirlerinin en çok kullanılan ve (5-15) beyitlik nazım şekli. Ceylan.

g. (42b/3-2)

[=1]

ğış: < Kış. güzden sonra gelen, güz ile ilkyaz arasındaki en soğuk mevsim.

g. (41a/6-2)

[=1]

ğubār: < Ar. Toz.

g. (10a/7-2), (28a/3-1), (29b/3-1), (40b/4-1)

[=4]

ğul: < Kul, köle.

g. (25a/2-1), (25a/5), (26a/3-1), (27a/2-2), (29a/6-1), (32b/6-1)

g.+ını (29b/1)

[=7]

ğulām: < Ar. Genç, delikanlı. Bıyığı henüz bitmemiş genç. Köle.

g. (21a/2-1), (25a/1-1), (26b/6-2), (43a/7-2), (47b/6-2)

[=5]

ğumur: < Söyleşmek.

g. (4b/7-1)

[=1]

ğurūr: < Ar. Kendini beğenme duygusu, böbürlenme.

g. (17b/4-1)

[=1]

ğuşşa: < Ar. Üzüntü, keder.

g. (9a/1-1)

[=1]

ğusl: < Ar. Gusül. Boy abdesti; dinin gerekli gördüğü hallerde maddî ve manevî temizlik için yine dinin

gerektirdirdiği şekilde tüm vücudun yıkanması.

g. (32b/4), (33a/1-2), (33a/3-2)

g.+kılıb (33a/4-1)

[=4]

gedā:<Far. Fakir. Kimsesiz. Dilenci.

g. (35b/5-1)

[=1]

gem:< İdare etmek için atın ağzına takılan demir.

g. (24a/6-2)

[=1]

genc:<Far. Hazine.

g. (21a/5-2), (2a/2-2), (35b/4-2), (38b/1-1)

g.+i‘aşk (2a/2-1)

[=5]

ger:<Far. Türkçedeki "eğer" kelimesinin kısaltılmış şekli. Eğer, şayet mânâsındadır.

g. (40b/6-2)

[=1]

gerçi:<Far. Öyle ise de, her ne kadar.

g. (38a/7-1)

[=1]

gerd:<Far. Baht, şans. Fayda. Toz, toprak. Hüzün, keder.

g. (32b/5-2)

[=1]

gerdiş:<Far. Bkz.: Gerdiş.

g.+idin (6a/1-1)

[=1]

gerdiş:<Far. Dönme, dönüş. Çevrilme, dolaşma.

g. (5b/1-1)

[=1]

girizen: <Far. Kaçan, kaçıcı.

g.+de (24a/3-2)

[=1]

gevher: <Far. Bir şeyin özü, esası. Hakikat.

g. (20b/3-2), (21a/7-1)

[=2]

girev:<Far. Rehin.

g. (20a/2-2)

[=1]

giriftār: <Far. Tutulmuş. Yakalanmış.

g. (6b/4-2)

g.+ızulm (6a/1-2)

[=2]

göker: < Mavi gözlü kimse.

[=1]

g. (13a/7-1)

[=1]

güyā: <Far. Söyleyen, Sanki.

g. (38a/4-2)

[=1]

güher: <Far. Elmas, mücevher.

g. (46b/2-1), (46b/7-1)

[=2]

gül: <Far. Bir tür bitki.

g. (10b/7-2), (14a/3-2), (14b/2-1), (32b/5-2), (37a/1-1), (41b/7-2)

g.+i (34a/2-1), (8a/5-1)

[=8]

gül'izār: <Far.+Ar. Gül yanaklı, pembe yanaklı.

g. (33b/1-1), (34a/7-2), (37a/3-1), (42a/3-1), (44b/2-1)

[=5]

gülāb: <Far. Gül suyu.

g. (41b/4-1), (41b/4-2), (41b/5-1), (45a/4-2)

[=4]

gülbank: <Far. Bir cemaat tarafından birlikte söylenen duâ, ilâhi, tekbir.

g. (43a/6-2)

gülzār: <Far.+Ar. Bkz.: gül'izār.

g. (10b/5-1)

[=1]

gümān: <Far. Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

g. (11b/5-2)

[=1]

gümrah: <Far. Yolunu şaşırmış. Doğru yoldan sapmış.

g. (12b/7-2), (29b/6-1)

[=2]

günāh: <Far. İslamiyette, bir müslümanın Allah'ın koyduğu emirlere karşı yerine getirmeme hâli.

g. (17b/3-2), (29a/1-2)

g.+bolur (15a/6-2)

[=3]

gürg: <Far. Kurt.

g. (18b/7-1)

[=1]

güvāh: <Far. Şahit. Gören. Bilen. Tanıyan.

g. (11a/6-2)

[=1]

güzer: <Far. Geçiş, geçme.

g. (28b/1-2)

[=1]

-H-

ḥācāt: < Ar. Hâcetler. İhtiyaçlar.

h. (27b/5)

[=1]

ḥācet: < Ar. İhtiyaç, gereklilik.

h.+imiz (10b/4-1)

[=1]

ḥācīb: < Ar. Eskiden Osmanlı
İmparatorluğu zamanında Devlet
Reisinin en yakın me'muru. Vezirler
veya âmirler.

h. (5a/4-2)

[=1]

ḥāfız: < Ar. Kurânı ezberlemiş kimse.

h. (12b/6-1)

h.+ıdergāh (4a/5-2)

[=2]

ḥākim: < Ar. Âlim, bilgin. Tabib,
doktor.

h. (31b/2), (38a/7-1)

h.+i (31a/4-2), (31a/7-1)

h.+imuṭlak (7a/7-2)

[=5]

ḥāl: < Ar. Hal, durum.

h. (26a/4-2)

h.+de (28b/3-1), (30b/4-1),
(44b/7-1)

h.+ığa (30b/1-1), (30b/2-1)

h.+ide (29a/3-1)

h.+ini (29a/5-1), (30b/5-1)

[=9]

ḥān: < Far. Yolcuların misafir olduğu
bina. Kervansaray. Otel.

h.+dın (21a/4-2)

[=1]

ḥāşıl: < Ar. Husûle gelen, peyda olan,
çıkan, üreyen.

h. (36b/5-1)

h.+ı'ömrini (6b/5-2)

h.+ıkevn-imekân (2a/4-1)

[=3]

ḥāzır: < Ar. Huzurda olan, göz önünde
olan. Kayıp olmayan.

h. (24b/1-1)

[=1]

ḥaber: < Ar. Herhangi bir konu, durum
üzerine alınan bilgi, söz.

h.+kılıb (25b/5-1)

[=1]

ḥabeş: < Ar. Afrika'nın Kızıldeniz sâhili güneyinde müstakil bir memleket. Bu memleket ahalisinden olan.

h. (27a/7-1), (28b/4-1)

[=2]

ḥabīb: < Ar. Sevgili.

h.+iilāh (2b/2-1)

h.+ini (2a/7-2)

[=2]

ḥad: < Far. Sınır.

h. (38b/6-2)

[=1]

ḥaḳ: < Ar. Adalet, pay, doğruluk, emek, ücret.

h. (2b/2-2), (3a/1-2), (7a/7-1)

h.+dur (42a/6-2)

[=4]

ḥaḳīqat: < Ar. Bir şeyin aslı ve esâsı.

Mahiyeti. Gerçek. Doğru.

h. (2b/4-2)

h.+ğa (1b/6-2)

[=2]

ḥaḳīr: < Ar. Aşağı, küçük, önemsiz.

h. (8b/3-1), (40a/2-2)

[=2]

ḥaḳḳ: < Ar. Tanrı, Allah. Doğru.

h. (3a/3-1)

h.+ıma'den (31b/7-2)

[=2]

ḥal: < Ar. Hal, durum.

h.+imdin (47a/6-1)

[=1]

ḥalk: < Ar. Yaratma.

h. + imebīdin (3b/1-1)

[= 1]

ḥamāl: < Ar. Hammal. Bir ücret karşılığında eliyle veya sırtıyla yük taşıyan kişi.

h. (36b/4-2)

[=1]

ḥamd: < Ar. Şükür.

h. (1b/2-1), (3a/3-1), (3a/6-2)

[=3]

ḥāmi: < Ar. Koruyan, koruyucu, himaye eden.

h.+idin (3a/4-2)

[=1]

ḥaml: < Ar. Yük. Yükleme.

h.+imecāz (1b/6-2)

[=1]

ḥamle:<Ar. Saldırı, atak.

h.+ler (16b/7-1)

[=1]

ḥarām:<Ar. İslamiyet dininde yapılması yasaklanan durumlar.

h. (25a/1-2), (30a/4-2)

[=2]

ḥarem:<Ar. Herkesin giremeyeceği yer, aile, eş.

h. (40a/5-2), (44a/7-1), (44b/1-1), (46b/4-1)

[=4]

ḥarf:<Ar. Ağızdan çıkan her bir sese âit verilen işaret. Alfabeyi meydana getiren şekilli çizgilerden herbiri. Söz.

h. (36a/1-2)

[=1]

ḥasb:<Ar. Birisinin sülâlesi cihetinden iftihar yolu ile saydığı iyilik.

h. (21a/1-2)

h.+ihāl (39a/3-1)

[=2]

ḥased:<Ar. Kıskançlık

h. (10a/4-2), (8b/2-1), (9b/5-1)

h.+i (9b/5-2)

[=4]

ḥasret:<Ar. Özleyiş.

h. (6b/7-2)

[=1]

ḥaṭ:<Far. Yazı, çizgi, sınır.

h. (24b/6-1)

[=1]

ḥayel:<Ar. Hayal. Zihnen tasarlanan şey. Doğruluğu bilinmeyip akılla tasarlanan veya puslu görünen görüngüler.

h. (8b/7-1)

[=1]

ḥayrān:<Ar. Çok beğenmiş, şaşıp kalmış.

h. (38a/7-2), (8a/1-2)

[=2]

ḥazret:<Ar. Hürmet maksadı ile büyüklere verilen unvan.

h. + icebraʿīl (16b/3-1)

h. + icebrīl (22b/1-1)

h. + iḥe (10b/4-2), (17b/3-2)

h. + iya^çkūb (11a/3), (11a/4-1),
(12a/1), (17b/2-1), (17b/6), (19a/2-1),
(19b/6-1), (7a/6-2)

h. + iya^çkūbğa (18b/3), (19a/4)

h. + iya^çkūbnı (13a/1-1)

h. + iyūsuf (10a/2), (16a/6),
(21a/2-2), (27b/5), (29a/2), (30b/6),
(31b/3-1), (32a/4-1)

h. + iyūsufdın (29b/1)

h. + iyūsufke (26a/7), (9a/2)

h. + iyūsufnı (13b/4)

h. + iyūsufnın (7a/2)

[= 28]

ḥicāb: < Ar. Perde. Örtü. Utanma.

h. (28b/2-2)

[=1]

ḥikāyet: < Ar. Öykü, hikaye.

h.+ipādişāhlar (3b/5)

h.+ni (17b/7-1), (36a/1-1),
(38b/4-2)

[=4]

ḥikmet:<Ar. İnsanın, mevcudatın hakikatlerini bilip hayırlı işleri yapmak sıfatı.

h. (23a/3-2), (35a/7-2), (43a/1-1)

[=3]

ḥūr:<Ar. Huri.

h.+i‘ayn (41a/2-1)

[=1]

ḥuẓūr:<Ar. Hazır olmak. Mevcud bulunmak.

h. (32a/6-2)

[=1]

ḥücum:<Ar. Saldırı, akın.

h. (9a/7-2)

[=1]

ḥüküm:<Ar. Karar. Emir. Kuvvet. Hâkimlik. Amirlik.

h. (6b/5-1)

h.+iilāh (5a/6-2)

[=2]

ḥüsn:<Ar. Güzellik. İyilik.

h. (13a/4-1), (23a/1-2), (35a/1-1), (35a/2-1), (3b/2-1), (3b/2-2), (43b/1-1), (8a/6-1)

h.+imelāḥat (13a/6-2)

h.+ünj (31a/8-1)

[=10]	h. (8a/6-2)
ḥ̣āb: <Ar. Uykü. Rüya.	[=1]
h. (37b/5-1), (47a/1-2)	ḥāne: <Far. Ev, mesken, beyt.
[=2]	h.+ğa (31b/7-1)
ḥ̣āce: <Far. Hoca. Efendi.	[=1]
h.+leriḡ (27a/3-1)	ḥānezād: <Far. Ev halkı.
[=1]	h. (24a/1-2)
ḥ̣āh: <Far. İsteyen	[=1]
h. (36b/1-2), (36b/1-2)	ḥānmān: <Far. Ev, bark, yurt.
[=2]	h. (47b/2-2)
ḥ̣ār: <Far. Diken. Eşşek. Yiyen.	[=1]
h. (12b/4-1), (25b/4-1), (27b/3-2), (28a/1-1), (37b/4-1)	ḥār: <Far. Diken. Eşşek.
[=5]	h. (14b/3-2), (41b/7-2), (8b/3-1)
ḥādım: <Ar. Hizmetkâr.	[=3]
h. (4a/3-2), (7b/7-2), (30b/7-2)	ḥāric: <Ar. Dış, dışarı.
[=3]	h.+ğa (25b/1-1)
ḥāk: <Ar. Adalet, pay, doğruluk, emek, ücret, doğru.	[=1]
h. (17a/7-2), (20b/4-2), (45a/1-2), (45a/3-2)	ḥārşīnī: < Ar. Tunç
[=4]	h. (4b/3-1)
ḥākī: < Ar. Anlatan. Hikâye eden.	[=1]
h.+ğa (2b/4-1)	ḥāş: < Ar. Özel, çok yakın.
[=1]	h. (34b/7-2), (44b/1-1)
ḥāl: <Ar. Hal, durum.	h.+ıḥarem (40a/5-2)
	h.+ıılāh (31b/3-2)
	[=4]

ḥāṣṣa:<Ar. Özellik. Bir şeyde bulunup başkasında bulunmayan şey.

h. (11b/3-1)

h.+icandārını (40a/4-2)

[=2]

ḥāver:<Far. Doğu, şark.

h.+ini (36b/3-1)

[=1]

ḥāzin:<Ar. Haznedar.

h. (46b/1-1)

h.+ğa (45b/6-2)

[=2]

ḥaber:<Ar. Herhangi bir konuda alınan yazılı veya sözlü bilgi.

h. (10a/1-2), (19b/6-2), (22a/7), (23a/4-2), (33b/6-1), (37b/3-1), (38b/6-1), (41a/3-1), (43b/4-1), (45a/5-1), (45b/3-1), (47a/6-1), (4b/7-2), (5a/1-1), (7a/4-2), (9b/3-1)

h.+in (17b/6)

h.+kılın (23a/6-2)

[=18]

ḥabl:<Ar. Bir şeyin bozulması. Noksan olmak. İp.

h. (18a/3-1)

[=1]

ḥacālet:<Ar. Utanma. Utanç.

h. (11b/7-1)

[=1]

ḥalāyık:<Ar. Cariye, hizmetçi. Mahluklar, yaratılmış her şey.

h. (28a/4-2), (35b/1-2), (43b/7-2), (45b/3-2)

h.+ışehr (6b/4-2)

h.+ka (5a/6-2)

h.+nın (5b/8-1)

[=7]

ḥalel:<Ar. Bozukluk. Eksiklik.

h. (8b/7-2)

[=1]

ḥalk:<Ar. İnsan topluluğu. İnsanlar. Yaratmak.

h. (28b/4-2), (31a/1-2), (34b/3-2), (34b/7-1), (35b/4-1), (44a/1-1), (44b/1-2), (44b/4-1), (7a/7-1)

h.+ı (31a/4-1), (32a/6-2), (6a/1-2)

h.+ıcihān (11b/5-1), (1b/4-1), (34a/4-1)

h.+ıcihānga (17a/1-2), (35a/3-1), (39a/5-1)

h.+ıcihānın (17b/1-2)

h.+ıḥudā (33a/2-2)

h.+ın (31b/4-2)

h.+ına (1b/4-1)	[=1]
[=22]	ḥavf: <Ar. Korku, korkutmak.
ḥallāk: <Ar. Yaratıcı	h.+ınım (12b/2-1)
h. (1b/4-1)	[=1]
[=1]	ḥayk: <Ar. Tesir etmek, etkilemek.
ḥargāh: <Far. Otağ. Büyük çadır.	h. (21a/5-1)
h. (40a/2-1)	[=1]
[=1]	ḥayl: <Ar. Yılkı, at sürüsü. Zümre.
ḥarīdār: < Far. Müşteri, alıcı.	Düşünmek, hıfzetmek.
h. (36a/4-2)	h. (36b/2-2), (46b/4-2)
h.+ğa (35a/6-2)	[=2]
[=2]	ḥayme: <Ar. Çadır.
ḥas: < Ar. Özgü, has.	h. (40a/2-1)
h. (14b/3-2)	[=1]
[=1]	ḥayrül‘amel: <Ar. İşin hayırlısı, güzeli.
ḥaşım: < Ar. Düşman, muhalif.	h. (1b/2-2)
h. (4b/4-2)	[=1]
[=1]	ḥazāin: <Ar. Hazine.
ḥaşem: < Ar. Taraftarlar ve hizmetçiler.	h.+dür (38b/1-1)
Düşmanlarına karşı koruyanlar. Aile.	h.+iışgin (39b/7-1)
h. (46b/4-2)	[=3]
[=1]	ḥıdmet: <Ar. Hizmet.
ḥaṭṭ: <Ar. Sınır. Çizgi. Hudud.	h.+ige (10a/7-1)
h. (24b/7-1)	h.+ke (46b/7-1)

[=2]	h.+ırevān (14b/2-1)
hıred: <Far. Akıl.	[=1]
h.+ni (4b/4-1)	hürd: <Far. Ehemmiyetsiz, önemsiz.
[=1]	h. (8b/6-2), (18b/6-2)
hısım: <Ar. Akraba.	[=2]
h. (5b/4-2)	hürrem: <Far. Sevinçli, şen, güler yüzlü.
[=1]	h. (34a/6-2), (39b/6-2)
hışm: <Far. Öfke.	h.+bolub (29b/2-1)
h. (40a/6-2)	[=3]
[=1]	hürşid: < Far. Güneş.
hızmet: < Ar. Hizmet.	h.+icihān (21a/7-2)
h.+idin (24a/7-1), (8b/1-2)	[=1]
[=2]	hüş: <Far. İyi, güzel.
hiffet: <Ar. Hafiflik.	h. (18b/1-1), (23a/2-1), (23a/2-2), (3b/6-2)
h. (43a/2-1)	h.+dın (21a/6-1)
[=1]	[=5]
hil'at: <Ar. Süslü elbise, kaftan.	hüşāb: <Far. Hoşaf.
h.+ışāhāne (33a/5-2), (43b/6-1)	h. (8a/2-2), (34b/2-2)
h.+ışāhāneni (33b/1-1), (33b/3), (33b/4-2)	[=2]
[=5]	hubsī: < Ar. Kötülük, fenalık, yaramazlık.
hord: <Far. Yiyecek.	h. (27a/4-1)
h. (47a/1-2)	[=1]
[=1]	hūn: <Far. Kan.
hūn: <Far. Kan.	

ḥudā:<Ar. Rab, Allah.

h. (10b/2-1), (15a/2-2), (19a/5-1), (20a/1-2), (21a/1-2), (32a/4-1), (33a/2-2), (33b/7-2), (35a/2-1), (42a/4-2)

[=10]

ḥumūl:<Ar. Yükler. Bir kimsenin adı sanı batma, ünü ünvanı kaybolma.

h. (25a/6-2)

[=1]

ḥuṣūmet:<Ar. Düşmanlık

h.+lerin (10a/5-2), (13b/7-2)

[=2]

ḥuṭbe:<Ar. İlâhi emir ve nehiyleri cemaate beyan ve ihtar etmek.

h. (21a/6-2)

[=1]

ḥüsrev:<Far. Hükümdar, şah.

h. (3b/7-2), (4a/4-1), (7a/3-1)

h. + ikemtî (8a/7-2)

[=4]

heft:<Far. Yedi sayısı. Vurmak

h. (30b/4-2)

[=1]

helāk:<Ar. Mahvolma, yıkılma.

h. (15a/6-2)

h.+bolur (15b/3-1)

[=2]

helāk:<Ar. Mahvolma, yıkılma.

h. (9a/1-2)

[=1]

hele:<Far. Hiç değilse, her şeyden önce, hiç olmazsa, özellikle anlamıyla, bir sözcüğün başına ya da sonuna getirilerek belirtilen şeyin ayrılığını anlatır ya da pekiştirir.

h. (10b/7-1), (16b/5-2), (21a/1-1), (25a/4-1), (45b/6-1), (47b/6-1), (9b/3-2)

[=7]

hem:<Far. -deş, -daş anlamını verecek şekilde kelimeye türetmeye yarayan ön ek. Hem, üstelik.

h. (10b/2-2), (10b/2-2), (12a/5-1), (16a/5-1), (23a/7-1), (24a/7-2), (31a/4-2), (3b/4-2), (40a/5-1), (41b/4-1), (46b/2-2)

[=11]

hem-‘inān:<Far.+Ar. Birlikte olunan arkadaş.

h. (32b/7-2)

[=1]

hem-nefes:<Far. Arkadaş, musâhib.

h. (37b/6-1)

h.+i'izz (8b/4-1)
[=2]
hem-reh:<Far. Yol arkadaşı, yoldaş.
h. (30a/3-2)
[=1]
hemdem:<Far. Cancığır olmak, çok yakın dost yoldaş olmak.
h. (11b/1-2), (15a/2-2), (25b/2-2), (37b/2-2), (8b/5-1)
h.+i (10b/6-2)
h.+icānım (18a/5-2)
h.+im (26a/3-1), (47a/3-1)
[=9]
hemgüzer:<Far. Yol arkadaşı.
h. (47b/4-2)
[=1]
hemrāh:<Far. Yol arkadaşı.
h. (29b/6-2)
h.+imin (19b/4-2)
[=2]
hendesī:<Ar. Muntazam şekli ile alâkalı ve hendeseye dâir. Geometrik şekle dâir.
h.+ni (5b/3-2)
[=1]
her:<Far. Bütün, hep, tamamen.

h. (10b/1-2), (12b/3-1), (13b/1-2), (14a/2-1), (14a/3-1), (21a/6-1), (24a/6-2), (28a/5-2), (29b/4-2), (2a/6-2), (30b/2-2), (33a/2-2), (35b/5-1), (40a/1-1), (42b/6-1), (47a/4-1), (9b/7-2)
[=17]
hert:<Far. Dokunaklı söyleme, iğneleyici bir şekilde konuşma.
h. (35b/3-2)
[=1]
hevā:<Ar. İstek. Nefsin isteği. Düşkünlük. Gelip geçici olan heves. Nefsin zararlı ve günah olan arzuları.
h. (28a/3-1), (29a/3-2)
[=2]
heves:<Ar. İstek, heves.
h. (5a/1-2)
[=1]
hevl:<Ar. Korku. Korku verici.
h.+icān (28b/7-2), (34a/4-2)
[=2]
hevlnāk:<Ar. Korkunç.
h. (24b/5-2)
[=1]
hezār:<Far. Bin sayısı. Bülbül.
h. (4b/3-2)
[=1]

hîç: < Far. Boş, değersiz.

h. (12a/1), (24a/4-1)

[=2]

hicret: < Ar. Bir yerden başka bir yere göç etmek.

h.+din (6b/2-2)

[=1]

himmet: < Ar. Allah indinde makbul ve mübârek bir kimsenin mânevi yardımı ile birisini koruması, yardım etmesi.

h. (22b/2-2)

[=1]

hirre: < Far. Susuzluk. Kedi.

h. (36a/6-2)

[=1]

-İ-

irag: < Irak. Uzak.

ı. (8a/4-2)

[=1]

irak: < Uzak.

ı. (11b/2-1), (13b/6-1)

ı.+dın (35b/5-2)

[=3]

-İ-

îzâ: < Ar. Birdenbire. İncitmek, eziyet etmek.

i. (27a/6-1), (28b/5-1)

[=2]

i'tibâr: < Ar. Saygınlık.

i. (16a/4-2), (7a/3-2)

[=2]

i'tikâd: < Ar. İnanç.

i. (24a/1-1)

[=1]

i-: < Eski hali “er-“ olan ek fiildir.

i.-di (14a/4-1), (14a/4-2), (14b/1-2), (14b/3-1), (14b/5-2), (15a/2-2), (15b/4-1), (15b/4-2), (15b/5-2), (15b/6-2), (16b/4-1), (18a/2-1), (18a/6-2), (18b/2-1), (18b/2-2), (20a/6-1), (20a/7-2), (20a/8-1), (20a/8-2), (20b/1-1), (20b/1-2), (20b/2-1), (20b/4-1), (21a/2-1), (21a/4-2), (21a/5-1), (21a/5-2), (21a/6-2), (21b/1-1), (22a/3-1), (22b/6-1), (23a/2-1), (23a/7-1), (24b/4-1), (25b/4-2), (27a/4-1), (27a/7-2), (27b/2-1), (27b/2-2), (28a/4-2), (28a/7-2), (28b/3-1), (28b/3-2), (29b/4-1), (29b/4-2), (29b/6-1), (29b/6-2), (2b/4-2), (2b/6-1), (2b/6-2), (30a/3-2), (30a/4-1), (30a/7-2), (30b/7-2), (31a/1-2), (31a/4-1), (31a/4-2), (32a/7-1), (32a/7-2), (32b/1-1), (32b/2-2), (33b/6-1), (34a/6-2), (34b/2-2), (34b/6-2), (35a/3-2), (35a/5-1), (35a/5-2), (35b/2-1), (36a/6-1), (36a/7-1), (36a/7-2), (36b/2-2),

(36b/5-2), (37b/2-2), (37b/5-1), (37b/5-2), (37b/6-1), (37b/6-2), (38a/7-1), (38a/7-2), (39b/3-2), (3a/1-1), (40a/1-1), (40a/3-2), (41b/5-1), (41b/7-2), (42a/7-2), (43a/2-2), (43a/3-2), (43a/6-1), (45a/4-1), (45b/3-1), (46b/2-1), (46b/7-2), (47a/1-1), (47a/1-2), (4a/4-1), (6a/2-2), (6a/3-1), (6a/4-1), (6b/2-1), (6b/6-1), (6b/6-2), (6b/7-2), (7a/6-1), (7a/7-1), (7a/7-2), (7b/3-2), (7b/6-1), (8a/1-1), (8a/1-2), (8a/2-2), (8a/3-1), (8a/3-2), (8a/4-1), (8a/4-2), (8a/5-1), (8a/6-2), (8b/1-1), (8b/2-2), (9a/3-2), (9a/4-1), (9a/4-2), (9a/5-1), (9a/5-2)

i.-diler (22a/3-2), (2b/3-1), (30a/6-2), (31a/2-1), (32b/2-1), (32b/7-2), (34b/2-1), (36a/6-2), (40a/5-2), (40b/7-1), (41a/1-1), (4a/4-2), (7b/4-1), (7b/5-2)

i.-dim (23a/5-1), (47b/6-2)

i.-diñ (26a/3-2)

i.-dük (17b/5-1)

i.-ken (32b/5-2)

i.-kin (14a/5-1)

i.-mes (22a/2-1)

i.-mestür (11b/3-1), (13a/7-2), (41a/7), (42a/1-1), (44a/4-2)

i.-se (21a/4-1), (25a/1-2)

[=156]

iblis: < Ar. Şeytan.

i. (29b/6-2)

[=1]

ibtidā: < Başlangıç, başlama.

i. (1b/5-1)

i.+sı (7a/2)

[=2]

icāzet: < Ar. İzin.

i. (10b/7-1)

[=1]

icma': < Ar. Dağınık hâlde bulunan şeyleri, yazıları toparlayıp bir araya getirme. Fikir birliği oluşturabilme.

i.+ışāb (24b/6-1)

[=1]

iç: < Her şeyin içerisi, dâhil, derûn.

i. (16b/6-2)

i.+ide (14b/5-1), (15b/3-1), (16a/3-1), (16a/5-2), (16b/4-1), (22a/6-2), (24a/5-2), (25b/4-1), (26a/2-2), (27b/1-2), (28b/4-2), (33b/2-1), (34b/1-2), (37b/4-1), (43a/5-2), (45b/7-1), (47a/4-2), (6b/7-2)

i.+iñe (42a/1-2)

i.+keri (6b/5-1)

i.+re (13a/2-1), (20a/3-2),
(22a/5-1), (3a/2-2), (41b/1-1), (41b/6-
1), (44a/7-1), (45b/4-2), (7a/5-1)

[=30]

içre:< İçinde.

i. (24a/2-2)

[=1]

id-:< Yapmak, bir şeyi bir durumdan
başka bir duruma sokmak, etmek.

i.-er (37a/4-2), (37b/7-2)

[=2]

idi:< Sahip, efendi.

i. (7b/7-1), (7b/7-2), (8a/6-1)

i.+ni (40b/6-1), (40b/6-2)

[=5]

idir-:< Ayırıp seçmek, ayırmak.

i.-iñ (33a/6-1)

[=1]

igri:< Eğri. Doğru, düz ya da dikey
olmayan, bir yerinde yamukluk.
bozukluk olma hâli.

i. (24a/5-1)

[=1]

ihtirām:<Ar. Saygı duyma, hürmet
etme.

i. (10b/1-2)

[=1]

ihtiyār:<Ar. Yaşlı. Seçme, seçilme.
İrade.

i. (38a/6-2), (4a/4-2)

[=2]

ike:< Eke. Sahip, egemen. Bakıcı,
eğitici. Dahi, çok akıllı.

i. (24a/2-2)

[=1]

iki:< Birden sonra gelen sayının adı.

i. (15b/7-2), (22b/6-1), (26a/4-
1), (26b/2-1), (33a/2-2), (36a/7-2),
(41a/5-1), (42b/7-2), (7b/5-2)

[=9]

ikin:< İki iki.

i. (21a/4-2)

[=1]

ikin-:< Kendisini yetiştirmek.

i.-me (26a/4-1)

[=1]

il:< Devlet, yurt, memleket.

i. (21a/6-1), (32a/4-2), (34b/3-1)

i.+din (24b/2-2)

i.+i (34b/7-1), (44a/7-2), (44b/2-
2)

i.+ide (20a/6-1), (30a/6-2),
(32a/1-2), (34a/7-1), (34b/5-2), (35b/6-
2), (37a/3-2), (38a/7-2), (39a/1-1),
(39b/5-2), (46b/1-2)

i.+idin (11b/7-2), (21a/2-1),
(9a/1-1)

i.+iğine (21a/5-2)

i.+iginde (4b/7-1)

i.+iğde (31b/2), (31b/5-2)

i.+iğni (36a/3-1)

i.+inde (5a/3-2)

i.+ine (16b/6-1), (17a/2-2),
(9b/1-1)

i.+ini (33b/6-1), (38a/2-2),
(38b/2)

i.+leri (30a/7-2)

[=34]

ilāh:<Ar. Tanrı, ilah.

i. (15a/5-1), (16a/7-1), (19b/4-1),
(22b/3-2), (27b/7-1), (2a/3-1), (2b/2-1),
(30a/1-1), (31b/3-2), (33a/3-2), (34a/1-
1), (34b/6-2), (35b/4-2), (39a/7-1),
(3a/4-1), (5a/6-2), (5b/3-2), (8a/7-1),
(8a/7-1)

i.+iğudā (32a/4-1)

i.+iğani (7a/5-1)

i.+ite‘ālāğa (16a/6)

i.+mı (42b/5-2)

[=23]

ilci:< Bkz.: İlçi.

i. (38b/5-2), (39b/2-1)

i.+ke (38b/5-1)

[=3]

ilçi:< Elçi. Bir devleti başka bir devlet
katında temsil eden yetkili kimse.

i. (38b/6-1), (39b/3-1)

[=2]

ile:< Sözcüğün sonuna getirilerek
birliktelik, işteşlik, araç, neden ya da
durum bildiren tümleçler oluşturmaya
yarar.

i. (10a/3-1), (21b/5-2), (21b/6-
1), (26a/1-1), (43a/1-1)

[=5]

ilgeri:< İleri.

i. (44a/5-1)

[=1]

ilig:< El. Kolun, bilekten parmak
uçlarına değin olan, tutmaya ve iş
yapmaya yarayan bölümü.

i. (5a/2-1)

i.+i (24a/5-1), (9a/5-2)

i.+inde (22b/2-2)

i.+ine (4b/2-1)

i.+ini (15b/7-2)	i.+sini (45a/4-1)
i.+me (36a/3-1)	[=9]
[=7]	ini :< Küçük kardeş.
imdi :< Şimdi.	i.+m (19b/2-1)
i. (24a/3-1), (42a/2-2), (5b/5-2)	i.+mni (19b/4-2)
[=3]	i.+ni (20a/1-2)
inret :< İnlemek, figan etmek	[=3]
i.-ip (10a/5-2)	ins :<Ar. İnsan.
[=1]	i. (2a/1-2), (8a/1-2)
in ‘ām :<Ar. Nimetlendirme.	[=2]
i.+dın (9a/6-2)	inşā :<Ar. Yapma. Vücuda getirme. Düzenlemek. Olmayan bir şeyi görünebilir bir hâle getirme.
[=1]	i.+kılı (38a/4-1)
incü :< İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinde çıkan parlak, yuvarlak ve ziynet eşyası olarak kullanılan kıymetli taş. Küçük, temiz ve sevimli.	[=1]
i. (24a/1-1), (25a/4-1)	intihā :<Ar. Son, sona erme.
i.+ni (4b/4-2)	i. (1b/5-2)
[=3]	[=1]
ineke :< Yardımcı.	ir :< Erkek, adam. Asker.
i. (47b/7)	i. (36b/1-1)
i.+ge (45a/5-2), (47a/3-1)	[=1]
i.+leri (41b/3-1)	ir :< Eski hali “er-“ olan ek fiildir.
i.+si (42a/3-1), (45a/2-1), (45b/1-1), (46a/1-1)	i.-di (14b/2-2), (15b/4-2), (15b/5-1), (15b/6-1), (17b/4-2), (20b/4-2), (21a/3-1), (22a/2-1), (22a/2-1), (22a/2-2), (22b/6-2), (23a/4-2), (24a/2-

1), (25b/5-1), (25b/7-2), (26a/1-2), (29b/5-2), (31a/2-2), (32b/1-2), (33a/6-2), (33b/6-2), (34b/1-1), (34b/4-2), (35a/1-2), (35a/6-2), (35b/1-1), (36b/2-1), (36b/3-1), (36b/4-1), (37b/1-1), (3a/1-2), (40a/6-1), (42b/7-1), (44a/7-1), (45a/6-1), (5a/3-2), (6a/3-2), (6b/7-1), (7b/1-1), (7b/2-1), (7b/3-1), (7b/6-2), (8a/5-2), (8a/7-2)

i.-dim (13a/2-1)

i.-ür (10b/3-2), (10b/5-1), (10b/5-2), (10b/6-1), (10b/6-2), (11a/2-2), (11a/5-2), (11a/6-1), (11a/6-2), (11b/1-1), (11b/6-1), (12b/7-1), (12b/7-2), (15b/2-1), (17b/2-2), (19a/1-2), (19b/1-1), (19b/1-2), (1b/2-2), (1b/6-1), (24a/1-2), (24a/3-2), (24a/5-1), (24a/5-2), (24a/7-2), (24b/1-2), (25a/2-2), (26a/1-2), (26a/3-1), (26a/6-2), (26b/5-1), (28a/1-2), (28b/2-1), (29a/1-2), (2a/3-1), (2a/3-2), (2a/4-1), (2a/4-2), (2a/5-1), (2a/6-1), (2b/4-1), (2b/4-2), (33a/7-2), (33b/2-2), (35b/3-2), (38a/1-2), (38a/6-2), (39a/2-2), (3a/2-2), (3a/5-1), (3a/5-2), (3a/7-1), (3b/2-1), (3b/7-1), (3b/7-2), (42a/3-2), (43b/1-1), (44b/1-2), (44b/2-2), (44b/4-1), (45a/7-2), (45b/4-1), (45b/4-2), (45b/5-2), (47b/1-1), (47b/5-2), (4a/3-2), (4a/5-1), (4a/6-1), (5a/4-2), (5a/5-1), (5a/6-1), (5a/7-1), (5a/7-2), (5b/1-1), (5b/1-2), (5b/3-1), (5b/4-1), (5b/4-2), (5b/5-1), (5b/7-1),

(5b/7-2), (5b/8-1), (5b/8-2), (7a/3-1), (8b/3-1), (8b/3-2), (8b/4-1), (8b/5-1)

i.-ürler (25b/2-2), (4a/5-2)

i.-ürüm (31b/3-2), (37a/3-2), (39a/6-2)

[=139]

ise:< Şart kelimesi. Olunca, olursa...

i. (40b/4-2)

[=1]

isfendiyâr:<Far. İsfendiyâr, İran'ın efsanevî kahramanı ve Şehname'nin karakterlerinden biri. İran sülalesi Keyânîlerin hükümdarı Güştâsb'ın büyük oğludur.

i. (4a/4-1)

[=1]

işhak:<İbr. İshak, İsrailoğullarının üç önemli büyüğünden biri olan İbrani din büyüğü ve atasıydı. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dahil olmak üzere İbrahimî dinlerde önemli bir kişidir. İbrahim ve Sare'nin oğlu, Yakup ve Esav'ın babası olan İshak, Yusuf ve Yehuda'da dahil İsrailoğullarının dedesidir.

i. (13a/2-2)

[=1]

islām:<Ar. Müslüman.

i. (32a/3-1), (5b/7-2)

[=2]

iste-:< İstek duyumsamak.

i.-r (43a/6-1), (43b/2-2)

i.-b (20a/4-2)

[=3]

iş:< Herhangi bir şey üretmek, ortaya koymak için belirli bir güç harcayarak yapılan çalışma, etkinlik.

i. (27a/6-2), (28b/2-2), (9a/4-2)

i.+e (5a/7-1)

i.+gin (39b/7-1)

i.+i (20a/8-1), (24a/4-1)

[=7]

işit-:< İnsanlarda ve hayvanlarda kulakları yolu ile bir takım sesleri duymaya yarayan organ.

i.-gin (25a/4-1)

i.-ib (17b/6), (28b/7-1), (43b/4-1), (46a/6-1), (4b/1-1)

i.-keç (17b/7-1)

i.-keni (44a/6)

i.-medim (14b/6-1)

i.-ti (23a/1-2), (34a/3-2), (39a/2-1)

[=12]

işle-:< Herhangi bir nesne üzerinde çaba harcayarak, emek vererek onu daha elverişli, kullanıma daha uygun bir duruma getirmek.

i.-di (40b/6-1)

[=1]

it-:< Etmek, yapmak, bir durum oluşturmak, bir şeyi bir duruma sokmak.

i.-e (45b/7-1)

i.-eli (8b/6-2)

i.-er (20b/4-2)

i.-ey (21a/7-1), (47a/7-2)

i.-geç (28b/6-1)

i.-keni (20b/7)

i.-me (12b/5-2)

i.-miş (27a/3-1)

i.-ti (25b/5-2), (35b/7-2)

i.-tiler (12b/5-1), (36a/1-2)

i.-übtür (19b/2-1)

[=14]

itek-:< Vücudun belden aşağısına giyilmek üzere dikilmiş, beli dar, alt yanı değişik biçimlerde olabilen, genellikle kadın giysisi.

i. (20b/4-1), (20b/4-1)

[=2]

ittifak:<Ar. Anlaşma, birleşme.

i. (10a/6-1), (13b/6-2), (18b/5-1), (22b/7-1), (38b/2)

[=5]

ittişāl:<Ar. Birleşme, kavuşma.

i. (30b/3-2), (36b/7-1)

[=2]

iy:< Ey. kendisine seslenilen kimsenin ya da kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilir ve uzatılabilir.

i. (16b/5-2), (42a/4-2), (43a/1-2)

[=3]

iyi:< Nitelikçe beğenilecek düzeyde olan, uygun ve istenilen nitelikleri taşıyan.

i.+si (9b/7-2)

[=1]

iz:< İnsan, hayvan ya da devinen bir aracın geçtiği ya da önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti.

i.+ni (27a/3-2)

[=1]

iẓhār:<Ar. Ortaya çıkmak.

ı.+ıẓahr (6b/4-1)

[=1]

ķāfile:<Ar. Grup, topluluk. Kervan.

k. (32a/6-2)

[=1]

ķabr:<Ar. Mezar kabir.

k.+din (26a/7), (26b/1-1)

k.+ga (27b/2-1)

k.+ine (25b/5-2), (25b/6)

k.+ini (26a/1-1)

[=6]

ķabūl:<Ar. Bir malı satın almak için kabul ettiğini bildiren sözdür.

k. (19b/7-1), (39a/6-2), (42a/7-1)

[=3]

ķaç:< Tehlikeli ya da istenmeyen bir durum karşısında birinden ya da birilerinden uzaklaşma durumu.

k.-ıb (24a/2-1)

k.-ķak (24a/5-1), (25a/2-2), (27b/4-2)

k.-tı (19a/1-1), (27a/2-1)

[=6]

ķadem:<Ar. Ayak. Adım.

k. (31b/7-1), (33a/1-1), (33b/2-2), (44a/5-1), (44b/3-2), (46b/5-2)

k.+iñ (32b/6-2)

[=7]

-K-

ḳadīm: < Ar. Zaman bakımından eski olan şey.

k. (6a/6-2), (16b/4-2)

[=2]

ḳafes: < Far. Tel veya başka cisimlerle yapılabilen, içerisine saklanılmak istenen bir şeyin koyularak muhafaza edildiği odacık.

k. (37b/6-2)

[=1]

ḳahhār: < Ar. Her şeye her zaman mutlak galip gelen ve boyun eğdiren Allah.

k. (6b/4-1)

[=1]

ḳahr: < Ar. Zorlama, mahvetme, ezme.

k. (6b/4-1)

[=1]

ḳal‘a: < Ar. Kale.

k.+ibelḥ (6b/3-1)

k.+imağribke (39b/4-2)

k.+inisānga (30a/7-1)

[=3]

ḳal-: < Bulunduğu konumu, yeri korumak, değiştirmemek, aynı yerde bulunmak.

k.-dı (37b/4-1)

k.-dılar (18a/3-1), (41b/1-2)

k.-ğay (12b/4-1)

k.-ıb (17b/4-2)

k.-madı (26b/4-2), (29a/4-1)

k.-madın (22b/5-2)

k.-sun (5a/4-1)

[=9]

ḳamer: < Ar. Ay.

k. (36b/3-2), (36b/7-1), (47b/5-2), (4a/1-1), (9a/7-1)

k.+din (43b/1-1)

[=6]

ḳamu: < Hep, bütün, tamamen. Halkın hepsi.

k.+sı (12a/4-2)

[=1]

ḳamuḳ: < Kamu. hepsi, bütün

k.+ıcihān (5b/4-2)

[=1]

ḳan: < Kan. İnsan vücudunda bulunan hayatî bir sıvı.

k. (15b/1-2), (17a/4-2), (18b/6-1), (19a/1-2), (19a/7-2), (41b/3-2)

k.+ğa (17a/3), (17a/5-2)

k.+ı (18a/4-1), (18a/4-2), (18a/5-1), (4a/7-2)

k.+ıma (16a/2-2)

k.+ını (4b/4-2)

[=14]

kanā'at:<Ar. Kısmetine razı olma.

k.+ınnı (36a/3-2)

[=1]

kanlıg:< Kağrı arabası.

k. (18a/7-1)

[=1]

karār:<Ar. Sabit ve sakin olmak.

Yeterli ölçü. Devamlılık.

k. (5a/5-1), (5a/7-2), (26b/4-2),
(37b/4-2)

[=4]

karındaş:< Kardeş.

k. (7b/5-2)

[=1]

kat:< Bir yüzey üzerine az ya da çok kalın bir biçimde, düzgün olarak yayılmış ya da üst üste konulmuş şeylerden her biri.

k.+ıda (20b/6-1), (28b/7-2)

k.+ıdın (22a/3-2), (7b/1-2)

k.+ımdın (11b/2-1)

k.+ındın (8a/4-2)

[=6]

kaṭ:<Ar. Kesme, geçme.

k. (38b/7-1), (38b/7-1), (39b/5-2)

k.+kılıb (9b/1-2)

[=4]

kaṭl:<Ar. Öldürme, katil.

k.+ıbād (13b/5-2)

k.+iküffār (2b/6-2)

[=2]

kaṭre:<Ar. Damla.

k. (14b/5-2)

[=1]

kaṭl:<Ar. Anlaşma. Sözleşme. Söz.

k.+üñe (6a/6-2)

[=1]

kaṭv:<Ar. Bozmak. Yıkmak.
Bağlamak. Küçük kum tepesi.

k.+ını (18b/7-2)

[=1]

kaṭda:< Nerede.

k. (27a/3-2), (27a/6-1), (33b/2-2)

[=3]

kaṭde:< Nerede.

k. (37a/2-1)

[=1]

kaṭı:< Hangi.

k. (45b/2-1)	k.-alı (45b/2-2)
[=1]	k.-alıñ (10b/4-2), (14a/1-2)
ķaysār :<Ar. Rum hükümdarı.	k.-asın (13b/3-1), (3a/6-2)
k. +ı (42a/2-2)	k.-ay (19a/3-2)
[=1]	k.-ayın (19a/5-2), (19b/5-1), (20a/3-2), (31b/5-1), (42a/4-1), (45b/7-2)
ķayşar :<Ar. Rum hükümdarı.	k.-ban (31a/3-1), (34b/3-1), (41a/3-2)
k. (4a/3-2)	k.-dı (10a/1-2), (10a/4-1), (10b/1-1), (10b/1-2), (16b/5-1), (18b/1-1), (18b/7-2), (20a/1-1), (20b/3-2), (21a/1-2), (21a/4-1), (22b/4-1), (25a/6-1), (29a/3-1), (29a/7-2), (2a/7-2), (30b/1-1), (30b/4-1), (31b/1-2), (33a/7-1), (33b/7-1), (35a/2-2), (35a/7-2), (37b/2-1), (37b/3-1), (39b/2-2), (39b/7-2), (40a/1-2), (40a/2-2), (40a/7-2), (41b/5-1), (42a/7-1), (42b/2-1), (44a/2-2), (44a/3-2), (45a/1-1), (45a/3-2), (46b/1-2), (46b/4-1), (46b/6-1), (47b/3-2), (47b/4-2), (9a/7-2), (9b/1-1), (9b/3-1)
[=1]	
ķaysı :< Hangi.	
k. (46a/1-2)	
[=1]	
ķaz :< Toprağı ya da herhangi bir yüzeyi eşeleyip daha alt katmana geçecek kadar darbe vurma eylemi.	
k.-ib (15b/4-2)	
[=1]	
ķibel :<Ar. Yan, taraf, yön, cihet, cânib.	
k. (43a/3-1)	
[=1]	
ķıl :< Yapmak, etmek anlamında kullanılan yardımcı bir eylemdir.	
k. (31b/6-2), (32b/6-1), (36a/3-2), (47a/5-2), (47a/6-1)	
k.-a (22b/6-1)	
k.-adıb (33a/1-2)	
k.-adur (33a/3-2)	
	k.-dılar (16b/7-2), (17a/4-2), (17a/5-2), (17b/1-1), (19a/7-2), (2a/5-2), (30b/7-1), (42b/3-1), (42b/4-2)
	k.-dım (14a/5-1), (28b/5-2), (39a/7-1)
	k.-duk (18a/4-1)

k.-ğaç (16b/1-1), (18b/6-2),
(23a/4-1), (30a/1-2)

k.-ğalı (44b/5-2)

k.-ğan (24a/2-2)

k.-ğanı (16a/6), (22a/7), (24b/3),
(25a/5), (27b/5), (29a/2), (29b/1)

k.-ğın (14b/7-2), (19b/4-2),
(20a/2-1), (22b/2-1), (27a/6-1), (28b/1-
1), (31a/8-2)

k.-ğuğa (16a/3-1)

k.-ğusıdur (37a/4-1)

k.-ıb (10a/6-1), (13b/1-2),
(13b/6-2), (15b/6-1), (17a/7-1), (17b/3-
2), (18b/5-1), (20a/3-1), (24b/5-1),
(25b/5-1), (30a/4-2), (30a/6-1), (30b/3-
2), (33a/4-1), (34b/4-2), (37a/6-1),
(38a/5-1), (38b/2), (38b/4-1), (38b/7-1),
(38b/7-2), (39b/5-2), (40a/6-1), (41a/4-
1), (6a/4-2), (9b/1-2)

k.-ıban (22b/4-2)

k.-ıñ (16a/2-1), (23b/6-2),
(38a/2-2), (38a/4-2)

k.-ıñız (35b/5-2)

k.-ıñlar (16a/3-2)

k.-kanı (32b/4)

k.-ma (12b/6-2), (14b/7-2),
(1b/6-2)

k.-madılar (16a/4-2)

k.-mağın (45b/1-2)

k.-man (22b/7-1)

k.-mañ (23a/6-2), (24b/7-2)

k.-sa (11a/2-2), (11b/3-2),
(15a/2-1), (21a/3-2), (47a/6-2)

k.-san (19b/7-1)

k.-sañ (39a/6-2)

k. (11a/2-1), (11b/6-2),
(14b/2-2), (17a/1-2), (17a/2-2), (17b/2-
2), (19a/2-2), (21a/7-2), (23a/3-1),
(23a/3-2), (25a/7-1), (33b/5-2), (35a/6-
2), (39a/5-2), (45b/2-2), (45b/3-2),
(4b/5-2), (9a/2)

k.-urlar (28a/5-2), (38b/1-2),
(44a/7-2)

[=173]

kılıç:< Çelikten ya da başka
madenlerden yapılmış, farklı şekillerde
olabilen genellikle savaşlarda savaş aleti
olarak kullanılan bir tür silah.

k.-ıñ (10a/5-1)

[=1]

kına-:< Kınamak. Bir kişinin yanlış,
uygunsuz, yakışıksız davranışını
eleştirme, ayıplama.

k.-mañ (14a/6-1)

[=1]

kırağ:< Kenar, kıyı. Sahil.

k.+ında (32b/3-2), (32b/4),
(32b/6-1), (33a/1-1)

[=4]

kırık:< Kırma işine konu olmak.

k. (15b/5-2)

[=1]

kışaş:<Ar. Kıssalar, hikayeler.

k. (7a/5-1), (7a/5-2)

k.+ıvākı'asın (7a/4-1)

[=3]

kışa:< Ar. Kıssalar, hikayeler.

k. (47a/5-2), (6a/3-1)

k.+ihāzretiyūsufnı (7a/2)

k.+iyūsuf (6a/2-2)

k.+iyūsufnı (6b/1-1), (7a/5-2)

k.+sıdur (23a/4-1)

[=7]

kıyāmet:<Ar. İslamiyette evrenin yerle bir olması, her şeyin bitmesi düşüncesi. Evrenin sonunun geldiği ve tüm insanların mahşerde toplanıp hesaba çekileceği gün.

k. (28a/6-1)

[=1]

kıyās:<Ar. Karşılaştırma.

k. (40a/3-2), (41a/4-2)

[=2]

kıymet:<Ar. Değer.

k. (46b/3-1)

[=1]

kız:< Dişi çocuk.

k.+dın (44b/1-1)

k.+ı (15b/5-1), (35b/6-1),
(36a/5), (36b/3-1), (44b/2-1), (45a/3-1)

k.+ları (41b/3-1)

[=8]

kıç:< Geç. Olması gereken, kararlaştırılan, beklenen ya da alışılan zamandan sonra.

k. (18b/7-2)

[=1]

kıl:< Gelmek. Varmak, ulaşmak.

k.-di (41b/5-2)

[=1]

ko:< Koymak.

k.-ban (44b/3-2)

k.-dı (29a/1-1)

k.-yar (18a/4-2)

k.-ydı (15a/1-2), (16a/1-2),
(31b/7-1), (32a/1-2), (33a/1-1), (39a/1-2), (46b/1-2)

k.-ydılar (34b/5-2)

k.-yğan (45a/7-2)
k.-yğın (44a/5-1)
k.-yma (6a/7-1)
k.-ymas (8a/4-2)
k.-ysa (31b/2), (31b/5-2)
k.-ysağ (33b/2-2)
k.-yub (12b/3-2), (15b/1-1),
(16b/7-2), (6b/5-2)

[=22]

ķob-:< Kopmak. Gerginliğe dayanamayınca herhangi bir yerinden ikiye bölünmek.

k.-tı (15a/1-1)

[=1]

ķoc-:< Kucaklamak.

k.-tı (13a/1-2)

[=1]

ķoğ-:< Kovmak. Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek, başından savmak.

k.-mas (13a/4-2)

[=1]

ķoh-:< Kokmak.

k.-tı (26a/1-1)

[=1]

ķol:< İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

k.+ımı (27a/5-2)

k.+nı (24b/2-2)

[=2]

ķop:< Çok, pek.

k. (22b/2-1)

[=1]

ķoy-:< Bir şeyi belli bir yere ya da herhangi bir yere yerleştirmek ya da bırakmak.

k. (36a/1-1), (46b/5-2)

[=2]

ķoyaş:< Güneş.

k. (36b/4-1)

[=1]

ķoyn:< Göğüs ile giysi arası.

k.+ıda (9a/5-1)

k.+ığa (20b/3-1), (36b/6-2)

[=3]

ķöñl:< Yürekte olduğu varsayılan nitelik, sevgi, istek, anış, düşünüş gibi duygu kaynağı, kişinin iç dünyası.

k.+i (11a/1-1)

[=1]

köñül:< Yürekte olduğı varsayılan nitelik, sevgi, istek, anış, düşünüş gibi duygu kaynağı, kişinin iç dünyası.

k. (35b/1-1)

[=1]

ķudret:<Ar. Güç, kuvvet.

k.+iilāhnı (42b/5-2)

k.+ışun' iilāh (22b/3-2)

[=2]

ķudūs:<Ar. Filistin'de, Süleymân aleyhisselâm tarafından inşâ ettirilen Mescid-i Aksâ'nın bulunduğı şehir.

k. (8a/5-2)

[=1]

ķul:< Köle.

k. (24a/3-2), (25a/2-2), (27a/4-1), (29a/6-2), (38a/5-1)

k.+ğa (44b/5-2)

k.+ı (45a/7-1)

k.+ıdur (44b/3-1), (31a/8-1)

k.+nı (27a/2-1)

k.+uğnı (28b/5-1)

[=11]

ķulluğ:< Kul olma durumu.

k.+uğ (33a/7-2)

k.+unı (39a/5-2)

[=2]

ķulluķ:< Kul olma durumu.

k. (39a/6-2)

[=1]

ķumāş:<Ar. Yün, pamuk, ipek gibi şeylerin ipliklerinden makinede dokunmuş her türlü dokuma.

k. (33a/6-2), (40a/1-1)

[=2]

ķur' ān:<Ar. "Okunan" mânâsında ilâhî kitabımızın adı.

k. (3a/1-1)

[=1]

ķuş:< Havada uçan kanatlı hayvanların genel adı.

k. (22a/2-1), (23a/7-2)

k.+ların (22a/1-2)

[=3]

ķāc:<Far. Küçük bir çeşit çam.

k. (27b/4-1)

[=1]

ķāfir:<Ar. İman esaslarına inanmayan.

k. (30a/7-2), (31a/4-1), (31a/4-2), (36a/7-1)

[=4]

kān:<Far. Bir şeyin menbaı. Kaynak,
kuyu.

k. (5a/2-1)

k.+ışehke (7a/3-2)

[=2]

kār:<Far. İş. Kazanç.

k. (20a/4-2), (7a/3-1)

[=2]

kārvān:<Far. Kervan.

k. (23a/7-1), (28a/2-2), (28a/5-1), (29b/2-1), (30a/3-2), (30b/5-2), (34a/6-1)

[=7]

kebāb:<Ar. Ateşte pişirilen et.

k. (37b/5-2), (45a/4-1), (47a/1-1), (5a/1-2)

[=4]

kebīr:<Ar. Büyük.

k. (32a/2-1), (34b/6-2)

[=2]

kebūd:<Far. Mavi. Gök rengi.

k. (9b/1-2)

[=1]

keç-:< Bir yerden başka bir yere gitmek, yer değiştirmek.

k.-mes (9a/4-2)

[=1]

kelām:<Ar. Söz, söyleyiş, nutuk.

k. (11a/4-2), (13a/2-1)

k.+ında (7a/4-2)

[=3]

kelān:<Far. İri, cüsseli, büyük.
Heybetli.

k. (18b/6-2), (8b/6-2)

[=2]

kemer:<Far. Bel.

k. (43b/4-2)

[=1]

ken‘ān:<Ar. şimdiki Filistin, İsrail yöresine ve Mısır‘ın kıyı kesimlerine verilen addır.

k. (11b/7-2), (21a/2-1), (27a/2-1), (7a/6-1)

k.+ğa (21a/6-2)

k.+ı (28b/5-1)

[=6]

kenz:<Ar. Hazine.

k.+idin (20b/2-2)

[=1]

kerçi:<Far. Her ne kadar, ise de, gerçi.

k. (36a/4-1)

[=1]

kerek:< Gerek. Bir şeyin yapılabilmesinin, olabilmesinin koşulu olan, bir şeyin olmasının onun gerçekleşmesine bağlı bulunduğu şey.

k. (12b/7-2), (19b/7-2), (24a/4-1), (28a/4-1), (35b/4-2), (36b/1-1), (40a/1-1), (4b/1-2)

[=8]

kerek-:< Bir şeyin olabilmesi, yapılabilmesi ya da gerçekleşmesi onun olmasına, bulunmasına bağlı bulunmak, gerek olarak ortaya çıkmak, gerek olmak.

k.-señ (12b/4-2), (17b/5-2)

[=2]

kerem:<Ar. İyilik, lütuf, ikram, değer.

k. (31b/7-2)

[=1]

ketgür-:< Getirmek.

k.-di (16b/3-2)

[=1]

ketm:<Ar. Gizleme, saklama.

k. (31b/4-1)

[=1]

kevkeb:<Ar. Yıldız.

k. (7b/7-1)

[=1]

kevn:<Ar. Varlık.

k. (2a/4-1), (2a/4-2)

k.+imekân (2a/4-1)

[=3]

keyşân:<Ar. Özür, mâzeret.

k. (25a/2-1)

[=1]

ki:<Far. Anlam yönünden ilişkili iki tümceyi birbirine bağlar.

k. (11b/5-2), (11b/6-2), (12a/3-1), (12b/5-2), (12b/7-1), (13a/2-2), (13a/5-1), (13b/2-1), (14a/2-2), (14b/7-1), (15b/4-1), (15b/6-1), (16a/4-1), (16b/5-2), (16b/6-2), (17a/1-1), (17b/3-1), (18a/4-1), (18a/6-1), (18a/6-2), (19b/7-1), (21a/2-1), (21a/6-1), (22a/5-1), (22b/2-1), (22b/3-1), (23a/7-1), (23a/7-2), (24a/3-1), (24a/4-2), (24a/6-2), (24b/2-1), (24b/6-2), (24b/7-2), (25a/1-1), (25b/1-2), (25b/2-1), (25b/2-2), (27a/4-2), (27a/6-1), (27b/4-2), (28a/3-1), (28a/6-1), (28b/5-1), (28b/6-2), (29a/6-2), (2a/2-2), (2b/4-2), (30b/4-2), (31a/8-1), (31b/4-2), (31b/5-2), (33a/2-2), (33a/6-1), (33b/2-2), (33b/5-2), (35b/2-2), (35b/7-1), (36a/4-1), (37a/3-1), (37a/4-1), (37b/4-2), (39a/7-2), (3b/1-2), (3b/3-1), (41a/6-2), (42b/1-2), (42b/4-1), (42b/5-1), (43a/7-2), (43b/4-2), (44a/7-2), (44b/1-1), (45a/5-

2), (45a/5-2), (45a/6-1), (45b/6-2), (45b/7-2), (46b/4-2), (46b/6-2), (47a/1-1), (47a/3-1), (47a/7-2), (47b/1-1), (47b/6-1), (4a/1-2), (5a/7-1), (5a/7-2), (5b/1-1), (5b/1-2), (5b/4-1), (6a/1-1), (7a/1-1), (9a/6-1)

[=94]

kīṣān: < Ar. Sarp yerden kesilmiş odunları indirmeye yarayan, kalın çatal ağaçtan yapılmış kızak.

k. (27a/2-2)

[=1]

kibi: < Gibi. –e benzer.

k. (11a/7-2), (14a/3-1), (19a/6-2), (26a/4-1), (33b/1-1), (3b/3-2), (45a/1-2), (6b/6-1)

[=8]

kibin: < Kimi.

k. (42b/6-1)

[=1]

kiç: < Geç.

k. (17a/6-1)

[=1]

kiçe: < Gece.

k. (20b/2-1), (21a/2-1), (24a/2-1), (30a/4-1), (36b/6-1), (40b/7-1)

[=6]

kiçig: < Küçük.

k.+i (29b/6-1)

[=1]

kiçki: < İhtiyarlamaya yüz tutmuş, yaşlanmış. Geçmiş.

k. (30b/1-2)

[=1]

kil-: < Gelmek.

k. (12a/2-2), (25b/1-1), (27a/6-2)

k.-di (15a/1-2), (16b/3-2), (20b/3-1), (22b/1-2), (23a/3-1), (28b/7-2), (31a/7-1), (33b/7-2), (34a/1-1), (34a/2-1), (39a/1-1), (39b/2-2), (41a/4-1), (41a/5-2), (41a/6-1), (42b/6-2), (45a/2-1)

k.-diler (17b/1-1), (23a/2-1), (30b/2-1), (34b/5-2)

k.-dik (45a/1-1)

k.-eli (18b/4-2)

k.-gek (21a/5-2)

k.-geni (26a/7)

k.-günçe (13b/3-2)

k.-ib (10b/1-1), (19a/4), (21b/1-1), (22a/7), (23a/6), (28b/4-1), (28b/6-2), (31b/5-2), (32b/3-2), (33a/7-1), (9b/1-1)

k.-in (12a/4-1)

k.-ken (39b/2-1)	k.+edür (3b/1-2)
k.-medim (14a/5-2)	[=27]
k.-mes (41a/4-2)	kir-: < Girmek.
k.-türür (7b/1-1)	k.-di (20b/3-1), (35a/6-1), (36b/6-2), (6b/5-1)
k.-ür (4b/6-2), (21a/6-2), (29b/4-1), (39a/3-2), (9b/7-2)	k.-eliñ (33b/2-1)
k.-ürler (31a/2-1)	k.-er (4b/7-2)
[=51]	k.-ey (31b/6-1)
kilāb: <Ar. Köpekler.	k.-eyin (27b/7-1)
k.+e (35b/6-2)	k.-genleri (33b/3)
[=1]	k.-gey (21a/5-2)
kiltür-: < Getirmek.	k.-ib (29b/2-1), (30b/5-2), (45a/6-1)
k.-di (16b/6-1), (39b/5-2)	k.-menjiz (16a/2-2)
k.-diler (41b/4-1)	[=14]
k.-genlerni (18b/3)	kirām: <Ar. Yüce kişiler. Cömertler.
k.-keni (43b/5)	k. (21a/2-2)
k.-üb (15b/7-1), (16b/7-1)	[=1]
[=7]	kirdigār: <Far. Girdigâr. Allah, Tanrı
kim: < Bağlaç “ki”.	k. (2a/7-1)
k. (15a/2-1), (21a/3-1), (21a/6-1), (24b/4-1), (24b/6-2), (25a/7-1), (25b/1-2), (26b/6-2), (28a/2-2), (29b/5-2), (2a/2-2), (2a/6-2), (33b/5-2), (35b/2-2), (35b/3-2), (37a/1-1), (37b/7-2), (3b/1-2), (3b/4-2), (40a/5-2), (45a/7-1), (45b/7-2), (5b/5-1), (6a/6-1), (7a/1-1), (7a/3-1)	[=1]
	kirk: < Kabuk.
	k.+iner (19b/6-1)
	[=1]
	kişi: < İnsan, kimse.
	k. (43b/1-2), (43b/5), (47b/5-2)

k.+ge (9b/4-2)

k.+leri (30b/4-2)

k.+niñ (36b/1-1)

[=6]

kit-:< Gitmek.

k.-ti (8a/7-2)

k.-eliñ (11b/7-2)

k.-mes (22a/3-2)

[=3]

kitāb:<Ar. Basılı ya da el yazılı kâğıt yaprakların ciltli ya da ciltsiz olarak bir araya getirilmiş biçimi.

k. (5b/6-1)

[=1]

kitür-:< Getirmek.

k. (24b/2-1)

k.-di (33a/5-2), (39a/6-1)

k.-señ (43b/3-2)

k.-üniz (13b/2-2)

[=5]

kiy-:< Giymek.

k.-di (12a/6-2), (33b/4-2)

k.-ib (33b/3)

k.-in (3a/3-1)

[=4]

kiydür-:< Giydirmek.

k.-üb (43b/6-1)

[=1]

kiz:< Giz. Varlığı ya da olduğu açığa vurulmak istenmeyen, gizli tutulan şey.

k. (12a/5-2), (15b/5-1)

[=2]

kiz-:< Gezmek.

k.-di (18a/6-2)

[=1]

koldaş:< Yakın arkadaş.

k. (32b/2-2)

[=1]

kögüs:< Göğüs. Vücudun, boyun ile karın arasında yer alan ve akciğer, yürek gibi organları içinde bulunduran bölümü.

k.+ide (15a/1-2)

[=1]

kök:< Gök. İçinde gökcisimlerinin bulunduğu, dolaştığı sonsuz boşluk, uzay.

k.+e (28b/6-1)

k.+ke (5a/7-1)

g.+deki (13a/3-2)

[=3]

kökyüzi:< Gökyüzü. Yeryüzünün üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, bu kubbenin iç yüzü, göğün görünen yüzeyi, gök.

k.+ge (29a/4-1)

[=1]

könl:< Gönül.

k.+ide (12a/4-2), (22a/5-2),
(27a/7-2), (29b/4-2)

k.+ü (20a/6-1)

k.+üm (44b/4-2)

k.+ümde (6a/4-1)

[=7]

könül:< Gönül.

k. (10b/6-2), (12b/2-2), (7a/3-2)

k.+de (10a/7-2)

[=4]

köp:< Çok, bol, fazla.

k. (14a/6-1), (14a/6-2), (37a/4-1), (44a/1-2)

[=4]

kör-:< Görmek.

k. (14a/6-2), (16b/2-2), (41a/6-2), (44b/3-2), (47a/5-1), (47a/7-1)

k.-di (20b/2-1), (21a/7-1),
(23a/1-1), (30a/1-1), (32a/2-2), (34a/6-

1), (35b/6-1), (44a/7-2), (44b/7-1),
(9a/6-1)

k.-diler (23a/2-2), (29b/7-1)

k.-düm (45a/6-2)

k.-eli (46a/1-1)

k.-er (12a/3-1), (12a/7-2),
(18a/5-2), (27b/1-1), (28a/2-2), (36b/6-1)

k.-geç (29a/5-1), (30b/5-1),
(32a/1-1), (43b/1-2), (5a/2-1)

k.-geni (9a/2), (20a/5)

k.-gey (14b/1-1)

k.-geysin (42a/6-1)

k.-gin (26a/5-2), (42b/5-2)

k.+güsidür (13a/5-1)

k.-medi (27a/1-2), (3b/3-2)

k.-mey (14b/6-2)

k.-se (33b/5-2), (4b/7-2)

k.-señ (22b/3-2)

k.-sün (10b/7-2)

k.-üb (31a/6-1), (36a/5), (39b/6-1), (41a/7), (44b/6), (45a/2-2), (47b/2-1), (47b/4-1)

k.-ün (27a/2-1)

k.-ünür (15a/5-1)

[=55]

köter-:< Yukarı kaldırmak.

k.-di (23b/5-2)

k.-ib (17a/6-1), (26a/5-1)

k.-ip (16a/5-2)

[=4]

köy-:< Küçük yerleşim biriminin adı.

k.+ge (8b/6-1)

k.+ke (5a/1-2)

[=2]

köy-:< Yanmak, yakmak.

k.-di (14b/3-2), (26a/2-2)

k.-diler (10a/3-1)

k.-edür (45b/6-2)

[=4]

köylek-:< Gömlek.

k.+ni (17a/4-2)

[=1]

köyleken-:< Gömlek.

k.+i (17a/3)

[=1]

köz-:< Göz.

k. (10b/6-1), (19a/5-2), (21a/3-2), (29a/3-2), (42a/4-1), (47a/6-2)

k.+i (42b/7-2), (6a/3-2)

k.+ide (18a/1-2)

k.+idin (13b/6-1), (16a/1-1), (22a/1-2), (34b/5-1)

k.+in (27a/1-1), (8a/3-1)

k.+içe (31a/7-2), (32b/6-2)

k.+ini (34a/5-2)

k.+ke (30a/4-2)

k.+leri (14a/4-2), (14b/5-2)

k.+leridin (29a/5-2)

k.+lerini (33a/3-1)

k.+ni (13a/7-1)

k.+üm (12a/3-1), (18a/5-2), (26b/2-1)

k.+üñdın (12b/1-2)

k.+üñe (12a/7-2)

[=29]

küçlen-:< Güçlenmek. Güçlü duruma gelmek.

k.-di (10a/4-2)

[=1]

küffâr-:< Ar. Kâfirler, inkârcılar.

k. (2b/6-2), (32a/2-1)

[=2]

küfr-:<Ar. Örtmek. Kâfirliğin alameti küfürdür. Dinde olan bir durumu olmamış gibi söylemek, göstermek.

k. (30a/5-2)

[=1]

kül-:< Gülmek.

k.-di (15a/3-2)

k.-mekturur (15a/4-1)

[=2]

kün:< Gün.

k. (11b/5-1), (17a/2-1), (21a/5-1), (33b/1-2), (5a/5-2), (5b/5-2)

k.+dür (21b/2-1)

[=7]

kündüz:< Gündüz.

k. (24a/2-1), (30a/4-1), (40b/7-1)

k.+üm (25b/2-2)

[=4]

küntü:<Far. Gizli.

k. (2b/4-1)

[=1]

kürsî: < Ar. Camilerde imamın oturduğu yüksek alan.

k.+yizerrin (44a/5-2)

[=1]

-L-

lā-nazîr: < Ar. Eşsiz, benzersiz, örneksiz.

l. (22b/6-1)

[=1]

lāl:<Ar. Sakin, sessiz, dilsiz.

l. (31a/5-1)

[=1]

lāle:<Far. Lâle denen meşhur çiçek.

l. (11a/1-2)

[=1]

lālezār:<Far. Lâle bahçesi.

l. (10b/3-2)

[=1]

lā-yezāl:<Ar. Zevâl bulmayan, varlığı devam eden.

l. (35a/1-2)

[=1]

la‘ab:<Ar. Eğlence.

l. (11b/3-2)

[=1]

l‘al:<Ar. Billurlaşmış ve saydam bir parlak kırmızı renkli değerli bir taş. Mec.: Sakin, sessiz, dilsiz.

l. (46b/2-1)

l.+ibūy (35b/7-2)

[=2]

lahza:<Ar. An. Çok kısa bir zaman aralığı.

l. (4b/2-2), (4b/6-1), (11b/2-2),
(12b/5-1), (15a/6-1), (16a/7-1), (16b/2-
1), (23a/5-2), (23a/6-2), (23a/7-2),
(25a/6-2), (27b/6-1), (29b/4-2), (30b/7-
1), (31a/1-1), (33a/5-1), (42b/4-2),
(44a/2-1), (45a/3-1), (46b/1-1), (47a/1-
2)

l.+ipāk (9a/1-1)

[=22]

laṭīf: < Ar. Hoş, güzel, ince.

l. (21b/1-2), (34a/3-2), (42b/2-2)

[=3]

leben: < Ar. Süt. Boyun ağrısı.

l. (15b/6-2)

[=1]

lehv: < Ar. Eğlence.

l. (11b/3-2)

[=1]

leked: < Far. Tekme.

l. (14a/2-1)

[=1]

lerzān: < Far. Titrek. Titreyen.

l. (28a/7-2)

[=1]

levend: < Far. Osmanlı İmparatorluğu
yeniçeri zamanında deniz askerlerine
verilen bir ad.

l. (24a/3-2)

[=1]

leyl: < Ar. Gece.

l. (4a/1-1)

[=1]

lezz: < Ar. Lezzetli.

l. (39a/2-2)

[=1]

lezzet: < Ar. Tat. Zevk.

l.+idin (10a/3-2)

[=1]

līk: < Far. Lâkin, amma, ancak, fakat.

l. (37b/5-1), (47b/1-2), (9b/7-1)

[=3]

luṭf: < Ar. İyilik, ihsan.

l. (2a/3-1), (31b/7-2), (3a/4-1)

l.+ı (8a/7-1)

l.+ilāh (2a/3-1), (34a/1-1),
(3a/4-1)

[=7]

-M-

mācerā: < Ar. Olup geçen şey. Baştan
geçen hadise.

m. (45b/3-1)

[=1]

māh:<Far. Ay.

m. (21a/3-1), (23a/1-2), (23a/4-2), (31a/8-1), (34a/7-2), (38a/1-2), (42a/4-2), (42a/6-2), (45b/1-2), (45b/2-1), (5a/4-2), (5b/1-2), (6b/2-2), (7b/7-1)

m.+ıbedr (8a/6-1)

m.+ıtemām (9a/3-2)

m.+nı (14a/1-1), (42b/5-1)

m.+nıñ (36b/5-2)

[=19]

mālik:<Ar. Herhangi bir şeyin ve şeylerin sahipliğini, mülkiyetini elinde bulunduran, sahib.

m. (20a/5), (20b/1-1), (20b/7), (21a/3-2), (21a/6-1), (21a/6-2), (21a/7-1), (22a/1-1), (22a/4-1), (22b/4-2), (23a/2-2), (23a/3-1), (23a/6), (23a/6-1), (23a/7-1), (24b/1-1), (24b/3), (24b/4-1), (25a/5), (25a/6-1), (25b/3-1), (26b/7), (27a/1-1), (28b/4-1), (28b/7-1), (29a/5-1), (29b/4-1), (30a/3-1), (32a/7-2), (32b/4), (32b/5-1), (33a/5-1), (34a/6-2), (35a/4), (35a/5-2), (35a/5-2), (43a/4), (43a/6-1), (43a/7-2), (43b/3-2), (43b/4-1), (43b/5), (44a/6), (46b/3-2)

[=44]

māt:<Far. Ölmek.

m.+kılalıñ (14a/1-2)

[=1]

ma‘den:<Ar. Kaynak.

m. (31b/7-2)

[=1]

ma‘lūm:<Ar. Bilinen.

m. (28b/3-2)

[=1]

ma‘nī: < Ar. Anlam.

m.+din (2b/4-1)

[=1]

ma‘rūf:<Ar. Ünlü, tanınmış.

m. (13a/6-1)

[=1]

mağrib:<Ar. Batı. Akşam vakti.

m. (36a/5)

m.+de (36a/6-1)

m.+ke (39b/4-2)

[=3]

maḥal:<Ar. Yer.

m. (41b/1-1), (41b/6-1)

m.+de (6a/5-1)

[=3]

maḥalle:<Ar. Bkz.: maḥal.

m.+ğa (46a/2-1)

[=1]

maḥbūs:<Ar. Hapsedilmiş. Hapishane.

m.+iṣṣehr (11a/2-1)

[=1]

m.+nı (45b/2-2)

mazhar:<Ar. Sahib olma, nâil olma. Şereflenme.

[=2]

maḥmūd:<Ar. Övülmeye layık olan, övülmüş olan.

m.+iislām (5b/7-2)

[=1]

m. (2b/2-1)

mazlūm:<Ar. Zulüm görmüş. Kendine zulmedilmiş.

[=1]

maḥrem:<Ar. Gizli.

m. (19b/5-1), (28b/2-1), (28b/3-1)

m. (10b/6-2)

m.+dın (28b/1-2)

[=1]

[=4]

maḥa:< “Ben” adılının yönelme durumu.

mecāl:<Ar. Tâkat. Güç. Kuvvet.

m. (11a/5-1), (11a/6-1), (11a/7-1), (11a/7-2), (11b/1-1), (13b/2-1), (13b/2-2), (15a/4-2), (15a/5-1), (16a/7-2), (19b/4-2), (20a/3-1), (21a/3-2), (23a/4-2), (24b/1-2), (24b/6-1), (26a/6-1), (27a/6-2), (27b/7-2), (31b/1-1), (33a/7-2), (36a/2-1), (36a/3-2), (37a/1-2), (37a/6-2), (39a/7-2), (40a/3-1), (47a/6-2), (6a/5-1), (9b/7-1)

m.+i (27b/2-2)

[=1]

mecāz:<Ar. Bir kelimenin, sözün kendi gerçek anlamında kullanılmayıp, birtakım söz sanatları ile dolaylı olarak kendi anlamının dışında kullanılması.

m. (1b/6-2)

[=1]

[=30]

marāz:<Ar. Hastalık, illet, dert. Belâ.

medār:<Ar. Vesile, vasıta. Yardımcı. Sebep. Yörünge.

m. (39a/5-1)

m. (5a/7-1)

[=1]

[=1]

maṣr:<Ar. Bir şeyi incelemek. Dağılmak. Az olmak.

meded:<Ar. İna yet, yardım, imdad, eman. Eyvah.

m.+ını (35b/1-1)

m. (10a/4-1), (26a/6-2), (38b/1-2), (40a/6-1), (40b/6-2)

[=5]

medh:<Ar. Övgü, övmek.

m. (3a/6-2)

[=1]

meger:<Far. Meğer, halbuki, ancak, oysa ki, şu kadar ki.

m. (10a/1-1), (28a/6-2), (29b/3-1), (33a/4-2), (35b/6-1), (36b/6-1), (37a/7-2), (37b/3-2), (39b/4-2), (41b/1-1), (41b/6-1), (41b/6-2), (44b/5-1), (6a/5-1), (6a/5-2)

[=15]

meh:<Far. Ay.

m.+ihāverini (36b/3-1)

m.+in (16a/5-1)

[=2]

mekān:<Ar. Bulunulan yer, ev, mahal.

m. (2a/4-1), (2a/4-2)

[=2]

mekr:<Ar. Hile, aldatma.

m. (10a/7-2), (8b/7-1)

m.+din (9a/4-1)

m.+idin (18a/2-1)

[=4]

melāḥat:<Ar. Yüz güzelliği. Cemal.

m. (13a/6-2), (35a/1-1), (35a/2-1)

[=3]

melāik: < Ar. Melekler.

m. (16b/1-2)

[=1]

melāik: < Ar. Melekler.

m. (2a/5-2)

m.+dür (34a/2-2)

[=2]

melek: < Ar. Nurdan yaratılmış masum varlık.

m. (22a/2-1), (3b/3-2), (4a/5-2), (8a/1-2)

m.+dür (44a/4-2)

[=5]

melīk: < Ar. Mülk ve melekut sâhibi. Padişah. Mutasarrıf.

m.+ilem-yezel (1b/2-1)

[=1]

melûl:<Ar. Usanmış. Bıkmış. Bezmiş.

m. (21a/4-2), (24a/7-1), (42a/7-2)

[=3]

memālik:<Ar. Topraklar, diyarlar.

[=1]

m. (35a/5-1), (9a/3-2)

[=2]

men:< Ben.

m.+in (16a/2-2), (23a/3-2)

[=2]

menāzil:<Ar. Menziller. İnecek yollar.
Duraklar.

m.+ini (38b/7-1)

[=1]

menzil:<Ar. İnilen yer. Konulacak yer.

m.+i (5b/8-1)

[=1]

merd:<Far. Adam. Yiğit.

m. (35b/1-2)

m.+irāh (31b/3-1)

[=2]

merdüm:<Far. Gözbebeği. İnsan.
Adam.

m.+i (10b/6-1)

[=1]

merḥ:<Ar. Fesat.

m.+in (38a/4-2)

[=1]

mesned:<Ar. Dayanak. Makam.

m.+içarḥikebūd (9b/1-2)

mest:<Far. Sarhoş.

m. (15b/7-1), (20a/7-2), (44a/2-1)

[=3]

meşhūr:<Ar. Tanınmış, herkesin bildiği. Çoklarının bildiği.

m.+bolub (43a/4)

[=1]

metā‘i:<Ar. Mal, eşya.

m. (20b/1-2)

[=1]

mevcūd:<Ar. Var. Hazır.

m. (2a/6-2)

[=1]

mevşuf:<Ar. Bir vasıfla sıfatlanan.

m. (13a/6-2)

[=1]

mıṣr:<Ar. Afrika'nın şimalinde bir memleket ismi.

m. (17a/2-2), (19b/3-2), (20a/6-1), (20b/6-1), (34a/3-1), (34b/6-1), (37a/3-2), (38a/3-2), (38b/5-2), (38b/6-2), (40b/2-1), (41a/3-1), (41b/1-2), (42a/1-1), (42b/1-1), (43a/2-1), (43a/5-2), (43a/7-1), (43b/3-1), (43b/7-1),

(44a/2-1), (44a/4-1), (44b/2-2), (45b/3-1), (45b/4-2), (45b/5), (45b/6-1)

m.+da (20a/5), (20a/7-2), (38a/6-1), (47b/3-1)

m.+ğa (25a/4-2), (32b/3-1), (33b/3), (34a/1-2), (35a/7-1), (38a/1-2), (38a/2-2), (38b/2), (38b/7-2), (40a/7-1), (41a/2-2)

m.+ıcihānda (3a/5-1)

m.+ın (33b/2-1), (33b/6-1), (34b/7-1)

m.+ını (41a/3-2)

m.+ı (41b/6-2)

m.+nı (41a/7)

[=48]

mīrās: <Ar. Ölen kimsenin yakınlarına kalan malı.

m. (26b/5-1)

[=1]

mih̄net: <Ar. Sıkıntı, acı, dert.

m. (15a/4-2), (25a/7-2), (37a/5-1), (39b/4-1), (47a/3-2), (9b/7-2)

m.+izerreina4tūvān (15a/3-1)

[=7]

mihr: <Far. Sevgi. Güneş.

m. (21a/3-1), (31a/8-1), (5a/4-2), (5b/1-2)

[=4]

mihribān: <Far. Şevkatli, iyi huylu dost.

m. (18b/1-1)

[=1]

min: <Ben.

m. (14a/5-1), (14b/6-2), (19a/5-2), (19a/6-1), (19b/2-2), (19b/3-1), (19b/3-1), (19b/4-2), (19b/5-1), (19b/7-2), (20a/3-2), (20a/4-1), (27a/6-2), (28b/5-1), (29a/6-2), (31b/3-2), (31b/6-1), (35a/4), (37a/3-2), (37a/6-2), (42a/4-1), (46b/5-1), (47b/6-2), (47b/6-2)

m.+din (29a/1-2)

m.+i (14a/6-1), (14a/7-1), (14a/7-2), (16a/3-2), (19a/7-1), (19b/2-1), (19b/3-2), (26b/2-2), (31a/8-2), (31b/1-2), (36a/4-2), (37a/2-2), (47a/4-1)

m.+iṇ (14a/7-2), (18a/5-1)

[=40]

min-: < Binmek.

m. (18a/5-1)

m.-di (31a/1-1)

m.-dik (20a/2-2)

m.-ib (27a/7-1)

m.-dürüb (43b/6-2)

[=5]

miskīn: < Ar. Aciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz.

m. (26a/2-2)

m.+ke (31b/6-2)

[=2]

miz: < Biz.

m. (17b/3-2), (18b/4-2), (24a/1-2)

[=3]

mu: < “Mu” soru edatı

m. (18a/4-2)

[=1]

mu: < Bu.

m.+nça (37a/5-2)

m.+nda (19b/2-1), (37a/2-2)

m.+nı (23a/5-1), (23a/7-2), (46b/6-2), (6b/1-2), (7a/1-1), (7a/1-2)

m.+nuñ (24a/7-1)

[=10]

muḥāl: < Ar. İmkansız.

m. (14b/4-2)

[=1]

mūnīs: < Ar. Cana yakın, alışılmış.

m. (11a/7-1)

m.+ihemdem (11b/1-2)

[=2]

mu‘abbir: < Ar. Rüya yorumcusu.

m. (20b/7), (21a/1-1), (23a/4-2)

[=3]

muḥabbet: < Ar. Sevgi, sohbet.

m. (2a/7-1)

[=1]

muḥterem: < Ar. Saygın, saygıdeğer.

m. (25a/7-1), (33a/1-2), (38a/3-2), (39a/4-2)

[=4]

muḥyī: < Ar. Hayat veren, dirilten, Allah.

m. (21a/4-1)

[=1]

munça: < Bunca, bu kadar.

m. (16a/4-1)

m.+ke (36a/4-1)

[=2]

muntazır: < Ar. Gözeten, bekleyen.

m. (33b/6-2), (42b/7-2)

[=2]

murād: < Ar. İstek, arzu.

m. (20a/4-1)

m.+ıñ (26b/6-1), (45b/5-1)

[=3]

muraşşa':<Ar. Değerli mücevherlerle süslenmiş şey.

m. (43b/4-2), (44a/2-2)

[=2]

muşhaf:<Ar. Kur'ân.

m. (13a/2-1)

[=1]

muşt:<Far. Yumruk.

m. (14a/2-1)

[=1]

muṭṭlak:<Ar. Kesin. Sonsuz, şüphesiz.

m. (7a/7-2)

[=1]

mübârek:<Ar. Kutlu, bereketli.

m. (14b/6-2)

[=1]

müdām:<Ar. Devamlı, sürekli.

m. (17a/1-2), (21a/5-1), (3a/5-1),
(3a/5-2), (43a/1-1), (7a/6-1), (7b/2-1),
(8b/1-1)

[=8]

müddet:<Ar. Bir şey için önceden kararlaştırılan, verilen zaman dilimi.

m. (21a/5-1)

m.+ihicretdin (6b/2-2)

[=2]

mülk:<Ar. Mal. Yer. Bina.

m.+iğarb (3a/7-2)

m.+iḡe (3a/7-1)

[=2]

mülūkāne:<Far. Padişahlara yakışır bir surette.

m. (42b/2-1)

[=1]

münācāt:<Ar. Allah'a kurtuluş için yalvarış yakarış, edilen dua.

m.+eyle (28a/2-1)

m.+kılğanı (16a/6)

[=2]

münācat:<Ar. Allah'a kurtuluş için yalvarış yakarış, edilen dua.

m.+ını (16b/1-1)

[=1]

mürde-vār:<Far. Ölmüş, ölü.

m. (14b/5-1), (18a/1-1)

[=2]

müselmān:<Ar. Müslüman.

m. (31b/2)

[=1]

müstecāb:<Ar. Makbûl, kabûl olunan, geri çevrilmeyen.

m. (28b/2-1)

[=1]	n. (27a/4-1), (3b/6-1)
müşerref: <Ar. Şereflenmiş.	[=2]
m. (3b/6-1)	nā-merd: <Far. Korkak, alçak.
[=1]	n. (36a/6-1)
müşfik: <Ar. Şefkatli.	[=1]
m. (26a/2-1)	nā-mu‘teber: <Far.+Ar. İtibarsız,
[=1]	güvenilir olmayan.
müşteri: < Ar. Satın alan. Jüpiter	n. (28b/1-1)
gezegeni.	[=1]
m. (43a/6-1)	nā-pedīd: < Far. Açık olmayan, anlaşılır
m.+ni (24b/4-1), (36b/3-2),	olmayan.
(45b/1-2)	n. (16a/3-1), (18b/7-2), (19a/3-2)
[=4]	[=3]
-N-	nā-sezā: <Far. Uygun, yaraşır olmayan.
na‘t: <Ar. Övme. Hz. Muhammed’i	n. (28b/5-2)
övme.	[=1]
n.+ (3a/3-1)	nā-söz: <Far. Sözsüz.
n.+ıresül (2b/1)	n. (24a/4-1)
[=2]	[=1]
nā-bekār: <Far. İşe yaramaz, haylaz.	nā-temām: <Far.+Ar. Tamamlanmamış,
n. (12b/4-2), (19a/2-1), (27b/3-1)	bitmemiş.
[=3]	n. (20a/8-2)
nā-gihān: <Far. Ansızın, birdenbire.	[=1]
n. (43a/5-1)	nā-tüvān: <Far. Kuvvetsiz, güçsüz,
[=1]	zayıf.
nā-medār: <Far. Dayanaksız, desteksiz.	n. (47b/2-1)

[=1]	[=2]
nā-ümīd: < Far. Ümitsiz.	nār: < Ar. Ateş.
n. (11b/6-2)	n.+ımı (32a/3-2)
[=1]	[=1]
nāle: < Far. İnilti.	nāz: < Far. İşve, cilve.
n.+idil-süz (26b/1-2)	n. (8b/4-1), (8b/5-1), (9b/4-1)
n.+imaẓlūmdın (28b/1-2)	[=3]
n.+izārı (14b/2-2)	na-i'temīd: < Far.+Ar. Güvensiz.
n.+η (26b/4-1)	n. (11b/6-1)
n.+sidin (14b/3-2)	[=1]
[=5]	na-tüvān: < Far. Kuvvetsiz, güçsüz, zayıf.
nām: < Far. İsim, ad. Lâkab. Ün. Şan.	n. (15a/3-1)
n. (35a/3-2)	[=1]
[=1]	na'īm: < Ar. Uyuyan, uykuda olan.
nāme: < Far. Mektup. Kitap.	n. (8b/5-1)
n. (38b/3-2), (39b/1), (39b/5-1), (39b/6-1)	[=1]
n.+de (39a/3-2), (39a/7-1)	naçāh: < Far. Hasta.
n.+ni (38a/4-1), (38a/4-1), (39a/1-2), (39a/2-1), (39a/4-1)	n. (21a/3-1)
n.+ipākiṇi (39a/6-1)	[=1]
[=12]	naḳdi-ger: < Far. Nakitçi.
nāmūs: < Ar. Irz, iffet, edeb, hayâ.	n. (24b/1-2)
n.+ın (42a/5-1)	[=1]
n.+nı (45b/2-1)	naḳş: < Ar. Nakış, desen.
	n. (10b/5-2)

[=1]

naşīb: < Ar. Pay, hisse, kısımet.

n. (19b/3-2), (37a/6-2)

[=2]

naşihat: < Ar. Bir olay, durum hakkında bir kimseye verilen öğüt, ders çıkarılması gereken sözler.

n. (31b/4-2), (42a/7-1)

[=2]

naşr: < Ar. Yardım, üstünlük, yenme, galip kılma.

n. (3a/6-2), (6a/3-1)

[=2]

naẓar: < Ar. İlgi gösterme, iltifat etme, bakış.

n. (44a/4-1), (47a/6-2), (6a/2-2), (6a/5-2)

[=4]

naẓīr: < Ar. Bakan.

n. (1b/3-2)

[=1]

naẓm: < Ar. Düzenleme, tertip etme.

n. (3a/6-2), (5b/6-1), (6b/1-1), (6b/1-2)

n.+ıkitāb (5b/6-1)

[=5]

ne: < Hangi, nasıl.

n. (12a/5-2), (14a/5-1), (15a/4-1), (18a/4-1), (24a/6-2), (26a/4-2), (26a/4-2), (26a/4-2), (26b/3-1), (26b/3-1), (26b/3-2), (26b/3-2), (31b/1-1), (33a/2-2), (40a/1-1)

[=15]

nebi: < Ar. Haber getiren. Peygamber.

Yeni bir kitap ve şeriatla gelmeyip kendinden önceki peygamberin getirdiği kitap ve şeriatı devam ettiren peygamber.

n. (12a/2-1), (24b/4-2), (2b/4-1)

n.+din (17b/7-2), (3a/3-1), (3b/1-1)

n.+niḥ (8a/3-1)

n.+yiilāh (19b/4-1)

[=8]

nebiyy: < Ar. Nebi, peygamber. Yükseklik.

n. (5b/8-2)

[=1]

neçer: < Far. Çaresiz.

n. (30b/1-2)

[=1]

nefes: < Ar. Soluma işi ile yapılan alıp verilen hava eylemi.

n. (11b/2-1), (8b/1-1)

[=2]

nefir: < Ar. Cemaat, topluluk. Savaş için seferber olan cemaat.

n. (32a/2-2), (34b/6-1)

[=2]

nefis: < Ar. Can, maddî arzuların kaynağı olup sınır tanımayan bir duygu.

n. (42b/3-2)

[=1]

nefrîn: < Far. Lanet, ilenç

n. (31a/3-1)

[=1]

nehâr: < Ar. Gündüz.

n. (4a/1-1)

[=1]

neme: < Ne kadar.

n. (36a/2-1)

[=1]

ner: < Far. Erkek, er.

n. (19b/6-1)

[=1]

neşr: < Ar. Düz yazı.

n. (6a/3-1)

[=1]

nesl: < Ar. Aynı zaman dilimlerinde yaşamış, yaklaşık olarak birbirine yakın yaşlarda bulunan insa topluluğu.

n. (2b/4-1)

n.+ide (13a/3-1)

n.+ikirām (21a/2-2)

n.+iñ (19a/3-2)

[=4]

neşet: < Ar. Meydana gelme, çıkma.

n. (35a/7-1)

[=1]

neşt: < Far. İpi bağlamak. Bir yerden bir yere gitmek.

n. (22b/2-1), (22b/4-1), (30b/4-1), (44a/2-2)

[=4]

nev': < Ar. Çeşit, tür, yeni.

n. (29b/3-1)

[=1]

nevbet: < Ar. Sırayla yapılan iş. Nöbet.

n.+i (41a/5-2)

[=1]

nevha: < Ar. Ölüye sesli ağlamak.

n.+sını (41b/7-1)

[=1]

neyyir: < Ar. Nurlu, parlak, ışıklı cisim.

n. (22b/6-2)
[=1]

nezzāre: <Ar. Seyirci, seyreden, bakan.
n.+si (6a/3-2)
[=1]

neẓr: <Ar. Adak. Adak adamak.
n. (22a/4-1), (30b/1-1), (41b/6-2)
[=3]

nezer: <Ar. Adak. Adak adamak.
n. (44b/5-2), (47b/5-1)
[=2]

ni: < Ne.
n. (14a/7-1), (14b/4-2), (21a/5-1), (22b/7-1), (22b/7-2), (23a/7-2), (24a/4-2), (24b/1-2), (24b/4-1), (35a/1-1), (35a/1-1), (40a/5-1), (41a/6-2), (45b/7-2), (4b/7-1)
n.+din (17b/2-2), (44b/1-2)
n.+dür (22a/5-1), (37a/1-2)
n.+ke (12b/1-2), (17b/2-2), (19a/2-2), (19a/3-1)
[=23]

nīk: <Far. İyi, güzel, hoş.
n. (24a/1-1)
[=1]

nīk-baht: <Far. İyi baht.

n. (16b/5-2), (5a/3-2)
[=2]

nīl: <Ar. Mısır ülkesinin bir tür hayat kaynağı olarak bilinen en büyük nehrinin ismi.
n. (32b/3-2), (32b/6-1), (32b/7-1)
[=3]

nīm: <Far. Yarım, nısf, buçuk, yarı.
n. (35b/6-1)
[=1]

nīṣ: <Far. Arı, akrep gibi hayvanlarda bulunan iğne.
n. (14a/3-1), (24a/6-2)
[=2]

niçe: <Ne kadar.
n. (11a/2-1), (17a/2-1), (20a/3-1), (21a/5-1), (23a/5-1), (27b/6-2), (27b/7-1), (28a/1-1), (29a/3-2), (35b/6-2), (35b/7-1), (36a/2-2), (40a/4-1), (6a/5-2), (8b/5-2), (8b/6-1)
[=16]

niçük: <Neden, niçin.
n. (14b/1-1), (45b/7-1)
[=2]

nidā: <Ar. Seslenme, ünleme, ünlem.

n. (33a/2-1), (33b/7-1), (45b/3-2)
n.+yılâtîf (34a/3-2)
[=4]

nide:<Ne yapar.

n. (27a/2-2)

[=1]

nifāk:<Ar. İkiyüzlülük

n. (10a/6-2), (22b/7-2)

[=2]

nigāh:<Far. Bakmak.

n. (21a/3-2), (23a/4-1), (31a/8-2), (43b/2-2)

[=4]

nigār:<Far. Güzel yüzlü sevgili.

n. (38a/6-1)

[=1]

nigü:< Ne.

n. (38b/6-1), (39b/3-1), (47b/6-1)

[=3]

nihān:<Far. Gizli, saklı.

n. (20b/5-2), (37b/7-2), (44a/7-1), (45a/6-1)

n.+ı (44b/5-2)

[=5]

nikāh:<Ar. Evlilik için yapılan akit, sözleşme.

n. (42b/3-1)

[=1]

nişār: < Ar. Saçmak, dağıtmak.

n. (30a/6-1), (33b/5-2), (42b/4-2)

[=3]

nişān:<Far. İz. Nişan. Alâmet. İşaret.

n. (20b/3-2)

[=1]

nit-:< Ne yapmak.

n.-eliñ (11b/7-1)

n.-eyin (42a/2-2), (45b/7-2)

[=3]

nite:< Ne kadar, ne gibi.

n.+kıl (42a/5-2)

[=1]

niyet:<Ar. Kasd. Kalbin bir şeye yönelmesi.

n. (3b/6-2)

[=1]

nūr:<Ar. Aydınlık. Parıltı. Parlaklık.

n. (22a/5-1), (24a/2-2)

n.+ı (21a/3-1)

n.+ı‘ayn (11a/5-1)

[=1]

n.+ıbaşar (11b/1-2)

nüzül:<Ar. Aşağıya inmek, iniş, düşmek.

n.+ıesās (41a/4-1)

n. (21a/4-1)

n.+ılāh (30a/1-1)

[=1]

[=7]

-O-

nüşīrevān:<Far. MS 531-579 yılları arasında hükümdarlık yapmış, İran'ın Sasani sülâlesine mensup bir hükümdardır.

o:< Tekil üçüncü kişiyi gösterir.

n. (4a/3-2)

o.+nda (44b/5-1)

[=1]

[=1]

nuşret:<Ar. Yardım. Cenab-ı Hakkın yardımı.

oğl:< Erkek evlat.

n. (32b/2-2), (32b/7-2), (41a/1-1), (9b/6-1)

o.+um (14a/7-2), (26b/2-2), (26b/6-2)

n.+ihudā (21a/1-2)

[=3]

[=5]

nübüvvet:<Ar. Peygamberlik.

oğlan:< Erkek evlat.

n. (34a/2-1), (8a/5-1)

o.+lar (12b/1-1)

[=2]

o.+ları (11a/3), (11a/4-2), (11b/4-1), (18a/3-1), (18b/3), (18b/4-1), (7b/3-2)

nücūm:<Ar. Yıldızlar.

n. (9a/7-1)

o.+ların (13b/1-1)

[=1]

o.+ların (19a/7-1)

nümūdār:<Ar. Görünen. Nümune, örnek.

oğrı:< Hırsızlık, gizli.

n. (10b/5-2)

[=10]

o. (26a/4-1)

[=1]

oğu-:<Okumak.

o.-dı (24a/7-2)

[=1]

oğulluk:< Oğul olma durumu.

o.+ka (38a/5-1)

[=1]

okı:< Okumak.

o.-yana (4b/5-1)

[=1]

oku:< Okumak.

o.-b (13a/2-1)

o.-dı (39a/2-1)

o.-sa (7a/1-1)

[=3]

ol:< Uzakta olan ya da göz önünde bulunmayan bir kimseyi ya da bir şeyi belirtir.

o. (11a/1-2), (11b/2-2), (12a/2-2), (12a/6-1), (12b/5-1), (12b/7-2), (13a/1-1), (13b/3-2), (14a/1-2), (14a/4-1), (14b/4-1), (15a/3-2), (15b/1-1), (15b/3-1), (15b/7-1), (16a/5-2), (16b/7-1), (17a/5-2), (1b/4-1), (1b/4-2), (1b/6-1), (20a/8-2), (22a/6-1), (23a/7-2), (27a/7-1), (28a/3-2), (28a/5-1), (28b/4-1), (28b/6-1), (28b/6-2), (29b/2-1), (29b/2-1), (29b/7-1), (2a/2-1), (2b/5-2), (30a/2-2), (30b/5-1), (30b/7-1), (31a/6-2), (33a/2-1), (36b/5-1), (36b/5-2), (37a/6-1), (37a/7-2), (38a/2-1), (38b/5-1), (38b/6-1), (39a/3-1), (3a/6-1),

(40a/4-2), (40b/4-1), (40b/5-1), (41a/3-1), (41b/4-2), (41b/5-2), (42a/1-1), (42b/4-2), (44a/2-1), (44b/5-2), (45a/2-2), (45a/4-2), (45a/6-1), (45b/3-1), (45b/6-1), (47b/2-1), (47b/4-1), (4b/2-1), (5a/2-1), (7b/6-2), (7b/7-1), (7b/7-2), (8a/2-1), (8a/2-2), (8a/3-1), (8a/3-2), (8a/4-1), (8a/5-1), (8b/1-1), (9a/1-1), (9a/6-2)

o.+dur (38a/6-1), (3a/6-1)

[=82]

ol:< Varlık durumuna gelmek, oluşmak.

o.-ub (44b/7-2)

[=1]

oltur:< Oturmak.

o. (16b/5-2), (44a/5-2)

o.-ur (42b/7-1)

o.-uruban (4b/6-2)

[=4]

on:< On sayısı.

o. (7b/4-1), (9a/7-1)

[=2]

orta:< Herhangi iki şey arasında kalan birbirine eşit mesafe.

o.+da (+da), (7b/6-1)

o.+dadur (34b/2-2)

o.+ğa (14a/1-1)

[=4]

ot:< Ateş, duman.

o. (10a/3-1), (42a/1-2), (45b/7-1)

o.+ı (10a/3-1), (17a/6-2), (30a/3-1), (37b/1-2), (41a/5-2), (47a/4-1)

o.+ıda (20a/2-2), (5a/1-2)

o.+ıdın (37b/5-2), (47a/1-1)

o.+ının (37b/7-1)

o.+nı (37b/7-2)

[=15]

oyna-:< Yerinde sağlam bir biçimde durmamak, hareket etmek, kımıldamak.

o.-mağ (14a/6-2)

o.-sun (11a/1-2)

[=2]

-Ö-

öl-:< Herhangi bir sebeple yaşayan bir canlının yaşamının kesin olarak son bulma eylemi.

ö.-diler (44a/1-2)

ö.-ür (14b/6-2), (40b/3-2)

ö.-mekturur (15a/4-2)

[=4]

ölü:< Yaşamı sona ermiş bulunan, artık yaşamıyor olan.

ö.+ni (22a/6-2)

[=1]

ölüg:< Ölü.

ö.+ler (45a/1-2)

[=1]

ölüm:< Canlıların yaşamının kesin bir şekilde son bulması.

ö.+ke (45b/4-1)

[=1]

öp-:< Dudakların bir kişiye veya bir nesneye dokundurulması ya da bastırılması durumudur.

ö. (28a/4-1)

ö.-üp (9a/5-1)

[=2]

ört-:< Herhangi bir görünen nesnenin üzerine başka bir nesneyle görünmez hâle getirilmesi.

ö.-er (47a/4-1)

[=1]

örte-:< Yakmak.

ö.-diğ (26b/2-2)

ö.-kin (31b/4-1)

[=2]

örten-:< Yakılmak, ateşlenmek.

ö.-edür (45b/6-2)

ö.-ib (17a/6-2)

[=2]

öt-:< Meram anlatmak, ses duyurmak, arz etmek, dile getirmek.

ö.-tiler (30b/5-1)

ö.-üb (43a/3-1), (6b/2-2)

[=3]

ötrü:< Bir neden anlatır, dolayı, nedenle, yüzünden anlamına gelir.

ö. (33b/7-2), (34a/4-2), (41a/4-1)

[=3]

ötüg:< Dua, rica, istek.

ö. (12a/4-1)

[=1]

öy:< Ev. Etrafı kapalı, içerisinde bir veya birden fazla kişinin yaşadığı barınak, korunaklı yer.

ö. (41b/3-1), (44b/1-1), (44b/2-1), (45a/3-1)

ö.+ler (42b/2-2)

ö.+ini (42a/2-1)

[=6]

öz:< Bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, kendi.

ö. (16a/7-2), (22a/4-2), (30b/2-1), (5b/3-2), (8b/1-2), (9a/5-1)

ö.+de (46b/5-2)

ö.+din (28a/7-1)

ö.+e (15b/7-1), (21a/7-1), (23a/1-1), (27a/1-2), (27b/7-2), (29a/7-2), (44a/2-2), (44a/5-2), (7a/7-1)

ö.+ge (44b/7-2)

ö.+i (15b/3-1), (24a/5-1), (24b/5-2), (42b/7-1), (7b/3-1)

ö.+ide (22b/5-2)

ö.+idin (22b/5-2), (29b/7-2), (34b/3-2), (45a/5-1)

ö.+idür (24a/1-2)

ö.+in (29b/7-2), (44b/7-2)

ö.+içe (23a/3-1), (31a/7-1)

ö.+ini (25b/6), (25b/7-1), (36a/7-1), (40a/4-2)

ö.+re (44b/3-2)

ö.+üm (15a/5-2), (42a/1-2)

ö.+üğe (45b/1-2), (45b/2-1)

ö.+üni (42a/1-2)

[=43]

özge:< Başka.

ö. (12b/5-1), (26b/5-2), (27b/2-2)

ö.+leri (7b/7-1), (7b/7-2), (8a/1-1), (8a/2-1)

ö.+si (7b/6-2)

[=8]

-P-

pādiṣāh:<Far. Ülkeyi idare eden devlet başkanı.

p.+lar (3b/5)

[=1]

pāk:< Temiz.

p. (15a/6-1), (15b/3-2), (15b/6-2), (18b/2-1), (20b/4-1), (21a/2-2), (24b/5-1), (28a/1-2), (45a/3-1), (9a/1-1)

p.+idīn (10b/4-1), (10b/7-1), (7b/5-2)

p.+iñi (39a/6-1)

p.+irāy (21a/1-1)

p.+iresūliḥudā (10b/2-1)

[=16]

pāre:<Parça, kesit.

p. (42a/3-2)

p.+ni (12a/2-2)

[=2]

pāye:<Far. Rütbe, derece.

p.+izulm (6b/3-2)

[=1]

peder:<Far. Baba.

p. (12b/1-1), (12b/1-2), (12b/6-2), (9b/3-2)

[=4]

pegāh:<Far. Cömert.

p. (21a/3-2)

[=1]

pelīd: < Far. Pis, murdar.

p. (18b/7-1), (19a/3-1)

[=2]

penāh:<Far. Sığınak, dayanak.

p. (11a/6-1), (15a/5-2), (16a/7-2), (27b/7-2), (2a/3-2), (2b/2-2), (33a/3-1), (34a/1-2), (39a/7-2), (3a/4-2), (5b/3-1), (8a/7-2)

p.+ında (43a/1-2)

[=13]

pend:<Far. Nasihat, vaaz, öğüt.

p. (25a/6-1)

[=1]

perde:<Far. Kapı, pencere gibi yerlere asılan veya iki yeri birbirinden ayıran, görünmeye engel olan şey.

p.+de (41b/2-1)

[=1]

perī: < Far. Cinlerin zararsız ve yardımsever olan türlerine verilen bir ad.

p. (43a/2-2)

[=1]

perīṣān: <Far. Dağınık, karışık.

p. (12b/6-2)

[=1]

pertev: <Far. Ziya, ışık.

p.+i‘aşk (2a/6-1)

p.+inūrīlāh (30a/1-1)

[=2]

pervāne: <Far. Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek. Haberci, kılavuz.

p. (7b/6-2)

[=1]

pes: <Far. Arka, geri, öyle ise.

p. (6a/1-1)

[=1]

pest: <Far. Alçak, aşağı. Hafif, yavaş ses.

p. (22b/2-2), (4a/6-1)

[=2]

peşkeş: <Far. Başkasına ait bir malı, eşyayı mal sahibinden habersiz olarak bir başkasına vermek, satmak.

p. (41a/6-1)

[=1]

peyām: <Far. Haber.

p. (16b/3-2), (22b/1-2), (39b/3-1), (43b/3-1), (43b/3-2), (47b/6-1)

p.+icelīl (16b/2-1)

[=7]

peygamber: <Far. Allah'tan haber getiren. Allah'ı, âhireti, zararlı ve faydalı şeyleri tanıtan. Nebi.

p.+ihāk (7a/7-1)

[=1]

pīr: <Far. Yaşlı, ihtiyar.

p. (34b/4-1), (7b/3-1)

[=2]

pirehen: <Far. Gömlek.

p.+i (18a/7-1), (18b/2-2)

p.+in (17a/5-2)

[=3]

pişvā: <Far. Önder, lider.

p. (10b/2-2), (2b/5-1)

[=2]

pūste: <Far. Tepe, yığın.

p. (25a/3-1)

[=1]

pūş: <Far. Giyen, örten.

p. (34b/1-1)

[=1]

püser: <Far. Erkek çocuk, oğul.

p. (13a/4-2), (7b/4-1)

[=2]

püşt:<Far. Sırt, arka.

p. (11a/6-1), (15a/5-2), (16a/7-2), (2b/2-2), (34a/1-2), (39a/7-2), (3a/4-2)

[=7]

-R-

rāh:<Far. Yol.

r. (15b/2-1), (21a/6-1), (30b/7-1), (31b/3-1), (32b/5-2), (38a/1-2), (39b/5-2), (40a/7-2), (42b/3-2), (45b/2-2)

[=10]

rāh-rev:<Far. Yolcu.

r. (20a/2-1)

[=1]

rāhber:<Far. Rehber, kılavuz, yol gösteren.

r. (11b/4-1), (12b/6-1), (2b/5-2), (3a/2-2), (7b/4-2)

[=5]

rāhim:<Ar. Merhametli, acıyan, esirgeyen.

r. (1b/3-1)

[=1]

rām:<Far. Boyun eyen, itaat eden.

r. (40b/6-2)

[=1]

rāst:<Far. Doğru, dürüst, sağ.

r. (13a/7-2), (15b/7-2), (18a/2-1), (42b/6-1), (4b/6-2), (9a/4-1)

r.+itmiş (27a/3-1)

r.+itti (25b/5-2)

r.+kılıb (40b/5-2), (41a/1-2)

r.+lık (46b/5-2)

[=11]

rāz:<Far. Gizli sır, saklı şey.

r. (9b/4-2)

[=1]

rabbi:<Ar. Ey benim Rabbim.

r. (1b/1)

[=1]

rahīm:<Ar. Rahmet edici, merhamet eyleyen. Rahmedici.

r. (27b/6-1), (3b/4-1)

[=2]

rahīm:<Ar. Acıma, koruma, esirgeme, şefkat etmek.

r. (16a/2-1), (29a/1-2)

r.+kıl (31b/6-2)

[=3]

rahīmān:<Ar. Sonsuz merhametli, Allah.

r. (1b/3-1), (3a/4-1)	r.+i (9b/2-2)
[=2]	[=1]
rahş: <Ar. Gösterişli, güzel at.	res: <Far. Baş, kafa.
r.+ı (43b/6-2)	r. (14b/3-1)
r.+ısa 'ādetka (33b/5-1)	[=1]
[=2]	resm: <Ar. Resim. Yazma, çizme, desen.
ravza: <Ar. Sulu yer, bahçe, bostan, çimenlik yer.	r. (42b/4-1)
r.+irizvān (6b/6-2)	r.+irāh (15b/2-1)
[=1]	[=2]
refik: < Ar. Arkadaş, yoldaş.	resul: <Ar. Allah'ın elçisi.
r. (32b/1-1)	r. (19b/7-2), (2b/1), (38a/5-2), (39a/6-1)
[=1]	r.+iḥudā (33b/7-2)
rehnümā: <Far. Yol gösteren. Kılavuz.	r.+ilāh (33a/3-2)
r. (2b/5-2), (18b/4-1), (33a/4-1)	r.+iḥudā (10b/2-1)
[=3]	r.+iḥudā (19a/5-1)
renc: <Far. Sıkıntı, zahmet, eziyet.	r.+ilāh (17b/3-1)
r. (21a/5-1), (35b/4-1), (37a/5-1), (39b/4-1)	[=9]
r.+i 'aşk (2a/2-2)	revāk: <Ar. Kemer. Kubbe. Çardak. Önü açık, üstü örtülü yer.
r.+içāh (17a/2-1)	r. (44b/3-2), (44b/5-1)
r.+irāh (21a/6-1)	[=2]
[=7]	revān: <Far. Giden, akıcı.
reng: <Far. Renk, levn.	r. (12a/6-2), (12a/7-2), (14b/2-1), (16b/1-1), (17b/7-1), (19a/1-1),

(20b/3-1), (22a/1-1), (22a/6-2), (23a/5-1), (25b/3-1), (28a/2-1), (29a/7-2), (30a/3-1), (30b/5-1), (32a/1-2), (33a/5-2), (37a/7-1), (38a/2-2), (38b/5-2), (39b/2-2), (39b/6-1), (40b/2-1), (41b/5-2), (43b/7-1), (45b/6-2), (47a/7-1), (5a/2-2)

r.+bol (45b/6-2)

r.+boldılar (44a/1-1)

r.+kıl (45b/7-2)

[=31]

reyhān:<Ar. Fesleğen, hoş ve güzel koku.

r. (11a/1-2)

[=1]

reyyān:<Ar. Suyu kanmış, sudan doymuş.

r.+ğa (38b/1-2)

[=1]

rezzāk:<Ar. Bütün mahlukatın rızkını veren ve ihtiyaçları karşılayan Allah.

r. (1b/4-2)

[=1]

rızā:<Ar. Memnunluk, hoşluk, razı olmak.

r. (3b/7-1)

[=1]

rızvān:<Ar. Cennetin kapıcısı.

r. (6b/6-2)

[=1]

rişmān:<Far. İp, halat.

r. r. (35b/6-2), (36a/2-2)

[=2]

riş:<Far. Yara, yaralı. Kök. Sakal. Kabuk.

r. (14a/3-2)

[=1]

ricāl:<Ar. Erkekler, adamlar.

r. (31a/6-2)

[=1]

rikāb:<Ar. Huzur, kat.

r.+ında (31a/1-2), (44a/1-1)

[=2]

risālet:<Ar. Resullük, peygamberlik.

r.+e (7b/3-1)

[=1]

rū:<Far. Yüz, cihet. Sebep. Çehre.

r.+yihāk (45a/1-2)

[=1]

rūbāh:<Far. Tilki.

r. (12b/7-1)

[=1]

rûh:<Far. Can, nefes, canlılık.

r.+ıḳudüs (8a/5-2)

r.+umğa (26b/4-2)

r.+uḡ (26a/6-2)

[=3]

rûm:<Ar. Osmanlı Devleti ve Arabistan
hârici yerler.

r. (2b/4-1)

[=1]

rûşen:<Far. Aydın, parlak.

r.+i (26b/2-1)

[=1]

rûzigâr:<Far. Dünyânın içinde
bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr.

r. (43a/3-1), (43a/3-2)

[=2]

-S-

şâhib:<Ar. Bir şeyi koruyan ve ona
mâlik olan.

s.+icemâl (14b/4-1)

s.+inaẓar (6a/5-2)

[=2]

şâl:<Far. Sene,yıl.

s. (39a/3-2)

[=1]

şabr:<Ar. Acıya ve zorluğa katlanmak.

s. (20a/3-1), (20a/3-2), (20a/4-1), (42a/5-2), (45b/1-1), (45b/5-2), (45b/7-1)

s.+ğa (27b/2-2)

s.+1 (45b/5-1)

[=9]

şad:<Far. Yüz sayısı.

s. (4b/3-2)

[=1]

şadef:<Ar. İnci kabuğu, içinde inci
bulunan kabuk ambalaj.

s. (8a/2-2)

[=1]

şafha:<Ar. Devre, dönem.

s.+işahrâ (10b/5-1)

[=1]

şagîr:<Ar. Küçük. Küçük çocuk.

s. (34b/6-2)

[=1]

şagîr:<Ar. Küçük. Küçük çocuk.

s. (32a/2-1)

[=1]

şahâb:<Ar. Arkadaş, dost.

s. (3a/2-1)

[=1]

şahrâ:<Ar. Çöl, kıyı, ova, meydan.

s. (10b/5-1)	[=2]
[=1]	şūr: <Far. Şenlik. Düğün. Ziyafet.
şal: <Far. Sene, yıl.	Kıyamet borusu.
s. (38b/7-1)	s. (28a/6-2)
[=1]	[=1]
şallīālā‘ aleyhivesellim: <Ar. Dua ve	şubḥ: <Ar. Sabah.
selam Allah’ın üzerine olsun.	s. (20a/7-1), (21b/5-2), (39b/3-2), (43a/1-2), (4a/2-2), (7b/2-2), (8b/1-2)
s. (2b/1)	
[=1]	[=7]
şalt: <Far. Sadece, yalnız, sırf.	şun‘: <Ar. Yapmak, iş.
s. (47b/5-2)	s.+ilāh (22b/3-2)
[=1]	s.+ilāh (15a/5-1)
şiddīk: < Ar. Çok samimi. Doğru,	[=2]
inançlı, sadakatli.	şābit: < Ar. Yerinde duran. Kanıtlanmış.
s. (10a/1-1), (2b/6-1), (33b/4-1)	s. (6a/6-2)
s.+ka (30a/1-2), (35a/2-2)	[=1]
s.+nı (19a/6-1)	şām: < Ar. Ölüm, mevt. Ateş.
[=6]	s. (7b/2-2)
şidk: <Ar. Doğruluk, doğru söz,	[=1]
samimilik, bağlılık.	şānī: < Ar. İkinci.
s. (21b/5-2), (21a/6-1)	s. (4a/1-2)
s.+eyle (2b/6-1)	[=1]
[=2]	şebāt: < Ar. Yerinden oynamamak,
şıfat: <Ar. Özellikler, vasıflar.	dayanmak. Kararlı olmak.
s. (13a/3-2)	
s.+lar (13a/6-1)	

s. (26b/4-2), (5a/7-2)	s.+ka (33b/5-1), (43b/6-2)
[=2]	[=4]
senā: < Ar. Övmek, övgü.	sa'y: < Ar. Çalışmak.
s.+sın (3a/6-2)	s. (38b/7-2), (7b/4-2), (9a/1-2)
[=1]	[=3]
sākin: < Ar. Yerleşik. Kendi hâlinde.	saç: < İnsanın başının derisin kaplayan kıllar.
s. (5b/8-2)	s.+larını (45a/3-2)
[=1]	[=1]
sāl: < Far. Sene, yıl.	saç-: < Ortaliğa dağıtmak, etrâfa serpmek, dökmek.
s. (25a/2-1), (6b/2-2)	s.-a (41b/3-2)
[=2]	s.-ıb (17a/7-2)
sātir: < Ar. Örtün, kapatan.	s.-uk (42b/4-1)
s. (2a/1-1)	[=3]
[=1]	
sāye: < Far. Gölge.	sağın-: < Sanmak, zannetmek.
s. (31b/7-2), (3b/6-2)	s.-ğay (7a/1-2)
s.+ihak (2b/2-2)	[=1]
s.+ilutfiilāh (2a/3-1), (34a/1-1), (3a/4-1), (8a/7-1)	sağla-: < Görünmesine engel olmak, ortalıkta bulundurmamak.
[=7]	s. (9b/4-2)
sa': < Ar. Sürücü, süren. Tahıl ölçegi.	s.-masağ (45b/2-1)
s. (24b/5-1)	[=2]
[=1]	
sa'adet: < Ar. Mutluluk.	sal-: < Elde tutulan bir nesneyi ve bir kimseyi serbest bırakmak, azat etmek.
s. (32b/1-1), (40a/6-1)	

s.-dı (22a/4-1), (22a/6-2),
(27a/1-1), (27b/4-1), (43b/2-2)

s.-dılar (16a/5-2)

s.-dım (42a/1-2)

s.-ğaç (44a/4-1)

s.-ğanı (15a/7)

s.-gın (26b/5-2), (47b/5-1)

s.-ıb (21a/3-1)

s.-sak (9a/1-2)

[=13]

san:< Şan, şöret.

s. (37a/4-2), (4b/2-1)

[=2]

sağa:< Sen adılının yönelme durumu.

s. (12b/7-2), (16b/4-1), (17a/1-1), (18b/4-2), (19a/6-2), (19b/5-2), (20a/1-2), (20b/5-1), (21a/1-2), (21a/2-2), (21a/4-2), (21a/5-2), (24a/6-1), (26b/3-1), (26b/3-2), (26b/5-1), (37a/6-2), (39a/5-2), (47a/7-2), (9b/4-1), (9b/6-2)

[=21]

sap:-< Gitmekte olduğu istikameti değiştirip başka bir yöne doğru ilerleme eylemi.

s.-mas (30b/4-2)

[=1]

sarı:< İyi durumdan kötüleşmek. Taraf, tarafına, yanına, e-doğru.

s. (38b/6-2), (43a/6-2)

s.+boldı (22a/1-1), (32b/7-1), (40b/2-1), (43b/7-1)

s.+boldılar (38b/5-2)

s.+kıldı (41b/1-2), (41b/6-2)

s.+nı (34b/3-1)

[=10]

sat:-< Karşılıklı olarak alım eylemine konu olunan satılan nesneyi verme eylemi.

s.-adurlar (44b/3-1), (45a/7-1)

s.-ar (24a/4-2), (24a/6-1)

s.-ar (35a/4)

s.-ardur (43a/7-2)

s.-arın (44a/6)

s.-arız (24b/2-1)

s.-ğanı (23a/6), (43a/4)

s.-mağ (36a/4-1)

s.-tı (46b/3-2)

[=12]

sebeb:< Olayın ya da sürecin başlamasına vesile olan tözdür.

s. (21b/1-2), (42a/6-1)

s.+din (21a/4-2)

s.+inaẓmikitāb (5b/6-1)	[=1]	
[=4]		semī : < Ar. Her şeyi işiten Allah.
sefer :<Ar. Yolculuk.	s. (1b/3-1)	
s. (39b/4-1), (40b/5-2), (41a/1-2)	[=1]	
[=3]		ser :<Far. Baş. Tepe. Uç. Nihayet. Zirve.
seg :<Far. Köpek.		Gaye.
s. (18b/7-1)	s. (11b/4-2), (12a/6-2), (4b/4-1)	
[=1]	s.+iḥayl (46b/4-2)	
seḥāb :<Ar. Bulut.	[=4]	
s. (29a/4-1), (5a/1-1)		serbeser :<Far. Baştan başa.
[=2]	s. (2a/6-2)	
seḥer :<Ar. Tan, sabah olmaya başladığı vakit.	[=1]	
s. (6a/2-1), (11b/1-1), (20a/4-2), (32b/2-1), (33b/6-2), (38b/6-2), (46b/7-2)		serā :<Far. Saray. Yer. Toprak.
[=7]	s. (40a/2-1), (41b/2-1), (42b/2-2)	
sehm :<Far. Dehşet, korku.	[=3]	
s.+idin (9b/2-1)		serāncām :<Far. Herhangi bir olayın, işin sonunun nasıl bittiği, akıbeti.
[=1]	s. (40b/6-1)	
selām :<Ar. Rahatlık, emniyet, barış, iyilik.	[=1]	
s. (10b/1-1), (17a/1-1), (44a/3-2)		serāser :<Far. Baştan başa, bütün, külliye.
[=3]	s. (42b/1-2)	
selāṭīn : < Ar. Sultanlar.	[=1]	
s.+imeşref (3b/6-1)		serb- :< Serpmek.
	s.-ti (45a/4-2)	
	[=1]	

serbeser:<Far. Baştan başa.

s. (13a/4-1), (17a/5-1), (18a/7-1), (20b/6-2), (23a/4-1), (30a/5-1), (38b/3-1), (39b/7-1), (3a/2-1), (40b/5-1), (41a/1-1), (41a/3-2), (45b/7-1), (7a/4-1)

s.+bolub (28a/5-1)

[=15]

serdār:<Far. Önder, başkomutan.

s.+ını (40a/4-1)

[=1]

serp:-< Serpmek.

s.-ti (41b/4-2)

[=1]

server:<Far. Önder, lider, baş.

s. (22a/5-2)

[=1]

seske:-< Bağlamak.

s.-yib (41b/5-2)

[=1]

sesken:-< Ürmek, korkmak, şaşırmak.

s.-ib (37a/7-2)

[=1]

set:<Ar. Engel, duvar.

s. (22b/4-2)

[=1]

settār:<Ar. Günahları örten, Allah.

s. (2a/1-1)

s.+ını (12a/4-1)

[=2]

sev:-< Sevmek.

s.-er (14a/7-2)

s.-erdi (44b/1-1)

[=2]

sevgi:< Bir şeye veya bir kimseye karşı duyulan sevmeye duyusu.

s.+boldı (5a/2-2)

[=1]

seyl:<Far. Su baskını, sel.

s.+i'ayān (4a/7-1)

[=1]

sezā-vār:<Far. Lâyük olan, lâyük.

s. (5a/3-1), (45b/4-2)

[=2]

sırr:<Ar. Gizli hakikat. Gizli iş. Herkese söylenmeyen şey.

s.+ı (28b/3-2)

[=1]

şimber:<Far. Gümüş gibi beyaz göğüslü.

s. (47b/4-1)

[=1]

sīne: < Ar. Göğüs.

[=1]

s.+de (18a/1-2)

sipās: < Far. Şükür. Şükretme, dua etme.

s.+idüşmenni (4b/5-2)

s. (1b/2-1)

[=2]

[=1]

sifāriş: < Far. Sipariş. Ismarlama.

sirken-: < Ürkmek.

s. (46b/6-1)

s.-ib (9b/2-1)

[=1]

[=1]

sin: < Tekil ikinci kişiyi gösteren adıl.

sitem: < Far. Çıkışma, eziyet.

s. (12a/5-1), (12a/5-2), (13a/5-1), (13a/6-1), (13a/6-2), (13b/3-1), (15a/6-2), (19a/2-2), (19b/4-1), (20b/6-2), (22b/6-1), (25a/1-1), (25b/1-1), (26b/6-2), (28b/5-2), (29a/6-2), (31b/1-1), (36a/4-1), (37a/1-2), (37a/6-2), (3a/3-2), (45b/4-1), (45b/7-1), (46b/4-2), (46b/5-2), (46b/6-2), (47a/5-2), (6b/1-1)

s. (26b/3-2)

[=1]

sitemger: < Far. Zalim.

s.+bolub (32b/1-2)

[=1]

siv-: < Sevmek.

s.-üb (2a/7-2)

[=1]

sivin-: < Sevinmek.

s.-ür (33a/5-1)

s.-üb (40a/7-2)

[=2]

s.+din (27b/7-2), (29a/1-2)

s.+i (14a/2-2), (17a/1-2), (17a/2-2), (19a/3-2), (26b/6-2), (37a/2-1), (39b/6-2), (46b/5-1), (47b/2-1), (47b/3-1)

s.+iñ (31b/5-2)

siyāh: < Far. Kara, esved.

s.+ni (22a/6-1)

s.+ında (8a/6-2)

[=42]

[=1]

sipāh: < Far. Ordu. Asker.

s. (36b/2-2)

siyāset: < Ar. Memleket idare etme san'atı. Devlet idare tarzı.

s. (5a/4-1)

[=1]

siz:< Çoğul ikinci kişi adılı.

s. (10b/2-2), (11a/2-1), (11a/5-1), (11a/6-1), (11b/6-1), (12b/3-1), (12b/4-1), (14a/7-1), (14b/1-1), (17b/2-2), (21a/7-1), (23a/7-1), (23a/7-2), (27a/5-2), (28b/6-2), (34b/1-1), (39a/7-2), (5b/4-1)

s.+e (10b/3-2)

s.+in (16a/7-2)

s.+ke (5b/4-2), (5b/5-2)

s.+ni (11b/6-2), (15a/5-2)

[=24]

soğur-:< Emmek.

s.-dı (15a/1-1)

s.-ub (16a/5-1)

[=2]

sökünc:< Parçalanma.

s. (27a/7-2)

[=1]

söz:< Bir duyguyu, bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan sözcük ya da sözcük dizisi.

s. (16b/1-2), (20a/8-2), (24b/3), (37a/7-1), (44b/1-2), (45b/3-1)

s.+i (36b/1-1), (3b/5), (3b/5)

s.+ide (3a/5-2)

s.+in (14b/1-2), (14b/6-1)

s.+ini (27a/3-1), (36a/7-2)

s.+ler (8a/3-2)

s.+lerin (14a/4-1)

s.+lerini (13b/1-1)

s.+lerni (12b/5-2)

s.+ni (13a/7-2), (25a/6-1)

s.+üm (12a/3-2)

s.+ümke (11a/6-2)

s.+üğ (31b/5-1)

s.+üğni (19b/7-1)

[=24]

sözleş-:< Konuşmak, söyleşmek.

s.-geni (11a/3)

[=1]

su:< Bu sınıftan oluşan ve yeryüzünün beşte dördünü kaplayan kitle, deniz, akarsu vb.

s.+yı (15b/6-2)

[=1]

sūāl:<Ar. Soru.

s. (24b/6-2)

[=1]

sūḥte:<Far. Yanmış, tutuşmuş. Yanık.

s. (47b/5-1)

[=1]

sūr:<Far. Bir şehri kuşatan yüksekçe kale duvarı. Yüksek duvar. Kale. Hisar. Dügün, şenlik.

s.+da (27b/3-2)

[=1]

sulṭān:<Ar. Padişah, saltanat süren.

s.+dın (3a/7-1)

s.+ıhüsñ (3b/2-2)

[=2]

sulṭān:<Ar. Padişah, saltanat süren.

s.+nın (5b/2-2)

[=1]

sücūd:<Ar. Secde etme, yere kapanma.

s. (2a/5-2), (9b/1-1)

[=2]

sülāle:<Ar. Soy, sop, bir kimsenin soyu.

s.+ni (15b/2-2)

[=1]

süleymān:<İbr. Beni İsrail Peygamberlerindendir. Davud (A.S.) ın oğludur. Babasının vasiyeti üzerine Beyt-ül Makdisi yedi senede inşa ettirdi. Kudüste büyük bir hükümet sarayı yaptırdı. Şark ve garb melikleri kendisine itaate geldiler. Kırk sene hem peygamberlik, hem padişahlık yaptı.

s. (30a/5-1)

s.+ı'aşr (3a/6-1)

[=2]

sür:-< Uzatmak, ileri doğru itmek.

s.-di (27a/7-1), (44a/3-1)

s.-gin (27a/5-1)

[=3]

sürt:-< Bir şeyi başka bir şeyin üzerine bastırıp hiç kaldırmadan öne arkaya, sağa sola veya herhangi bir yöne doğru hareket ettirmek.

s.-er (37b/2-2), (27b/2-1)

s.-ti (31a/7-2)

[=3]

sürūr:<Ar. Sevinç. Neş'eli olmak.

s. (32a/6-1)

[=1]

süst:<Far. Tembel, uyuşuk, gevşek.

s. (6a/7-1)

s.+bolub (14b/4-2)

[=2]

süvār:<Far. Ata binmiş. Binici.

s. (27a/4-2), (29a/7-2), (29b/1), (29b/3-1), (32a/7-1), (33b/1-2), (33b/5-1), (34a/7-1), (3b/1-1)

[=9]

-Ş-

şāb:<Far. Hayvanların ağız ve ayaklarında görülen ateşli, salgın bir hastalık ismi.

ş. (24b/6-1), (34b/2-1)

[=2]

şād:<Far. Neşeli, memnun.

ş. (13b/5-1), (32a/5-1)

ş.+kılur (45b/2-2)

[=3]

şād-kām:<Far. Çok sevinçli.

ş. (4a/2-1)

[=1]

şādluğ:<Far. Sevinçli.

ş.+um (25b/2-1)

[=1]

şādmān:<Far. Sevinçli.

ş. (17a/4-1), (20b/5-1), (23a/7-2), (25b/3-2), (29b/2-1), (31a/2-1), (34a/6-2), (39b/2-1), (39b/6-2)

ş.+lık (13b/4)

[=10]

şāh:<Far. Padişah. Bir yere hâkim olan zât. Sâhip.

ş. (21a/6-2), (26b/6-2), (29a/1-1), (29a/6-2), (29a/7-1), (30b/7-2), (32b/5-1), (35b/4-2), (36b/2-1), (38a/1-

1), (38b/2), (39b/5-1), (39b/6-1), (3a/3-2), (3b/2-2), (40a/7-1), (46b/3-1), (5a/6-1), (7b/7-2)

ş.+ıcihān.ğa (2a/3-2)

ş.+ıcivān (5a/3-1)

ş. + ıdīn (3a/1-2)

ş.+ımemālik (35a/5-1), (9a/3-2)

ş. + ıraḥīm (3b/4-1)

ş.+ıraḥmān (3a/4-1)

ş.+nı (14a/1-2)

ş.+nıḡ (36b/5-1)

[=28]

şāl:<Far. Tabut, düzlük, yayla.

ş. (26a/4-1)

[=1]

şām:<Far. Akşam.

ş. (6a/2-1), (11b/1-1), (13b/2-1), (20a/4-2), (20a/8-1), (21a/5-2), (28a/3-2), (32b/2-1), (33b/6-2), (34b/7-1), (38b/6-2), (39b/3-2), (40b/7-2), (43a/1-2), (46b/7-2), (4a/2-2), (5b/5-1), (8b/1-2)

ş.+ıḡadr (8a/6-2)

[=18]

şarāb:<Ar. İçilecek şey.

ş. (16b/6-1)

[=1]

şart:<Ar. Koşul. Biri diğ erinin şartına bağlı olan iki cümleden ilki.

ş.+ı (12a/6-1)

[= 1]

şeddād: <Ar. Çok eskiden Yemen'de Âd Kavminin hükümdarı Allah'a isyan ederek Cennet'e benzetmek iddiasıyla İrem bağını yaptırmış, bu bağdaki köş ke girmeden kavmi ile yani taraftarlarıyla birlikte gazaba uğ ramış, çarpılmış, yerin dibine geçmiştir.

ş. + ı^cād (15b/4-1)

[= 1]

şefîk: <Ar. Şefkatli, esirgeyen. Rikkat sahibi. Merhametli.

ş. (32b/1-2)

[=1]

şeh:<Far. Şah, padişah.

ş. (36a/6-1), (39a/4-2), (41a/5-1), (5b/5-1)

ş.+idüldül (3b/1-1)

ş.+imuhterem (33a/1-2)

ş.+ke (7a/3-2), (38a/6-1)

[=8]

şeh-vār:<Far. Şahlara lâ yık olan.

ş. (45b/4-1)

[=1]

şehîd: <Ar. Şehit.

ş. (16a/3-2)

ş.+iñ (3b/1-2)

[=2]

şehr:<Far. Kent, şehir. Ay.

ş. (35b/2-1), (44a/7-2), (5a/4-1), (5b/1-1), (6b/4-2), (6b/6-1), (6b/7-2)

ş.+din (30a/3-1), (31b/1-1), (32a/5-1)

ş.+ğa (29b/5-1), (30b/6), (31a/3-2), (43b/2-2)

ş.+ıbarı (32a/5-2)

ş.+idin (35b/4-2)

ş.+ilāyezāl (35a/1-2)

ş.+inde (8a/6-1)

ş.+iyār (5a/5-2), (37a/3-2)

[=20]

şem^c:<Ar. Mum, ışı k.

ş. (7b/6-2)

ş.+icem^c (7b/6-1)

[=2]

şem^c-şifat:<Ar. Mum gibi.

ş. (8b/4-2)

[=1]

şems:<Ar. Güneş.

ş. (36b/3-2), (36b/7-1), (43b/1-1), (47b/5-2), (4a/1-1), (9a/7-1)

[=6]

şerh:<Ar. Açma, genişletme. Açıklama.

ş. (39a/2-2), (41a/4-2)

ş.+ivaşl (38b/4-1)

[=3]

şerîf: < Ar. Şerefli.

ş. (34a/3-1)

[=1]

şeş:<Far. Altı.

ş. (38a/1-2)

[=1]

şevk:<Ar. Şiddetli istek.

ş. (29b/4-2), (34b/1-2)

[=2]

şeydâ:<Far. Aşk ile kendinden geçen, coşan.

ş. (28b/2-2)

[=1]

şeytân:<Ar. İnsanı azdırmaya çalışan görünmez yaratık.

ş. (10a/4-1)

[=1]

şîr: < Far. Aslan. Süt.

ş.ihak (3a/1-2)

ş.+izamânız (12b/7-1)

ş.+ni (26b/7)

[=3]

şibh:<Ar. Benzer. Benzeyen şey.

ş. (1b/3-2)

[=1]

şitâb:<Far. Acele etme. Koşmak.

ş. (23a/6-1), (23a/6-2)

[=2]

şöhre:<Ar. Ünlü, şöhretli, meşhur.

ş.+i'âlim (15b/5-2)

[=1]

şu'le:<Ar. Kırılcım, ışıık, alev.

ş. (22a/4-2)

ş.+si (37b/7-1), (47a/4-2)

[=3]

-T-

ţâ'at:<Ar. Söz dinleme, ibadet.

t. (3b/2-1)

t.+ım (11a/5-2)

[=2]

ṭāḳ:<Ar. Bina kemeri. Yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü. Çardak. Kubbe. Kavisli bina.

t. (24a/5-2)

[=1]

ṭāḳat:<Ar. Güç, kuvvet. İktidar.

t.+ım (11b/2-2)

[=1]

ṭa'ām:<Ar. Dayanma gücü.

t. (16b/6-1)

[=1]

ṭab':<Ar. Huy. Basmak, basılmak.

t.+ıḡnı (6a/7-1)

[=1]

ṭāḳ:<Far. Hem tükenmek hem de artık mevcut durumu sürdürememek ve dayanamamak anlamına gelir.

t. (11b/2-2)

[=1]

ṭal'at:<Ar. Yüz, güzellik.

t.+dın (21a/3-1)

[=1]

ṭaleb:<Ar. Herhangi bir nesneyi isteme, arzu hâli.

t. (20a/2-1), (21b/1-1), (42a/6-2), (6a/7-1)

t.+da (21b/5-1)

[=5]

ṭaleb-keş:<Far. talep etmekten çekinmeyen, isteyen.

t. (28b/4-2)

[=1]

ṭanīn: <Ar. Tınlama, tını.

t. (2b/4-2)

[=1]

ṭarab:<Ar. Sevinçlik. Şenlik. Şâdlık.

t. (17b/5-1), (40b/7-2)

[=2]

ṭaraf:<Ar. Yan, yön. Memleket, ülke, kıta.

t. (12b/3-1), (36a/1-1), (4b/5-2)

t.+a (44b/3-1)

[=4]

ṭarfe:<Ar. Göz açıp kapayıp.

t. (24a/3-2)

[=1]

ṭarīḳ: <Ar. Yol, tarz, metod.

t.+iedeb (11b/3-1)

[=1]

ṭavaf:<Ar. Etrafında dönmek.

t.+kılur (21a/7-2)

[=1]

ṭayak:< Ar. Dövmek eylemi.

t. (18b/5-2)

[=1]

ṭaymūs:< Ar. Züleyha'nın babası ve Mağrib şahıdır.

t. (36b/2-1), (38a/1-1), (38b/2), (39b/5-1)

[=4]

ṭoḵ:< Karnın doymuş hâli, yiyecek isteği olmama hâli.

t. (9a/5-2)

[=1]

ṭuyūr:< Ar. Kuşlar.

t. (21a/7-2)

[=1]

tā:< Ar. Tane, kadar, kat.

t. (3b/1-2), (3b/3-1), (4a/1-2), (4a/2-1), (5a/7-1), (5a/7-2), (5b/1-1), (5b/1-2), (5b/5-1)

[=9]

tāb:< Far. Güç. Kuvvet. Takat. Parıltı. Parlayıcı.

t. (20a/8-2)

t.+nı (21a/7-2)

[=2]

tābābed:< Ar. Doktorluk.

t. (3b/7-2)

[=1]

tābān:< Far. Işıklı. Parlak. Parlayan güneş.

t. (36b/7-1)

[=1]

tābi':< Ar. Boyun eğen.

t. (4a/5-1)

[=1]

tāc:< Ar. Taç.

t. (16b/7-1)

t.+ıser (11b/4-2)

[=2]

tācir:< Ar. Tüccar, ticaret yapan.

t. (20a/5), (20b/1-1), (21a/3-2), (21a/6-1), (21a/6-2), (22b/4-2), (23a/6-1), (24b/1-1), (24b/4-1), (25a/5), (26b/7), (27a/1-1), (28b/7-1), (29b/4-1), (32b/4), (32b/5-1), (35a/4), (35a/5-2), (43a/4), (43b/4-1), (44a/6)

t.+ğa (23a/6), (24b/3), (28b/4-1), (43b/3-2), (43b/5)

t.+niḡ (20b/7)

[=27]

tāḡayyūr:< Ar. Değişmek. Başkalaşmak.

t. (9b/2-2)
[=1]

tār:<Far. Karanlık. Tel. Saç teli. Tepe.
t. (28a/3-2), (2a/5-1), (40a/1-1)
t.+ībūd (2a/5-1)
[=4]

tārīḥ:<Ar. Hâdiseye vakit tayin etmek.
t. (6b/2-1)
[=1]

ta‘ām:<Ar. Yemek. Yenilen şey.
t. (24a/2-2)
[=1]

ta‘bīr:<Ar. Deyim, söz, yorum, ifade, anlatım.
t. (20b/7)
[=1]

ta‘zīm:<Ar. Büyüklüğünü dile getirme.
t. (39a/1-2)
t.+eyle (38a/4-1)
[=2]

tab-:< Hizmet etmek, bulmak, sezmek.
t.-ḳay (20a/4-1)
t.-tī (45a/5-1)
t.-tuḳ (17b/4-1), (24a/3-1)
[=4]

tabḳa:< Katman.
t.+lī (21a/7-2)
[=1]

tabūt:<Ar. Sandık.
t.+ī (28a/3-1)
[=1]

taḥammül:<Ar. Yüklenmek. Bir yükü üstüne almak. Sabretmek, katlanmak, dayanmak.
t. (42a/5-2), (45b/4-2)
[=2]

taḥayyür:<Ar. Hayranlık.
t. (24b/5-2), (34b/5-1)
[=2]

taḥkīk:< Ar. Araştırma, gerçeği arama.
t.+nī (19a/6-2)
[=1]

taḥsīn:<Ar. Güzel bulan, alkışlayan, takdir eden.
t. (38a/3-1)
[=1]

taḥt:<Far. Hükümdar koltuğu.
t. (5a/3-1)
t.+ımuraşsa‘ (44a/2-2)
[=2]

taķ-:< Takmak. bir Şeyi bir başka Şeye uygun bir biĀimde iliŐtirmek, geĀirmek, tutturmak.

t.-aķ (4a/7-2)

[=1]

taķdīr:< Ar. Kıymet vermek. DeĀerini, kıymetini, lūzumunu anlamak.

t.+ini (23a/3-2)

[=1]

taķı:< Dahi, bile.

t. (33b/7-1)

[=1]

tań:< Sabah vakti. ŐaŐacak, ŐaŐılacak nesne.

t. (33b/7-1), (34a/4-1), (35b/3-1)

[=3]

tanı:< Daha Önce bilinin bir kişi ile karŐılaŐıldığında onun anımsanması, bilinmesi durumu.

t. (27b/4-2)

[=1]

tap-:< Hizmet etmek, bulmak.

t.-ar (2a/2-2)

t.-ıb (33b/6-1), (41a/3-1)

t.-ıp (31a/2-2)

t.-madı (12a/1), (12a/2-1)

t.-masun (45b/3-1)

t.-sa (5a/1-1)

t.-sın (27a/6-1)

t.-tı (5a/5-2)

[=10]

tapıĀ:< Hizmet, tapma.

t. (18a/6-2)

[=1]

tapŐur:< Teslim etmek, ulaştırmak.

t.-Āanı (47a/2)

[=1]

tapuĀ:< Hizmet, tapma.

t.+uńdur (39a/5-1)

[=1]

tar-:< Yaymak. Ayırmak.

t.-talı (8b/5-2)

[=1]

tart-:< Āekmek, uzatmak. AĀmak.

t. (22b/7-2)

t.-ar (43a/3-2), (47a/4-2)

t.-ıb (22b/5-1)

t.-ıp (19b/3-2)

t.-tı (42b/1-2), (45a/1-1)

[=7]

tartıg̃:< Yük ipi. Çekilmiş, uzatılmış nesne.

t.+ların (42b/1-1)

[=1]

taş:< Dış.

t. (5b/1-2)

t.+karı (6b/5-2), (6b/6-2), (6b/7-

1)

[=4]

taş-:< Taşmak, dışarı çıkmak.

t.-tı (16b/5-1)

[=1]

taşla-:< Taş atmak.

t.-dı (25b/7-1)

t.-dılar (30a/2-1)

t.-ğanı (25b/6)

[=3]

te‘ālā:<Ar. "Nâmı büyük" meâlinde olup. Cenab-ı Hakk'ın (C.C.) kudsiyet ve büyüklüğü için hürmeten söylenir.

t. (7b/1-2), (22a/7)

t.+ğa (16a/6), (27b/5)

t.+ka (28b/2-2)

t.+nın (9a/6-2)

[=6]

tebessüm:<Ar. Gülümseme. kibarca ve dişlerini göstermeyerek gülme.

t. (18b/1-1), (34b/3-1)

[=2]

tepre-:< Kımıldamak.

t.-diler (18b/5-1)

[=1]

tedbîr:< Ar. Çare, önlem.

t. (8b/7-1)

t.+ini (23a/3-1)

[=2]

teg-:< Ermek, erişmek, varmak.

t.-ib (34a/5-2)

[=1]

teklîf:< Ar. Öneri.

t.+kılıb (13b/1-2)

[=1]

telmür-:< Umut ve hasretle bakmak.

t.-üben (14a/4-2)

[=1]

temām:<Ar. Eksiksiz, bütün.

t. (21a/2-1), (24a/2-1), (26b/6-1), (30a/4-1), (33b/4-2), (35a/3-1), (40b/7-1), (44a/3-1), (6a/7-2), (9b/4-1)

[=10]

temāšā:<Far. Seyretme.

t. (11a/1-1), (17b/4-1)

t.+yidehr (11a/2-2)

[=3]

temmim:<Ar.

Tamamlayan,

tamamlayıcı.

t. (1b/1)

[=1]

ten:<Far. Gövde, beden, vücut.

t. (13b/3-2)

t.+idin (14b/2-1)

t.+im (26a/2-2), (45b/6-2)

[=4]

tep-:< Vurmak.

t.-er (28b/6-1)

[=1]

tepre-:< Kımıldamak.

t.-di (29b/2-1), (38b/6-1),
(40b/5-1)

t.-diler (13b/5-2), (30b/5-2),
(32a/6-1), (34a/4-2)

[=7]

ter:<Far. Rutubetli, ıslak, yağ.

t. (17a/5-2)

[=1]

tevāzu':<Ar. Alçakgönüllülük.

t.+kıldı (44a/3-2)

[=1]

tıñla-:< Dinlemek.

t.-madılar (12a/3-2)

[=1]

tırāş:<Far. Kazıma, yontma.

t. (32a/1-1)

[=1]

tīğ: < Far. Kılıç.

t. (13b/7-1), (16a/3-2)

t.+inedür (4b/3-1)

t.+isiyāset (5a/4-1)

[=4]

tīz: < Far. Çabuk tez.

t. (13b/7-1), (27a/5-1)

[=2]

ti-:< Demek, söylemek.

t.-b (20a/6-1), (20b/5-1),
(25b/6), (27b/7-2), (31b/7-1), (32a/1-1)

t.-p (5a/6-1)

[=7]

tigin:< Hakan oğullarına verilen unvan,
prens.

t. (19a/3-1)

[=1]

tig-:< Değmek.

t.-di (8b/7-2)

t.-mesün (40b/4-1)

t.-ünce (25a/4-2)

[=3]

tigür-:< Değdirmek, dokunmak.

t.-di (22b/1-2)

[=1]

tik-:< Dik.

t. (40a/2-2)

[=1]

tik-:< Dikmek.

t.-er (21a/4-2)

t.-ti (42b/2-2)

[=2]

til:< Dil.

t. (18a/3-2)

t.+e (6a/4-2), (6b/1-2)

t.+ge (19a/4)

t.+i (23a/7-2)

t.+leride (10a/7-2)

[=6]

tile-:< Dilemek, istemek.

t.-b (23a/5-1), (26b/7)

t.-ban (14a/5-2)

t.-li (40b/4-2)

t.-r (19b/2-2), (21a/6-1), (22b/7-2), (47b/3-1)

t.-rseñ (37a/2-2)

t.-ti (22a/6-1)

t.-yüm (37a/2-1)

[=11]

tilek:< Dilek.

t.+in (21a/6-2), (25b/1-1)

[=2]

tin:< Ten.

t.+din (15a/2-1), (23a/2-1),
(23a/2-2)

[=3]

tiñ:> Dik.

t. (43b/2-1)

t.+çe (35b/7-2)

[=2]

tiñri:< Tanrı.

t. (5b/4-1), (11a/6-2), (13a/7-2),
(17a/1-1), (19b/5-2), (22a/7), (23a/3-2),
(25a/7-1), (26b/6-1), (27b/5), (28b/2-2),
(32a/4-1), (37a/6-1), (39a/7-1), (43a/1-2),
(43a/5-1), (45b/5-1), (5b/5-2), (7a/4-2),
(7b/1-2), (7b/4-2), (9a/6-2), (9b/4-1),
(9b/6-2)

t.+din (20a/4-2)

t.+ge (26b/5-2), (28b/3-2)	tive :< Deve.
t.+ke (32a/4-2)	t. (25b/6), (25b/7-1), (27a/1-2)
t.+ni (15a/6-1), (7b/2-1)	t.+ke (27b/4-1), (40a/3-1)
[=30]	[=5]
tin :< Uçmak, fırlamak.	tiy :< Dokunmak, ulaşmak.
t.-mey (39b/3-2), (4b/6-1)	t.-ürsin (8a/3-2)
[=2]	[=1]
tirig :< Canlı, diri, yaşayan.	tiyür :< Dokundurmak, ulaştırmak.
t. (23b/2-2)	t.-sem (37a/2-1)
[=1]	t.-señ (37a/2-2)
tiriglik :< Canlılık.	[=2]
t.+din (18a/2-2)	tofrağ :< Toprak.
[=1]	t.+ıdur (11b/4-2)
tişi :< Dişi, kadın.	[=1]
t. (38b/7-2)	toğ :< Doğmak.
t.+ler (32b/3-1)	t.-dı (41b/7-2)
[=2]	[=1]
titre :< Vücudun herhangi bir tepki, duygu karşısında göstermiş olduğu karşı tepki.	toğum :< Doğum, doğmak eylemi.
t. (4b/4-1)	t. (24a/7-2)
t.-r (28a/4-2), (4b/2-2)	[=1]
[=3]	toğ :< Doğmak.
titret :< Titremesine yol açmak.	t.+anlarına (13a/5-2)
t.-ip (10a/5-1)	[=1]
[=1]	tol :< Dolmak.
	t.-dı 12a/7-2

[=1]	t.-ar (13a/4-1), (37b/7-2), (4b/7-2), (7b/2-1)
tokuz: < Dokuz sayısı.	
t. (29a/7-1)	t.-kın (27a/5-2)
[=1]	t.-sun (33a/3-1), (5b/2-2), (5b/3-2)
toy: < Doydular.	
t.-dılar (10a/3-2)	t.-tı (28a/4-1), (28b/6-2), (29a/4-2), (34a/5-1), (42b/3-2)
[=1]	t.-tılar (19a/7-2), (32a/3-1)
toy: < Yemekli eğlence, şölen.	t.-ub (18b/3), (18b/4-2), (18b/6-1), (27b/3-2)
t.-lar (42b/2-1)	[=21]
[=1]	
tök: < Dökmek.	tutku: < Tutku. Herhangi bir nesneye ya da kişiye duyulan güçlü, kuvvetli hisler.
t.-er (25b/4-2)	t.+sıdur (4a/7-2)
t.-meli (15b/1-2)	[=1]
t.-ti (16a/1-1), (34b/5-1)	
[=4]	tüccâr: <Ar. Tacirler.
tört: < Dört sayısı.	t. (21a/5-1)
t. (15b/5-1)	[=1]
[=1]	tümen: < Büyük küme, yığın, öbek. On bin.
tur: < Durmak.	t. (10b/1-2)
t.-ub (10a/7-1), (12a/2-2), (40a/2-2)	[=1]
[=3]	tün: < Gece.
tut: < Eline almak, elde bulundurmak.	t. (33a/6-1), (33b/1-2)
t. (25a/3-1)	[=2]
t.-aalman (20b/5-2)	tünd: <Far. Sert, şiddetli, haşin, hızlı, keskin.

t. (27a/5-1)

[=1]

türki̇:< Türkçe.

t. (6b/1-2)

[=1]

türlüg:< Türlü.

t. (10b/3-1), (40a/1-1), (40a/3-1)

[=3]

tüş:< Düş, rüya.

t. (20a/5), (20b/6-2), (36a/5),
(9a/2), (9b/2-1), (9b/6-1)

t.+din (10a/1-2), (37b/3-1),
(9b/3-1), (9b/7-1)

t.+ide (47b/4-1)

t.+idür (9b/6-1)

t.+in (10a/2)

t.+inde (47b/2-1), (9a/6-1)

t.+ke (20b/7)

t.+ni (20b/5-2)

t.+üm (47a/5-2), (9b/4-2)

t.+ümke (45a/6-1)

[=20]

tüş:-< Düşmek.

t.-er (21a/2-2), (45b/2-1)

t.-i (32a/7-1)

t.-ti (14b/5-1), (16b/1-2), (18a/1-1),
(20b/2-2), (22a/5-2), (23a/5-1),
(41a/5-1), (47b/3-1), (47b/4-1), (9a/7-2)

t.-tiler (32b/3-2)

t.-ti (45a/1-2)

t.-üb (19b/3-1), (22a/2-2),
(32b/4)

t.-üm (23a/4-1)

t.-üş (41a/7)

[=20]

tüşür:-< Düşürmek, düşmesine yol
açmak, düşmesini sağlamak, düşmek
eylemini yaptırmak.

t.-diler (42b/5-1)

[=1]

tüz:-< Düzmek, düzeltmek.

t.-di (18b/1-2), (40a/6-2),
(41b/7-1), (42b/3-2)

[=4]

-U-

u:<Ar. “Ve” bağlacı.

u. (3a/1-2), (10a/6-2), (10b/6-2),
(11a/5-2), (11b/1-1), (12a/6-2), (12b/4-1),
(12b/5-2), (12b/6-1), (14a/2-1),
(14b/3-2), (16b/6-1), (17b/4-1), (17b/5-1),
(18b/6-2), (1b/2-1), (1b/3-1), (1b/3-1),
(1b/3-1), (20a/4-2), (20a/8-1),
(21a/3-1), (21a/5-2), (22b/4-2), (23a/5-

2), (25b/4-1), (26b/4-2), (27b/1-2), (27b/3-2), (28a/1-1), (28a/3-2), (29a/6-1), (29a/6-2), (2b/4-1), (2b/5-2), (31b/6-2), (31b/7-2), (32a/2-1), (32a/5-2), (32b/2-1), (33b/6-2), (34a/6-2), (34a/7-2), (34b/1-2), (34b/4-1), (34b/7-1), (34b/7-2), (35b/1-1), (35b/1-2), (36a/6-2), (36b/2-2), (37b/4-1), (37b/5-1), (38b/4-2), (38b/7-1), (38b/7-2), (39a/3-2), (39b/3-2), (39b/4-1), (3a/3-1), (3a/3-1), (3a/6-2), (3a/6-2), (40a/2-1), (40b/7-2), (42a/5-2), (42b/3-1), (43a/1-2), (43a/7-1), (45b/6-2), (46b/4-2), (46b/7-2), (47a/1-2), (47b/3-2), (4a/2-2), (4b/4-1), (5a/4-2), (5a/7-2), (5b/1-2), (6a/7-2), (6b/2-1), (6b/2-2), (7b/2-2), (7b/5-1), (8b/1-2), (8b/5-1), (8b/6-2)

[=87]

uc:< Uç, kenar.

u.+ıdın (21a/3-2), (47a/6-2)

[=2]

ulu:< Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.

u.+sı (29b/5-2)

[=1]

uluğ:< Ulu.

u. (29b/6-1), (30a/3-2), (34a/6-1), (40a/2-2), (42b/2-1)

u.+dın (30b/1-2)

[=6]

ulus:< Millet. Genellikle aynı toprak sınırları içerisinde yaşayan ve aralarında kültürel, duygusal tarih bakımından ortak düşüncelere sahip olarak insan topluluğu.

u. (34a/5-1), (38a/7-1), (6b/5-1)

u.+a (5b/3-1)

u.+dın (45b/3-2)

u.+ı (34a/3-1), (44a/3-1)

u.+ıdın (34b/6-1)

u.+ında (7a/6-1)

u.+um (31b/6-1)

[=10]

unut-:< Belleğinde kalmamış olmak, aklından çıkıp gitmek, aklında kalmamak, anımsamamak.

u.-tılar (29b/7-2), (32a/3-2)

u.-tum (15a/6-1)

[=3]

ur-:< Vurmak.

u.-ar (22a/4-2)

u.-dı (14a/3-1), (40b/5-1)

u.-ub (12b/3-1), (27b/4-1)

[=5]

urta-:< Ağzına almak.

u.-dı (37b/1-2)

u.-dılar (30a/2-2)

[=2]

uşal:< Bu, şu.

u. (8a/1-1), (10b/7-2), (12b/4-1), (13a/7-1), (14a/1-1), (15a/6-1), (16a/1-1), (16a/7-1), (16b/2-1), (16b/4-2), (16b/5-1), (18a/1-1), (18a/7-1), (18b/6-2), (21a/3-2), (21a/4-1), (21a/7-1), (21a/7-1), (22a/4-1), (22b/3-1), (22b/3-2), (22b/4-1), (22b/7-2), (23a/4-1), (23a/5-2), (25b/4-1), (26b/1-1), (27a/5-1), (27a/5-2), (27b/3-1), (27b/6-1), (28b/3-1), (29a/3-1), (29a/5-1), (29a/6-1), (29b/3-1), (30a/3-1), (30b/4-1), (31a/1-1), (32a/5-1), (32a/5-2), (33a/2-1), (33a/4-1), (33a/5-1), (34a/1-1), (34a/2-1), (34b/3-2), (34b/6-1), (37b/4-1), (38a/3-2), (39a/1-2), (39a/7-1), (39b/2-1), (39b/3-1), (39b/3-2), (41a/2-1), (41b/3-2), (41b/7-1), (42b/5-1), (42b/5-2), (43b/2-2), (44b/7-1), (45a/3-1), (46b/1-1), (47b/5-1), (4b/2-2), (4b/6-1), (5b/2-1), (6a/6-2), (8a/7-2)

[=70]

uşbu:< Şu, bu.

u. (11a/6-2), (11b/7-1), (13a/6-1), (13b/3-1), (15a/6-2), (15b/2-1), (16b/1-1), (17b/7-1), (18b/7-1), (19a/7-1), (19b/1-1), (20a/3-2), (20a/8-1),

(21a/4-2), (21a/5-1), (21a/5-2), (21b/1-1), (22a/5-1), (23a/4-1), (24b/2-2), (25a/1-1), (25a/2-2), (25a/3-2), (28a/2-1), (28b/6-2), (33b/2-1), (36a/3-2), (37a/7-1), (38a/7-2), (41b/1-1), (41b/6-1), (42a/6-1), (43a/1-1), (45a/7-1), (45a/7-2), (45b/2-1), (45b/3-1), (45b/3-2), (46b/5-1), (47a/5-1), (4b/1-1), (6a/5-1), (9b/6-1)

u.+rıız (23b/7-1)

[=44]

ut-:< Zafer kazanmak.

u.-ar (4b/3-2), (4b/4-1), (4b/6-1)

[=3]

uyat:< Vicdan. İrade.

u. (12b/5-2)

[=1]

uyğan-:< Uyanmak.

u.-dı (9b/2-1), (20b/5-1), (37a/7-2)

[=3]

uyku:< Bilincin tümünden ya da bir kısmının yitirildiği ve vücudun dinlenmeye ayrıldığı zaman dilimindeki uyumak eylemine konu olan ismi.

u.+larını (30a/4-2)

[=1]

uyu-:< Uyumak.

u.-p (20b/2-1)

[=1]

uzun:< İki ucu arasında fazla uzaklık olan.

u. (5b/2-2)

[=1]

-Ü-

ü:<Ar. “Ve” bağlacı.

ü. (10a/7-2), (11a/6-1), (11a/7-1), (11b/3-2), (12b/2-2), (15a/5-2), (16a/7-2), (16b/1-2), (1b/3-2), (24a/6-2), (25a/7-2), (25a/7-2), (26a/6-1), (27a/5-1), (2a/1-1), (2a/1-2), (2a/1-2), (2a/4-2), (2a/4-2), (2b/2-1), (2b/2-2), (2b/3-1), (2b/3-2), (31a/8-1), (32b/7-2), (34a/1-2), (35a/1-1), (35a/2-1), (36b/3-2), (36b/7-1), (37a/5-1), (37a/5-1), (37a/5-1), (37a/5-1), (38b/1-1), (38b/6-2), (39a/7-2), (39b/6-2), (3a/4-2), (3b/4-1), (3b/4-1), (40a/2-1), (43b/1-1), (44b/1-2), (45b/2-2), (46b/2-1), (47a/3-2), (47a/3-2), (47b/5-2), (4a/1-1), (4a/1-1), (4a/1-1), (4a/3-2), (4a/4-1), (4b/2-2), (5b/7-2), (5b/8-2), (6a/2-1), (6b/7-1), (6b/7-2), (8a/1-2), (8a/2-1), (8a/4-1), (8b/4-1), (8b/7-1), (9a/7-1), (9b/4-1), (9b/6-1), (9b/7-2)

[=69]

üç:< Üç sayısı.

ü. (21a/2-1), (24a/2-1)

[=2]

üçün:< Amacıyla, ereğiyle, üzere.

ü. (14a/6-1), (42b/7-2), (43a/3-2)

[=3]

ülüş:< Pay. Ülke, şehir.

ü. (9b/6-2)

[=1]

ümid:<Far. Ümit, umut.

ü. (28a/7-1)

ü.+im (41b/7-2)

[=2]

ümmet:<Ar. Cemaat, kavim, taife.

ü.+leriğa (7b/2-2)

[=1]

ümmül-bilād:<Ar. Mekke.

ü. (5b/7-1)

[=1]

ün:< Genellikle iyi, üstün bir niteliğiyle herkesçe çok iyi bilinip tanınma durumu.

ü. (26a/7)

[=1]

üst:< Bir şeyin göğe doğru olan yanı, yukarısı.

ü.+ide (17a/7-2), (20b/3-2),
(23b/1-1), (37a/7-1), (44a/1-2), (45b/3-
1), (6a/7-1), (8b/6-1)

ü.+idin (25b/6), (25b/7-1)

[=10]

üstād:<Far. Bilim ya da sanat alanında
üstün bilgisi, yeteneği, ustalığı olan
kimse.

ü.+ıkār (7a/3-1)

[=1]

üzre:< Üzerinde.

ü. (8b/3-2), (13b/3-1)

[=2]

-V-

vāfir:<Ar. Bol.

v. (20b/1-2)

[=1]

vāhīr:<Ar. İğne. diken.

v. (41b/4-1)

[=1]

vāqı'a:<Ar. Hadise, olay.

v. (20b/6-2)

v.+sın (7a/4-1)

[=2]

vāriş:<Ar. Mirasçı.

v. (3a/7-1)

v.+işeh (5b/5-1)

[=2]

vāsıta:<Ar. Araç.

v.+itārībūd (2a/5-1)

[=1]

vāsıta:<Ar. Araç.

v.+nı (27b/1-2)

[=1]

va'de:<Ar. Belirli süre.

v. (22b/3-1)

[=1]

vaḥy:<Ar. Vahiy, ilâhî makamdan
peygambere inen yüce mânâlar.

v.+idelîl (7b/1-1)

[=1]

vaḳt:<Ar. Vakit, zaman.

v. (17a/6-1), (26a/6-2)

v.+ide (37a/1-2)

v.+işām (13b/2-1)

[=4]

var:< Evrende ya da düşüncede yer
alan, bulunan.

v. (29a/7-1)

[=1]

vaşl:<Ar. Kavuşma.

v. (38b/4-1)

v.+ını (35b/5-1), (38a/4-2)

[=3]

vaṭan:<Ar. Yurt.

v. (13b/3-1), (15b/6-1)

[=2]

vazī':<Ar. Alçak, aşağı, mütevazı.

v. (34a/3-1)

[=1]

ve:<Ar. İki sözcük ya da iki tümce arasına girerek aralarında birliktelik ya da ardışıklık bulunduğunu anlatır.

v. (12b/3-2), (13b/1-1), (15b/4-2), (17a/4-2), (19a/1-1), (19a/3-2), (19a/7-2), (1b/1), (20a/2-1), (22b/5-1), (23a/3-1), (25a/3-1), (26a/5-1), (28b/5-2), (29a/1-2), (2b/4-2), (34b/5-2), (34b/6-2), (34b/6-2), (34b/7-2), (35b/4-1), (36a/7-1), (37a/6-2), (40a/5-1), (42b/3-2), (42b/6-2), (44b/3-1), (44b/3-2), (45a/1-1), (46b/1-2), (47a/5-1), (7a/1-1)

[=32]

vehm:<Ar. Belirsiz fikir ve düşünce, kuruntu.

v. (4b/5-1)

v.+idin (9b/2-2)

[=2]

veled:<Far. Erkek çocuk. Oğul. Çocuk.

v. (14a/2-2), (8b/2-2)

[=2]

velī:<Ar. Ermiş, eren, evliya.

v. (12a/5-2), (13a/3-2), (36a/7-1), (36b/4-1), (43a/2-1), (5b/8-2)

[=6]

ve's-selām:<Ar. İşte bu kadar, son söz budur anlamlarında kullanılır.

v. (5b/5-2)

[=1]

veşy:<Ar. Elbiseyi güzel nakışlamak, süslemek. Bir çeşit elbise. Nesil ve zürriyet. Çoğalma.

v.+igül'izār (34a/7-2)

[=1]

vilāyet:<Ar. Bir şeyi kudretle elde etme. Dostluk, muhabbetlik.

v.+ka (19b/3-1)

[=1]

vü:<Ar. "Ve" bağlacı.

v. (11a/1-2), (12a/4-1), (12b/4-1), (17b/1-1), (31b/1-2), (41b/4-1), (9a/7-2)

[=7]

vücūd:<Ar. Varlık, beden.

v. (31b/1-2)

v.+um (41b/2-2)

[=2]

-Y-

yā:<Ar. Ey.

y. (23a/5-1), (27b/6-1)

[=2]

yār:<Far. Yardımcı. Sevgili. Dost, ahbab, tanıdık.

y. (15b/4-1), (2b/6-1), (40b/4-2), (5a/5-2)

y.+dur (4b/5-1)

y.+ihudā (15a/2-2)

y.+ini (35a/2-1), (35a/3-1)

y.+iniñ (4a/1-2)

[=9]

ya'kūb:<Ar. Yakup (A.S), Filistin civarında yaşayan İsrailoğulları'na gönderilen bir peygamberdir. Hz. Yusuf (A.S) peygamberin babasıdır.

y. (12a/2-1), (12a/7-1), (14a/2-2), (17b/7-2), (20a/1-1), (46b/2-1), (8a/3-1), (9a/5-2)

y.+ğa (8a/4-1)

[=9]

ya'ni:<Ar. Bundan maksat, demek, demek isteniyor ki.

y. (13a/2-2), (14a/2-2), (33a/6-1), (38a/5-1), (39a/4-2)

[=5]

yābān:<Far. Çöl, sahra.

y. (5b/4-1)

[=1]

yaḥṣi:< İyi, güzel.

y. (4a/6-2), (11a/2-2), (38a/6-2), (40b/4-2)

[=4]

yaḥa:< Giyeceklerin boyna gelen ve boynu çevreleyen bölümü.

y.+sı (37b/2-1)

y.+sın (45a/1-1)

y.+sını (17a/7-1)

[=3]

yaḥin: < Ar. Şüphesiz ve kesin bilgi.

y. (10b/4-2), (3a/1-1), (41a/2-2), (42b/6-2)

[=4]

yalbar-:< Yalvarmak.

y. (16a/4-1), (23a/7-2)

[=2]

yalḡan:< Yalan.

y. (13a/7-2), (17a/6-2), (25a/1-2)

[=3]

yalğuz:< Yalnız, tek başına.

y. (12b/3-2), (4b/3-2)

[=2]

yalıngaç:< Sade olan.

y. (25a/3-1)

[=1]

yaman:< Kötü, fena.

y. (14a/5-1), (24b/2-2), (25a/1-1), (38a/6-2), (4a/6-2)

y.+lık (10a/5-1), (9a/2)

[=7]

yamanlık:< Kötülük, fenalık.

y. (24a/5-2)

y.+a (10a/6-1)

y.+ka (13b/6-2)

[=3]

yan-:< Korkmak, geri dönmek, tehdit etmek, yanmak.

y.-dı (39b/3-1)

y.-dılar (17a/4-2)

[=2]

yana:< Yine, tekrar.

y. (18b/6-1), (30b/6), (31a/1-1), (4b/5-1), (5b/3-2)

[=5]

yanut:< Cevap, dönüt.

y. (31b/4-1)

[=1]

yaraşa:< Uygun.

y.+kılalı (46a/2-2)

[=1]

yarug:< Işık, aydınlık, parlaklık, parıltı.

y. (23b/2-1)

[=1]

yasa-:< İnşa etmek, yapmak, düzenlemek, süslemek.

y.-dılar (30b/3-1)

[=1]

yasavul:< Koruyucu, muhafız.

y.+lar (44a/3-1)

[=1]

yaş-:< Var oluştan, doğuştan bu yana geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.

y. (12a/7-2), (12b/1-2), (16a/1-1), (25b/4-2), (29a/5-2), (31b/5-1), (32a/1-2), (34b/5-1)

y.+ıña (19a/5-2), (42a/4-1)

y.+nı (15a/2-1)

[=11]

yaş-:< Canlılığını, yaşamını sürdürmek, yaşamda bulunmak, sağ olmak.

y.-ur (18a/3-2)

[=1]
yat-:< Bir yere ya da bir şeyin üzerine
boyu boyunca uzanmak.

y.-kan (16b/4-2)

y.-tılar (26a/5-1)

[=2]

yay-:< Bir şeyi açıp düzleştirerek bir alanı
örtecek biçimde sermek.

y.-dı (45a/3-2)

[=1]

yazı-:< Ova, kır, boşluk, alan.

y.+da (18b/2-1), (18b/5-2)

[=2]

yebān:<Far. Issız yer, çöl, sahra.

y. (26a/5-1)

[=1]

yek:<Far. Tek, bir.

y. (5b/2-1)

[=1]

yekūn:<Ar. Bütün, toplam.

y. (42a/5-2)

[=1]

yer-:< Beğenmemek, iğrenmek.

y.-genlerini (38b/2)

[=1]

yessīr: < Ar. Kolaylaştırmak.

y. (1b/1)

[=1]

yitti:< Yedi sayısı.

y. (43a/3-1)

[=1]

yığ-:< Toplu, birikmiş.

y.+ı (17a/6-1), (17b/2-1), (17b/2-
2)

y.+lar (14b/5-2)

[=4]

yığ-:< Bir yığın oluşturacak biçimde üst
üste koymak.

y.-ar (20b/4-1)

y.-dı (38a/2-1)

y.-ıb (23a/2-1)

[=3]

yıgıl-:< Yığmak eylemine konu olmak
ya da yığmak eylemi yapılmak.

y.-ıb (22b/7-1), (38b/3-1)

[=2]

yıgla-:< Ağlamak.

y.-b (26a/1-2)

y.-dı (16a/4-1), (20a/1-1),
(45a/2-2)

y.-ma (42a/4-2)

[=5]

yıl:< Bir yıllık süre.

y. (21b/1-1), (43a/3-1), (47b/1-1)

[=3]

yi-:< Yemek.

y.-di (19a/1-1), (24b/4-2)

y.-diñ (19a/3-1)

y.-gey (12b/4-2), (26a/3-2),
(30a/1-2)

y.-medim (19a/6-1)

y.-mestur (18b/1-2)

y.-se (18b/2-1)

y.-yerkeni (26b/7)

y.-yibtür (17b/5-2)

[=11]

yiber-< Göndermek.

y.-dür (40a/7-1)

y.-eni (39b/1)

y.-ib (43b/5)

[=3]

yigirmi:< Yirmi sayısı.

y. (24b/4-2)

[=1]

yıl:< Yıl.

y. (23a/5-1)

[=1]

yimek:< Yemek.

y.+in (26b/5-2)

[=1]

yine:< Tekrar, geri gelmek, dönmek.

y. (27a/1-1)

[=1]

yir:< Yer. Üzerinde gezinilen, ayakla basılan taban.

y.+de (28a/5-2), (42b/2-2)

y.+deler (40a/2-1)

y.+indin (19b/3-2)

y.+ke (5a/7-2)

y.+niñ (11b/4-2)

[=6]

yiryüzi:< Dünya, yeryüzü. Üzerinde yaşadığımız topraklar ve denizler, yerkabuğu.

y.+de (10b/3-2), (10b/7-2),
(18a/1-1), (9a/7-2)

y.+dın (15b/3-2)

y.+ni (13a/4-1), (34a/5-1)

[=7]

yit-:< Erişmek, ulaşmak. Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek ölçüde, nicelikte olmak.

y.-er (4a/6-2)

y.-geç (27b/3-1)	[=1]
y.-ib (25b/7-2)	yitür: < Yetiştirmek, tamamlamak, bitirmek.
y.-keç (4b/6-1)	y. (24b/2-2)
y.-kenlerini (30b/6)	[=1]
y.-ti (16b/2-1), (21a/3-2), (22b/2-2), (22b/3-1), (27b/1-1), (28a/2-2), (29b/5-1), (33a/2-1), (41a/2-2).	yok: < Var olmayan, bulunmayan şey.
y.-tiler (31a/3-2)	y. (14b/3-1), (18a/2-2), (18a/7-2), (27b/2-2), (27b/7-2), (40a/3-2), (47a/1-2)
y.-ür (12b/7-2)	y.+tur (1b/3-2), (1b/5-1), (1b/5-2)
[=16]	[=10]
yiti: < Yedi sayısı.	yokla-: < Ne durumda olduğunu anlamak için gözden geçirmek, bakmak, incelemek, denetlemek.
y. (47b/1-1)	y.-b (26b/7)
[=1]	[=1]
yitiş-: < Yetişmek. Erişmek, ermek, ulaşmak, varmak.	yol: < Karada insanların, hayvanların gidip gelmesi için yapılan ya da kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.
y.-ti (30a/7-1), (39b/4-2)	y. (13b/3-1), (27a/5-1)
[=2]	y.+da (27a/3-2)
yitkü: < Yetki.	y.+ga (29b/2-1), (30b/5-2), (34a/5-2)
y.+sidür (37a/5-2)	y.+ı (10a/4-2)
[=1]	y.+ıda (23a/5-2), (2b/4-2), (7a/7-2)
yitkür-: < Götürmek, kendisine ulaştırmak.	
y.-gey (19b/5-2)	
[=1]	
yitmiş: < Yetmiş sayısı.	
y. (33a/6-1)	

y.+ıdın (2a/7-1), (30a/5-2)

y.+ın (32a/3-1)

y.+ında (42a/7-2), (7b/4-2)

y.+ındın (31b/4-1)

y.+uğunu (27b/4-2)

[=17]

yol:-< Kuvvetle çekip koparmak,
yerinden çıkarmak.

y.-dı (5a/2-2)

[=1]

yoldaş:-< Arkadaş, dost.

y. (32b/2-2)

[=1]

yori:-< Yürümek.

y.-nmaya (12a/5-2)

y.-r (30a/4-1)

[=2]

yoru:-< Yürümek.

y. (44a/5-1)

y.-r (8b/2-2), (20a/7-2), (21a/5-2), (23a/5-1), (30a/6-2), (32b/2-1), (39b/3-2), (40b/7-1), (46b/7-2), (4b/1-2)

y.-rdılar (32b/3-1)

y.-sun (38a/5-2)

[=13]

yūsuf:-<Ar. Yakup'un oğlu olan İbrani din büyüğü ve atasıydı. Tevrat'a göre İsrailoğulları'nı meydana getiren on iki boydan birinin başıdır. Kuran'da adı geçen yirmi beş peygamberden birisidir.

y. (10b/6-1), (11b/1-1), (11b/3-2), (12a/6-1), (12b/3-2), (13b/5-1), (14b/4-1), (15a/2-2), (15a/3-1), (15b/1-1), (16a/1-1), (16a/7-1), (16b/3-2), (16b/6-2), (16b/7-2), (17a/4-1), (17b/4-2), (17b/6), (18a/6-2), (20a/7-2), (22b/4-1), (23a/1-2), (23a/3-2), (23a/4-1), (23a/5-2), (24b/7-1), (25b/4-1), (25b/6), (27a/1-2), (27b/1-1), (27b/6-1), (28b/3-1), (28b/7-2), (29a/3-1), (29b/3-1), (29b/7-1), (30b/1-1), (30b/4-1), (30b/7-2), (31a/7-2), (31b/7-1), (32a/5-1), (32a/7-1), (33b/3), (34b/2-2), (35a/4), (35a/5-1), (35a/7-1), (36b/7-2), (37b/1-1), (37b/6-1), (3a/5-1), (42b/7-2), (43a/3-2), (43a/4), (43a/5-2), (43b/4-2), (44a/3-2), (44b/7-1), (45b/4-1), (46b/2-2), (46b/7-1), (47a/7-2), (47b/6-1), (47b/7), (7b/5-1), (7b/6-1), (8b/3-2), (8b/4-1), (8b/5-1)

y.+dan (32b/7-1)

y.+dın (29a/6-1)

y.+dur (37a/3-1)

y. + ımiskīnni (17a/5-1)

y.+ıña (19b/1-2)

y.+ıñnı (42a/6-1)

y.+ışıddık (9a/3-1)

y. + ışıddık (10a/1-1), (33b/4-1)

y. + ışıddıkka (30a/1-2), (35a/2-2)

2)

y. + ışıddıkını (19a/6-1)

y.+ke (30a/6-1)

y.+ke (12a/2-2), (16b/5-1), (22a/3-1), (22a/7), (22b/1-2), (23a/5-1), (30b/3-2), (32b/4), (32b/5-1), (33a/7-1), (45b/1-2), (47a/7-1)

y.+nı (12a/1), (13a/1-2), (13b/2-1), (13b/5-2), (15a/7), (15b/2-2), (15b/7-1), (16b/2-2), (18b/2-1), (19a/1-1), (19b/5-2), (20a/5), (23a/2-2), (24b/5-1), (25a/5), (25a/6-2), (25b/3-2), (26b/7), (27b/3-2), (31a/6-1), (35b/2-2), (36a/5), (36b/6-1), (43b/5), (44a/6), (44b/6), (45b/5), (46b/3-1), (46b/4-1), (47a/2), (47a/5-1)

y.+nıñ (17a/3), (18a/4-2), (23a/6), (24b/3)

y.+um (18a/5-1), (19a/3-1), (19b/6-2), (42a/1-1)

[=134]

yum-:< Kapatmak.

y.-sun (33a/3-1)

y.-ub (29a/3-2)

[=2]

yun-:< Yıkanmak.

y.-dılar (30b/2-2)

[=1]

yükle-:< Bir taşıma aracına, taşınması için, belli ağırlıkta eşya da da araç gereç koymak.

y.-di (40a/3-1)

[=1]

yürek-:< Göğüs boşluğunda, iki akciğerin arasında bulunan, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve akciğerlerden gelen temiz kanı da vücuda pompalayan organ.

y.+im (42a/3-2)

y.+imni (26b/4-1)

y.+in (17b/1-2)

[=3]

yüz-:< Başta, alın, kaş, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm.

y. (12b/2-1), (15b/5-1), (23a/2-2)

y.+i (23a/4-2), (36b/4-1)

y.+ide (8a/1-2)

y.+idin (4a/3-1)

y.+iğa (37b/2-2)

y.+im (39a/1-1)

y.+in (10b/7-2), (14b/1-1),
(14b/6-2), (27a/1-2), (29a/1-1), (29b/7-1), (33b/5-2), (44b/7-1), (45a/3-2)

y.+iñe (12a/7-1), (40b/4-1),
(41b/5-1), (41b/5-2)

y.+ine (23a/4-1), (41b/4-2),
(45a/4-2)

y.+ini (27b/2-1), (28a/3-1),
(32a/1-1), (43b/1-2), (45a/6-2), (5a/2-1)

y.+ke (10b/6-1)

[=32]

-Z-

zāhir:<Ar. Ortaya çıkmak, görünmek,
zuhur etmek.

z.+bolunur (13a/3-1)

[=1]

zālim:<Ar. Haksız ve acımasız
davranan, katı yürekli, kıyıcı kimse.

z. (28b/1-1)

[=1]

zafer:<Ar. Üstünlük kazanma.

z. (32b/2-2), (36a/6-2)

[=2]

zāhūr:<Ar. Baş gösterme, ortaya
çıkma, belirme, görünme, oluşma,
türeme.

z. (28a/6-1)

[=1]

zulm:<Ar. Güçlü bir kimsenin yasaya
ve vicdana aykırı olarak başkasına
yaptığı kötü, acımasız, kıyıcı davranış,
işkence.

z. (6a/1-1), (6a/1-2), (6b/3-2)

[=3]

zād:<Ar. Kimse, kişi.

z. (6b/2-1)

[=1]

zāhir:<Ar. Görünen, âşikâr olan. Açık,
belli, meydanda olan.

z. (19a/1-2)

[=1]

zāl:<Far. İhtiyar. Ak sakallı. İranlı
meşhur kuvvet ve pehlivanlık senbolü
Rüstemin babasının adı.

z. (36b/7-2)

[=1]

za'if:<Ar. Zayıf, güçsüz.

z.+ka (16b/7-2)

[=1]

zamīr:<Ar. İsmi yerini tutan kelime.
İç. Gönül. Vicdan, kalp.

z.+niñ (12b/6-2)

[=1]

zāl:<Far. Saçları ağarmış ihtiyar.

z. (36a/1-2)

[=1]

zāt:<Ar. Kimse, kişi.

z.+ıbenî (3b/7-1)

z.+ıñ (5b/3-1)

z.+ğa (1b/3-2)

[=3]

zelîl:<Ar. Hor, hakir, alçak. Aşağı tutulan.

z. (28a/1-1)

[=1]

zerre:<Ar. Azıcık, birazcık.

z. (16a/4-2), (18a/2-2), (18a/7-2), (18b/2-2), (20b/4-1), (27a/5-2), (29a/4-1), (7a/3-2), (8a/2-1), (8a/4-2), (9a/4-2)

z.+ina-tüvân (15a/3-1)

z.+ni (28a/3-2)

[=13]

zevk:<Ar. Beğeni, hoşlanma.

z. (17b/4-1), (32a/7-2), (34b/1-2), (40b/7-2)

z.+iserver (22a/5-2)

[=5]

zıkr:< Ar. Sözüünü etme, söyleme, anma.

z. (29b/3-1)

z.+i (37b/6-1)

z.+ini (14b/7-2)

[=3]

zū'l-fikār:< Ar.+Far. İslâm peygamberi Muhammed'in damadı, amcasının oğlu ve Dört Büyük Halife'den biri olan Ali'nin çatal şeklinde iki başlı kılıcının adıdır.

z. (4b/3-1)

[=1]

zār:<Far. İnleyen, sesle ağlayan.

z. (12b/4-1), (14b/5-2), (25b/4-1), (27b/3-2), (37b/4-1), (40b/5-2), (41a/1-2), (41b/7-1), (41b/7-1), (45a/2-2), (45a/2-2), (47b/3-2)

z.+ı (14b/2-2)

[=13]

zaḥm:<Ar. Yara, iz.

z.+ıtayāk (18b/5-2)

[=1]

zamān:<Ar. bir iş ya da oluşun, bir eylemin içinde geçmekte olduğu, geçtiği ya da geçeceği süre.

z. (3a/4-1), (12a/6-1), (13a/1-1),
(15a/3-2), (15b/1-1), (19a/7-1), (22a/2-
2), (22a/3-2), (22a/6-1), (23a/3-1),
(28b/7-1), (36a/2-1), (37a/7-2), (38a/2-
1), (38b/5-1), (45b/6-1), (47a/5-1),
(4b/2-2), (9b/7-2)

z.+ız (12b/7-1)

[=20]

zehīr: <Far. Zehir, ağı.

z. (47b/3-2)

[=1]

zemīn: <Far. Yeryüzü, dünya.

z. (3a/7-2), (3b/4-2), (4b/2-2)

[=3]

zen: <Far. Kadın, nisa.

z. (35b/1-2)

[=1]

zenbūr: <Far. Eşek arısı, arı.

z. (14a/3-1)

[=1]

zencīr: <Far. Zincir. Birbirine geçmiş
mâdenî halkalardan meydana gelen bağ.

z. (26a/3-1)

[=1]

zer: <Far. Altın.

z. (38b/3-2)

[=1]

zerdüm: <Far. Sarı.

z. (33a/6-2)

[=1]

zerrīn: <Far. Altından yapılmış. Altın
gibi sarı, parlak.

z. (44a/5-2)

[=1]

zevr: <Ar. Yalan, kizb.

z. (22b/4-2)

[=1]

zeynel: <Ar. Süslü, süslenmiş ve
bezekli.

z. (28a/1-2)

[= 1]

zībā: <Far. Süslü, güzel.

z. (26a/2-1)

[=1]

zindān: <Far. Tutukluların ya da
hükümlülerin içine konulduğu kapalı
yer.

z. (6b/6-1)

[=1]

ziyā: <Ar. Işık ve aydınlık.

z. (29b/7-1)

[=1]

ziyān:<Far. Zarar etmek, zarar.

z. (38a/7-1)

[=1]

züleyhā:<Ar. Hz. Yusuf'un hanımıdır. Güzelliği ile ünlenmiştir.

z. (36a/5), (36b/5-2), (37a/1-1), (37a/7-1), (37b/5-1), (40a/7-2), (40b/2-1), (41a/7), (41b/1-1), (41b/4-2), (41b/6-1), (42a/7-1), (42b/6-1), (42b/7-1), (43a/1-1), (44a/6), (44a/7-1), (44b/5-1), (44b/6), (45a/4-2), (45a/5-1), (45b/6-1), (47a/1-1), (47b/1-1)

z.+ğa (46b/6-1), (47a/2)

z.+nı (40a/7-1)

z.+nıḡ (40b/1)

[=28]

zünnār:<Sür. Mecusî ve Hristiyan keşişlerin kullandığı kuşak. İlk defa keşişlerin taktığı bir kuşak olan zünnar Farsçada Brahmanlarca kutsal kabul edilen ip anlamında kullanılır. İslâm literatüründe dârüislâmda yaşayan gayri müslimlerin dinî alâmeti olarak takmakla yükümlü kılındıkları parmak kalınlığındaki kuşak veya kemeri ifade eder.

z.+mı (30a/2-1)

[=1]

zürür:<Ar. Ay, güneş ve yıldızın doğması.

z. (21b/7-1)

[=1]

SONUÇ

Çağatay Türkçesi, Türk edebiyatı için zengin bir dil ve edebiyat kaynağına sahip, Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır. Çalışmamız, eserin bazı sayfaların derkenarlarında adı geçtiği üzere Ahmed Câm Jendebil tarafından istinsah edilen Çağatay dönemine ait bir Yusuf ve Züleyha hikâyesi üzerinedir.

Eser, Çağatay Türkçesinin gerek fonetik gerek morfolojik açıdan dönemin özelliklerini ihtiva eden bir dil ürünüdür. Kaynağını Kuran-ı Kerim'den alan bu hikâye, klâsik Türk edebiyatında yüzyıllar boyunca işlenegelmiştir. Bu eserde, müellif Farsça, mensur bir Yusuf ve Züleyha'yı manzum olarak Türkçeye aktardığından bahsetmesiyle ve nazım tekniği, şiiriyetin gerektirdiği özellikler dolayısıyla, konuya hakimiyet ve eserin işleniş bakımından, mesnevisine herhangi bir çeviriden farklı olarak çok üstün bir özellik kazandırmıştır. Bu bakımdan müellifin bu mesnevisi, herhangi çeviriden ziyade bir telif eser niteliği de kazandırabilmektedir. Müellif, eserin 3b yaprağında da ismini zikrettiği gibi Ebu'l-Gazi Sultan Hüseyin Baykara'ya eserini takdim ettiğini görmekteyiz. Eserde hareke kullanımı çok sınırlıdır. Özellikle Türkçe kelimelerin ilk geçtiği yerlerde hareke kullanımı mevcuttur. Eser, mısraların hemen altında bulunan bazı Farsça kelimelerle, cümlelerle bir satır altı tercüme niteliğindedir. Bazı sayfalarda ise der kenarlar mevcuttur. Çalışmamızda, 1421 adet madde başından oluşan bir sözlüğümüz bulunmaktadır. Bunlardan 424 tanesi Türkçe, 598 tanesi Arapça, 372 tanesi Farsça, 1 tanesi Süryanice, 3 tanesi Arapça + Farsça ve 23 tanesi Farsça + Arapça olarak belirlenmiştir. Metinde bize ayrılan kısım itibariyle fiil çekimlerinin ve bazı isim yapım eklerinin ya örneklerin sayısı çok az ya da örnekleri bulunmamakla birlikte zaman çekimi olarak geniş zaman ve onu takip eden görülen geçmiş zaman örnekleri bolca bulunmaktadır. Fonetik olaylarda ise bazı ikili kullanımlar, çalışmada gösterildiği üzere bulunmaktadır. Metinde geçen c-ç, b-p, d-t seslerini barındıran kelimeler yazıldığı gibi okunmuştur. Kapalı e (è) kullanımı ise dönem özelliğinden dolayı gösterimi tercih edilmeyip kelimelerde “i” olarak açık bir şekilde yazıldığından öyle okunmuştur.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, eserin tanıtımı, transkripsiyonlu çevirimi, sözlük-dizin hazırlanması, dil ve yazım özelliklerinin incelenmesi çalışmalarından oluşmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- BANGUOĞLU, Tahsin (2015), Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara.
- CİN, Ali (2012), Yusuf ile Züleyha: (Giriş-Metin-Dizin): İbn-i Abbas'tan Rivayet Edilen Yûsuf ve Züleyha Hikâyesi, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya.
- Eckmann, Janos (2011), Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar (Yay. Haz. Osman Fikri Sertkaya), TDK Yayınları, Ankara.
- Eckmann, Janos (1988), Çağatayca El Kitabı (Yay. Haz. Günay Karaağaç), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- ERCİLİSUN, Ahmet Bican (2015), Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ERCİLİSUN Ahmet Bican (2016), Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (1993), Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (1995), Türkçe El Kitabı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2016), Türk Milli Kültürü, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- KANAR, Mehmet (2013), Farsça Türkçe Sözlük, Say Yayınları, İstanbul.
- KARAHAN, Leyla (1994), Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf, TDK yayınları, Ankara.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1969), Hamidi'nin Yusuf u Züleyha'sı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- SAMİ, Şemseddin (2007), Kâmûs-ı Türkî, Çağrı yayınları, İstanbul.
- SARI, Mevlût (1984), El-Mevârid Arapça-Türkçe Lûgat, İpek Yayın Dağıtım, İstanbul.
- TDK (2005), Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara.
- ÜNLÜ, Suat (2013), Çağatay Türkçesi Sözlüğü, Eğitim Yayınevi, Konya.
- ÜNLÜ, Suat (2012), Karahanlı Türkçesi Sözlüğü, Eğitim Yayınevi, Konya.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar:

- DOLU, Halide (1952), "Yusuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 4, s. 420-455.

- DOLU, Halide (1953), “Sultan Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Manzum Bir Yusuf Hikâyesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 5, s. 51-58.
- ELMALI, Murat (2012), “Çağatay Türkçesi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 35, s. 17-106.
- ERBAY, Fatih (2009), “W. Radloff’un Sözlüğünde Yer Alan Çağatay Türkçesine Ait Kelimeler Üzerine Notlar”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 25, s. 109-117.
- KARASU, Muhammed (2021), “Kitâb-i ‘İlm-i İmlâ Adlı Eser Üzerine”, *Dil Araştırmaları*, Sayı: 28, s. 173-182.
- KORKMAZ, Zeynep (1968), “Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevîsinin Tanınmayan Bir Yazması ve Eserin Yazarı”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 7-48.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet (1948), “Türk Dilinde Yazılan İlk Yûsuf ve Züleyhâ”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 3, s. 211-230.
- MELTEM Filiz-UÇAR Erdem (2011), “Çağatay Türkçesinde Eski Türkçenin İzleri”, *Turkish Studies (Elektronik)*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 1891-1898.
- Nalbant, Özkan, Bilge (2017), “Türkistan, İran ve Anadolu Sahasında Yazılan Doğu (Çağatay) Türkçesi Sözlük ve Gramerleri”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 4, s. 120-147.
- ÖLMEZ, Mehmet (2003), “Çağataycadaki Eskicil Öğeler Üzerine”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003: Mustafa Canpolat Armağanı*, Ankara, s. 135-142.
- ÖLMEZ, Zühal (2007), “Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar”, *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, s. 173-219.
- SOYDAN, Serpil (2017), “Klasik ve Klasik Öncesi Dönem Çağatay Türkçesi Eserlerinde Şahıs ve İşaret Zamirlerinin Tamlama Kuruluşunda ve Edatlarla Kullanılışı”, *Turkish Studies (Elektronik)*, Cilt: 12, Sayı: 34, s. 339-358.
- SARIKÖSE, Mehmet (2021), “Çağatayca Bir Yusuf U Züleyha Üzerine”, *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects (TÜRK LAD)*, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 105-121.
- TEKİN, Feridun (2011), “Hanlıklar Dönemi Çağatay Edebiyatı”, *Turkish Studies*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 1782- 1788.
- UÇAR, Filiz Meltem (2016), “Çağatay Türkçesinde –sa Ekinin İşlevleri”, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, Sayı: 48, s. 144-154.

Yüksek Lisan ve Doktora Tezleri:

ÇELEBİ, Halime (2019), “Çağatayca Yazılmış Bir Seyfû'l-Mülûk Mesnevisi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

ELÇİN, Dilek (1984), “Çağatayca Yusuf u Züleyhâ Mesnevisi (İnceleme-Metin-Dizin)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

KARAKAYA, Burcu (2012), “Garib'in Yusuf u Züleyha'sı: İnceleme-tenkitli metin dizin” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

KURUKAYA, Onur (2019), “Eski Türkçeden Çağatay Türkçesine anlam olayları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

MEŞE, Burcu (2020), “Klasik dönem Çağatay Türkçesinde zarf ve sıfat yapılarının sentaktik işlevleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Oruç, Cihan (2013), “Hüseyin Baykara ve Zamani” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Elektronik Kaynaklar:

AKÇAY, Gülçiçek, Hâmidî, Ahmedî, Kutbüddin Ahmed Câm Jendepil”, TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hamidi-ahmedi-kutbuddin-ahmed-cam> (14.01.2022).

ALGAR, Hamit ve ALPARSLAN, Ali, "HÜSEYİN BAYKARA", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara> (14.11.2021).

KONCU, Hanife, "YÛSUF ve ZÜLEYHÂ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf-ve-zuleyha#1> (17.11.2021).

Kubbealtı Lugatı, 02. 11. 2021, <http://www.kubbealti.org.tr>.

Türkçe Sözlük, 21.11.2021, <https://www.turkcenindirilisi.com/sozluk.html>.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Muhammet Furkan YILMAZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Türk Dili ve Edebiyatı
Makale ve Bildiriler	
1. YILMAZ, M. Furkan. (2021). Eski Uygur Türkçesinde Nezaket İncelemesi: Aç Bars Hikâyesi. <i>Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies</i> , 14(88): 75-88.	